

Kirkegaard, Line

Doctoral Thesis

Konsulenten i den anden nat: En undersøgelse af det intense arbejdsliv

PhD Series, No. 3.2012

Provided in Cooperation with:

Copenhagen Business School (CBS)

Suggested Citation: Kirkegaard, Line (2012) : Konsulenten i den anden nat: En undersøgelse af det intense arbejdsliv, PhD Series, No. 3.2012, ISBN 9788792842336, Copenhagen Business School (CBS), Frederiksberg, <https://hdl.handle.net/10398/8390>

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/208800>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

COPENHAGEN BUSINESS SCHOOL
HANDELSHØJSKOLEN
SOLBJERG PLADS 3
DK-2000 FREDERIKSBERG
DANMARK

www.cbs.dk

**Copenhagen
Business School**
HANDELSHØJSKOLEN

Konsulenten i den *anden* nat

Konsulenten i den *anden* nat

En undersøgelse af det intense arbejdsliv

Line Kirkegaard

Ph.d. Serie 3, 2012

Doctoral School of Organisation
and Management Studies

Ph.d. Serie 3, 2012

ISSN 0906-6934

Print ISBN: 978-87-92842-32-9

Online ISBN: 978-87-92842-33-6

Konsulenten i den *anden* nat

*En undersøgelse af det intense
arbejdsliv*

Line Kirkegaard

Vejledere:

Asmund Born
Professor Sverre Raffnsøe og Professor Dorte Marie Søndergaard
Post.doc Michael Pedersen og Post.doc Anders
Raastrup Kristensen

Doctoral School of Organisation and Management Studies
Copenhagen Business School

Line Kirkegaard
Konsulent i den anden nat
En undersøgelse af det intense arbejdsliv

1. udgave 2012
Ph.d. Serie 3.2012

© Forfatter

ISSN 0906-6934

Print ISBN: 978-87-92842-32-9

Online ISBN: 978-87-92842-33-6

Doctoral School of Organisation and Management Studies (OMS) er et tværvideenskabeligt forskningsmiljø på Copenhagen Business School for ph.d.-stipendiater, der teoretisk og empirisk beskæftiger sig med organisation og ledelse i private, offentlige og frivillige organisationer.

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Forord

Jeg vil gerne sende en kærlig tanke til de fantastiske mennesker, der har hjulpet mig gennem mit arbejde med denne afhandling. Først og fremmest må jeg for tæt vejledning i den sidste del af processen, sende mine kærligste hilsner til Asmund Born, for at være: The Born Identity, The Born Supremacy og the Born Ultimatum.

Derudover vil jeg takke mine to bivejledere: post.doc Michael Pedersen og Anders Raastrup Kristensen, der begge har været fantastisk hjælpsomme, inspirerende og betydningsfulde gennem processen på rigtig mange forskellige måder. Det er jeg ubeskrivelig glad for.

Jeg vil også takke Marius Gudmand-Høyer, min fantastiske ph.d. kollega, hvis inspiration ligeledes har haft en stor betydning. Men også leder af forskerskolen Lektor Christian Borch og lektor Camilla Sløk har bidraget med helt central vejledning og inspiration, ligesom post.doc. ved Lunds Universitet Sara Louise Muhr og Susanne Ekman, ligeledes har udgjort en rigtig stor hjælp og en kæmpe støtte. Derudover vil jeg også sende mine kærligste tanker til Pernille Arvedsen og Kaspar Colling Nielsen, og endelig til mine to søstre Marie Kirkegaard og Charlotte Kirkegaard Blessing for deres helt uvurderlige engagement og bidrag gennem processen.

Sidst men ikke mindst, vil jeg takke mine to vejledere: Professor Sverre Raffnsøe, og Professor Dorte Marie Søndergaard, der på hver deres unikke måder har guidet og inspireret mig gennem processen.

Resumé

Denne afhandling tilbyder et diagram over eksistensformen for en gruppe højt profilerede management konsulenter. Den tilbyder et diagram over et moderne selvforhold. Den tilbyder en fortegnelse over, hvordan en gruppe højt profilerede management konsulenter griber de kriterier, de bliver udsat for i sit deres liv og den eksistensmåde, der hermed muliggøres.

Med dette ønsker jeg at bidrage til de eksisterende work-life balance teorier. Min vej ind i teorierne er nemlig, at logikken i mit empiriske materiale forekommer så forskelligt fra de traditionelle work-life balance teorier, at disse ikke lader sig forene. Jeg foretager derfor en analyse af den eksisterende litteratur, og rejser i den forbindelse en grundlæggende kritik af work-life balance teorierne, for at operere med *falske problemstillinger* på en måde, så svaret allerede indgår i de spørgsmål, der stilles.

Jeg argumenterer således for, at det problematiske forhold ved work-life balance teorierne allerede skal søges i konstitueringen af deres problematik, hvor arbejde og fritid indgår som to distinkte og kontrasterende sfærer. Ubalance eller problemer søges således altid i relationen her imellem. I forlængelse heraf argumenterer jeg for, hvordan teorierne forudsætter en særlig normativitet, som et rationelt udenfor, hvorfra balancen mellem arbejde og fritid kan bedømmes. Det er en normativitet, der forudsætter, at meget arbejde nødvendigvis må være skidt. Disse kriterier hentes uafhængigt af den konkrete analyse, men bruges altså ikke desto mindre til at problematisere ud fra, men som også bruges til både at bedømme og fordømme konkrete forhold. Således kritiserer jeg work-life balance teorierne for at antage, at vi lever i en fælles delt verden med de samme problemer, ønsker og behov, som teorierne foreskriver. Således

kritiserer jeg work-life balance teorierne for faren ved at være begrænset til at undersøge deres eget udgangspunkt og deres egen normativitet.

Min kritik af work-life balance retter sig således mod, at de snarere er anvendelige til at forklare empirien end til at analysere den, idet de synes at tildele sig selv en privilegeret status over empirien. Således forekommer de uhensigtsmæssige til egentlig empirisk analyse, idet de ikke synes at kunne fungere egnede til at skabe indsigt i den empiriske kompleksitet. I stedet synes empirien snarere at kunne fungere som forklaring af teorien. Jeg peger derfor på, at work-life balance teorierne ikke kan leve op til de standarder, som jeg har til min forskning. Jeg peger på vigtigheden af, at man ikke kan overføre eksterne logikker om work-life balance, hvis man vil skabe indsigt i konkret work-life balance.

Min exit fra work-life balance teorierne er at påpege vigtigheden af selve konstitueringen af en sand problematik, hvori svaret ikke allerede ligger som en del af spørgsmålet. Min udgang rejser således nogle metodiske spørgsmål. For det første argumenterer jeg for, at hvis man vil undersøge work-life balance, så må det gøres empirisk, og at dette kræver en indsigt i det skjulte tredje punkt. Man kan altså ikke overføre eksterne logikker, hvis man vil skabe indsigt i work-life balance, i stedet må man lede empirisk.

Mit første bidrag er derfor en ny forskningsmetode til at undersøge work-life balance gennem. Denne metode er en videreudvikling af Blanchots begreber: Dagen, natten og den *anden* nat. Disse er som udgangspunkt tomme kategorier, og de er derfor en ontologi, der i modsætning til work-life balance teorierne er åben overfor empiri. Det er ikke muligt at overføre eksterne logikker til: Dagen, natten og den *anden* nat, for at udfylde dem, må man søge empirisk. Jeg tilbyder således en empirisk metode til work-life feltet, der ikke foregriber problemstillingen. Den ontologiske figur kan styre og strukturere forskningsdesignet, men den kan aldrig styre eller forudsætte indholdet. Det må nødvendigvis søges empirisk. Svaret kan således ikke forudsættes i spørgsmålet. Min metode er et redskab til at skabe indsigt i sammenhænge og relationer, sådan som de står internt i en specifik verden. Det er herfra, at work-life balance må både undersøges og introduceres i forhold til et konkret felt. Mit første bidrag til work-life

balance feltet er således en måde, hvorpå selvforholdet kan undersøges gennem: Dagen, natten og den *anden* nat. Jeg introducerer en metode, der muliggør, at man kan måle de forskelle, der gøres relevante indenfor en specifik kontekst med den *anden* nat, som det punkt, der hentes inde fra analysen og altså ikke udefra som en normativitet, der er uafhængig af analysen.

Derudover tilbyder jeg et stykke grundig empirisk indsigt i et af de områder, som work-life balance teorierne selv efterlyser viden om, nemlig den gruppe de selv kalder workaholics. Jeg leverer et stykke unik empirisk indsigt i en gruppe højt profilerede management konsulenter, som forhåbentlig kan bidrage til en begyndelse af work-life balance som noget, der ikke kan undersøges gennem en relation mellem arbejde og fritid, men i stedet må gentænkes i retning af forskellige måder at gøre et selvforhold på, hvor der i stedet fokuseres på relationen mellem subjektet og den verden, som subjektet kan eksistere i. Jeg leverer et stykke empiri, der i sig selv i al sin klarhed viser, at hvis man vil have adgang til en konkret kontekst, kan man med fordel bevæge sig ind gennem den *anden* nat.

Jeg vender derfor blikket andetsteds for at søge en teoretisk forståelsesramme med henblik på det konkrete empiriske studie. Den finder jeg i et møde mellem Foucault, Deleuze og Blanchot. Min helt overordnede metode har således været: Dagen, natten og den *anden* nat, som en ontologi, der er åben overfor empiri. Dette greb gennemstrømmer hele afhandlingen.

For det første ved at fokusere mit blik teoretisk. Det gælder i første omgang at jeg ikke forfølger magtens linjer. Jeg undersøger altså ikke, hvordan konsulenterne bliver udsat for magt, men i stedet fokuseres på, hvordan de forsøger at gribe magten gennem et særligt selvforhold. Dagen, natten og den *anden* nats ontologi fungerer således som den overordnede ramme for, hvordan jeg kæder ting sammen.

For det andet er dagen, natten og den *anden* nat afgørende for den måde, jeg har indsamlet min empiri. Det er med udgangspunkt i den figur, at jeg har sat konsulenterne i en interviewsituation, hvor jeg ansporede dem til at reflektere over sig selv og eget liv.

For det tredje gennemsyrrer dagen, natten og den *anden* nat ligeledes måden, jeg organiserer empirien. Eftersom dagen, natten og den *anden* nat er tomme kategorier, er det centrale ved min analytik den måde, hvorpå begreberne står i forhold til hinanden. Det gør de ved, at dagen er det umiddelbare erfaringsniveau, mens natten er det niveau, der udgør refleksioner over det umiddelbare. Her er det væsentligt, at dagen og natten er lige vigtige og lige virkelige kategorier, der således tildeles den status i analysen. Det er i forlængelse heraf også centralt, at dagen og natten ikke er adskilte niveauer, men at de altid er samtidigt tilstedeværende. Man er ikke enten i dagen eller i natten, man er begge steder på én og samme tid. Dag og nat står i et immanent spændingsforhold til hinanden, men det er ikke et direkte forhold, det vil altid være foldet ind som del af et særligt selvforhold. Så konkret står dagen og natten i relation til hinanden i den *anden* nats diagram. Og eftersom alle kategorierne altså som udgangspunkt er tomme, kalder denne ontologi på empiri.

For det fjerde har dagen, natten og den *anden* nat også betydning for fremstillingen af mine analyser. For mit valgt af hvordan jeg formidler min fortælling. Helt eksplicit kommer det til udtryk ved, at jeg har ladet spændingen mellem dagen og natten fungere som centrale kategorier også i min formidling, men derudover har det også haft indflydelse på formen eller stilen, hvormed jeg formidler. Når livet i folderne, den *anden* nats diagram, bliver det centrale niveau, betyder det nemlig også, at det helt centrale niveau for analysen bliver virtuelt. Det har således været en formidlingsmæssig udfordring at forsøge at vise og inkludere denne virtualitet i teksten.

Således har dagen, natten og den *anden* nat gennemsyret hele min metode. Når det er sagt, er det efterfølgende helt centralt at fremhæve, at metoden på ingen måde styrer mit indhold. Den har ingen indflydelse på selve det analytiske indhold. Pointen er netop, at det er en metode, der kræver empiri, ligesom det er en metode, der giver empirien mulighed for at svare igen som et diagram.

Gennem tre delanalyser af forbindelseslinjer mellem: *Lystens dag* og *afmagtens nat*, *viljens dag* og *afskyens nat* og *lidenskabens dag* og *afsavnenes nat*, udpeges de tre måder, hvorpå dagen og natten står i relation til hinanden på. Disse tre relationer eller

forbindelseslinjer bliver i diagrammet udtryk for tre forskellige måder, som selvforholdet er foldet. De bliver udtryk for tre intense selvforhold: *Midlertidighed*, *uskyldiggørelse* og *intensivering*. Den *anden* nats diagram fremstilles herefter som et komplekst og ikke reducérbart diagram, som forbinder det indenfor og det udenfor. Helt overordnet kan diagrammet karakteriseres ved tre forhold: Fuldstændig mangel på stabilitet, en evne til at tillade alt og endelig en ekstrem selvintensiverende kraft. Gennem sameksistensen mellem: *Midlertidighed*, *uskyldiggørelse* og *intensivering*, fungerer diagrammet som en selvintensiverende maskine.

Den *anden* nats diagram er en næsten blind og tavs maskine, der både kan karakteriseres gennem er ekstrem smidighed og en uendelig evne til transformation. For den kan negere alt, og den kan gøre det mulige umuligt og det umulige muligt. Alt kan absorberes i diagrammet, selv ting, der ellers umiddelbart ville være i modstrid. Ting, der normalt betragtes som adskilt og modstridende, kan således placeres ved siden af hinanden. Det er et diagram, der kan negere alt, det kan lave alt om og absorbere det, der ellers ville bremse intensivering, så det i stedet kommer til at fungere intensiverende. Det er en selvforstærkende maskine, der slutter sig om sig selv netop i kraft af, at den hele tiden peger ud af sig selv gennem linjerne til det udenfor. Det er en ekstremt selvintensiverende maskine, der ikke kan falde til ro. Den tordner af sted i høj hastighed, og den er næsten ustoppelig. Men det er også en ganske blid og næsten tavs maskine, der forførende tilbyder livet igen og igen.

Således giver jeg indsigt i en eksistensform, der peger på et subjekt, der uafslædigt sendes tilbage til sig selv i en intensiverende helhedsfigur, der ikke tillader en universel rationalitet. Det er en eksistensform, hvor man stilles til opgave at stå i centrum af verden og tage sin egen skabelse på sig. Det er en eksistensform, der skaber en intens alenehed, og hvor egen ansvarlighed for denne alenehed hele tiden bevidstgøres.

Kapitel 1	13
<i>Begyndelsen</i>	13
Kapitel 2	20
<i>Balance mellem arbejde og liv</i>	20
En dårlig balance	21
Konstituering af problemet	26
Mellem arbejde og liv	29
Konflikt mellem arbejde og liv	32
Problemer ved work-life balance	35
En <i>anden</i> work-life balance	39
Kapitel 3	45
<i>Et dobbelt selvforhold</i>	45
Et moderne selvforhold	48
Subjektiveringens akse	52
Det aktuelle og det virtuelle	57
Livet i folden	60
Kapitel 4	63
<i>Dagen, natten og den anden nat</i>	63
Dagen	69
Dagen og natten	70
Den første nat	71
Natten og dagen	73
Den <i>anden</i> nat	74
Dagen, natten og den <i>anden</i> nat som analysefigur	80
Dagens erfaringsform	81
Den første nats erfaringsform	81
Den <i>anden</i> nats erfaringsform	82
Kapitel 5	85
<i>En vitalistisk analyse</i>	85
Valg af empiri	88
Det kvalitative forskningsinterview	93
Analysesystematikken	103
Diagrammet	111
Formidlingen	114
Ordning uden fortolkning	117
Kapitel 6	121
<i>Dagens og nattens erfaringsformer</i>	121
Konsulent C	122
Konsulent D	128
Konsulent E	134
Konsulent F	142
Konsulent G	151

Konsulent A	158
Konsulent H	165
Konsulent X	172
Konsulent B	184
Kapitel 7	193
<i>Tre linjer hen imod den anden nat</i>	193
Mellem lystens dag og afmagtens nat	195
Mellem viljens dag og afskyens nat	204
Mellem lidenskabens dag og afsavnenes nat	211
Kapitel 8	218
<i>Den anden nats diagram</i>	218
Midlertidigheden	220
Uskyldiggørelsen	222
Intensivering	225
Midlertidigheden, uskyldiggørelsen og intensivering	228
Kapitel 9	232
<i>Tilbage til begyndelsen</i>	232
Tilbage til work-life balance	232
Tilbage til udgangspunktet	239
Abstract	245
Litteratur	247

Kapitel 1

Begyndelsen

Højt profilerede management konsulenter er dem, der arbejder hele tiden og bliver belønnet for deres arbejde med nogle af de allerhøjeste lønninger. Dem, der altid har travlt, og som arbejder hele tiden. De er hele tiden online, og de har altid mobilen tændt. De er udtryk for et ekstremt arbejdsliv, de er udtryk for et arbejdsliv sat på spidsen. De er så ekstreme, at de næsten er karikaturer, men de kan både karikeres som: Indbegrebet af succes og kynisme. Det eftertragtede og det sørgelige, det beundringsværdige og det latterlige, det succesfulde og det sygelige, utopien og mareridtet. De kan med andre ord både fungere som karikaturer af: Bare det var mig! Og godt det ikke er mig!

Det er denne gruppe, jeg har interviewet om deres arbejdsliv, og det er dem, som afhandlingen skal handle om. Jeg har siddet overfor dem, og de har betaget mig. For de udstråler så ekstrem parathed og fokus, så meget styrke og kraft. Samtidig er de ekstremt generøse. På trods af deres stramme tidsplaner og lange arbejdstider har de i timevis sat tid af til at formidle deres liv med mig. De har brugt timevis på at dele deres liv med mig. Jeg vil derfor helt indledningsvis sige: Jeg nærer den dybeste respekt for dem! Hvad laver de? Jeg ved det stadig ikke, skønt jeg har tilbragt hundredvis af timer med dem og spurgt til, hvad de bedst kan lide ved deres arbejde. Men det, der var

indhold for dem, var måske ikke lige det, som jeg umiddelbart havde forventet. Sådan overraskede de mig gang på gang på en fascinerende og forundrende vis. Samtidig forekom det mig interessant, at de konstant udtrykte den dobbelthed, som jeg netop har beskrevet ovenfor: Bare det var mig, og godt det ikke er mig. De udtrykte på én gang et overvældende stort engagement i deres arbejde. En uendelig stor: Lyst til, vilje til og lidenskab for deres arbejdsliv. Samtidig hermed gav de udtryk for en ligeså passioneret: Afsky for, afmagt til og afsavn ved deres arbejdsliv. De udtrykte både, at de arbejdede for meget, fordi de havde lyst og slet ikke ville kunne leve foruden, samtidig med at de udtrykte et stort ønske om, at de hellere ville leve et helt andet liv. Hvordan kan man søge kvalificeret indsigt et arbejdsliv, der på så mange måder kan karakteriseres netop gennem umiddelbart uforenelige dobbeltheder?

Her er det helt oplagt at vende sig mod work-life balance litteraturen for at søge hjælp, idet disse teorier netop er optaget af på den ene side kvaliteten af arbejdslivet og på den anden side kvaliteten af livet mere generelt med fokus på netop relation imellem disse to livssfærer (Guest 2002:258). Fælles for disse teorier er, at de opererer med to distinkte og kontrasterende poler, hvoraf arbejde altid udgør den ene pol, mens den anden pol (livet) typisk udgøres af familien (Powel & Greenhaus 2006; Clark 2000, Eby et al. 2004; Bagger et al. 2008; Greenhaus & Beutel 1985; Kristensen 2010). Helt fælles for teorierne er altså, at de separerer og udskiller arbejdet som en distinkt kategori, som anskues i relation til resten af livet. Det betyder, at vi ikke oplever arbejde og liv i sig selv men altid gennem relationen herimellem, gennem balancen herimellem (Guest 2002:265). Work-life balance teorierne forudsætter altså en fælles verden, hvor man både oplever sit liv og sig selv gennem relationen mellem arbejde og fritid.

Allerede her begynder det at blive problematisk, idet mine konsulenter ikke så ud til at dele denne verden. De gav slet ikke udtryk for, at de oplevede sig selv gennem balancen mellem arbejde og fritid. Denne skelnen syntes at forekomme dem aldeles ligegyldig. I stedet syntes de at placere arbejde og liv som den ene pol ved siden af hinanden overfor en anden pol, der eksempelvis indimellem kunne udgøres af sjov, og til andre tider udgøres af kedsomhed.

Samtidig ligger der, i den modstilling som work-life balance teorierne foretager, at relation ofte er problematisk, hvorfor den oftest karakteriseres gennem et konfliktperspektiv, hvor konflikten vel at mærke mest til dels består i, at ubalancen skabes, fordi arbejdet fylder for meget i forhold til resten af livet (Bagger & Li & Gutek 2008; Whittle 2008; Greenhaus & Powell 2006; Arnaud 2002, 2003, 2005; Kahn 2006; Brotheridge & Lee 2006; Eby et al. 2004; Greenhaus & Beutel 1985; Casey 1999). I work-life balance teoriernes verden forudsættes det altså, at meget arbejde medfører konflikter. Svaret synes altså allerede at ligge i spørgsmålet.

Med work-life balance teorierne måtte jeg altså placere den dobbelthed, som konsulenterne udtrykte i relationen mellem deres arbejde og deres fritid, ud fra antagelsen om, at de arbejdede for meget. Det ville være ensbetydende med, at jeg måtte bruge nogle eksterne logikker til at forklare nogle interne logikker, hvilket ville sige mere om de eksterne end om de interne logikker. Således havde jeg svært ved at se, hvordan work-life balance teorierne kunne anvendes, når jeg netop ville skabe indsigt i de konkrete interne logikker.

Derudover forudsætter work-life teorierne en rationalitetsforestilling, hvorfra konsulenternes liv kan forklares og bedømmes fra. De forudsætter en normativitet, der er hentet udefra og således ikke indefra selv analysen. Således syntes disse teorier snarere anvendelige til at forklare empirien end til at analysere dem med. Derfor måtte jeg forkaste dem som uhensigtsmæssige til min empiriske analyse. De kunne med andre ord ikke fungere som redskaber til at skabe indsigt i den empiriske kompleksitet, som jeg fornemmede var tilstedeværende.

Jeg måtte derfor allerede tidligt foretage et valg. Jeg ville lave min analyse uden moralsk fordømmelse af konsulenterne, og jeg ville lave den uden eksterne logikker, fortolkninger og forklaringer. Jeg ville ikke reducere dem til: *Workaholics*, der arbejder meget, fordi de er blevet afhængige af arbejdet og har mistet evnen til at finde glæde andre steder (Peiperl & Jones 2000; Porter 2004; Baylin 1977; Machlowitz 1980), eller til *masochister*, der opnår nydelse gennem lidelse på arbejde (Cederström & Grassman 2008).

I stedet besluttede jeg, at jeg ville fastholde fokus på netop dobbeltheden i, at de på én og samme tid kunne udtrykke: Bare det var mig, og godt det ikke er mig. Jeg besluttede med andre ord, at jeg ville tage dem alvorligt, og derfor kunne jeg i udgangspunktet hverken placere dobbeltheden mellem arbejde og fritid eller reducere dem til sygelige masochister eller arbejdsnarkomaner. Eftersom jeg havde besluttet, at jeg ville rejse logikkerne indefra og altså afholde mig fra eksterne fortolkninger og fordømmelser, var det oplagt, at min vej videre skulle gå gennem konsulenternes særlige selvforhold. Her fandt jeg hjælp i Deleuzes bog om Foucault. Således besluttede jeg, at jeg ville forfølge den akse, som Deleuze kalder: Den tredje akse hos Foucault, der er den akse, hvor afklaring vindes (Deleuze 2006a:111). Det gjorde jeg, fordi det er gennem den akse, at den enkelte får tilknytning til sin egen identitet via bevidstheden og erkendelsen af sig selv (Deleuze 2006a:117). Jeg besluttede således, at jeg ville søge min indsigt i konsulenternes arbejdsliv gennem: *Det dobbelte selvforhold*. Det er: Kraftens forhold til sig selv, det er en magt til at påvirke sig selv, en påvirkning af sig selv ved sig selv (Deleuze 2006a:115).

Således kan det dobbelte forhold, der kan udtrykkes gennem: Bare det var mig, og godt det ikke er mig, præciseres, så det kommer til at handle om et mig, der forholder sig til et mig. Men det er ikke gennem denne forholden sig til hinanden, at mig, der forholder sig til mig, står i relation til hinanden som adskilte verdener. Et mig, der forholder sig til et mig, står kun i relation til hinanden i kraft af en bestemt relation, i kraft af et særligt selvforhold. Deleuze citerer Blanchot for at sige: Det er allerede klart, at det samtidig må være et ikke-forhold (Deleuze 2006a:111). Det er klart at de ikke står i direkte relation til hinanden. Det kræver et tredje sted, hvorfra de kan træde i forhold til hinanden fra. Dette tredje punkt er gennem en foldning, det er værens fold (Deleuze 2006a:127) det er subjektet som en foldning (Deleuze 2006a:135).

Således måtte jeg søge videre for at finde en måde, hvorpå jeg kunne analysere dette dobbelte selvforhold, dette mig, der forholder sig til mig gennem en foldning. Dette tredje punkt hvorfra: Bare det var mig og godt det ikke er mig, ikke bare forholder sig adskilt til hinanden, men der hvor de træder i relation til hinanden. Det kunne Blanchot hjælpe med gennem sine tre erfaringsformer: Dagen, natten og den *anden* nat. Dagen er det umiddelbare erfaringsniveau, mens natten er det niveau, der udgør refleksioner

over det umiddelbare. Dagen og natten er ikke adskilte niveauer, de er altid samtidigt tilstedeværende, så man er ikke enten i dagen eller i natten, man er begge steder på én og samme tid. Således står dag og nat i et immanent spændingsforhold til hinanden, som mig, der forholder sig til mig. Men det er ikke et direkte forhold, det vil altid være foldet ind som del af i et særligt selvforhold: Den *anden* nat. Den *anden* nat er altså det tredje punkt, hvor mig, der forholder sig til mig kommer til at stå i relation til hinanden. Den *anden* nat er altså folden.

Eftersom dag, nat og den *anden* nat er erfaringsformer, er alle kategorierne som udgangspunkt tomme, det er en ontologi, der kalder på empiri. Ved at benytte denne metode kommer arbejde og fritid altså til at stå i relation til hinanden gennem et særligt selvforhold. Således søger jeg de indre træk, der går igen og gennemsyrrer logikkerne. Jeg vil søge efter, hvad konsulentene forbinder med hvad. Jeg vil søge efter, hvor tingene står i relation til hinanden. Det er ikke fortolkning. Det er et bidrag, hvor subjektet ikke tillægges mening, eller hvor mening er deres - konsulenternes. Jeg søger at rejse logikkerne indefra. Ad den vej ønsker jeg, at tilbyde konsulentene en værdig stemme!

Disse eksistensmåder er dog fuldstændig forskellige alt efter epoke, og de bliver til på baggrund af meget forskellige regler (Deleuze 2006b:120). Hver epoke vil således udgøre sin særlige produktion af forskellige eksistensmåder (Deleuze 2006b:139), samtidig med at hver epoke ligeledes vil udgøre hver sin "opfindelse af nye muligheder for liv" (Deleuze 1990:120). Hver epoke udgør sin særlige produktion af eksistensmåder, således at enhver epoke rejser nogle specifikke kriterier, som man nødvendigvis må forholde sig til, når man skal leve på højde med sin samtid (Raffnsøe et al. 2008), og work-life balance tages ind som en del af et selvforhold. Vi er således altid underlagt betingelser, men disse betingelser vil også altid blive foldet ind som en del af et særligt selvforhold. Det er eksistensmåder, der altid er impliceret, der konstituerer os som noget bestemt (Deleuze 2006b:122).

Jeg vil ikke fokusere på selve betingelserne, som vores epoke rejser. I stedet vil jeg fokusere på de grundlæggende kriterier, som konsulentene stiller for sig selv. Det kommer således ikke til at handle om, hvordan de bliver udsat for magt, men i stedet

om hvordan de forsøger at gribe magten. De er ikke ofre, for det er noget, de gør ved sig selv. Det er deres løbende modulering af sig selv gennem et særligt selvforhold. Ad denne vej søger jeg indsigt i de konkrete og lokale logikker. Ad denne vej vil jeg søge en indsigt, der ikke trækker på work-life balance teoriernes eksterne normative forudsætninger. Jeg vil således ikke nærme mig konsulenternes verden i et *udefra og ind* perspektiv, i stedet vil nærme mig i et *indefra og ud* perspektiv (Lather 2007; Lather & Smithies 1997; Søndergaard 1996).

Mit forskningsspørgsmål kan således formuleres anderledes ved hjælp af den valgte teori, end den kunne gennem work-life balance teorierne:

Hvordan griber denne gruppe af højt profilerede managementkonsulenter de kriterier, som de stiller for sig selv? Hvilken eksistensmåde muliggøres gennem deres konkrete selvforhold?

Ad denne vej søger jeg at lave en helt konkret fortegnelse af livet i folderne (Deleuze 2006a:135). Det er nemlig kun på den baggrund, at konsulenternes work-life balance kan undersøges. Det er kun på den baggrund, jeg kan vise, hvordan denne gruppe kan udtrykke sådan en ekstrem dobbelthed. Hvordan de på én gang kan udtrykke en genkendelighed og en fremmedhed. For man kan se sig selv tæt på dem og føle sig trist ved, at man ikke kan være som dem, og man kan samtidig se sig selv på afstand af dem og føle sig glad ved, at man ikke er som dem. Man kan altså både se på dem og føle sig lille i afstandens nærvær, og samtidig føle sig stor i nærværets afstand.

Ad denne vej søger jeg væk fra karikaturerne. Jeg søger væk fra work-life balance teoriernes karikaturer af arbejdsliv, og jeg søger væk fra karikaturer af konsulenterne. Ad den vej ønsker jeg at vise, hvor fejlagtigt det er, at reducere dem til masochister eller misbrugere. Ad denne vej ønsker jeg samtidig at vende tilbage med et bidrag til work-life balance teorierne og tilbyde: Dels en konkret undersøgelsesmetode og dels en empirisk analyse, der viser, hvor væsentligt det er med grundig indsigt i det konkrete empiriske felt. Kun sådan kan work-life balance undersøges. Som det vil fremgå senere, har en af mine konsulenter på et tidspunkt opholdt sig i et Buddhistisk munkeløster. Det var ret hårdt, for der var ingen at snakke med. Der var ingen kaffe,

kun vand, rissuppe og noget græskarkarry, der ikke smagte særlig godt. Der var ingen telefoner, der var ingenting. Det er min forhåbning, at mine analyser kan tydeliggøre, at det ville være lige så absurd at analysere mine højt profilerede managementkonsulenter ud fra work-life balance teorier, som det ville være at analysere et Buddhistisk munkekloster.

Kapitel 2

Balance mellem arbejde og liv

Dette kapitel skal derfor tydeliggøre de præmisser og forforståelser, som en traditionel work-life balance analyse udspringer af: Hvad har man nødvendigvis med sig og accepterer, hvis man benytter sig af de traditionelle work-life balance teorier? Og omvendt: Hvad mister man, som disse teoretiske perspektiver ikke kan indfange?

Min vej ind i work-life balance teorierne er altså formet af en undren over den model, som teorierne forudsætter, en model der ikke virkede hensigtsmæssig til at skabe indsigt i min empiri. Mit review er således allerede i udgangspunktet kritisk, og mit blik er rettet mod nogle særlige karakteristika ved grundlagstækningen indenfor de traditionelle work-life balance teorier.

Det betyder, at jeg ikke placerer mig selv indenfor feltet, men i stedet anlægger et kritisk blik udefra. Således vil der være mere fokus på, hvad teorierne ikke indfanger, end hvad de rent faktisk kan indfange. Mit anliggende er ikke at etablere en indsigt i nuancerne og forskellighederne indenfor work-life balance teorierne, ligesom hensigten heller ikke er at nuancere eller præcisere work-life balance tænkningen yderligere. Mit blik er rettet mod de grundlæggende træk ved teorierne og altså ikke mod det specifikke. Det er rettet mod de generelle og dominerende træk ved teorierne og ikke derved ikke mod forskellighederne. Det betyder samtidig, at der vil være spændende perspektiver og nuancer ved work-life balance feltet, der må undvige mit blik.

Dog vil jeg i relation hertil pointere, at min kritik ikke er rettet mod relevansen eller vigtigheden af work-life balance som forskningsområde, eller eksistensen af de konflikter og problematikker, som feltet adresserer og udfolder. Kritikken er således på ingen måde ikke et forsøg på at negligere eller reducere work-life balance som eksisterende problematik. I stedet er dette kapitel et forsøg på at vise, at det netop kun er en særlig type problematikker, som feltet kan fange ind. Min kritik er således rettet mod, hvordan feltet er begrænset i og af nogle grundlæggende konceptualiseringer, så der er nogle problematikker, som det ikke kan adressere og fange ind.

Jeg beskriver således ikke work-life balance teorierne for efterfølgende at kunne anvende dem som analytisk forståelsesramme for min empiri. I stedet vil jeg anvende teorierne som dialogpartner til at skrive mit anliggende frem som en kritik heraf. Det gælder primært i relation til: Hvordan konstitueres problemet i work-life balance litteraturen? Således rejser yderligere et perspektiv i kapitlet, der har teoretisk og metodisk karakter, og som således også udpeger retningen for det næste kapitel, når teorien ikke kan bruges til at forklare empirien. Det kalder for det første på, at jeg må inddrage andre teorier end work-life balance teorierne, og for det andet kalder det på en anden forståelse af forholdet mellem teori og empiri, hvor teorien ikke privilegeres i forhold til empirien, og således får en forklaringsstatus.

En dårlig balance

Men igen, work-life balance litteraturen ville på mange måder have været en oplagt indgang til analysen af mine konsulenter. Flere statistiske undersøgelser viser eksempelvis, at dårlig balance mellem arbejde og familieliv og de konflikter som følge heraf, er både mest alvorlig og mest udbredt blandt netop personer i højt betalte stillinger. Stillinger, der både indbefatter et højt niveau af egenkontrol og samtidig implicerer nogle lange arbejdsuger (Guest 2002:268). Sådanne resultater placerer mine konsulenter midt i farezonen for kvaler, idet deres arbejde må siges at kræve både høj belastning og megen arbejdstid.

Ved flere lejligheder har konsulenter da også fortalt mig om, hvordan de til tider lider under stress. Disse historier rummer beretninger om, hvordan de både lider af

søvnløshed, fordi de ikke kan falde til ro, når de går i seng, samtidig med at de også beretter om, hvordan de i perioder må drikke flere store flasker colaer for at holde sig vågne. De fortæller også om, hvordan de i de mest pressede projektfaser lever med halsbrand og ondt i maven. Enkelte endda i så vedvarende grad, at de til tider synes at acceptere denne tilstand som en generel og normal eksistensbetingelse eller eksistensform. I andre sammenhænge fortæller de også om, hvordan de arbejder fra tidlig morgen til sen aften, og om at de altid har deres mobiler tændt, og aldrig holder fri. De har heller ikke megen tid til deres venner og familie, og det er derfor ikke sjældent, at de må aflyse aftaler eller sige fra overfor sociale arrangementer. Altså, sociale arrangementer, der ligger udenfor arbejdsregi.

På den anden side ytrer de alle sammen samtidig med helt klar, tydelig og enstemmig røst, at de arbejder meget, fordi det er sådan, de kan lide det. De fortæller mig, at de brænder for deres arbejde, de elsker deres arbejde, og derfor går i op i det med liv og sjæl, og giver sig selv 110%. De siger, at de arbejder som konsulenter, fordi det er *sjovt*. Derfor er det også sådan, de helst vil have det. De ønsker på ingen måde en kortere arbejdstid eller mindre arbejdspress. Intet skal ændres ved deres arbejdsbetingelser, det ville være *kedeligt*. Det ville være en begrænsning af deres frihed, hvis de blev tvunget til at arbejde mindre. For deres arbejde er deres hobby, eller den er i hvert fald helt uadskillelig fra deres andre hobbyer. De tæller derfor ikke deres arbejdstimer, ligesom de heller ikke synes at gå op i, om det er weekend eller hverdag. De arbejder, fordi de har lyst, og ikke fordi Konsulenthuset tvinger dem til det.

Konsulenterne fortæller altså både, at de ikke arbejder for meget, og at de til tider lider under stress. For dem fungerer stress ikke som relevant parameter for, hvornår der arbejdes for meget. Ud fra præmissen om, at der findes en *sund* arbejdsmoral og en *usund* arbejdsmoral, forsøger Gayle Porter eksempelvis at definere, hvad det overhoved vil sige at arbejde for meget (Porter 2004). I forlængelse heraf konkluderes det, at det er yderst vanskeligt at definere præcist, hvad det vil sige at arbejde for meget og herunder mere specifikt, at arbejdet ikke må gå ud over det generelle velbefindende forstået som den mentale sundhed. Således kan det, der udgør for meget arbejde, for nogle være passende arbejde for andre. Det er den enkeltes evne til at håndtere arbejdet, der udgør, hvornår det er for meget (Porter 2004).

Men dette individualitetskriterium gælder ikke alle. Det gælder nemlig eksempelvis ikke for gruppen af *workaholics*, der pr. definition arbejder for meget, også selvom de ikke selv synes, at de gør det. Det er en gruppe i teorierne, der er karakteriseret ved, at de arbejder så meget, at de udelukker alt andet i deres liv. Denne gruppe har nemlig mistet evnen til at finde glæde ved andet end arbejde (Porter 2004). Dette kunne forklare dobbeltheden i mine konsulents relation til deres arbejde: De arbejder for meget, skønt de ikke er klar over det forhold, at de gør det. *Workaholics* er nemlig de stakler, der i litteraturen karakteriseres som dem, der har et stærkt afhængighedsforhold til deres arbejde. De anskues som afhængige af deres arbejde, ligesom alkoholikere anskues som afhængige af alkohol. Således anskues deres relation til arbejdet som udtryk for en sygdom på linje med alkoholisme. *Workaholics* må derfor arbejde meget, også selvom de ikke nødvendigvis behøver at arbejde meget (Peiperl & Jones 2000; Porter 2004; Baylin 1977; Machlowitz 1980). De kan ikke lade være, for de er blevet afhængige. Samtidig er dette et perspektiv, der er underbelyst indenfor den eksisterende work-life balance litteratur, hvorfor flere indenfor feltet efterlyser udvikling af nye perspektiver og nuancer (Guest 2002; Peiperl & Jones 2000). Selvom det kan virke oplagt, ville jeg imidlertid kvie mig ved at forfølge den tone, som de eksisterende teorier har slået an, og det er der flere gode grunde til.

For det første måtte jeg godtage teoriernes faktum om, at konsulenterne simpelthen arbejder for meget, helt modsat deres egne overbevisninger. Når de ikke selv kan se det, er det netop et udtryk for selve kernen i deres sygelighed. De er forblændet af deres sygdom, deres afhængighed og abstinenser. Som alkohol ødelægger og skaber en alkoholiker, har arbejdet ødelagt og skabt en *workaholic*. Således måtte jeg se mig nødsaget til at overhøre deres udsagn om lysten til og lidenskab for arbejdet. Jeg måtte vende det døve øre til og forkaste dem som irrelevante, eller i mindste fald placere dem som vidnesbyrd om deres sygelige tilbøjeligheder. Man ville jo slet ikke kunne stole på dem, de ville jo i bund og grund være utilregnelige. Med andre ord ville en udgang fra teorierne om *workaholics* kræve, at jeg måtte umyndiggøre mine konsulenter, sætte dem under streng bevogtning og indsætte mig selv som en slags tilsynsværge. Jeg måtte underkende deres ellers så generøse fortællinger til mig, de ville blot være udtryk for deres sygelige sindstilstand. Når det er sagt, kunne man vel

også med rette spørge: For hvem er workaholics et problem? Tydeligvis ikke for dem selv, eftersom de ikke selv kan se problemet. Eller man kunne spørge: For hvem eller hvad ville denne problemstilling så i grunden være vedkommende? Disse spørgsmål har jeg ikke lyst til at forsøge at besvare. De ville nemlig lede mig i en retning, jeg ikke vil ledes. For hvem er denne problematik i grunden gavnlig?

Der findes utallige andre studier end dem af workaholics, der beskriver konsekvenserne af dårlig work-life balance, og som tilbyder nogle andre begreber til at forstå konsulenterne igennem. Disse taler eksempelvis om: 'Resource drain' (Greenhouse et al. 2003; Hill et al. 2008), eller slet og ret 'konflikter' som følge af en dårlig balance (Greenhaus & Beutell 1985; Rothbard et al. 2005; Raghuram & Weisenfeld 2004; Higgs & Duxbury 1992; Rothbard et al. 2005; Wiley 1987; Kahn et al. 1964). I den tunge ende af skalaen findes der også en mangfoldig litteratur, der viser, hvordan en dårlig work-life balance kan ødelægge og besætte det oprindelige og ægte. Der kan eksempelvis ske en *kolonialisering af selvet*, hvis virksomhedens anliggende bliver et personligt anliggende, hvor medarbejderne har ansvar for egne projekter og ikke for virksomheden som sådan (Casey 1999). Der kan ske en bevægelse *fra kontrol og til commitment og engagement*, hvor det er medarbejderens ambitioner, der bliver målestokken, og ikke en målestok defineret af ledelsen (Walton 2001). Eller der kan ske en *dis-identifikation*, der producerer en afstand mellem et autentisk selv og et corporate selv (Gabriel 2008), der ad forskellige kanaler gør det nødvendigt for medarbejdere at leve i spændingen mellem, hvem de i virkeligheden er, og den de bliver nødt til at være på arbejdet. Dette kan medføre en *self-alianation*, således at de ikke kan bevare idéen om et autentisk selv (Costas & Fleming 2007:3).

Fælles for et afsæt i disse teorier er, i lighed med teorien om workaholics, at de ville kræve af mig, at jeg måtte acceptere de grundlæggende forudsætninger, at: Konsulenterne arbejder for meget, og at de (som følge heraf) har en dårlig eller usund work-life balance. For at presse mine konsulents fortællinger ind i denne skabelon, ville det derfor nødvendigvis kræve, at jeg tillagde deres høje engagement og personlige involvering i arbejde en grundlæggende negativ og hul klang, ligesom jeg på den anden side måtte skrue op for volumen og rumklangen af eksempelvis deres fysiske lidelser som følge af arbejdet. Dette på trods af, at konsulenterne selv i deres

beretninger tillægger de fysiske konsekvenser ringe betydning. Jeg måtte altså igen umyndiggøre konsulenterne, idet jeg måtte se mig nødsaget til at skrue op for betydning, hvor de selv skruer ned, og omvendt skrue ned for betydning, hvor de selv skruer op. Jeg måtte altså igen træde til som den myndige værge, der måtte udrede konsulenternes misforståelser i relation til eget liv. Samtidig og mest centralt, måtte jeg også placere kernen i mit problemfelt i sammenstødet mellem arbejde og ikke-arbejde. Jeg måtte med andre ord spænde konsulenternes liv ud mellem arbejde og fritid som de helt afgørende poler. Jeg måtte anerkende work-life balance teoriernes altafgørende kardinalpunkter som de rigtige og centrale, allerede inden jeg satte mig for at undersøge konsulenternes arbejdsliv. Jeg måtte altså på forhånd antage, at det helt centrale spændingsforhold i konsulenternes fortællinger var deres work-life balance: Balancen mellem arbejde og liv. Problemet i denne henseende er bare, at det ikke så ud til, at mine konsulenter opererede med netop dette spændingsforhold som det centrale.

I stedet havde arbejdet i deres fortællinger status af en hobby, en interesse, som de slet ikke kunne forestille sig at leve foruden. De talte derfor eksempelvis slet ikke om deres reelle arbejdstimer, fordi det forekom dem irrelevant, både at afgøre og at tælle, hvor mange timer de brugte på deres hobby. Således ville det virke mærkværdigt på mig, at spænde deres beretninger ud mellem arbejde og fritid. Det ville mildest talt virke besynderligt at fastholde dikotomien mellem arbejde og fritid som den mest centrale, når konsulenterne snarere syntes at placere arbejde og fritid på samme side af en akse, med noget (skiftende) andet som modpol i aksens anden ende. Samtidig kunne man igen spørge: Hvorvidt det ville være en relevant problemstilling for mine konsulenter liv? Eller man kunne med rette spørge til: For hvem eller hvad ville problemstillingen egentligt være vedkommende? Eller man kunne måske endda stille spørgsmålstejn ved, hvad man i grunden ville komme undersøge. Igen ville et forsøg på at besvare disse spørgsmål altså lede mig i en retning, jeg ikke vil ledes. Besvarelsen ville nemlig kræve, at man etablerede et punkt udenfor det liv, som konsulenterne de facto lever.

Det er på ingen måde min hensigt, hverken at negligere eller nedgøre de mennesker, der lider under fysiske eller psykiske symptomer som følge af for hårdt arbejdspress,

eller symptomerne i sig selv. Min hensigt med dette korte vue er i stedet at indikere, at forud for disse alvorlige og på mange måder alarmerende og skræmmende resultater, ligger nogle grundlæggende teoretiske forudsatte antagelser. Der er således nogle teoretiske præmisser, der går forud for de analytiske resultater, men som i den grad former resultaterne. Det er præmisserne for, hvad der er muligt at undersøge og se indenfor de traditionelle work-life balance teorier. Jeg ønsker således blot at stille spørgsmålstejn ved, hvorvidt disse teorier er den mest hensigtsmæssige tilgang til de problematikker, der måtte rejse sig i relation til arbejdslivet, og hvorvidt det er de mest hensigtsmæssige problematikker, der rejses?

Det er nogle grundlæggende forudsætninger ved de traditionelle work-life balance teorier, der ikke bare gælder de konkrete misforhold til mine konsulents fortællinger, men som også har en mere generel videnskabelig foruroligende virkning på mig. Der er således nogle helt grundlæggende aspekter ved den eksisterende work-life balance litteratur, der strider mod de kvalitetskriterier jeg har for min forskning.

For at komme denne generelle uro nærmere, vil jeg derfor vende blikket mod konstitueringen af problematikken i work-life balance teorierne. Men inden da må jeg introducere det blik, hvorved min uro kan tydeliggøres, og som work-life balance teorierne efterfølgende vil blive anskuet med. Dette blik er inspireret af Gilles Deleuze og hans læsning af Bergson i relation til konstitueringen af en *sand problematik*. Når jeg netop vælger Deleuzes blik til at gå i dialog med work-life balance teorierne, er det samtidig en indikation af, at det også er hans blik, jeg vil lade mig inspirere af til mine senere analyser.

Konstituering af problemet

I sin bog: *Bergsonism* (Deleuze 1988), taler Deleuze om henholdsvis sande og falske problemer, og ifølge ham hænger netop sandhedsværdien af et problem sammen med måden, det er konstitueret på. Sagen er nemlig den, at konklusioner og løsninger unægtelig er afhængige af, hvordan det problem, som de svarer på, er bestemt og konstitueret (Deleuze 1988:16). Derfor advarer Deleuze mod at tage udgangspunkt i

allerede færdiggjorte problemer, idet han ser en fare ved at forveksle sande problematikker med falske problematikker. Ifølge ham er det således helt misvisende at tro, at *sand* og *falsk* kun hænger sammen med løsninger og konklusioner. Falske problemer er konstitueret på måder, hvor man tvinges til løsninger indenfor en ganske lille frihedsmargin. Et falskt problem er således løst i det øjeblik, det er angivet, idet løsningen allerede ligger som en del af problemet på en sådan måde, at løsningen definerer problemet. Selvom det måske kun fremgår implicit, findes løsningen altså allerede i selve angivelsen af problemet. Det eneste, der er tilbage, er altså blot at afdække løsningen (Deleuze 1988:15).

I modsætning hertil ligger den store frihed i selve konstitueringen af det problem, man vil undersøge. Det afgørende ligger således i at finde problemet frem for at løse det (Deleuze 1988:15). Konstruktionen eller angivelsen af en sand problematik er ikke en afdækning, men i stedet en opfindelse, samtidig med at de sande problemer kun fremstår som sande i og med deres løsning (Deleuze 1988:16):

“Already in mathematics, and still more in metaphysics, the effort of invention consists most often in raising the problem, in creating the terms in which it will be stated. The stating and solving of the problem are here very close to being equivalent: the truly great problems are set forth only when they are solved. It is the solution that counts. But the problem always has the solution it deserves, in terms of the way in which it is stated (i.e., the conditions under which it is determined as a problem), and of the means and terms at our disposal for stating it.” (Deleuze 1988:16)

Således foretager Deleuze en simpel, men afgørende forskydning af fokus, hvor det flyttes væk fra selve problemet til et sted, der ligger udenfor problemet, det vil sige et fokus på omgivelserne og præmisserne under hvilke, problemet fremstår, og derved konstitueres som problem (Deleuze 1988:34).

Det er relativt simpelt at afgøre, hvad der er sand og falsk i relation til løsningen af allerede afdækkede problemer. Men det er imidlertid langt mere vanskeligt at afgøre sandhedsværdien i relation til processen, hvorigennem problematikken konstateres og

fastslås (Deleuze 1988:16-17). Hos Bergson henter Deleuze hjælp hertil gennem formuleringen af en komplementær regel til de sande problematikker, idet han inddeler de falske problemer i to forskellige former: De *dårligt formulerede spørgsmål* og de *ikke-eksisterende problemer* (Deleuze 1988:17).

De *dårligt formulerede spørgsmål* forveksler *mindre* med *mere*. Eksempelvis inkluderer ideen om uorden altid allerede ideen om orden plus dens negation og motivet for denne negation. Det vil sige, at ideen om orden også indbefatter den orden, der ikke er den, der var medregnet (Deleuze 1988:17-18). Mere forveksles med mindre, når man antager at uorden eksisterer før orden, og det mulige eksisterer før eksistens. Når man antager orden som noget, der skulle organisere en forudgående uorden, og det virkelige som noget, der skal realisere det mulige. I de falske problemer er der en fundamental illusion, hvor væren, orden og eksistens antages at gå forud for sig selv, eller gå forud for den kreative handling, der konstituerer dem (Deleuze 1988:18). Således opstår ideen om uorden, når man ikke opdager, at der for eksempel i stedet hersker to forskellige former for orden i livet, hvor den ene er tilstedeværende, når den anden er fraværende (Deleuze 1988:19)

De dårligt formulerede spørgsmål simplificerer således problematikken og begrænser perspektivet gennem en statisk og unuanceret ide om en særlig orden:

"To illustrate the first kind of problems Bergson cites the problems of nonbeing of disorder or of the possible (the problems of knowledge and being); as examples of the second type there are the problems of freedom or of intensity. His analyses of these are famous. In the first case, they consist in showing that there is not *less* but *more* in the idea of nonbeing than that of being, in disorder than in order, in the possible than in the real."
(Deleuze 1988:17)

Den første type falske problemer og den anden type falske problemer er dog altid sammenhængende. Således vil den første type falske problemer altid hvile på eller støtte analysen i den anden type falske problemer, idet ideen om uorden udspringer af en særlig generel ide om orden, der er forkert komponeret (Deleuze 1988:20). Men den

anden type falske problemer introducerer en anden mekanisme, der handler om en arbitrær gruppering af ting, med obskure forskelssættelser. Eksempelvis spørger Deleuze, hvorvidt glæde kan reduceres til nydelse eller ej, eller om glæde måske snarere består af en lang række irreducible tilstande på samme måde som nydelse (Deleuze 1988:19). De ikke-eksisterende problemer kan således referere til eksempelvis objektive ligheder mellem levende kroppe, eller de kan referere til objektive identiteter i livløse kroppe, mens andre kan have subjektive krav til opdigtede objekter (Deleuze 1988:21). Således advarer Deleuze i relation til den anden type af falske problemer mod at reducere, både i relation til at drage ligheder og definere forskelle allerede i konstitueringen af problematikken.

Så vidt Deleuze om konstitueringen af henholdsvis sande og falske problematikker, nu vil jeg vende blikket mod work-life balance teoriernes konstituering af problematikker.

Mellem arbejde og liv

Helt overordnet er Work-life balance feltet optaget af på den ene side kvaliteten af arbejdslivet og på den anden side kvaliteten af livet generelt med fokus på netop relationen imellem disse to livssfærer (Guest 2002:258). Fælles for teorierne er det helt grundlæggende greb, at de opererer med to distinkte og kontrasterende poler, hvoraf arbejde altid udgør den ene pol, mens den anden pol (livet) typisk udgøres af familien (Powel & Greenhaus 2006; Clark 2000, Eby et al. 2004, Bagger et al. 2008; Greenhouse & Beutell 1885). Således separeres og udskilles arbejdet i teorierne som en distinkt kategori, enten gennem en særegen livssfære eller som en særegen rolle, der spændes ud i modsætning til resten af livet.

Clark forklarer, at når work-life balance teorierne opererer med denne adskillelse af arbejde og fritid, skal det ses som en følge af industrialiseringen, idet det var denne, der konstituerede arbejde og hjem som to forskellige sfærer. Arbejde og familie blev adskilt og fordelt i tid og sted. Således har arbejde og fritid sidenhen udviklet sig som kontrasterende kulturer med så forskellige formål, at de sagtens kan anskues som to forskellige *verdener*, som associeres med forskellige regler, tankemønstre og adfærd

(Clark 2000:753). På grund af kontrasten mellem arbejde og familie, både når det gælder formål og kultur, kan sfærerne sammenlignes med to forskellige lande med forskelligt sprogbrug. Det gælder både forskelligheder i relation til hvad, der konstituerer acceptabel opførsel og forskelligheder i relation til værdien af arbejdsopgaver (Clark 2000:751). Disse opretholdes og kobles til normativitet, de er uforenelige, ligesom relationen imellem dem må antages at være problematiske (Clark 2000).

Guest kan i forlængelse heraf hævde, at vores oplevelse af *work* og *life* er struktureret gennem vores *work-life balance*, således at work-life balance bliver en både fysisk og psykisk konstituering af det menneskelige subjekt (Guest 2002:265). Det betyder, at vi ikke oplever arbejde og liv i sig selv, men i stedet altid oplever relationen herimellem gennem vores work-life balance (Guest 2002:265). Således ligger adskillelsen mellem arbejde og liv som et så fundamentalt greb i work-life balance teorierne, at det ikke bare er konstituerende for problematikken, men i samme vending også konstituerende for det menneskelige subjekt overhoved.

Sagen er imidlertid den, at i modsætning til tidligere tiders industrisamfund, er grænsen mellem arbejde og fritid ikke en skarp og entydig grænse i det senmoderne samfund, som den eksempelvis træder frem i den kontinuerlige udvikling fra antikken og op igennem Renæssancen og Oplysningstiden. Derfor bliver det stadig vanskeligere at opretholde et meningsfuldt skel mellem arbejdet på den ene side og fritid på den anden side (se fx Kristensen 2011; Lazaretto 2007; Arendt 1998).

Der har i forlængelse heraf været en del debat omkring definitionerne af henholdsvis *arbejde* og *familie* i work-life balance litteraturen, der blandt andet har handlet om, hvorvidt arbejde udelukkende skulle anses som lønnede aktiviteter (Zedeck 1990; Eby et al. 2005; Guest 2002). Så hvad er i grunden work-life balance? Kan Guest dernæst spørge (Guest 2002:260). Han bruger spørgsmålet til at påpege, at der til stadighed i work-life balance teorierne er problemer med definitionerne af alle tre involverede begreber: *Balance*, *liv* og *arbejde* (Guest 2002:261). Definitionerne af disse involverede begreber er for vage, mener han, og i forlængelse heraf retter han kritik mod teoriernes utidssvarende forståelse af relationen mellem arbejdssfæren og ikke-arbejdssfæren.

Han fremhæver eksempelvis, at hjemmesfæren også indeholder pligtmæssige aktiviteter ligesom arbejdssfæren gør. Således mener han, at begrebet work-life balance med fordel kunne benyttes anderledes, så det potentielt kunne fungere mere udfordrende i relation til aspekter vedrørende den konkrete definition af betingelserne for balance og disse betingelsers relation til psykologisk velbehag (Guest 2002:260-261).

Ifølge Guest er problemet nemlig, at meget af den eksisterende litteratur om work-life balance til stadighed tager udgangspunkt i bekymringen om enten 'spillover' eller 'konflikter' mellem arbejde og det øvrige liv (Guest 2002:265). Derfor introducerer han en ny model, der kan erstatte dette udgangspunkt og således fungere som nyt primært udgangspunkt for analyserne af work-life balance. I hans model skal arbejde og ikke-arbejde ikke forstås som faste statiske faktorer, men i stedet som varierende kvalitative variabler, der må undersøges empirisk. Denne model er i stedet designet, så den ifølge Guest inkorporerer de basale elementer, der må adresseres i relation til et individuelt perspektiv på work-life balance (Guest 2002:265). Det gælder mere specifikt: Afgørende faktorer, balancens natur og konsekvenser/sammenstød (Guest 2002:265). Ifølge Guest er de mulige resultater af work-life balance analyser med udgangspunkt i denne model mangfoldige, idet de kan være relateret til personlig tilfredshed og velbefindende på arbejdet, i hjemmet eller i livet som helhed (Guest 2002:267).

Sue Campbell Clark efterspørger ligeledes en mere rig forståelsesramme end det de traditionelle work-life balance teorier tilbyder. Hun adresserer en grundlæggende kritik af den eksisterende work-life balance litteraturs fastlåsthed i netop opretholdelsen af en adskillelse af de to livssfærer. I den forbindelse udvikler hun sin: 'Work/family border theory: A new theory of work/family balance (Clark 2000). Denne teori tager sit afsæt i, at mange mennesker dagligt krydser grænsen mellem arbejde og hjem, mens de både former og er formet af deres omgivelser begge steder (Clark 2000:748). Grundlæggende for Clarks teori er en kritik af, at de fleste work-life balance teorier opererer med et passivt subjekt, der bliver determineret af omgivelserne enten hjemme eller på arbejdet, på en sådan måde at de to sfærer netop bliver uforenelige. I modsætning hertil opererer hendes teori altså med et aktivt subjekt, der selv kontinuerligt skaber grænsen mellem arbejde og hjem (Clark 2000:751). Problemet er

dog, at hun fastholder netop den grænse mellem arbejde og hjem, som hun forsøger at nedbryde. Den er blot ikke konstitueret én gang for alle, men skabes i stedet ved, at den dagligt krydses af de såkaldte *border-crossers*.

Der ligger således allerede en grundlæggende forudsætning i work-life balance teorierne om, at *arbejde* og *hjem* er to adskilte kategorier (sfærer/domæner/verdener/roller), der kan studeres som sådan. Arbejde og hjem er altså defineret netop som værende distinkte kontrasterende kategorier allerede inden relationen (grænsen eller balancen) herimellem studeres. Det betyder, at work-life balance litteraturen altid vil være begrænset til at bevæge sig indenfor og imellem de præmisser, som de allerede i udgangspunktet har etableret for at fastholde arbejde og hjem som distinkte kategorier (Kristensen 2010:94). Grænsen mellem arbejde og fritid er ikke forsvundet i teoretiseringerne af det senmoderne arbejdsliv, den har blot fået en mere flydende og uigennemskuelig karakter, på en sådan måde at den ikke længere kan karakteriseres gennem hverken: løn eller konkrete aktiviteter, tid og sted, begyndelse og slutning. Både Guest og Clark tager således stadig udgangspunkt i forudsætningen om en given distinktion mellem arbejde og hjem og nødvendigheden af en opretholdelse af denne adskillelse.

Som sådan kan det virke som om, at work-life balance teorierne netop er udsprunget af, at grænsen mellem arbejde og ikke-arbejde er blevet mere utydelig, hvorfor teorierne må forsøge at definere den. Problemet i teorierne kan derfor synes at være at genopfinde den forsvundne grænse. Selve grænsedragningen mellem arbejde og ikke-arbejde træder i forgrunden som den nye problematik i teorierne om work-life balance.

Konflikt mellem arbejde og liv

Primært for work-life balance teorierne er, at livet leves skiftevis i én af de to adskilte og statiske livssfærer: En arbejdssfære og en fritidssfære, og at disse sfærer har hver sin tilhørende rolle. Rollerne er som sådan afgrænsede og må ikke blandes, ikke forstyrre hinanden, og for guds skyld ikke gribe ind i hinanden. Der skal være balance, ellers opstår problemerne. Således er der ifølge Guest nemlig en overvejende tendens til, at

disse to sfærer stilles i relation til hinanden på en særlig måde, idet langt størstedelen af den eksisterende litteratur er optaget af konflikter og forstyrrelser, og forståeligt nok fokuserer de derfor på konflikter og forstyrrelser (Guest 2002:260).

Det dominerende perspektiv på work-life balance er således et konfliktperspektiv, og størstedelen af litteraturen er således koncentreret om *work-life conflicts* eller *work-life interference* (Guest 2002:260). Eby et al. har udarbejdet et review over alle de artikler, der blev publiceret fra 1980-2002 i industrial organization (IO) eller organizational behavior (OB) tidsskrifter (190 i alt). Gennem systematiske, kvantitative analyser, søger forfatterne de generelle træk i den eksisterende work-life balance litteratur. På baggrund heraf konkluderer de, at den eksisterende forskning kan karakteriseres ved at beskæftige sig med følgende: For det første er det et gennemgående træk i forskningen, at den beskæftiger sig med, hvordan relationen mellem arbejde-familie er en kompleks størrelse. For det andet er det karakteristisk for forskningen, at den dominerende tilgang er konfliktteori og fokus på de uhensigtsmæssige aspekter ved relationen mellem arbejde og familie, hvorfor det kan være svært overhovedet at finde litteratur, der ikke befinder sig indenfor det paradigme (Eby et al. 2003:180).

I den forbindelse fremhæver Guest, at når disse skal studeres, sker det gennem en af de følgende fem teoretiske grundmodeller. De er alle deskriptive, og de anvendes alle til at *forklare* konstitueringen af relationen mellem arbejdsliv og livet udenfor arbejde, samtidig med at relationen imellem de to sfærer studeres (Guest 2002). Guest karakteriserer disse gennem 5 modeller: Den første model er *segmentering*. Den er bygget op om antagelsen om, at arbejde og ikke-arbejde er to distinkte livsdomæner, der leves separat uden at have indflydelse på hinanden. I modsætning hertil er den anden model *spillover*, hvor hypotesen er, at det ene domæne kan influere på det andet på enten positiv eller negativ vis. Den tredje model er en *kompenserings* model, der foreslår, at hvad, der mangler i den ene sfære i form af krav eller tilfredsstillelse, kan kompenseres gennem den anden. Hvis arbejdet eksempelvis er rutinepræget og udfordrende, kan der kompenseres herfor gennem for eksempel frivilligt arbejde udenfor arbejdet. Den fjerde model er *instrumentel*. Ifølge denne model kan aktiviteter i den ene sfære facilitere succes i den anden sfære. Et traditionelt eksempel herpå kan være, at en instrumentel arbejder i ønsket om en bil eller et hus til sin familie, og vil

maksimere sin indtjening på bekostning af at det kræver et rutinepræget job med lange arbejdstider. Endelig er der den femte og sidste *konflikt modellen*, der i sagens natur er den, der oftest benyttes. Denne model foreslår, at det høje niveau af krav i begge livssfærer medfører svære valg, overbelastning og derved konflikter (Guest 2002:258-259).

Work-life balance er således et spørgsmål om at håndtere multiple konflikter mellem roller eller sfærer. Problemer i de traditionelle teorier opstår, hvis arbejde og hjem er tilstedeværende på samme tid og sted. Sameksistensen af arbejde og hjem gør det vanskeligt at separere rollerne eller sfærene og kravene fra rollerne eller sfærene fra hinanden, således bliver det en konflikt mellem roller eller mellem sfærer (Kristensen 2010:81-82). Utallige eksempler på konflikter som følge af ubalance mellem arbejde og fritid kan ses udfoldet på mangfoldig vis i work-life balance litteraturen (se fx Bagger & Li & Gutek 2008; Whittle 2008; Greenhaus & Powell 2006; Arnaud 2002, 2003, 2005; Kuhn 2006; Brotheridge & Lee 2006; Porter 2004; Casey 1999).

Som et eksempel på netop konfliktperspektiver, vælger eksempelvis Greenhaus og Beutell konflikterne som konstituerende for de teoretiske modeller for deres forskning. Deres argumentation for at fastholde denne analytiske separation mellem arbejde og familie er, at de ser, at de roller, der tilhører henholdsvis arbejde og familie, til stadighed har hver deres distinkte normer og krav, der kan være gensidigt inkompatible. Dette er på trods af, at forfatterne anerkender en mere utydelig og ugenomsigtig grænse mellem arbejde og familieliv i visse situationer (Greenhaus & Beutell 1985:77).

Ikke desto mindre analyserer de på baggrund af denne distinktion, den eksisterende work-life balance litteratur, idet de søger de dominerende kilder til konflikter mellem de to roller: Arbejds-rolleren og familie-rolleren. Disse konflikter er allerede i udgangspunktet placeret *mellem* roller, som *interrole conflicts*, hvori forfatterne antager, at aspekter ved rollerne fra arbejdsdomænet og familiedomænet er indbyrdes inkompatible (Greenhaus & Beutell 1985:77). Inden for deres fokus er det yderligere en grundlæggende præmis, at mennesker håndterer multiple roller, og at konflikter i relation til work-life balance i

forlængelse heraf bliver noget, der opstår *mellem* disse multiple roller. Problemerne eller konflikterne opstår for eksempel, når arbejds-roller og hjemme-roller er tilstedeværende på samme tid og sted. Den samtidige tilstedeværelse af arbejde og hjem vanskeliggør nemlig adskillelsen af rollerne, således at kravene fra de forskellige roller ikke kan adskilles. Grunden til dette er, at arbejde og familie tilhører forskellige tider (arbejdstid og familie-tid) eller steder (arbejdsplads eller hjem) (Kristensen 2010:81). Når dette er forudsætningen, er det ikke overraskende, at konklusionerne af Greenhaus og Beutells litteratur review ender i, at der eksisterer tre distinkte former for konflikter, der alle kan karakteriseres ved at være konflikter netop *mellem* roller, og som endvidere kan karakteriseres ved at komme til udtryk, når domænerne/sfærene støder sammen, så de bliver gensidigt *inkompatible* (Greenhaus & Beutell 1985:77).

Den første er en *tidslig-konflikt*, hvor den ene af rollerne optager for meget tid i forhold til den anden. Den anden konflikt er en *belastnings-konflikt*, hvor belastninger på arbejdet gør det vanskeligt at klare belastningerne i hjemmet eller omvendt. Og den tredje er en *adfærds-konflikt*, hvor den adfærd, der kræves på arbejdet, er inkompatibel med den adfærd, der forventes i familien eller omvendt (Greenhaus & Beutell 1985:80).

Problemer ved work-life balance

Anskues work-life balance teorierne i relation til Deleuzes kriterier for *ikke eksisterende problemer*, træder der endvidere nogle obskure forskelssættelser og lighedsdragninger frem. Først og fremmest kan det forekomme tvivlsomt, at insistere på at modstille arbejde og fritid, ligesom man også kan undre sig over, at der skulle herske en særlig lighed internt i kategorierne. Der kan eksempelvis drages lighed mellem det at drikke for meget alkohol og det at arbejde for meget. Arbejdsglæde kan oversættes til sygelig afhængighed, og engagement til besættelse. Med andre ord kan noget meget abstrakt teoretisk oversættes til noget meget konkret empirisk. Endelig synes teorierne at sætte balance lig med: Ro, orden og det gode. Mens ubalance synes at sættes lig med: Krise, uorden og det onde. Således kunne work-life balance teorierne mistænkes for at operere med eksistensen af et *rationelt udenfor*, som forskeren eksklusivt har adgang til. Det sker gennem forudsætningen om, at der findes en rigtig og en forkert balance

mellem arbejde og fritid, hvor 'ægte/sand' trivsel og livsindhold nødvendigvis er afhængig af en fornuftig balance imellem de to poler.

Antropologen Kirsten Hastrup kan tydeliggøre dette, når hun taler om *det tredje punkt*, som hun ser nødvendigvis må være til stede i relation til det, hun kalder: *Kulturel oversættelse* (Hastrup 2010:221). Kulturel oversættelse handler om at sammenligne kulturer. Indenfor den antropologiske tradition, handler det således om, at én kultur gøres tilgængelig med en anden kulturs begreber, for på den måde at gøre det uforståelige forståeligt, og det ukendte genkendeligt. Med andre ord handler det om at gøre fremmede verdener begribelige for mennesker i deres hjemlige verden. Hastrup påpeger endvidere, at det aldrig giver mening at sammenligne to sæt af forskelle, med mindre man gør det via et fælles *tredje punkt*, i forhold til hvilket man måler de forskelle, der således gøres relevante. Hastrup hævder, at dette ikke kun gælder kulturelle forskelle, men at det gælder for enhver sammenligning, at det kræver et tredje punkt at sammenligne ud fra, for at sammenligningen kan give mening. Problemet er dog ifølge Hastrup, at dette tredje punkt ofte ligger godt og grundigt gemt væk (Hastrup 2010:221).

I forlængelse heraf kunne man spørge, hvorfra work-life balance teorierne sammenligner arbejde og fritid? Det tredje punkt, hvorfra sammenligningen sker, synes implicit at forudsætte, at en dårlig balance mest til dels udspringer af for meget arbejde, og ikke af for meget fritid. Work-life balance teorierne fastholder altså en normativitet, der gør sig gældende ved, at der ikke bare eksisterer en passende balance mellem arbejde og fritid, men samtidig at denne bør tilstræbes. Hvor utydelig grænsen end måtte synes, så findes den og den må opretholdes. Arbejde og ikke-arbejde skal eksistere som to distinkte sfærer, der ikke adskilles ved konkrete praksisser, men i stedet af nogle normative forforståelser, der ligger udenfor selve teorierne. Således implicerer teorierne netop en tredje (objektiv) position, hvorfra work-life balance kan vurderes udefra. Det er netop fra denne tredje privilegerede position, at man tidligere kunne dømme workaholics som syge og deres relation til arbejdet sygelig.

I relation til Deleuzes kriterier for de *dårligt formulerede spørgsmål* kan man bekymre sig om, hvorvidt teorierne kan have en tendens til at forveksle *mere* med *mindre*,

forveksle *uorden* med *orden*. Teorierne synes nemlig at operere med én altdominerende forståelse af orden. En altdominerende orden for liv. Livet er ordnet gennem to distinkte livssfærer, hvor der *internt* i kategorierne eller sfærerne/rollerne synes at herske en homogen orden. Livet leves og opleves gennem disse sfærer. Det er med andre ord en ordnet forudsætning, at livet altid leves skiftevis imellem disse to sfærer. Det er derfor en orden, hvis *uorden* placeres i rummet *mellem* de to kategorier arbejde og fritid, og ordenens negation er oftest en konflikt, der ligger forud for det analytiske blik. Således hersker en forsimplet og statisk orden, der ikke forekommer at rumme muligheden af, at der kunne herske forskellige og andre former for orden end denne. Det forekommer ikke plausibelt med en eksistensform, der ikke er spændt ud mellem disse sfærer.

Med Deleuze forskydes fokus således fra sand og falsk til at handle om forholdet mellem konstituering af problematikken og løsningen. Det centrale er altså ikke løsningerne, men forudsætningerne og betingelserne, under hvilke selve problematikken er konstitueret. Fælles for de konventionelle work-life balance teorier er, at de opererer med den grundlæggende forudsætning, at livet som sådan leves i to distinkte og kontrasterende sfærer: En arbejdssfære og en ikke-arbejdssfære, og disse sfærer er så fundamentale, at de ikke kan opleves i sig selv, men står altid i relation til hinanden. Livet består i arbejde og ikke-arbejde, hvor ikke-arbejde må antages at udgøre selve livet, mens arbejde er noget andet. Som følge heraf, skal og kan livet (i relation til arbejdsliv) kun analyseres og forstås netop gennem disse to separate sfærer og relationen herimellem. De tre afgørende grundbegreber, som teorierne tilbyder, at forstå liv igennem er således: Liv, arbejde og balance. Skulle jeg anvende work-life balance teorierne som analytisk redskab i mine analyser, ville konsekvensen således være, at jeg måtte forudantage, at konsulenterne lever deres liv i to kontrasterende livssfærer og, at jeg måtte foretage et analytisk greb, hvor konsulenternes liv skulle spændes ud mellem grundbegreberne (polerne) arbejde og liv, for herefter at analysere balancen/relationen her imellem (som potentielt problematisk).

I relation hertil taler Pierre Bourdieu om *hverdagssociologiens* daglige begreber og kategorier, der for eksempel kunne være arbejde og fritid. Hans indvending er

imidlertid, at hvis disse bruges, så kommer man aldrig videre, men vil til stadighed hænge fast i allerede etablerede forståelsesformer (Bourdieu 1984). I fuldstændig overensstemmelse hermed taler Jerome Bruner om *folkpsychology*, der ligeledes betegner den hverdagstænkning, der er common sense på en måde, så der ikke stilles spørgsmålstejn ved den, og som derved kommer til at fungere som de magtfulde, fastholdende og derved ekskluderende konstruktioner (Bruner 1986, 1990). Også af den grund må jeg søge andre begreber end de hverdagssociologiske common sense begreber, som work-life balance teorierne tilbyder.

Samtidig synes work-life balance teorierne at forveksle noget abstrakt med noget helt konkret. Eller måske snarere, de synes at oversætte noget abstrakt til noget konkret. De sidestiller en abstrakt teoretisk forbindelse mellem arbejde og fritid med helt konkrete forbindelser i konkret levet liv. Med andre ord sidestiller de en abstrakt væren med en konkret væren, og forudsætter at der kan foretages en direkte oversættelse herimellem. Det teoretiske udgangspunkt begrænser således teoriernes rækkevidde til udelukkende at kunne se indenfor denne statiske præmis. Derudover er denne relation som udgangspunkt potentielt problematisk på forskellige måder. Enten i kraft af spillover, kompensering eller konflikter. Teoriernes problematiseringer har således allerede inkorporeret sine respektive svar, hvad enten det er i form af spillover, kompensering eller konflikter. For ligger svaret ikke allerede gemt i de spørgsmål, der undersøges qua teoriernes udgangspunkt? Er det en mulighed at undersøges work-life balance uden at konkludere noget omkring en problematisk work-life balance? Ligger svaret ikke allerede i selve spørgsmålet? Arbejde er nemlig arbejde, og livet er livet. Arbejde kan ikke være liv og omvendt.

Jeg må undre mig over, at denne grænse mellem arbejde og liv opretholdes så ivrigt i teorierne. Hvorfor bør der være en klar grænse mellem de to poler? Alternativt kunne man forestille sig arbejdet som noget, man i vidt omfang udtrykker sig gennem, som derfor ikke meningsfuldt kan trækkes fra resten af liv. Hvor arbejdet er en vigtig del af livet i samme omfang, som fritiden er det. Når skellet mellem arbejde og liv opretholdes, tror jeg, at det skyldes, at netop denne skelnen er selve kernen i work-life feltet. Feltet kan ikke eksistere uden denne forskel - i det mindste som en normativ

forskæl. Denne insisteren på en opretholdelse af forskellen betyder, at det er nogle særlige pointer, der automatisk udledes og en lang række pointer, som ikke kan udledes, men som kan være mere relevante, oplysende og produktive. Ved ukritisk at fastholde denne grundlæggende antagelse svarer man allerede på det spørgsmål, man stiller sig selv. Der er i feltet to automatiske svar på dette spørgsmål, der selv fungerer som præmisser for feltet. Det ene er, at relationen mellem arbejde og liv er *problematisk*, det andet er, at det er arbejdet, der gør relationen problematisk, at arbejdet i hvert fald potentielt forrådnér livet. Lad mig begynde med at forholde mig til den første præmis.

Kunne arbejdet måske fungere som noget, der ikke bare kan trækkes fra et liv, hvis det skal beskrives? Den problematiske relation mellem de to distinkte sfærer er både en konsekvens af forskellen og en egentlig præmis for feltet. En præmis, som lukker for en masse tilgange og producerer en bestemt type af resultater. Dette bringer mig videre til den anden præmis, det andet svar, som er indeholdt i spørgsmålet. Nemlig, at det er arbejdet og aldrig livet, der problematiserer relationen. Det er arbejdet, der forrådnér livet og aldrig omvendt. Populært sagt gælder det om at arbejde mindre og leve mere. Det er en automatisk normativitet, som er indbygget i feltet, og som feltet ikke kan leve uden. Det er egentligt en sær præmis. Burde Foucault have arbejdet mindre, burde Deleuze? Hvad med Blanchot? Eller burde du og jeg? Heller ikke disse svar har jeg den mindste lyst til at jage.

En anden work-life balance

I stedet vil jeg stille mig et andet sted og spørge: Er arbejde og fritid den mest relevante distinktion til at forstå i et senmoderne liv? Er det den rette tilgang ikke bare at opretholde distinktionen, men samtidig problematisere den? Jeg tror det næppe. Der er i den forbindelse også andre en Guest og Clark, der har rettet en mere grundlæggende kritik mod work-life balance teoriernes snævre forståelsesrammer og begreber (Pedersen 2009, 2010; Kristensen 2010; Kristensen 2011; Lazzarato 2007). Når jeg ser deres kritik som mere grundlæggende, er det fordi, den netop opløser de mere

traditionelle work-life balance teories insisteren på at opretholde det industrialiserede samfunds skelnen mellem arbejde og fritid.

Således karakteriserer Kristensen netop det moderne arbejdsliv som *grænseløst*, og gennem hans teoretiseringer fremgår det, at denne grænse derfor ikke længere kan defineres (Kristensen 2011). Det betyder, at en række af de klassiske opdelinger og dikotomier er blevet udvisket eller ligefrem opløst. Det gælder eksempelvis grænsen mellem familie- og arbejdsliv samt interessemodsatningen mellem arbejdsgiver og medarbejder. I stedet for at søge nye definitioner af grænsen mellem arbejde og hjem, fokuserer Kristensen på det faktum, at de faste dimensioner om arbejdslivet – og derved også om livet mere generelt – bliver mere flydende (Kristensen 2011). I det grænseløse arbejdsliv er det derfor vanskeligt at forklare, hvad arbejdet helt præcist består i og derved også vanskeligt at forklare, hvordan arbejdet adskiller sig fra øvrige aktiviteter. Det betyder, at arbejdets grænse ikke nødvendigvis er defineret ud fra arbejdstidens ophør, men mere i forhold til om arbejdsopgaverne er løst tilfredsstillende (Kristensen 2011). Ifølge Kristensen forsvinder de gængse dimensioner dog ikke af den grund. I stedet bliver de til mere flydende rammer, som den enkelte selv skal være med til at bestemme og fylde ud. Det gælder eksempelvis, hvor grænsen mellem familie- og arbejdsliv går, måden hvorpå arbejdsopgaver skal løses, og hvordan de nye frihedsgrader i arbejdet skal håndteres. Arbejdet bliver i stedet en del af et *selvrealiseringsprojekt* (Kristensen 2011). Dette må nødvendigvis medføre, at arbejde og fritid ikke længere står i forhold til hinanden gennem en grænse som kontrasterende modpoler.

Således kan problemet vedrørende work-life balance formuleres på en anden måde, end det gøres i de traditionelle work-life balance teorier, idet arbejde og fritid må stå i relation til hinanden på anderledes vis. Samme figur finder Lazzarato i forhold til kapitalismen, og det giver ham anledning til at spørge: "How to understand concepts of labour, production, cooperation and communication when capitalism is not only a mode of production but a *production of worlds*? (Lazzarato 2004:187) I sin spørgen flytter Lazzarato samtidig det analytiske fokus fra *capital-labour* til *capital-life*, idet han ikke blot anskuer kapitalismen som et særligt produktionsmodus, men samtidig også som et særligt eksistensmodus, hvor kultur og økonomi bliver udtryk for det samme (Lazzarato

2004:187). Det betyder for det første, at virksomheder ikke skaber sine objekter, men i stedet skaber de verdener, som objekterne kan eksistere indenfor. Ligesom virksomheder heller ikke skaber subjekter, skaber de i stedet verdener, som subjekterne kan eksistere indenfor (Lazzarato 2004:188). Arbejdet kan således ikke, som i de traditionelle teorier om work-life balance, anskues som noget, der primært er forbundet med livets nødvendigheder. I stedet må det anskues som et middel til subjektets *selvrealisering* (Arendt 2007:100). Arbejdet må i forlængelse heraf anskues som en del af *selve livet*, forstået på den måde, at det også er i arbejdet, de eksistentielle spørgsmål vendes, og hvor de skabende kræfter udfoldes, og i heldige tilfælde opnås anerkendelse for individualitet (Janning 2008).

Produktivitet og *subjektivitet* smelter på denne måde sammen og bliver uskelnelige fra hinanden, Som følge heraf må medarbejdernes egen udvikling anses som en integreret del af virksomhedens produktivitet (Pedersen 2008:173). Således kommer subjekt og produktivitet til at udgøre en zone af uskelnelighed uden, at det ene dog koloniserer det andet (Pedersen 2008) Arbejdet bliver grænseløst (Kristensen 2010), ligesom konsekvensen må være, at liv ligeledes bliver grænseløst. Kristensen tager konsekvensen af de flydende grænser mellem arbejde og fritid i sit begreb om det *grænseløse arbejde* (Kristensen 2011). For i det grænseløse arbejde handler det nemlig om, at lede sit eget arbejde både i forhold til resten af livet og i forhold til sig selv som arbejdende menneske. Det er i den forstand, at man skal kunne lede sig selv. Man er fri til selv at bestemme over eget arbejdsliv, men man er samtidig forpligtet på den måde, man *forholder* sig til arbejdet på (Kristensen 2011). Han indikerer en tendens i det flydende og grænseløse arbejde i form af en ny forpligtelse til en særlig *forholden sig* til arbejdet, der samtidig indbefatter en særlig ledelse af sig selv. Således kan arbejdet med Kristensen anskues gennem et særligt *selvforhold*.

Det analytiske spændingsfelt trækkes altså ikke mellem arbejde og fritid, men i stedet indenfor dette særlige selvforhold. Jeg vil ikke operere analytisk med en skelnen mellem arbejde og liv. Følgelig kan jeg ikke som udgangspunkt anerkende, at relationen mellem dem er problematisk, da jeg ikke vil tillægge dem en forskel a priori. Arbejde og fritid står ikke længere i direkte relation til hinanden, dikotomien opløses

gennem noget tredje: *Et selvforhold*. Dette selvforhold er ikke bare en særlig måde, at forholde sig til sig selv på. Det er også en særlig måde at tænke, føle og handle på. Det er en særlig måde at stå i relation til noget andet. Det er den særlige måde, hvorigennem konsulenterne står i relation til deres arbejde. Det er et selvforhold, hvor alt fordobles i en refleksionsproces, som ikke bare former et arbejdsliv, men et liv generelt. Det er igennem dette blik, jeg vil forsøge at belyse individet i arbejdet, konsulenterne i arbejdet. Jeg vil forfølge deres selvforhold og ad den vej se, hvordan de folder og skaber den verden, de lever i.

Derfor vil det ikke give mening blot at tage afsæt work-life balance teorierne og herfra foretage et empirisk studie af konsulenternes work-life balance, for at producere den empiriske viden, der efterspørges om work-life balance (fx Guest; Eby et al; Greenhaus & Beutell). Sådanne empiriske studier ville blot bekræfte teorierne og forskrifterne om work-life balance, og derfor ikke producere viden om, hvordan work-life balance formes af og former den enkeltes måde at tænke, føle og handle på i levet hverdagsliv.

Det er således ikke længere et spørgsmål om, at relationen mellem arbejde og fritid, og derved grænsen mellem arbejde og fritid er blevet mere utydelig. I stedet kunne noget tyde på, at den snarere kan siges at være i decideret opløsning. Relationen fremstår altså ikke bare som sammenflydende, den *er* sammenflydende. Konstitueringen af en problemstilling i den eksisterende work-life balance litteratur gør altså, at der mangler et nyt perspektiv. Der er med andre ord noget, der ikke bliver fanget ind. Det bliver bremset allerede i det normative udgangspunkt og/eller i eksterne fortolkninger? Min problematik er derfor både metodisk og empirisk. Et analytisk snit, der kan søge den indre logik i konsulenternes verdener, og søge forståelse for deres konstruktion af verdener. Et analytisk snit, der kan indfange det, de eksisterende analyser synes at ignorere, nemlig de interne logikker, der er på spil.

Jeg interesserer mig for konsulenternes eksistensform, og ikke for teoriernes abstrakte udlægning af deres liv, og jeg tror, at der er en anden slags orden på spil. En orden, der ikke kan forstås gennem work-life balance teoriernes univers, men som måske

bedre kan indkredses ved at tage afsæt i det, Michael Pedersen kalder den nye *medarbejder-monade*:

"With this new worker-monad the success and failure of the employee performance is already a more personal problem. Any performance problem is something that must be managed at an existential level and any existential problem is already a performance problem. The organizational imperative is therefore no longer to realize one self through a fixed norm. Rather it is to set your own original norm and be accountable for it on both a professional and personal level. Thus the conflicts and problems are already internalized. Like the 'positive predicates', the negative predicates of the organization are folded inside the employee. Everything happens and must be handled on the inside." (Pedersen 2008:183)

For Pedersens nye medarbejder-monade er succes og fiasko på arbejdet blevet et personligt problem. En tilfredsstillende eller en ikke-tilfredsstillende work-life balance er således et spørgsmål om tilstrækkelig god personlig håndtering. Eventuelle problemer på arbejdet må håndteres på et eksistentielt niveau, ligesom eksistentielle problemer også allerede er performance problemer på arbejdet. Derfor taler Pedersen om, at der er opstået en *uskelnelighedszone* mellem subjektivitet og produktivitet, hvor "...*work has folded itself into the very ontological fabric that constitutes life?* (Pedersen 2009:184) Det hele er således allerede foldet ind i monaden. Det er med andre ord allerede foldet ind i monaden som præ-disponerede prædikater til at forstå sig selv, sit liv og sin verden igennem. Derfor kan Pedersen hævde, at det hele sker på indersiden. Så monaden kan siges at være en foldning om sig selv i sin egen verden, og derfor må alt være foldninger i denne verden af monaden. Verden opstår samtidig med monaden, samtidig med subjektet, gennem monadens foldning af verden. Der er altså en samskabelse mellem subjekt og subjektivering. Det er subjektets monadiske skabelse af sig selv og sin egen verden (Pedersen 2009). Verden er som sådan uendelig, men den bliver hele tiden reduceret. Bevægelsen går gennem, at monanden folder verden ind og ud, og når den foldes ind er den uendelig virtuel, og i udfoldelsen aktualiseringen, bliver den reduceret (Deleuze 2010).

Således flytter jeg med disse teorier problematikken fra at ligge mellem arbejde og fritid til at indgå som en del af et selvforhold. Problematikken flyttes fra et *ydre* forhold til et *indre* forhold, hvor relationen mellem arbejde og fritid er foldet ind, som en del af en medarbejder monade. Arbejde og fritid er foldet ind som præmisser eller betingelser til at forstå sig selv, sit liv og sin verden gennem. Men hvordan arbejde og fritid således konkret kommer til at stå i relation til hinanden kan ikke defineres fast, det vil være afhængig, monadens foldning af verden: Hvordan det foldes ind, og hvordan det udfoldes igen som en del af et konkret selvforhold.

Skønt mit analytiske blik tager afstand fra work-life balance teoriernes normativitet og forudsætninger, kan jeg ikke negligere dem. De må således alligevel have en særdeles virksom funktion i analysen af konsulenternes liv. Man kan i stedet sige, at den verden, som work-life balance teorierne tilbyder, ikke er anvendelig for mine konsulenter. De kan med andre ord ikke være i den verden, de kan ikke handle ud fra den verden. Det er ikke deres verden. I stedet indgår relationen mellem arbejde og fritid på en anden måde. De er ikke spændt ud som to kontrasterende modpoler, i stedet placeres på samme side af en akse, der således har eksempelvis sjov eller kedelig som modpol. I den produktion betjener de sig selvfølgelig også af tidens work-life kategorier. Men der, hvor de optræder, er de semantiske og epistemiske kategorier, og ikke ontologiske kategorier. Følgende kapitel skal udfolde det perspektiv, som antydes her afslutningsvis. Næste kapitel skal således udfolde monadens foldning af verden. Denne figur kan nemlig siges at gå igen i Deleuzes læsning af Foucaults selvforhold (Deleuze 2006a; 2006b).

Kapitel 3

Et dobbelt selvforhold

Som nævnt er det væsentligt for mig, at anskue konsulenternes liv *indefra* for at få en forståelse af, hvad der foregår. Således flyttes fokus fra work-life balanceteoriernes *ydre* perspektiv til et *indre* perspektiv: Til den inderside af konsulenterne og deres verden, der omhandler, hvordan de producerer verdener. Hvordan konstruktion af en potentiel verden er samkonstituerende med konstruktionen af tilgængelige subjektpositioner. Fra at handle om en grænse mellem arbejde og fritid til at handle om subjektiveringsprocesser som en produktion af forskellige måder at eksistere på (Deleuze 2006b:120).

Jeg må foregribe eventuelle misforståelser, vedrørende den *inderside* eller det *indre* perspektiv. En subjektiveringsproces lader sig nemlig ikke forveksle med et subjekt, med mindre man fratager dette enhver form for indre, såvel som identitet (Deleuze 2006b:120). Min indre position skal derfor i stedet forstås som et forsøg på at placere mig der, hvor konsulenterne stiller sig, hvorfra de kan tænke, føle og handle med de grundbetingelser, de stiller for sig selv i deres løbende moduleringer af sig selv. Derfor er det ikke selve de ydre grundbetingelser, der er de væsentlige, det er ikke hverken diskursen eller magten, der har min interesse.

Work-life balance kan derfor ikke være et udgangspunkt for analysen, og problemerne og begrænsningerne ved den eksisterende litteratur gør, at der mangler noget. Der er

med andre ord noget, der ikke bliver fanget ind. Noget, der bliver bremset allerede i det normative udgangspunkt og/eller i eksterne fortolkninger. Derfor må nogle andre analytiske greb etableres for at rumme dette andet. Andre teorier, end den work-life balance litteraturen kan tilbyde, må således inddrages, og andre analytiske perspektiver må etableres. Det er analytiske snit, der skal kunne indfange det, som de eksisterende work-life balance analyser ignorerer.

Det må først og fremmest være teorier, der bevæger sig hinsides normativitet og eksterne fortolkninger, så det giver mulighed for at fange de konkrete logikker indenfor konsulenternes verden. De logikker, der kan siges at gennemsyre de tilgængelige subjektpositioner. For i min optik giver det ikke mening at tale om work-life balance uden specifik viden om et konkret kontekst, idet der vil mangle viden om: Hvordan work-life balance modtages og absorberes? Hvordan work-life balance virker i en konkret kontekst?

Derfor må mit analytiske snit søge den indre logik i konsulenternes verdener. Den indre logik, hvorfra de løbende modulerer rammerne indefra i relation til de grundbetingelser, de stiller for sig selv, gennem hvilke de løbende modulerer sig selv. Det afgørende for analysen bliver således ikke betingelserne eller rammerne men i stedet, hvordan konsulenterne modulerer disse betingelser og rammer: Hvordan konsulenterne foldes ind og kommer ud igen? Ikke som ofre, men som en ny udgave af sig selv. Fordi det er noget, de gør ved sig selv.

I mit indre perspektiv er det helt centrale, hvad konsulenterne udpeger som det væsentlige i deres gørem og laden. Deres logik skal være den herskende. Med mit indre perspektiv søger jeg nemlig samtidig en analytisk position, der er hinsides moralsk fordømmelse, hinsides den tredje privilegerede position, hvorfra rigtig og forkert kan bedømmes. Det er således et perspektiv på subjektivering, der ikke har fokus på diskurs, og som ikke går direkte gennem magtens perspektiv.

Lige fra begyndelsen har det haft en helt afgørende betydning for mig, at teorien aldrig måtte forklare eller undertrykke empirien. Det lå mig meget på sinde, at analyserne skulle foregå indefra den empiriske virkelighed, og således fungere respektfuldt overfor

netop den empiriske virkelighed. Jeg gik derfor til værks med åbent sind, da jeg påbegyndte mine interviews uden den mindste anelse, eller for den sags skyld forhåbning om, hvor de skulle føre mig hen. Allerede gennem mine testinterviews, blev min interesse dog mere og mere skærpet mod to særlige forhold i interviewene, der forekom at være helt gennemgående træk. Det første var det forhold, at konsulenterne arbejdede, fordi de havde lyst, og denne lyst syntes at virke som et overbegreb for hele deres liv som sådan. De fortalte med andre ord om deres liv som formet og drevet af nogle indre krav eller kræfter frem for af nogle ydre krav eller kræfter. Derfor forekom det mig, at det ville være en misforståelse eksempelvis at nærme mig deres liv ud fra Foucaults *magtperspektiv*, hvor mulige konklusioner ville være afhængige af eksterne forklaringsvariabler. Den position jeg i stedet valgte at indtage, vil jeg vende komme til senere i kapitlet.

Det andet gennemgående træk, der vækkede min nysgerrighed, var det forhold, at konsulenterne hele tiden udtrykte en dobbelthed, både i relation til det eftertragtede og det forhadte. De kunne tale lidenskabeligt om noget, samtidig med at de kunne afsky det samme. De kunne altså længes og ikke-længes på én og samme tid. Jeg måtte derfor søge en teoretisk optik eller ramme, der kunne rumme og udfolde denne tilsyneladende ambivalens. Jeg havde brug for et analytisk greb til at gribe om denne mærkværdighed. For, som jeg allerede har nævnt, kan mine konsulenter faktisk godt lide deres arbejde, de elsker deres arbejde. De arbejder meget, fordi de vælger at arbejde meget, og de kunne slet ikke leve foruden. Set herfra synes deres liv som sådan at forekomme ganske uproblematisk. På den anden side, og heri drillerierne, var alt det, der var sjovt, og som de altså godt kunne lide, samtidig også det, de afskyede allermost. Det sjove kunne samtidig fungere som det ligegyldige, og det triste og kedelige kunne fungere som det eftertragtede. Hvordan kunne jeg forstå det? Hvis jeg vel at mærke ikke ønskede at se bort fra cirka halvdelen af deres udsagn og underkende dem som udtryk for magtens internalisering?

Jeg havde derfor brug for et analytisk perspektiv, der kunne hjælpe mig til at nærme mig dette. Det greb fandt jeg i Foucaults *dobbelte selvforhold*, hvor det afgørende analytiske perspektiv retter sig mod, hvordan konsulenterne folder disse betingelser ind og kommer ud igen – ikke som ofre, men som sig selv. Det afgørende er således deres

særlige forholden sig til sig selv, deres særlige selvforhold. Konsekvensen er således, at grænsen mellem arbejde og fritid træder i baggrunden, på en sådan måde at work-life balance i stedet bliver noget, man gør ved sig selv i skabelsen af sig selv og eget liv. Work-life balance bliver en del af et selvforhold en *selvintensivering*.

Jeg vil derfor benytte anledningen i det følgende til at lægge de dynamikker, kræfter og bevægelser frem, som er dem (og udelukkende dem), der gør sig gældende, når jeg senere vil analysere mit empiriske materiale. I stedet for at vurdere konsulenternes liv ud fra en skjult og privilegeret tredje position, vil jeg således lægge de redskaber frem, som jeg senere vil dechiffrere empirien med. Disse skal med andre ord udgøre mine øjne og ører. Det jeg vil få mulighed for at se og høre i mine analyser. Kapitlet vil forfølge en akse for intensivering, og det skal kulminere i det punkt, hvor man intensiveres på kanten af sig selv. Ikke som et offer, men som noget man gør ved sig selv.

Et moderne selvforhold

Raffnsøe, Thanning og Gudmand-Høyer kan hjælpe med at konkretisere Foucaults moderne selvforhold. I deres bog: *Foucault* kobler de nemlig dette særlige selvforhold hos Foucault til det moderne (Raffnsøe et al. 2008:348).

Forfatterne ser, hvordan Foucault interesserer sig for modernitet som en særegen *levemåde*, en bestemt holdning, man indtager for sig selv, der tager udfordringen om, at søge at etablere en måde at leve på eller en etik, der er på højde med de moderne betingelser, op (Raffnsøe et al. 2008:348). Ved holdning forstår Foucault: "en måde at tænke og at føle, at handle og forholde sig på" (Raffnsøe et al. 2008:347). Der er således igen fokus på den særlige holdning, man indtager, og den måde man herigennem skaber sig selv og sin levemåde i samtidig bevægelse.

Deleuze kalder en sådan levemåde for *eksistensmodus*, idet et eksistensmodus specificerer subjektivitetens territorium og de stier, der bliver mulige at følge (Pedersen 2008:174). Disse eksistensmåder er forskellige alt efter epoke, og de bliver til på

baggrund af meget forskellige regler (Deleuze 2006b:120). Det er således en særlig produktion af forskellige måder at eksistere på (Deleuze 2006b:139):

"A 'mode of existence', as Deleuze understands it, is the way subjectivity is produced within, thereby occupying space and time... This means that subjectivity is not something inherent, but something that is actively produced in social contexts. These contexts coproduce the way we can act, speak and feel" (Pedersen 2008:174).

Det *moderne eksistensmodus*, eller med Foucaults *modernitetens holdning*, handler ikke blot om at anerkende og møde de moderne bevægelser, men i stedet om at indtage en særlig holdning, hvor nu'et ikke bare accepteres men også hele tiden genoplives. Den indebærer således samtidig et oprør imod det blot foranderlige og viljen til at heroisere nu'et. Modernitetens holdning er derved et bestemt selvforhold, der indebærer, at man ikke blot accepterer sig selv i det forbigående øjeblik (Raffnsøe et al. 2008:349-350). I stedet indebærer det:

"... at man må tage sig selv op som en bevægelse for at kunne gøre sig til genstand for "en kompleks og vanskelig gennemarbejdelse". Man må underkaste sig en askese: en selvbearbejdelse der begrænser den umiddelbare udfoldelse, men samtidig giver nye udfoldelsesmuligheder." (Raffnsøe et al. 2008:350)

På denne måde er det moderne menneske et menneske, der møder sig selv sammen med andre for at genopfinde sig selv i et vanskeligt oprør mod sig selv. For når modernitetens holdning formuleres som et forhold, man indtager, bliver det samtidig menneskets vanskelige oprør mod sig selv (Raffnsøe et al. 2008:350) "I modernitetens holdning drejer det sig for Foucault om at se menneskets "uundgæelige", men også prekære og vanskelige "revolte mod sig selv" (Raffnsøe et al. 2008:350).

Eksistensmåderne er dog fuldstændig varierende alt efter epoke, og de bliver til på baggrund af meget forskellige regler (Deleuze 2006b:120). Hver epoke vil således

udgøre sin særlige produktion af forskellige eksistensmåder (Deleuze 2006b:139), samtidig med at hver epoke ligeledes vil udgøre hver sin "opfindelse af nye muligheder for liv" (Deleuze 1990:120). Det interessante bliver derfor at undersøge: Hvilke eksistensmåder, livsmuligheder eller subjektiveringsprocesser har vi i dag? (Deleuze 2006b:121). Eller med Raffnsøe, Thanning og Gudmand-Høyers ord:

"Hvilken særegen levemåde der er mulig og adækvat når man skal forholde sig personligt til samtiden som en tilblivende begivenhed man selv er indskrevet i. Den rejser det vanskelige spørgsmål om en levemåde eller etik der er på højde med tiden." (Raffnsøe et al. 2008:348)

I modsætning til de konventionelle teorier om work-life balance bliver det således vigtigt, at følgende teorier kan beskrive momentet, hvor konsulenterne intensiveres, hvor de er på kanten af sig selv. De må ruste mig med et sprog for intensivering, der samtidig kan beskrive konsulenternes verden indefra, i deres selvforhold. De må give mig et sprog, der gør det muligt at undersøge, hvordan deres selvforhold empirisk. Gennem subjektivitet som et særligt selvforhold, hvor verden bliver foldet ind og kommer ud igen. Hvor monaden ad den vej hele tiden står i et dobbelt selvforhold i sin foldning af verden, hvor det udenfor foldes ind i monaden.

Til at komme relationen mellem det indenfor og det udenfor nærmere vil jeg hente hjælp i et af de punkter, hvor Foucault og Blanchot mødes, ifølge Deleuze, i det, som Foucault kalder: *Tænkningen af det udenfor*, hos Blanchot (Foucault 2006). Det er således i temaet om det udenfor, hvor forholdet eller ikke-forholdet til et udenfor er længere borte end enhver ydre verden, og netop derved tættere på end enhver indre verden (Deleuze 2006b:118; Deleuze 2006a:112,124). Det er i omvendingen af det nære og det fjerne, som bevis på liv og død. Det er foldningen og udfoldelsen, der ender med at danne basis for Foucaults subjektivering (Deleuze 2006b:119). Kapitlet vil derfor forfølge den akse, som Deleuze kalder: Foucaults subjektivering.

Det er den akse, hvor Blanchot, Foucault og Deleuze mødes i deres fokus på eksistensmåder som det, der specificerer subjektivitetens mulige handlerum. Disse eksistensmåder er forskellige alt efter epoke, og de bliver til på baggrund af meget

forskellige regler (Deleuze 2006b:120). Det er subjektivering som en særlig produktion af forskellige måder at eksistere på (Deleuze 2006b:139). Det er altså det særlige selvforhold, der i det foregående kapitel blev indikeret ved monadens foldning af verden. Det er et selvforhold, hvor det *udenfor* foldes til et *indenfor*, som Foucault kalder subjekt (Deleuze 2006a) og som Blanchot kalder den *anden* nat (Blanchot 1996).

Han udtrykker det selv så smukt og dog lidt snørklet:

"Det indenfor som det udenfor's værk: i hele sit forfatterskab synes Foucault forfulgt af dette tema om et indenfor, der blot er en fold af det udenfor, som om skibet var en foldning af havet... Eller snarere er det tema, der altid har fulgt Foucault, temaet om det dobbelte. Men det dobbelte er aldrig en projektion af det indre, det er tværtimod en inderliggørelse af det udenfor." (Deleuze 2006a:112)

Grænsen mellem arbejde og fritid må således i stedet anskues som et forhold, der tages ind som del af et særligt moderne *selvforhold*. Hvor konsulenternes udsagn ikke kan anskues som en del af magtens spil bag om deres rygge, men hvor deres ord i stedet tages alvorligt, og jeg forpligter mig til at anskue deres verden fra indersiden. Dette kapitel skal derfor udfolde, hvordan en eksistensform produceres, gennem et særligt selvforhold, gennem et særligt blik på subjektivitet gennem en subjektiveringsproces, hvor verden på én gang bliver foldet ind og kommer ud igen. For at operationalisere dette selvforhold, vil kapitlet ende med, at jeg erstatter work-life balance teoriernes hverdagssociologiske begreber med Blanchots ontologi: Dagen, natten og den *anden* nat, som min indgang til at analysere dette selvforhold. Dagen, natten og den *anden* nat tilbyder nemlig en tilgang til liv, hvor det ikke anskues gennem eller gør brug af dikotomien arbejde/fritid, men i stedet anskuer liv gennem dag, nat og *anden* nat som tre distinkte erfaringsformer, der kan udgøre en ontologisk figur, der er åben overfor empiri.

Subjektiveringens akse

Den akse, som jeg vil følge, er ifølge Deleuze den, Foucault finder, da han i slutningen af *Viljen til Viden* (1994) opdager, at han er ved at lukke sig inde i magtforholdende: Altid magtens ærinde, altid det samme valg af magten side, af det den siger, eller det den får andre til at sige (Deleuze 2006a:109). Det er en akse, der er afledt af magt og viden, men som ikke er afhængig af dem (Deleuze 2006a:116). Den er nemlig på én gang adskilt fra videns og magtens akser. Men det er ikke en akse, der annullerer de andre, men en akse der allerede arbejder på samme tid som de andre og hindrer dem i at lukke sig i en blindgyde (Deleuze 2006a:111).

Magten hos Foucault er en immanent modifikation af kraft. Magten kan derfor ses som en kraft, der indvirker på en anden kraft, som en kraft, der modificerer en anden kraft. Magt er således forstået som en relation mellem to kræfter, hvor disse kræfter er kendetegnet ved evnen til at påvirke og at blive påvirket af andre kræfter (Deleuze 2006a:13). Men dertil kommer:

”Uden tvivl er magten, hvis den betragtes på abstrakt vis, ikke i stand til hverken at se eller at tale. Det er en muldvarp, som udelukkende kendes på sit net af gange, på sine mange huler: den ”udøves med udgangspunkt i utallige punkter, den ”kommer fra nedenu”. Men netop ved ikke selv at tale eller se gør den det muligt at se og tale.” (Deleuze 2006a:97)

For hvis magten er konstitutiv for sandheden, hvordan kan man så begribe en ”sandhedens magt”, der ikke længere er magtens sandhed, men en sandhed, der følger modstandslinjer og ikke længere magtens iboende grænse? Spørger Deleuze (Deleuze 2006a:109). Vejen ud af magtens blindgyde er erkendelsesteoretisk for Foucault. Magtens blindgyde får nemlig Foucault til at vende blikket i en ny retning, hvor han ifølge Deleuze uden tvivl svarer sig selv: Det mest intense punkt i disse liv, netop der hvor de koncentrerer deres energi, er dér, hvor de støder sammen med magten, diskuterer med den, forsøger at udnytte dens kræfter eller undslippe dens fælder (Deleuze 2006a:109). Så hvis Foucault befinder sig i en blindgyde ved

udgangen af *Viljen til Viden* er det ikke på grund af hans måde at tænke magten. Det er snarere, fordi han har opdaget den blindgyde, som magten selv bringer os i i vores liv. Der ville kun være én udvej herfra, og det ville være, hvis det udenfor blev grebet i en bevægelse, der vender det bort fra døden. Vender magten mod sig selv (Deleuze 2006a:110):

"At overskride magtens linje, at overskride magten, ville være som at bøje kraften, så den kom til at påvirke sig selv, i stedet for at påvirke andre kræfter – en "fold" ifølge Foucault, et kraftens forhold til sig selv. Det drejer sig om at "fordoble" magtforholdet, om et forhold til sig selv, der gør det muligt at yde modstand, at unddrage os, at vende livet eller døden mod magten." (Deleuze 2006a:120)

Dette er grundlæggende ved den nye akse hos Foucault. Det er, ifølge Deleuze, hvad Foucault finder hos grækerne: De foldede kraften, uden at den holdt op med at være kraft. De forholdt den til sig selv. Langt fra at ignorere den indre del, individualiteten, subjektiviteten, opfandt de subjektet som en afledt størrelse, som produktet af en "subjektivering". De opdagede den "æstetiske eksistens", det vil sige fordoblingen og selvforholdet (Deleuze 2006a:115-116). Foucault opdager (som Blanchot) det element, der kommer fra det udenfor: Kraften. Selvforholdet bekender sig i magtforholdene og i vidensrelationerne, og det reintegrerer sig i disse systemer, som det i udgangspunktet blev afledt af (Deleuze 2006a:126).

Selvforholdet er påvirkningen af sig selv ved sig selv eller den foldede kraft. Subjektivering skabes via foldning (Deleuze 2006a:118). Men det indenfor er altid foldningen af et forudsat udenfor. (Deleuze 2006a:113) ligesom den prædisponerede verden, som monaden er en foldning af. Selvforholdet er en bemestring. Det "er en magt, som man udøver over sig selv i den magt, som man udøver over andre" (hvorledes skulle man foregive at regere de andre, hvis man ikke regerer sig selv?)" (Deleuze 2006a:115). Det er nødvendigt at forholdet til de andre fordobles af et selvforhold. Det er nødvendigt at magtens regler fordobles af den frie mand, der udøver dem. Det, som kommer ud af det, er en kraftens forhold til sig selv, en magt til at påvirke sig selv, en påvirkning af sig selv ved sig selv, og denne fordobling udskiller et

subjekt, der frakobler og ikke længere er afhængig af koden i sin indre del (Deleuze 2006a:114).

"Når "de øvelser, som gør det muligt at regere sig selv", på én gang *løsriver sig* fra magten som magtforhold og viden fra stratificeret form, som "kode" for dybden. På den ene side er det et "selvforhold", som udløber af forholdet til andre; på den anden side ligeledes en "konstituering af sig selv", der udløber af moralens kode som regel for viden. Denne afledning, denne frakobling skal forstås i den betydning, hvor *selvforholdet* vinder uafhængighed. Det er, som om det udenfor og dets relationer foldede sig, krummede sig for at lave en fordobling og lade et selvforhold komme til syne, konstituere et indenfor, der udhuler og udvikler sig ifølge sin egen dimension: "enkratia", selvforholdet som bemestring, "en magt man udøver over sig selv i den magt, man udøver over andre"..." (Deleuze 2006a:114)

Det er gennem dette dobbelte selvforhold, at individet ikke blot subjektiveres men også lever og udtrykker sig. Det med andre ord frihed og formning i én og samme bevægelse. Der ligger således en på én gang indlejret underkastelse og tilblivelse i dette. Det er et dobbelt selv-forhold, hvorigennem man ved at *forholde* sig til sig selv i samme bevægelse også *gør* sig til sig selv. Men det er samtidig den bevægelse, der viser, at der indenfor denne tænkning ikke eksisterer et *udenfor* (deraf Pedersens tidligere udsagn om, at det hele foregår på indersiden). *Selvforholdet* er et diagram, der udstrækker sig på tværs af kvalificeret viden, idet det udstrækker sig gennem varetagelsen af ledelsen af sig selv (Deleuze 2006a:114). *Selvforholdet* hos Foucault udtrykker således en særlig livskraft (Deleuze 2006a:110) en særlig autonomi, idet det er noget, man gør ved sig selv. Det er på én gang en løsrivelse fra én selv og en løsrivelse fra magten (Deleuze 2006a:110), der giver mulighed for refleksion (Deleuze 2006a:115).

Så når foldningen og fordoblingen forfølger Foucault gennem hele hans forfatterskab, men først sent finder sin plads, er det fordi, at han med dette navngiver en helt ny dimension: *Selvforholdet* (Deleuze 2006a:116).

"Foucault anvender ikke ordet subjekt i betydning af en person eller en identitetsform, men ordet "subjektivering" som proces og ordet "selv" som forhold (selvforhold). Og hvad drejer det sig om? Det handler om et kraftens forhold til sig selv (hvorimod magten var kraftens forhold til andre kræfter); det drejer sig om kraftens "fold". (Deleuze 2006b:113)

Foldningen er nemlig drevet af livskraft i modsætning til magt. I foldningen bliver man herre over sig selv, sin hastighed og sine molekyler, og selvom det er en magt, man udøver over sig selv, er det samtidig en varetagelse af én selv, hvor uafhængighed vindes. Det er i modsætning til magtens linje forfølgelsen af en særlig modstandslinje, en særlig *livskraft*, det er en *løsrivelse fra sig selv* (Deleuze 2006a:110). Således lukker verden sig om subjektivering, den bliver en medskabelse i subjektivering.

Denne evne til at yde modstand kobler Deleuze hos Foucault, helt bredt til liv, hvor livet bliver en evne til at yde modstand (Deleuze 2006a:105). Denne evne er samtidig forbundet med en særlig *æstetisk erfaring* (Deleuze 2006a:14), der indikerer en erfaring, der ligger *udenfor* magten (Deleuze 2006a:13). På mange måder kan denne erfaring minde om det, Deleuze har karakteriseret som det virtuelle. Således lægges der potentielt 'noget' til verden inden den udtrykkes af monaden. Dermed skabes plads for en *politisk spiritualitet*, der ikke kan begribes (Raffnsøe et al. 2008:352).

Således er subjektivering en akse, der på én gang er adskilt fra magtens og videns akser, uden at den dog annullerer de andre. Den arbejder allerede på samme tid som de andre, og forhindrer dem i at lukke sig i en blindgyde. Det er en akse, hvor afklaring vindes. Det er en sand affirmation af livet (Deleuze 2006a:111). Deleuze kan derfor stille det retoriske spørgsmål:

"Når magten bliver en biomagt, bliver modstanden en livets magt, en vitalmagt, der ikke lader sig begrænse af diverse typer, miljøer eller baner forbundet med dette eller hint diagram. Kraften fra det udenfor, er det ikke en vis idé om livet, en vitalisme, hvori Foucaults tænkning kulminerer?" (Deleuze 2006a:105)

Med subjektiveringsprocessen introducerer Foucault således et nyt aspekt, der til dels ligger udenfor magten og unddrager sig magten. Subjektiveringsprocessen er ligesom magten udlagt som indbyrdes relationer mellem kræfter, men processen er specifikt knyttet til en tredje dimension af disse kræfter, der hverken er en evne til at påvirke eller blive påvirket (Deleuze 2006a:13). Denne evne til at yde modstand kobler Deleuze hos Foucault helt bredt til "liv": "Livet er det ikke denne evne til at yde modstand?" (Deleuze 2006a:105). Således er subjektiveringsprocessen forbundet en ny akse, som netop er karakteriseret gennem en evne til at yde modstand (Deleuze 2006a:13). Således mødes Foucault og Deleuze gennem udformningen af en særlig vitalistisk etik (Deleuze 2006a:12). Deleuze siger om Foucault:

"Ligeledes kunne han minde om, at magtens diffuse centre ifølge ham ikke eksisterer uden modstandspunkter, der i en eller anden forstand går forud; og at magten ikke tager livet som mål uden at åbenbare, uden at fremkalde liv, der gør modstand i forhold til magten; og endelig kraften fra det udenfor til stadighed vælter og omvender diagrammerne." (Deleuze 2006a:109)

Det er gennem folden, gennem foldninger og genfoldninger, at subjektet hele tiden bliver til, gør sig til sig selv, opfinder nye muligheder for liv, det vil sige, give både sig selv og verden mulighed for at begynde på ny igen og igen. Linjen af det udenfor er vores fordobling, med al fordoblingens anderledeshed (Deleuze 2006b:133). Fordoblingens anderledeshed betegner netop det forhold, at man dykker ned i folden og kommer op igen, men ikke som den samme:

"Ifølge måden at folde kraftens linjer på, drejer det sig om konstitueringen af måder at eksistere på eller opfindelsen af nye muligheder for liv, der også handler om døden – ikke vores eksistens som subjekt, men som kunstværk." (Deleuze 2006b:113)

I denne bearbejdning ligger således en potentiel frihed til at udtrykke verdenen på nye måder, som mulige verdener og opfindelsen af nye muligheder for liv. Det er, i ifølge Deleuze, hvad Foucault fandt hos grækerne: En kraftens forhold til sig selv, en magt til at påvirke sig selv, en påvirkning af sig selv ved sig selv (Deleuze 2006b:115):

"... de foldede kraften, uden at den holdt op med at være kraft. De forholdt den til sig selv. Langt fra at ignorere det indre, individualiteten, subjektiviteten, opfandt de subjektet som en afledt størrelse, som produktet af en subjektivering. De opdagede den æstetiske eksistens, det vil sige fordoblingen, selvforholdet, den frie mands fakultative regel." (Deleuze 2006a:116)

Inden jeg vil vende tilbage til livet i folderne, og kraftens fold, kræver det, at jeg træder en kort omvej over det aktuelle og det udenfor, som Deleuze selv kalder det virtuelle.

Det aktuelle og det virtuelle

Det er helt centralt for forståelse af relationen mellem det aktuelle og det virtuelle, at Deleuze opererer med én enkelt virkelighed: *The Real* (Deleuze 1986; 2002; 2006c). Der er intet over og intet under, intet indenfor og intet udenfor denne virkelighed. Der er slet og ret 'the Real'. Således må tanker, følelser og drømme have samme status som handlinger og konkrete erfaringer. De er lige virkelige, og de virker indenfor den samme virkelighed. For hvis præmissen er, at der kun eksisterer én virkelighed, så kan alle facetter i konsulenternes beretninger tildeles samme status, og intet kan negligeres eller forskydes som værende uvirkelige fantasier. Det hele bliver virkelige og virksomme faktorer i deres arbejdsliv.

Deleuze adskiller altså ikke sin ene virkelighed, ikke gennem 'en virkelig' og 'en imaginær' virkelighed. I stedet adskiller han virkeligheden mellem 'et aktuelt' og 'et virtuelt' niveau. To forskellige og alligevel sammenhængende og sammenfiltrede niveauer, der på én og samme tid både virker og er lige virkelige indenfor den selvsamme virkelighed, som han kalder 'the Real'. Men hvor det aktuelle niveau er det, der normalt karakteriseres som virkeligt, er det virtuelle niveau det, der forud må antages at eksistere for, at der overhoved kan være et aktuelt niveau (Deleuze 2002). Hvor det aktualiserede niveau kan siges at indeholde de konkrete aktualiserede objekter og diskursive praksisser, kan det virtuelle niveau karakteriseres som de ideer

eller dele af en fortid, der aldrig har været aktualiseret (Deleuze 2002: 148-152). Det virtuelle plan både forudsætter og står altid i gensidigt forhold til et aktuelt plan (Deleuze 1991; 2002; 2006c). Det aktuelle kan således siges at være mere virkelig end det virtuelle og vice versa (Deleuze 1986, 2002). På denne vis er det virtuelle enestående tilstede, det er ikke fiktioner, og det savner ikke realitet, da det kan forstås som et uendeligt antal af endnu ikke udfoldede muligheder (Deleuze 2002: 148-152), eller gennem det forhold, at: "The virtual never stops becoming actual" (Deleuze 2002:150).

Selve aktualiseringen foregår i et højhastigt splitsekund på et immanensplan (Deleuze 1991:59), hvor aktualiseringen samtidig er bevægelse fra et virtuelt til et aktuelt plan (Deleuze 2002). Det aktuelle falder ned fra immanensplanet som en frugt, samtidig med at aktualiseringen relaterer tilbage til det virtuelle som et objekt, der vender tilbage til sit subjekt (Deleuze 2002:150). Denne bevægelse indeholder altså simultant både det virtuelle og aktualiseringen af det virtuelle. Det er aktualiseringer er det virtuelle, men det aktuelle er produktet (Deleuze 2002:149). Aktualitetens ontologi er altså virtuel (Raffnsøe et al. 2008:247). Således kan immanensplanet siges at udgøre en uendelig virtuel mangfoldighed, der hele tiden udfoldes og aktualiseres.

Sammenhængen mellem det aktuelle og det virtuelle niveau kan endvidere anskues ved det aktuelle som en partikel, der er omgivet af skyer af virtuelle figurer eller billeder:

"Purely actual objects do not exist... Every actual surrounds itself with a cloud of virtual images... these are memories of different sorts, but they are still called virtual images in that their speed or brevity subjects them too to a principle of the unconsciousness... ... force is as much a virtual in the process of being actualized as the space through which it travels."
(Deleuze 2002: 148-149)

Derudover er det virtuelle samtidig et plan, som gør sig gældende både igennem det aktuelle plan, det vil sige, konkrete historiske hændelser, og på den måde, at det skaber nye tilbøjeligheder. Det virtuelle er således ikke noget, der ligner virkeligheden uden at være det (Raffnsøe et al. 2008:343). Det virtuelle er i stedet den kraft, der gør

sig gældende igennem såvel lidenskab som længsler. Det udmærker sig i forhold til det aktuelle ved, at det kan indgå i en aktualiseringsproces gennem hvilken, det kommer til udfoldelse (Raffnsøe et al. 2008:278). Således kan det virtuelle siges, at være "noget der ejer en indre kraft eller mulighed" (Raffnsøe et al. 2008:343). Det er både den virkekraft, der er indeholdt i aktuelle begivenheder, og som gør sig gældende igennem dem. Samtidig er det også det moment eller den kraft, hvorigennem de aktuelle hændelser peger ud over sig selv i bestemte retninger. Det virtuelle er således ikke det potentiale, der er ved at blive det aktuelle. I stedet kan virtualitet anskues som en fortløbende aktualisering, hvori det virtuelle aldrig helt indløses i det aktuelle, men alligevel virker disponerende for det (Raffnsøe et al. 2008: 343-345). "Foucault nævner altid selv det støv eller den mumlen, som et slag efterlader sig", som Deleuze kan berette med et Blanchots begreb om det mumlende (Deleuze 2006b:125).

Det interessante er således ikke det aktuelle, det der konkret er sket, men i stedet det, vi er i færd med at blive til. Det er en tilblivelsesproces. Subjektivitet er blivende til, en tilbliven, det er en bevægelse, der som sådan er uendelig. Fremskridt, forbedring, udvikling. Der er ingen stilstand. Mine konsulenter er en kondensering, en koncentreret af den moderne subjektivitet.

Vi ved allerede, at det virtuelle kun aktualiseres i monaden. Men for at det virtuelle kan blive effektueret, er noget andet nødvendigt end aktualisering i sjælen eller subjektet (Deleuze 2010:28). Det aktuelle er ikke bare en kopi af et stykke virtualitet, ligesom Monaden (aktualiseringen) er ikke bare en kopi af verden. Monaden må derfor samtidig være en *autonom eller aktiv* størrelse, idet den samtidig gør noget ved verden, den folder:

"The monad is the autonomy of the inside, an inside without an outside...
an outside without an inside..." (Deleuze 2010:31)

Denne autonomi beskriver Deleuze nærmere i sine beskrivelser af folden, som et gennemgående tema i Foucaults forfatterskab. Efter ekskursionen omkring folden og aktualitet og virtualitet, vil jeg derfor vende blikket tilbage mod udgangspunktet: Subjektivitet og subjektet anskuet som en foldning af verden, men nu med fokus på

den potentielle erfaring udenfor magten, som Deleuze så småt antyder gennem monadens autonome potentiale.

Livet i folden

På vej mod den totale sammensmeltning mellem Deleuzes Foucault og Blanchot, vil jeg nu ændre kurs for at se nærmere på selve livet i folderne, på erfaringen af livet i folderne. Hvordan dette liv ser ud, kan Blanchot nemlig udfolde i sin figur: Dagen, natten og den *anden* nat, hvor den *anden* nat kan anskues som Foucaults fold, erfaringen (æstetisk/litterær) udenfor magten, gennem et dobbelt selvforhold, gennem fordoblingens *andethed*. Således er det en aktiv subjektivering, hvor subjektet føjer noget til verden i skabelsen af sig selv. Perspektivet peger således på denne aktivitet frem for på magtens mekanismer (der dog til stadighed virker formende ind). Det interessante ved figuren er, at den åbner for en skøn og anderledes tilgang til nogle erfaringsformer, der (på trods af en vis mystiskhed) alligevel kan bidrage produktivt til mine analyser.

Når jeg ser det nødvendigt at involvere Blanchot, er det således på grund af hans figur: Dagen, natten og den *anden* nat, der udgør distinkte erfaringsformer. Denne figur kan nemlig oversættes til en analysefigur, der kan operationalisere Deleuzes Foucault og de ovenfor nævnte dynamikker og kræfter. Den kan således oversættes til en analytik, der integrerer Foucaults dobbelte selvforhold, som en magt man udøver over sig selv, ligesom den netop beskriver momentet, hvor man intensiveres på kanten af sig selv, og ad denne vej hele tiden bliver sig selv:

”Det længst borte bliver via en omvendning til det nærmeste: *livet i folderne*. Det er det centrale kammer, som man ikke længere er bange for er tomt, eftersom man her anbringer selvet. Her bliver man herre over sin egen hastighed, relativt herre over sine molekyler og singulariteter, i denne zone for subjektivering: båden som det ydres indre.” (Deleuze 2006b:135)

Det er således et udenfor, der er længere borte end enhver ydre verden, men det er på samme tid også det, der er tættere på end enhver indre verden (Deleuze 1990:118). Så

selvom folden er potentielt frigørende, er den samtidig fængslende, den gør det svært at træde ud igen, idet den samtidig bliver udtryk for selvet som et selvforhold. Det er en dobbelt bevægelse, så hvor meget man end forsøger, er det umuligt at adskille det indre og det ydre, idet det er selve forfølgelsen, foldningen, der kløver sig ned og skaber mellemrummet. Derfor er det en zone af turbulens og orkan, hvor singulære punkter og kraftforhold bevæger sig mellem punkter, hvor strataene kun samler og fortætter en slags visuelt støv og lydige ekko, der bevæger ovenover (Deleuze 2006a:134). Derfor ønsker man at opløse dubleringen, adskille folderne for at genfinde det udenfor og dets kvælende tomhed (Deleuze 1990:113). Derfor er det en forfærdelig linje:

"... med to frie ender, der indhyller hele båden i dens komplicerede slyngninger, som i et givent øjeblik udleverer sig til horrible forvridninger, og altid risikerer at rive et menneske med, idet den spinder videre... Men hvor forfærdelig denne linje end er, er det livets linje... For på det sted revnen befinder sig, foretager linjen en krølle, "en cyklons midte, der, hvor det er muligt at leve, og hvor livet endda er par excellence". (Deleuze 2006a:135)

Med andre ord, foldningen er en moderne eksistensbetingelse. Selvom den er potentielt frigørende, er det samtidig en forfærdelig linje, men det er altså også livets linje, linjen til det udenfor (det virtuelle) for både Foucault og Blanchot. Samtidig åbner denne linje netop for en anden forståelse af en anden tilgang til liv, end den work-life balance teorierne tilbyder. Det er en linje for intensivering:

"Jeg tror, at vi rider på en sådan linje hver gang, vi tænker med tilstrækkelig svimmelhed, eller lever med tilstrækkelig kraft. Det er linjen til det udenfor hos Foucault, som hos Blanchot, hvem han låner ordet af, er det, der er længere borte end enhver ydre verden. På samme tid er det også det, der er tættere på end enhver indre verden... Linjen af det udenfor er vores fordobling, med al fordoblingens anderledeshed." (Deleuze 2006b:133)

Derfor er der aldrig tale om en frigørelse af et ægte jeg, men i stedet er der tale om produktion af en evig og evindelig fordobling:

"Det er ikke emanationen af et jeg, men en altid anden, eller et ikke-jegs bliven immanent. Det er aldrig den anden, der er fordoblet i fordoblingen: det er mig, der lever og erfarer mig som den andens dobbelte; jeg møder ikke mig selv udenfor, jeg finder den anden i mig." (Deleuze 2006a:112)

Linjen udfolder sig, man subjektiveres, og man forsøger at folde den man subjektiverer. På den måde bliver det muligt at leve det, som det ellers ville være umuligt at leve (Deleuze 2006b:137). Man omgiver sig med folder, for at gøre det udenfor til et *vitalt* og *genfødende* element (Deleuze 2006a:113-114). For at komme denne bevægelse nærmere, vil jeg inddrage Blanchot og hans figur: Dagen, natten og den *anden* nat.

Kapitel 4

Dagen, natten og den anden nat

Blanchot undersøger den *litterære erfaring*. Omdrejningspunktet for hans behandling denne særlige erfaringsform er, at hvis den omgang med sproget, der kendetegner den litterære arbejde, adskiller sig fra andre måder at bruge sproget på, hvordan kan man så karakterisere den særlige erfaringsverden, der åbner sig herigennem? Ved at spørge på denne måde, placerer Blanchot sit arbejde i forhold til to traditioner: den moderne litterære tradition og den filosofiske undersøgelse af erfaringens former (Madsen & Tygstrup i Blanchot 1994:7). Det særlige ved Blanchots omgang med disse to traditioner ligger i hans egensindige måde at sammenkoble synsmåder og indsigter fra netop disse to traditioner. Således interesserer Blanchot sig for at karakterisere det litterære sprog som bærer af en indsigt, der ikke står tilbage for den filosofiske spekulation, nemlig som en særlig måde at erfare selvet og verden på (Madsen & Tygstrup i Blanchot 1994:8). I Blanchots litteraturfilosofi er den litterære erfaring på afgørende punkter derfor ikke alene en karakteristik af det litterære univers, men ligeledes en beskrivelse af en bestemt eksistentiel situation (Madsen & Tygstrup i Blanchot 1994:14).

Når Blanchot introducerer filosofiske begreber til litteraturen, opløser han altså grænsen mellem litteratur og filosofi, når litteratur opløses til eksistens. Den moderne litteratur bliver med Blanchot en særlig erfaringsform, den bliver transformeret til sociale eksistensformer og muligheder for måder at være på.

I Deleuzes beskrivelser af Foucaults tekst "De infame menneskers liv", gør han netop brug af Blanchots figur om dagen og natten, og den *anden* nat. Her må jeg tilføje, at Blanchot også indimellem kalder den *anden* nat for det *mumlende* (Blanchot 1994:120). Deleuze forklarer således om Foucault:

"Ja, der findes subjekter, som er partikler, der danser i det synliges støv og bevægelige positioner i en anonym mumlen. Subjektet er altid afledt. Det fødes og fordufter dér, hvor det man siger, og det man ser, fortykker sig. Foucault uddrager en fantastisk teori om "det infame menneske", en opfattelse, der er fyldt med diskret munterhed." (Deleuze 2006b:131)

Subjekterne danser i den *anden* nat (den anonyme mumlen), hvor de både fødes og fordufter, indtil de vender tilbage til natten:

"Ud over disse anonyme liv, der kun manifesterer sig ved at støde på magten, ved at strides med den, ved at udveksle "korte og skingre sætninger med den", inden de vender tilbage til natten...". (Deleuze 2006a:110)

Når de infame mennesker både kan danse, fødes og fordufte i den *anden* nat, er det fordi, den kan anskues som folden. Den er med andre ord det moment, hvor verden foldes ind, og inden den træder frem igen i sin forståelige form. Den er momentet for den pludselige (tilnærmelsesvis) oplevelse af, at verden omkring én forsvinder og mister sin betydning. Det er en i intethedserfaring, eller Foucaults æstetiske erfaring. Denne fold, eller som Blanchot kalder det: Den *anden* nat, er således en momentan ophævelse af den konventionsbårne meningssammenhæng, sådan som tilværelsen har organiseret den omkringliggende virkelighed, som konteksten for ens handlinger, så handlinger og virkelighedsbillede gensidigt bekræfter hinanden meningsfuldt. Hvis denne meningsfuldhed ophæves, tilintetgøres de meningssammenhænge, som tilværelsen er grundlagt på, og alt svæver i den tomme luft uden retning og mening. Tilintetgørelsen af den kendte verden er vedvarende, og som sådan åbner den et dimensionsløst og fremmedartet univers, som ikke skal overvindes eller overstås, men som vi kun tilnærmelsesvis kan erfare (Blanchot 1994:14).

Den æstetiske erfaring hos Foucault er linjen til det udenfor hos Blanchot, fra hvem Foucault tillige låner ordet af. Men også Blanchot deler dette anliggende om folden og fordoblingen som et af de vigtigste motiver i sin litteraturfilosofi. Han undersøger nemlig den særlige *litterære erfaring* som bærer af en særlig indsigt: En særlig måde at erfare selvet og verden på: "At skrive, det er en slags evne, som man har ved siden af sig selv, parallelt med sig selv, en andens evne, der dukker op og bevæger sig fremad" (Marguerite Duras i Blanchot 1994:7). Foucaults erfaring udenfor magten, kan således udfoldes yderligere gennem Blanchots særlige litterære erfaring, som en særlig måde at erfare selvet og verden på. Blanchot selv kalder erfaringen udenfor for den *litterære erfaring*, og hvor livet hos Foucault er forbundet med evnen til at yde modstand, er det i stedet hos Blanchot beskrevet gennem forfatterens skreven, således at skreven bliver et udtryk for liv (Blanchot 1994).

Det er således i den litterære erfaring, forstået som en særlig indsigt, en særlig måde at forholde sig til sig selv og verden på, at Blanchots litteraturfilosofi bliver interessant for mit projekt, og altså ikke i relation til hans litterære kvaliteter. Blanchot bemærker nemlig, at tilintetgørelsen af verden ikke bare er en glimrende karakteristik af det litterære univers, men ligeledes kan være en beskrivelse af en bestemt eksistentiel situation (Blanchot 1994:14). Det er nemlig netop i manglen på fast grund, at litteraturen er henvist til at finde et sted. Det er en tvivlende og spørgende bevægelse, som hans altså ser som grundvilkår i moderne eksistens (Blanchot 1994:17). Således har Foucault, ifølge Deleuze, altid anerkendt en gæld til Blanchot, blandt andet i netop dette tema.

Selv beskriver Blanchot dette forhold om fordoblingens andethed gennem Kafka. Ifølge Blanchot er Kafkas litterære erfaring (erfaring udenfor magten) nemlig, at det eksistentielle subjekt, der sætter skriften i værk og forsvinder i den, efterlader et ubeskriveligt og neutralt man, der overskrider et subjektivt erfaringsrum (Blanchot 1994:13). Dette sker ved, at hans beretninger holdes under opsyn af en tredje person, som ikke er nogen person, og som heller ikke er en simpel maske for det upersonlige. Det neutrale nøjes ikke med at indtage den plads, som subjektet normalt indtager, det forkaster samtidig ethvert subjekt på to måder: For det først lader det os hele tiden ane,

at det, der fortælles, ikke fortælles af nogen. For det andet havner handlingens subjekter i et ikke-identifikationsforhold til sig selv. Der sker dem med andre ord noget, som de kun kan få greb om ved at slippe deres evne til at sige jeg, gennem selvforglemmelse (Blanchot 1994:179). Heri fordoblingens andethed. Det interessante heri er, at det er en dobbelt bevægelse. Det er ikke bare et selvforhold, men et dobbelt selvforhold. For det er netop i folden, at vi både fødes og fordufter, træder frem og forsvinder. Når Deleuze beskriver denne dobbelte bevægelse hos Foucault, anvender han Blanchots begreb om det mumlende (det, der senere vil blive beskrevet som den *anden* nat).

Derfor er der i begyndelsen et "der tales", en anonym mumlen (Den *anden* nat), i hvilken placeringerne etableres for mulige subjekter: "en diskursens store, uafdelige og uordnede summen (Deleuze 2006b:72). Foucault tilslutter sig Blanchot, der opgiver enhver grammatisk personologi og placerer subjektets pladser i fortætningen af en anonym mumlen (Deleuze 2006b:24). Tilbage er kun et "man". "Man taler, man ser, man dør" (Deleuze 2006b:130). Deleuze kan yderligere nuancere såvel Blanchot som Foucault om dette niveau:

"Og så er der, som hos Blanchot, promoveringen af "man" hos Foucault, det vil sige, at det gælder om at analysere det at tale i tredje person. Man taler, man ser, man dør. Ja, der findes subjekter, som er partikler, der danser i det synliges støv og bevægelige positioner i en anonym mumlen." (Deleuze 2006b:139)

Der er således ikke et subjekt, der ikke er intensitet, eller der efterlades ikke et subjekt, der ikke er intensitet, når der kun er anonyme subjekter, som dansende partikler og bevægelige positioner. Blanchots figur: Dagen, natten og den *anden* nat er en karakteristisk af denne intensiverende bevægelse. Det er en særlig bevægelse, der fokuserer på det skabende element. Men som samtidig også forudsætter skabelse og ødelæggelse som forudsætninger for hinanden. Hvor tilblivelse og fortabelse går hånd i hånd, hvor subjektet på én gang bliver til og forsvinder i samme bevægelse. Det er denne særlige bevægelse eller figur, som jeg vil forsøge at vise i mit empiriske materiale. Det interessante for mig er således ikke *at* bevægelsen sker, men i stedet

hvordan den sker gennem konsulenternes forskellige selvforhold, gennem deres forskellige måder at forholde sig til sig selv på.

Gennem figuren: Dagen, natten og den *anden* nat søger Blanchots både at finde en passage til dette udenfor og samtidig at bestemme det. I figuren er natten et vilkår for dagen, og den *anden* nat er uden for enhver værensform, den er det ubestemte modsat natten som klassisk tankefigur, der er underordnet fornuftens herredømme (Blanchot 1994:17). Gennem billedet af en *anden* nat åbner Blanchot for nedbrydelsen af en klassisk dikotomisk tankefigur om dag og nat, ligesom han samtidig peger på den virtualitet (den mumlen), der må tænkes at gå forud for figuren. Selv beskriver Blanchot således også folden (Den *anden* nat) som en eksistensbetingelse, som vort vilkårs nuværende tilstand.

Som allerede nævnt undersøger Blanchot en litterær erfaringsverden gennem en figur bestående af begreberne: Dagen, natten og den *anden* nat. Det er en undersøgelse af en særlig eksistensform, hvor dagen, natten og den *anden* nat kan anskues som distinkte erfarings- eller erkendelsesformer eller tilstande, der står i relation til hinanden gennem en foldning. Som analytisk figur insisterer, dagen, natten og den *anden* nat altså på en samtidighed mellem umiddelbar modstrid. Men Blanchot karakteriserer ikke den moderne eksistensform. Hans figur er konstrueret med henblik på at søge en passage til det udenfor, men den kan altså samtidig siges, at være etableret omkring det dobbelte selvforhold og folden. Dagen, natten og den *anden* nat er netop udtryk for erfaringsformer, og derved kan de anskues som en magt, man udøver over sig selv, som subjektet gør ved sig selv.

Når jeg kan anvende Blanchots figur analytisk, er det samtidig fordi, at den særlige erfaringsverden (som han kalder den litterære), kan anvendes som en mere generel beskrivelse af en særlig måde at forholde sig til sig selv og verden på. Den kan også anvendes med henblik på en særlig eksistentiel situation. I figuren udgør: Dagen, natten og den *anden* nat distinkte eksistentielle erfaringsformer eller tilstande. Dag, nat og *anden* nat kan således siges at udgøre tre distinkte erfaringsformer af sig selv og verden.

Det helt overordnede analytiske snit med denne figur ligger altså på et erkendelsesmæssigt niveau i modsætning til work-life balance teoriernes praksis eller handlingsorienterede niveau. Det er således ikke selve aktiviteterens form eller indhold, der er de afgørende, men i stedet den affektive tilstand eller den erfaringsform, disse begivenheder eller handlinger ansues fra. Det er altså ikke et spørgsmål om, at eksempelvis dagen udgøres af arbejdet, mens natten omvendt udgøres af fritiden. Det er perspektivet, hvorfra henholdsvis arbejdsrelaterede eller fritidsrelaterede begivenheder ansues fra, der er afgørende for placeringen. Som sådan bryder analysefiguren fuldstændigt med work-life balance teoriernes distinktion mellem arbejde og fritid.

Således bliver det i mine analyser aldeles uvæsentligt, om konsulenterne taler om arbejde eller fritid, derimod bliver det helt centralt, hvordan de taler herom. Når jeg har fundet dette analytiske greb anvendeligt, er det fordi, det synes at være ud fra netop konsulenternes *erfaringsform*, at de interessante distinktioner kan træde frem i et mere fyldestgørende perspektiv. Således vil såvel arbejde som fritid optræde i dagen, ligesom såvel arbejde som fritid vil optræde i natten. I dagens perspektiv vælger de selv at arbejde meget, de ville slet ikke kunne leve foruden. Det er *sjovt* at arbejde, især når det gælder løsningen af store umulige projekter. Men i dagens erfaringsform kan det også være *sjovt* at bestige bjerge i fritiden, ligesom det kan være sjovt at gennemføre et maraton. Omvendt kan arbejdet i nattens perspektiv forekomme ligegyldigt og meningsløst. For i nattens perspektiv er det sjove ikke det afgørende, og det sjove kan til tider forekomme aldeles sygt.

Det er centralt for figuren, at de tre erfaringsformer alle befinder sig indenfor samme virkelighed, den Deleuze tidligere kaldte 'The Real'. Således hverken privilligerer eller overordner Blanchot en enkelt af de tre erfaringsformer som den mest rigtige eller sunde, ligesom han heller ikke overordner en enkelt af erfaringsformerne som mere sand eller virkelig. De tre kategorier er lige virkelige, lige virksomme, og de gør lige stort krav på virkeligheden. Det er tre distinkte erfaringsformer af sig selv og verden, der kan siges tilsammen at udgøre en særlig eksistentiel situation. Jeg vil nu vende blikket mod denne særlige eksistentielle situation, og jeg vil starte med dagens erfaringsform.

Dagen

Blanchot karakteriserer dagens perspektiv som det, der er knyttet i kulturen. Kulturen som gemmested og opsamlingssted for viden, hvor viden identificeres som viden. Dagen indeholder derfor diskursens former og kræfter (Blanchot 1994:187). Dagens perspektiv knytter an til de konventionsbårne meningssammenhænge, som tilværelsen og de dertil hørende handlinger er organiseret i overensstemmelse med den omkringliggende virkelighed, sådan at handlinger og virkelighedsbillede gensidigt bekræfter hinanden meningsfuldt. Derfor tillader dagen os i dagens løb, at undslippe tingene, og den lader os forstå dem (Blanchot 1994:60). Dagen er med andre ord nærværende og meningsfuld. Dagen indvikler og udvikler tiden og behersker denne udvikling som kontinuiteten af et nærvær, hvori nutid, fortid og fremtid aktualiseres. Dagen forudsætter derfor også viden som nærvær af noget virtuelt nærværende og altid utilgængeligt (Blanchot 1994:187). Dagen er derfor udtryk for den kendte verden. Den trykke verden. Den meningsfulde verden.

Dagen er verdens lys, og det er dagen, der lader os se klart. Dagen er vores evne til at opfatte, vores evne til at leve. Den er svaret på alle spørgsmål (Blanchot 1994:60). Dagen er de fremkommelige stier. De meningsfulde veje. I dagen giver tilværelsen mening. Derfor er dagen ladet med en diskret munterhed og rarhed. Det er også i dagen, at vi kan kæmpe og klare os godt i livet (Blanchot 1994:98). Det er i dagen, at vi er driftige, beslutsomme og foretagsomme (Blanchot 1994:99). Det er i dagen, vi er arbejdsomme, utrættelige og skabende (Blanchot 1994:101).

Men dagen er aldrig entydig, den er altid flertydig:

"Dagen tillader os, i dagens løb, at undslippe tingene, den lader os forstå dem, og ved at lade os forstå dem, gør den dem gennemsigtige og ligesom intetsigende - men dagen er det, man ikke kan undslippe: I den er vi fri, men den selv er skæbne, og som skæbne er dagen væren i det der er før dagen..." (Blanchot 1994:60)

Det er således netop i kraft af, at dagen til tider tillader os at undslippe tingene, at den samtidig fanger os i dagen:

"Når dagen er verdens lys, gør dagen det, den lader os se klart for os: den er evnen til at opfatte, til at leve, det "underforståede" svar i alle spørgsmål. Men hvis vi kræver dagen til regnskab, hvis vi går så vidt som til at skubbe den væk for at vide hvad der er før dagen, under dagen, da opdager vi at den allerede er nærværende, og at det der var før dagen, stadig er dagen, men i form af en manglende evne til at forsvinde, og ikke som evnen til at lade komme til syne, altså en dunkel nødvendighed og ikke en lysende frihed." (Blanchot 1994:60)

Dagen og natten

Dagen giver altså både frihed, men den er samtidig det, vi ikke kan undslippe. Derfor vil dagen altid være forbundet med natten. Natten er dagens nødvendige forudsætning:

"Alting ender i natten, det er derfor dagen findes. Dagen er forbundet med natten, fordi den selv kun er dag hvis den begynder og hvis den slutter. Den følger denne lov: den er begyndelse og slutning. Dagen gryr, dagen går på hæld, det er dette der gør dagen utrættelig, arbejdsom og skabende og gør dagen til dagens uophørlige arbejde. Jo længere dagen varer, med den stolte omsorg for at blive universel, jo mere det natlige element vover at trække sig ind i selve lyset, desto mere er det der oplyser os natligt, desto større er dagens usikkerhed og umådehold." (Blanchot 1994:101)

Dag og nat står altså i et evigt forhold til hinanden. Loven lyder: Jo mere lys og intensiv dagen er, des mere mørk og intensiv er natten. Jo stærkere lys, des kraftigere skygge. Jo klarere dagen lader os se, des klarere bliver nattens usikkerhed. Jo mere dag, des mere nat. Natten kan altså siges at være dagen, der betragter dagen. Når vi står i dagen og betragter dagen. Ved at negere dagen, genskabes dagen som skæbne, og ved at bekræfte natten, finder den natten som nattens umulighed (Blanchot 1994:59).

Ifølge Blanchot har dagen tre mulige måder at modtage natten på: For det første kan dagen modtage natten som grænsen for det, der ikke bør overskrides, og i det tilfælde accepteres og anerkendes af natten, netop som grænse og nødvendigheden af en grænse. For det andet kan natten fungere som det, dagen til sidst ønsker at fordrive, således at dagen i udførelsen af sine opgaver bevæger sig fremad med fornuften og jager nattens mørke bort. Endelig for det tredje kan natten også være det, som dagen ikke blot ønsker at fordrive men også at tilegne sig. Det væsentlige, der ikke må mistes, men som skal bevares, ikke længere modtage som en grænse, men i sig selv. Natten skal passere gennem dagen (Blanchot 1994:101).

Når natten på denne måde gør sig til dag, gør den lyset rigere og giver klarhedens funklende overflade et dybere skær. Dagen er altså helheden af dag og nat, den dialektiske bevægelses store løfte (Blanchot 1994:102). Men:

”Når man modstiller dag og nat og de bevægelser der fuldendes i dem, er det stadig dagens nat der hentydes til, denne nat der er sin egen nat, hvorom man siger at den er den sande nat, for den har sin egen sandhed, ligesom den har sine egne love der gør det til dens pligt at stå i modsætning til dagen.” (Blanchot 1994:102)

Den første nat

Som erfaringsform, står den første nat altså altid i modsætning til dagen. Således er der et dynamisk forhold mellem dag og nat. De er hinandens modsætninger, men også hinandens nødvendige forudsætninger, idet natten er et nødvendigt vilkår for dagens eksistens. Derfor er natten ikke en illusion, der fungerer parallelt med virkeligheden og bedrager virkeligheden (Blanchot 1994:102), i stedet er den første nat dagens nat (Blanchot 1994:101):

”Den første nat er stadigvæk en af dagens frembringelser. Det er dagen der frembringer natten og rejser sig i natten: natten taler kun om dagen, den er en forudelse om dagen, den er dagens reserve og dyb. Alting ender i natten, det er derfor dagen findes.” (Blanchot 1994:101)

Det er altså dagen, der frembringer natten. Således kan natten siges at være dagen, der forholder sig til dagen (Det dobbelte selvforhold). Natten frembringes ved, at man er i dagen, mens man reflekterer over dagen. Deraf er den første nat en af dagens frembringelser. For lidenskab for natten, kan kun dagen føle, det er kun om dagen, at man kan planlægge, begære, beslutte og opnå (Blanchot 1994:102).

Gennem dagens refleksion over dagen, det dobbelte selvforhold, kommer man til natten. Man kan trænge ind i natten, ganske vist angstfuldt, men angsten skjuler samtidig og skaber et ly. I den første nat ser det nemlig ud til, at man ved at gå fremad vil finde nattens sandhed, og at man ved at gå endnu længere fremad, vil nærme sig noget væsentligt. Og det er for så vidt også tilfældet, idet den første nat stadig tilhører verden og derved dagens sandhed (Blanchot 1994:102).

Hvor dagen er vores evne til at leve, og det er i dagen, at vi kan være arbejdsomme og utrættelige, kæmpe og klare os godt i livet (Blanchot 1994:98), så er den første nat vores fortrolige. I natten kan man forholde sig til dagens logikker og modtage natten som sandheden (Blanchot 1994:101). Derfor er natten også imødekommende, den er god og venskabelig. Nattens hjerte er tilsynekomsten af det væsentlige (Blanchot 1994:107). Man søger ly i natten i begæret efter et lykkeligt liv i dagslysets skønne klarhed (Blanchot 1994:108). Natten er således en refleksion over dagen. Dag og nat står i relation til hinanden som Foucaults selvforhold. Deraf er natten dagens reserve og dybde. I natten finder man stilhed, ro og hvile. Derfor er:

"Den første nat imødekommende..., man kan sige i natten om den, som om den havde en inderlighed. Man går ind i natten og man hviler i den..." (Blanchot 1994:96)

Men det er kun som om, fordi:

"I natten er alting forsvundet. Det er den første nat. Der nærmer fraværet, stilheden hvilen og natten sig... der fuldender og fuldbyrder sproget sig

selv i det stille dyb som garanterer sproget ved at give det mening.”
(Blanchot 1994:95)

Så det, der kommer til syne i natten, er natten (Blanchot 1994:95). Det er den magt, man udøver over sig selv, den er refleksioner over sig selv. Derfor er natten tom, den er blot tilsynekomsten af, at alting er forsvundet, så de, der forsøger at fylde den op med mening, er dem, der forsøger at fiksere den ved at standse den evige begyndelses skiften (Blanchot 1994:95). Derfor finder man både ro og alligevel ikke ro i natten:

”Måske skal man kalde den for nat, men netop natten, nattens væsen, lader os ikke sove. I den findes der ikke noget tilflugtssted i søvnen. Søvnens er en udgang hvorigennem vi ikke søger at undslippe dagen, men den nat der er en blindgyde.” (Blanchot 1994:126)

Natten og dagen

Bevægelsen mellem dag og nat er flydende ind og ud mellem dag og nat. Der er ingen dag, blandes med: Det er allerede dag, idet tilsynekomsten falder sammen med det øjeblik, hvor den endnu ikke er kommet til syne (Blanchot 1994:60). Samtidig er det nattens tilstedeværelse, der bringer dagen til ophør. Det er nattens væsen. Dag og nat er både hinandens begyndelse og hinandens afslutning. De udgør således et spændingsfelt, der hele tiden holdes i hævd og bliver til på ny. Dagen bliver hele tiden til nat, og natten igen til dag. De er således både hinandens nødvendige forudsætninger men også hinandens endeligt. Der er altså hele tiden en dobbelthed på spil i forskydningen mellem dag og nat. Det er både natten, der bringer dagen til ende, men det er også natten, der frembringer dagen. De er uforenelige, men også to distinkte kategorier. Forskydningen mellem dag og nat er således hele tiden både tilblivelse og ødelæggelse i én og samme bevægelse. De kan ikke reduceres til hinanden, men de gør lige stort krav på virkeligheden. De er en forskydning indenfor samme plan. Natten tilendebringer dagen, men den fuldfører også dagen. Derfor er dagen ligeledes helheden af dag og nat. De er de nødvendige forudsætninger i et dobbelt selvforhold, når jeg forholder mig til mig.

Således tegner Blanchot et billede af moderne eksistens og vilkåret for moderne eksistens. Han bruger igen Kafka til at komme dette vilkår nærmere. Hvor døden kan læses som natten, og livet som dagen. En mand træder ind i natten, men natten ender i opvågning, og pludselig er han et insekt. Eller også dør manden, men er i virkeligheden levende, eller også har manden glemt at dø. En anden mand mener at leve, hvilket skyldes, at han har glemt sin død, og en anden, der ved at han er død, kæmper forgæves for at dø: Men døden det er derovre, det store slot, som man ikke kan nå, og livet det var derovre, den fødeegn, som man har forladt men på falsk foranledning (Blanchot 1994:70). Jo mere man vil leve, des mere dør man, og jo mere man vil dø, des mere lever man:

"Nu er der ikke andet tilbage end at kæmpe, at arbejde for at dø fuldstændigt, men hvis man kæmper, er man stadig i live; og alt hvad der bringer målet nærmere gør målet utilgængeligt." (Blanchot 1994:70)

Den anden nat

Således er man ganske fanget i (selv)forholdet mellem dag og nat, samtidig med at (selv)forholdet åbner for en frihed. Denne særlige erfaring af selvet og verden inkluderer nemlig også en foldning (et vitalt og genfødende element), og dette beskriver Blanchot gennem den *anden* nat, det *andet* dyr.

Når Blanchot skal beskrive (selv)forholdet mellem dagen, natten og den *anden* nat nærmere, gør han det igen gennem Kafka, denne gang gennem novellen: *Bygningen*. Her bevæger *Kafkas dyr* sig rundt i sin hule. I dagen bygger det, spiser og sover. Dyret bygger i dagen, men byggeriet bliver et arbejde i natten (Blanchot 1994:106). Dyret bygger i overensstemmelse med dagen, men under jorden, og det, der rager op over jorden, styrter sammen (Blanchot 1994:103). Så dyrets arbejde og bevægelse rundt i bygningen er samtidig en vandring i den første nat, og det er ikke nogen let bevægelse (Blanchot 1994:103). Fordi:

"Jo bedre hulen synes solidt lukket af mod det udenfor, desto større er faren for at man lukkes inde med det udenfor, at man bliver overladt til faren uden nogen udgang, og når enhver fremmed trussel synes holdt ude fra denne perfekt tillukkede intimitet, så er det intimiteten der bliver den truende fremmedhed, så melder farens væsen sig." (Blanchot 1994:103)

Dyret forsøger at forskanse sig mod verden udenfor med solide forsvarsværker, men i den bevægelse udsætter den sig samtidig for faren ved det udenfor. Dyret søger gennem byggeriet at forhindre ankomsten af det *andet* dyr, og bygningen er på denne måde *både* forskansningen imod og en konsekvens af det *andet* dyr. For i Bygningen:

"... sikrer man sig solide forsvarsværker mod verden ovenover, men man udsætter sig for usikkerheden fra det nedeunder... Derfor må man vende sig bort fra den første nat, i det mindste er det muligt, man må leve om dagen og arbejde for dagen - ja, det er nødvendigt. Men at arbejde for dagen er ensbetydende med til sidst at finde natten, det er altså det samme som at gøre natten til dagens værk, at gøre den til et arbejde... det er det samme som at åbne natten for den *anden* nat." (Blanchot 1994:103, 104)

Dyret frygter mødet med det *andet* dyr, den *anden* nat. Men der er altid det øjeblik i natten, hvor dyret kan høre det *andet* dyr. Det er den *anden* nat (Blanchot 1994:103). Blanchot fremhæver, at dette intet har til fælles med frygten for natten, ligesom der ikke er noget ualmindeligt ved det. I stedet er det:

"... kun en umærkelig hvislen, en støj man næppe kan skelne fra stilheden, stilhedens sivende sand. End ikke det: Kun støjen fra et arbejde, et borearbejde, et gravearbejde, først kun med mellemrum, men så snart man er blevet bevidst om det, vil det ikke høre op." (Blanchot 1994:103)

Som erfaringsform, modtager den *anden* nat ikke, og den åbner sig ikke. I den er man altid udenfor (Blanchot 1994:96). "I natten finder man døden og når glemslen. Men den *anden* nat er den død man ikke finder, er den glemsel der glemmer sig selv, der i

glemslens indre er en hvileløs erindring" (Blanchot 1994:96). Den *anden* nat kan altså knap bemærkes. Den kan knap fornemmes. Derfor har Kafkas novelle ingen afslutning. Den ender ikke i den afgørende kamp, hvor dyret helt bukker under mangler. Den sidste sætning er åben for denne endeløse bevægelse. "Men alt var uforandret" (Blanchot 1994:103). Fordi:

"Der kunne ikke være en afgørende kamp: der er ingen afgørelse i en sådan kamp og heller ikke nogen kamp. Der er kun venten, tilnærmelsen, mistanken, forandringer i en stadig mere truende, men uendelig og uafgørlig trussel, fuldstændig fastholdt i selve sin uafsluttelighed. Det dyret fornemmer i det fjerne, denne monstrøse ting der bestandigt kommer det i møde og bestandigt arbejder på at komme nærmere, det er dyret selv, og hvis det nogensinde skulle befinde sig i denne tings nærvær, ville det dyret mødte være dets eget fravær, det ville være dyret selv, men efter det var blevet til den anden, som det ikke ville genkende, som det ikke ville møde." (Blanchot 1994:104)

Blanchots *andet* dyr kan således anskues som et billede af subjektets monadiske skabelse af sig selv og sin verden, monadens foldning af sig selv i sin verden, derfor må man være fremmed i denne verden. Det andet dyr er en fold, for man kan ikke flygte fra sit subjekt og sin egen subjektivering. Det er på denne måde en altomsluttende subjektiveringsproces. Den, der fornemmer den *anden* nat (det *andet* dyr) nærme sig, får det indtryk, at man kommer tæt på den første nats hjerte (Blanchot 1994:104). Men:

"Den der er kommet ind i den første nat og uforfærdet forsøger at gå mod dens dybeste inderlighed, mod det væsentlige, hører på et tidspunkt den *anden* nat, hører sig selv, hører det evigt tilbagekastede ekko fra sine egne skridt, skridt mod stilheden, men ekkoet kaster dem tilbage mod ham som en hviskende? umådelighed, mod tomrummet, og tomrummet er nu et nærvær der kommer ham i møde." (Blanchot 1994:104)

Den *anden* nat ligger således udenfor fornuftens herredømme, man kan ikke erfare sin egen subjektivering. Derfor er den et særligt eksistentielt moment, idet det er en slags erfaring af intethed. Det er en pludselig momentan oplevelse af intethedserfaring, hvor verden i et højhastigt glimt forsvinder (aktualisering) og mister sin betydning:

"Der er hverken endemål eller momenter. Hvor vi mener at have ord, dér skyder "en virtuel ildstrib", en hastighed, en tindrende begejstring igennem os, en vekselvirkning hvormed det der ikke opklares i denne flugt reflekteres i den rene bevægelighed af reflekser hvori intet reflekteres. Da "forvandles alt til svæven, til fragmentarisk opbygning ved vekselspil og modstillethed." (Blanchot 1994:88-89)

I intethedserfaringen sker der således en momentan ophævelse af de normative selvfølgeligheder og konventionsbårne meningssammenhænge, sådan som tilværelsen har organiseret den omkringliggende virkelighed som konteksten for ens handlinger, så handlinger og virkelighedsbillede gensidigt bekræfter hinanden meningsfuldt. Hvis denne meningsfuldhed ophæves, tilintetgøres de meningssammenhænge, som tilværelsen er grundlagt på, så alt svæver i den tomme luft uden retning og mening. Tilintetgørelsen af den kendte verden er vedvarende, og som sådan åbner den et dimensionsløst og fremmedartet univers, som ikke skal overvindes eller overstås, men som vi kun tilnærmelsesvis kan erfare. Blanchot bemærker, at denne tilintetgørelse af verden ikke bare er en glimrende karakteristik af det litterære univers, men ligeledes kan være en beskrivelse af en bestemt eksistentiel situation (Blanchot 1994:14).

Den *anden* nat er således et hastigt øjeblik, hvor de meningssammenhænge, som tilværelsen er grundlagt på tilintetgøres, hvor logikken i dagen og den første nat forsvinder. På denne måde bryder den *anden* nat logikken mellem dag og nat. Den kan siges at være mellemrummet mellem dag og nat (tilsynkomsten af at alting forsvinder). Den er der kun ved sit fravær. I den *anden* nat står alle muligheder åbne, så:

"I dette øjeblik håber friheden på at virkeliggøre sig i den umiddelbare form hvor alting er muligt, hvor alt kan lade sig gøre. Det er et fabelagtigt øjeblik,

og der er ingen der har oplevet det, som helt kan komme sig over det, for han har oplevet historien som sin egen historie og sin egen frihed som den universelle frihed." (Blanchot 1994:46)

Den *anden* nat er også altid den *anden*, og den, der fornemmer den *anden* nat, bliver den anden (Blanchot 1994:104). Den, der fornemmer den *anden* nat, kan ikke længere flygte (Blanchot 1994:105). Der træder altså en fordobling frem i den *anden* nat, gennem det særlige selvforhold fordobles subjektet. Således er man både det dyr, der jager og bliver jagtet. Derfor kan man ikke flygte, når det er dyret selv, man flygter fra. Man kan ikke flygte fra sin egen subjektivering. Den *anden* nat er den skygge, der følger dig, men som altid kommer før dig (Blanchot 1994:105). Men den er også selv spærret inde, den er bundet, den er ledsagersken, underlagt både dagens og nattens kræfter (Blanchot 1994:113), fordi der er en samskabelse mellem subjekt og subjektivering gennem monadens dobbelte selvforhold.

Det er i flugten (selvforholdet) mellem dagen og natten, at fordoblingen (det *andet* dyr) skabes (subjektivering). Det ydre bliver det indre, og det indre bliver det ydre, ørkenen bliver et forførende fatamorgana (Blanchot 1994:104). Som Blanchot tidligere sagde: I natten er alting forsvundet, det er den første nat: "Men når alting er forsvundet i natten, kommer dette "alting er forsvundet" til syne. Det er den *anden* nat." Natten er tilsynecomsten af "alting er forsvundet" (Blanchot 1994:95). Som sådan er den *anden* nat derfor noget tomt, noget der ikke er, men som iklædes navn, historie og form og realitet (Blanchot 1994:96). Natten vender sig mod natten, ordene vender sig mod sig selv, står i relation til sig selv, som kraften, der stod i relation til sig selv, i modsætning står i relation til andre kræfter. Det var det, Deleuze kaldte for selvforholdet. Derfor er det et punkt, man må undgå, men forsigtighed hjælper ikke. For der findes ikke det rette øjeblik, hvor man kan standse og vende om. Midnat falder aldrig ved midnat (Blanchot 1994:104). At flygte fra den *anden* nat er det samme som at følge den overalt (Blanchot 1994:105). Man kan altså ikke træde ind i den *anden* nat. Den *anden* nat er i stedet noget, der træder ind i dig.

Subjektiveringen bliver altomsluttende, samtidig med at den giver mulighed for en tilføjelse. Dette øjeblik er nemlig også altings mulighed, det er indvielsen i umuligheden

(Blanchot 1994:112). Den hverken skal eller kan overstås og overvindes, men i stedet giver den anledning til en radikal erfaring af både dig selv og verden. Derfor er den *anden* nat både det, som dagen ønsker at nå som en grænse, og samtidig ønsker at fordrive. Men at forlade den *anden* nat er jo også det, der manifesterer dagen.

Den *anden* nat er erkendelsen af den evige begyndelses skiften. I natten garanteres sproget mening, men i den *anden* nat er der ingen mening (Blanchot 1994:95). Alting mister sin faste betydning, sproget vender sig mod sig selv og bliver blot ord. Alt synes draget i tvivl, den højere verden, verden af i går ja alting ubesværet, uden arbejde styrtes ned i intetheden (Blanchot 1994:46) Det er en tilintetgørelse af den kendte verden, som kun tilnærmelsesvis kan erfares (Blanchot 1994:15), og der opstår derfor et mørke.

Deleuze kan indplacere Foucault helt på linje med Blanchot her, når han siger:

"For Foucault har indespærring altid være et sekundært fænomen... Det er lidt som "den uendelige udsættelse" hos Kafka, som hverken har behov for arrestation eller domsfældelse. Som Maurice Blanchot siger med hensyn til Foucault, indespærringen henviser til et udenfor, og det, som spærres inde, er det udenfor. Det er "i og med" det udenfor, eller via eksklusion, at indretningerne indespærres, og det gælder både for det psykiske indre som for den fysiske indespærring... Det er et spørgsmål om metode generelt: i stedet for at bevæge sig fra et tilsyneladende ydre til en "indre kerne", som ville have essentiel karakter, er det nødvendigt at fremkalde illusionen om inderlighed for at overlade ordene og tingene til deres konstitutive yderlighed." (Deleuze 2006b:61)

Faktisk ser Deleuze netop denne fordobling som helt central i Foucaults forfatterskab:

"Hvis min bog kunne være noget andet, ville jeg henvise til et gennemgående begreb hos Foucault, nemlig det om fordobling. Foucault hjem søges af fordoblingen, herunder fordoblingens egen andethed." (Deleuze 2006b:104)

Linjen af det udenfor er vores fordobling, med al fordoblingens anderledeshed (Deleuze 2006b:133). Derfor kan man ikke bytte om på forrangen. Det indenfor vil altid være dublering af det udenfor. Men snart ønsker man at opløse dubleringen, adskille folderne, "med en afstemt gestus" for at genfinde det udenfor og dets "kvælende tomhed" (Deleuze 2006a:113). Folden kan derfor ikke være et endemål. Det er en hastighed, en tindrende begejstring igennem os, en vekselvirkning hvormed det, der ikke opklares i denne flugt, reflekteres i den rene bevægelighed af reflekser, hvori intet reflekteres. Alt forvandles til en svæven, til fragmentarisk opbygning ved vekselspil og modstillethed (Blanchot 1994:88-89). Således er dagen, natten og den *anden* nat en eksistentiel figur, hvor livets hæslige linje har to frie ender. Uden retning, udenfor tid og rum. Det er en figur, hvor foldningen er immanent, hvor alt er begyndelse. Den *anden* nat føder således til dagen, som dagen til natten, og natten til den *anden* nat. De står i evig relation til hinanden gennem et selvforhold. Den *anden* nat må derfor være det, der samtidig holder sammen på dagen og natten.

Dagen, natten og den *anden* nat som analysefigur

Som allerede nævnt undersøger Blanchot en litterær erfaringsverden gennem en figur bestående af begreberne dagen, natten og den *anden* nat. Det er en undersøgelse af en særlig eksistensform, hvor dagen, natten og den *anden* nat kan anskues som distinkte erfaringsformer, der står i relation til hinanden gennem et særligt selvforhold (Blanchot 1994). Det er centralt for analysefiguren, at de tre erfaringsformer alle befinder sig indenfor den samme virkelighed: 'The Real'. Figuren privilligerer således ikke en enkelt af erfaringsformerne som mere sand eller mere virkelig. De tre erfaringsformer er lige virkelige, lige virksomme, og de gør lige stort krav på den selvsamme virkelighed.

Jeg vil strukturere konsulenternes udsagn i overensstemmelse Blanchots analysefigur: Dag, nat og *anden* nat. Det betyder, at alt ordnes og passes ind i disse kategorier. Konkret er analysen således struktureret efter:

Hvordan ser konsulenternes dag, nat og den *anden* nat ud?

Dagens erfaringsform

Dagen er udtryk for den kendte verden. Den trygge verden. Den meningsfulde verden. Dagen er de konventionsbårne meningssammenhænge, sådan som tilværelsen og dertil hørende handlinger er organiseret i overensstemmelse med den omkringliggende virkelighed, så handlinger og virkelighedsbillede gensidigt bekræfter hinanden meningsfuldt. Dagen er lyset, så det er dagen, der tillader konsulenterne at se klart for sig. Således er dagen også magten, idet magten jo i sig selv er blind som en muldvarp, men det er samtidig netop den, der tillader konsulenterne at se. Dagen indeholder derfor diskursens former og kræfter. I dagen giver tilværelsen mening.

Dagen er de fremkommelige stier, de meningsfulde veje. Det er derfor i dagen, at konsulenterne kæmper og klarer sig godt i livet. Det er i dagen, at de er driftige, beslutsomme og foretagsomme. Det er i dagen, de er arbejdsomme, utrættelige og skabende. Det er kun om dagen, at de kan planlægge, begære, beslutte og opnå.

Den første nats erfaringsform

Hvor dagen kan siges at være det meningsfulde, den kendte verden, kan natten siges at være det væsentlige. I modsætning til dagen, er den første nat derfor konsulenternes fortrolige. Natten er imødekommende, den er god og venskabelig. Nattens hjerte er tilsynecomsten af det væsentlige. Natten er dagens reserve og dybde. I natten søger konsulenterne ly i begæret efter et lykkeligt liv i dagslysets skønne klarhed.

Men natten har sine egne love, der gør det til dens pligt at stå i modsætning til dagen. Hvor dagen var magten, kan natten således siges at være modstanden. For i natten kan de forholde sig til dagens logikker og modtage natten som en anden sandhed. De er uforenelige, og derved to distinkte kategorier. De kan ikke reduceres til hinanden, men de gør lige stort krav på virkeligheden. De er en forskydning indenfor samme plan. Natten tilendebringer dagen, men den fuldfører også dagen. Derfor er dagen er altså helheden af dag og nat (magten er helheden af magt og modstand).

Det er altså dagen, der frembringer natten. Således kan natten siges at være dagen, der forholder sig til dagen (Det dobbelte selvforhold). Natten frembringes altså ved, at konsulenterne i dagen, reflekterer over dagen. I natten reflekterer de derfor over de driftige og succesfulde konsulenter, de reflekterer over de arbejdsomme og utrættelige konsulenter. De reflekterer over dagens planer og mål. Derfor giver natten ikke som sådan dagen svar, men i stedet kan den stille spørgsmål. Natten har ingen fremdrift som dagen, i natten kan de ikke klare sig godt, i natten er der ingen mål. Derfor kan natten ikke være ladet med diskret munterhed, men må i stedet være ladet med refleksioner.

Den anden nats erfaringsform

Figuren: Dagen og natten er således interessant idet, den samtidig er passagen til den *anden* nat, linjen til det udenfor. I figuren er natten som sagt et vilkår for dagen, og den *anden* nat er uden for enhver værensform, men er ikke desto mindre en beskrivelse af en bestemt eksistentiel situation, en erfaring, som er bærer af en særlig indsigt, en særlig måde at forholde sig til sig selv og verden på, idet den giver anledning til en radikal erfaring af både selv og verden. Samtidig er den noget ubestemt, der ligger udenfor fornuftens herredømme. Den *anden* nat er erfaringen udenfor magten, der ligger på kanten til erfaring, det er som en anden evne, man har ved siden af sig selv. Den *anden* nat kan forstås i lighed med Deleuzes immanensplan, som et punkt, der ikke kan nås, som ikke kan fortælles, men hvorfra en uendelig virtuel mangfoldighed hele tiden udfoldes og aktualiseres. Ifølge Deleuze er immanensplanet der, hvor tanken når sin yderste grænse.

Som Blanchot beskrev det med Kafkas Dyr, så må den *anden* nat være den erfaringsform, der hele tiden er tilstedeværende i dagen og natten som en sagte mumlen. En støj, der knap kan høres. Den *anden* nat er med andre ord den erfaringsform, der virker disponerende for dagen og natten, og som hele tiden må gøre sig gældende igennem dem, for at de kan være sameksisterende.

Den *anden* nat er en momentan intethedserfaring, hvor der hverken er endemål eller momenter. Den er en hastighed, en tindrende begejstring igennem os. Alt forvandles til svæven, til fragmentarisk opbygning ved vekselspil og modstillethed. Dagen og natten forsvinder. Den *anden* nat er en immanent fold, der dog må være forudsætningen for eksistensen af dagen og natten. Den anden nat opløser modsætningsforholdet mellem dag og nat, den *anden* nat er både grundlaget eller måden, hvorpå dagen og natten står i forhold til hinanden (selvforholdet) og samtidig opløsningen af dagen og natten som meningsfulde kategorier. Den må derfor både være ladet med munterhed (og det modsatte) og refleksion (og det modsatte) på én og samme tid. Den må være de momenter, hvor dag og nat smelter sammen og forsvinder. Hvor de meningsfulde kategorier opløses. Konsulenternes erfaringsformer i dagen og i natten former altså noget, der kun lige akkurat og næsten kan nå virtuelt, som kun lader sig aktualisere i sin opløsning, og som kortvarigt viser sig som en intethedserfaring, et medium for umulige erfaringer på kanten af erfaring.

Jeg vil senere fremstille den *anden* nat som det diagram, hvor igennem dag og nat står i relation til hinanden. Når dagen forholder sig til dagen er det natten. Men når de står i relation til hinanden, er det den *anden* nat. Denne erfaringsform må derfor tænkes mere spekulativt end dag og nat, og den kan ikke fremtræde ligeså rent empirisk på samme måde som de to foregående. Det kræver først en mere nuanceret forståelse af såvel konsulenternes dag som deres nat, for at kunne se, hvordan de står i relation til hinanden med hinanden empirisk.

Konsulenternes livsform kan anskues analytisk som udspændt mellem dag, nat og den *anden* nat, der står i relation til hinanden gennem et særligt empirisk spændingsforhold. Dette forhold er interessant som analysefigur til levet liv, da disse erfaringsformer ikke både kan tillægges samme status, de er lige virkelige, ligesom de virker indenfor den selvsamme virkelighed som Deleuzes 'the Real'. Den er en analysefigur for levet liv som subjekt eller som subjektivering, og den har ingen retning. Det er således ikke et spørgsmål om, at den starter ved dagen og bevæger sig mod natten, for derved at passere den *anden* nat. Det er en figur for netop det moderne selvforhold, hvor vi hele tiden står i relation til os selv gennem et dobbelt selvforhold, gennem: "Påvirkningen af os selv ved os selv." (Deleuze 2006a:121)

Samtidig er det vigtigt at holde for øje, at der er en samtidighed mellem dagen, natten og den *anden* nat, hvilket Blanchots illustration med Kafkas dyr viser. Dyret befinder sig ikke enten i dagen, i natten eller i den *anden* nat. Kafkas dyr arbejder i dagen, men dets arbejde er samtidig en vandring i natten, der samtidig skaber den *anden* nat. Så arbejdet i dagen er på én og samme tid også en vandring i natten, ligesom det er en produktion af den *anden* nat. På trods af at dag, nat og anden nat er forskellige erfaringsformer, så erfares de altså ikke som rene kategorier. Dag, nat og *anden* nat er simultant tilstedeværende. Det er et grundvilkår for analysen.

Adskillelse mellem dag, nat og *anden* nat er et analytisk greb. For alle perspektiver er til stede samtidig som selvstændige niveauer, der dog hele tiden er filtret ind i hinanden. Adskillelsen er et pædagogisk greb for at tydeliggøre niveauernes forskelligheder. Det er et analytisk greb til at ordne og systematisere empirien, ligesom det også er et fremstillingsmæssigt greb. Figuren er dynamisk, idet dramaet hele tiden udspiller sig i konkrete processer og ikke eksistentielt én gang for alle.

Kapitel 5

En vitalistisk analyse

Mine analyser af det empiriske materiale er sket i en både samtidig og gensidig proces med læsning af teori, helt fra tilrettelæggelsen af indsamlingen af empirien. Empirien er bøjet i retning af teorien, ligesom teorien er bøjet i retning af empirien. Indsamlingsmetoden, og derved produktionen af det empiriske materiale, har i sagens natur afgørende betydning for empiriens kvalitative indhold. Qua mit valg af teori er der allerede nogle særlige krav til såvel empirien som til forskningsmetoden. For empirien har ikke en fast form. Den er under tilblivelse gennem hele analyseprocessen. Metoden må derfor justeres undervejs i processen, så den kan bøje sig i det empiriske materiales retning, efterhånden som nye sammenhænge i materialet anes. Således kan metoden ikke reduceres til en række veldefinerede eller neutrale teknikker. I stedet hænger den snævert sammen med det specifikke vidensprojekt og den særlige teoretiske horisont (Hastrup 2010:399-400).

Jeg lægger mig derfor forholdsvis tæt ind til Kirsten Hastrup, når hun beskriver antropologien som en kvalitativ videnskab, der har en erkendelsesinteresse vedrørende *kvaliteten* af menneskers liv. Med kvalitet mener hun: Den særlige, umålelige og usynlige, men *mærkbare* stoflighed, der karakteriserer erfaring og følelse og moral, som i kraft af netop stofligheden øver modstand mod visse handlinger og fortolkninger og privilegerer andre. Den kvalitative metode hænger snævert sammen med dette, og det betyder, at den altid må bøje sig i retning af det, den undersøger (Hastrup 2010:404).

Teorien har med andre ord betydning for, hvad der ses, og omvendt hvad der ikke ses i empirien, og samtidig hvordan dette anskues og fremlægges. Derfor er udvælgelse og justering af teorien en proces, der er sket fortløbende helt fra begyndelsen og frem til slutningen. De teoretiske perspektiver har således leveret de forskellige analytiske opmærksomhedspunkter og greb, som har inspireret mig til at anskue og læse empirien på særlige måder. Det er teorien, der definerer ad hvilke veje og kanaler, empirien forståelsesmæssigt får lov til at flyde. Teorien har bidraget i selektionsprocessen til at se nogle dynamikker som vigtige, relevante og interessante frem for andre. Men teori valget er ikke kun afgørende for valg af begreber, det er ligeledes afgørende for valg af problemstilling, som det fremgår af de to foregående kapitler.

Teorien har således betydning for, at jeg ikke vil fokusere på selve de betingelser, der rejses i vores epoke. I stedet vil jeg fokusere på, de grundlæggende kriterier, som konsulenterne stiller for sig selv. Det kommer således ikke til at handle om, hvordan de bliver udsat for magt, men i stedet om hvordan de forsøger at gribe magten. De er ikke ofre, for det er noget, de gør ved sig selv. Det er deres løbende modulering af sig selv gennem et særligt selvforhold. Ad denne vej søger jeg indsigt i de konkrete og lokale logikker. Ad denne vej vil jeg forsøge at skabe indsigt i, hvordan mine højt profilerede managementkonsulenter griber de kriterier, som de bliver udsat for? Ad denne vej vil jeg søge indsigt i, hvilken eksistensmåde der muliggøres, gennem deres konkrete selvforhold?

Min helt overordnede metode har været: Dagen, natten og den *anden* nat, som en ontologi, der er åben overfor empiri. Dette greb gennemstrømmer hele afhandlingen.

For det første ved at fokusere mit blik teoretisk. Det gælder i første omgang at jeg ikke forfølger magtens linjer. Jeg undersøger altså ikke, hvordan konsulenterne bliver udsat for magt, men i stedet fokuseres på, hvordan de forsøger at gribe magten gennem et særligt selvforhold. Dagen, natten og den *anden* nats ontologi, fungerer således som den overordnede ramme for, hvordan jeg kæder ting sammen.

For det andet er dagen, natten og den *anden* nat afgørende for den måde, jeg har indsamlet min empiri. Det er med udgangspunkt i den figur, at satte konsulenterne i en interviewsituation, hvor jeg ansprede dem til at selvrefleksion over sig selv og eget liv.

For det tredje gennemsyrrer dagen, natten og den *anden* nat ligeledes måden jeg organiserer empirien. Eftersom dagen, natten og den *anden* nat er tomme kategorier, er det centrale ved min analytik den måde, begreberne står i forhold til hinanden. Det gør de ved, at dagen er det umiddelbare erfaringsniveau, mens natten er det niveau, der udgør refleksioner over det umiddelbare. Her er det ligeledes vigtigt, at dagen og natten er lige vigtige og lige virkelige kategorier, der således tildeles den status i analysen. Det er i forlængelse heraf også centralt, at dagen og natten ikke er adskilte niveauer, men at de altid er samtidigt tilstedeværende. Man er ikke enten i dagen eller i natten, man er begge steder på én og samme tid. Dag og nat står således i et immanent spændingsforhold til hinanden. Men det er ikke et direkte forhold, det vil altid være foldet ind som del af i et særligt selvforhold. Så konkret står dagen og natten i relation til hinanden i den *anden* nat diagram. Og eftersom alle kategorierne altså som udgangspunkt er tomme, kalder denne ontologi på empiri.

For det fjerde har dagen, natten og den *anden* nat også betydning for fremstillingen af mine analyser. For mit valgt af, hvordan jeg formidler min fortælling. Helt eksplicit kommer det til udtryk ved, at jeg har ladet spændingen mellem dagen og natten fungere som centrale også i min formidling, men derudover har det også haft indflydelse på formen eller stilen, hvormed jeg formidler. Når livet i folderne, den *anden* nats diagram bliver det centrale niveau, betyder det nemlig også, at det helt centrale niveau for analysen bliver virtuelt. Det har således været en formidlingsmæssig udfordring at forsøge at vise og inkludere denne virtualitet i teksten.

Således har dagen, natten og den *anden* nat gennemsyret hele min metode. Når det er sagt er det efterfølgende helt centralt at fremhæve, at metoden på ingen måde styrer mit indhold. Den har ingen indflydelse på selve det analytiske indhold. Pointen er netop, at det er en metode, der kræver empiri, ligesom det er en metode, der giver empirien mulighed for at svare igen, som et diagram. Lad mig udfolde nærmere.

Valg af empiri

Jeg har valgt at indsamle min empiri i 3 af de store internationale konsulenthuse. Mine informanter er derfor som nævnt managementkonsulenter (senior konsulent, manager, senior manager, partner med overvægt af de højest placerede i hierarkiet). Helt nøjagtigt består mit empiriske materiale af 28 informanter, omtrent halvdelen kvinder og halvdelen mænd. De er alle interviewet individuelt mellem 1-3 gange á ca. 2 timers varighed. Ved geninterviews er der gået ca. ½ år mellem interviewene. Alt i alt har jeg 40 interviews, og hele interviewprocessen forløb over ca. 1½ år.

Min første kontakt ind i hvert af konsulenthusene var en leder/partner, der gav mig mailadressen på 2-4 konsulenter, som jeg herefter mailede med henblik på en interviewaftale. Efter hvert interview spurgte jeg informanten om yderligere mailadresser på kollegaer, dog hen i mod slutningen af interviewforløbet selekteret efter køn, (der er langt færre kvindelige top-konsulenter end mandlige) idet jeg som udgangspunkt ønskede at have mænd og kvinder cirka ligeligt repræsenteret i materialet. Det var således ikke planlagt fra min side, at en overvægt af mine informanter ligger placeret indenfor toppen af deres respektive karrieretrin. Det vil sige, at langt de fleste ligger indenfor de 5%, der samlet har fået de højeste årskarakterer og målinger. Selvom det ikke var planlagt på forhånd, valgte jeg at fastholde dette perspektiv. Det gav mig den fantastiske mulighed for at tegne et billede af netop en verden af højt profilerede managementkonsulenter i sin alleryderste konsekvens. Det gav mig med andre ord muligheden for at tegne, ikke bare et billede af arbejdslivet sat på spidsen, men faktisk også for at tegne et billede af eliten. Samtidig er jeg dog velvidende om, at mit fokus på det ekstreme, samtidig må afholde mig fra at se nogle af nuancerne. Ikke desto mindre valgte jeg alligevel at fastholde dette perspektiv, idet netop denne gruppe tydeliggjorde de skarpeste nuancer mellem dag og nat, som jo har min interesse. Med denne gruppe kunne jeg afgrænse og skærpe mit fokus.

De konsulenter, jeg har fravalgt til analyse, er således ikke fravalgt på grund af eksempelvis modstridende udsagn eller udsagn, der ikke syntes at harmonere med de mest succesfulde. Faktisk er det bemærkelsesværdigt, at deres udsagn helt er i

overensstemmelse hermed. Når de er fravalgt, er det i stedet fordi, at deres interview i højere grad kom til at inddrage og kredse om nogle andre temaer såsom: Hvorfor de ikke havde lyst til at blive? Hvorfor eller hvordan de helt fejlagtigt havde fået dårlige målinger? Hvordan man beviser sit værd efter en dårlig måling? Hvordan dårlig ledelse eller dårlige personlige strategier havde ført dem til dårlige målinger? Med andre ord hvordan de dynamikker og kræfter, der af mine konsulenter beskrives fra en position, hvor de ikke selv er i klemme, men som ser ud, når de beskrives af dem, der rent faktisk er kommet i klemme i systemerne. Meget spændende, men bare ikke en del af mit ærinde. Så jeg er altså opmærksom på, at jeg har valgt skarphed frem for nuancer, jeg har valgt den destillerede hardcore fortællelse.

Inden interviewene var informanterne pr. mail blevet informeret om, at jeg var interesseret i deres *motivation, ambitioner og drømme* i relation til deres arbejdsliv som konsulenter. At jeg i forlængelse heraf var interesseret i at interviewe dem om: Hvordan de var blevet konsulenter? Hvad de godt kunne lide ved deres arbejde? Hvad deres fremtidsmål og drømme var? Jeg havde således allerede i min første kontakt til informanterne lagt vægt på, at min interesse for deres hverdagsliv lå i de 'positive' aspekter af deres liv.

I min forberedelse af mine interviews foretog jeg 4 testinterviews med kvindelige topledere fra både den offentlige og den private sektor. Kvindelige ledere, fordi jeg på daværende tidspunkt stadig havde en ambition om at undersøge køn i ledelse. Det var gennem disse interviews, at såvel interviewformen og indholdet blev indkredset og udviklet, samtidig med at det også var gennem disse interviews, at min nysgerrighed og interesse flyttede sig. Dette skete i takt med, at det gennem testinterviewene begyndte at stå mig klart, at den interviewguide, jeg havde udformet, ikke var til megen hjælp. Det var nemlig herigennem, at jeg blev bevidst om, at det ikke var afgørende for interviewene, hvorvidt jeg havde fået en fyldeg tematisk afdækning af konkrete interviewtemaer. Hvor vellykket et interview end var, syntes jeg nemlig ikke at kunne udtrække en synderlig sammenhæng, og dermed generere en konkret viden om forskellige felter eller praksisser. Måske helt åbenlyst fordi det er svært at finde én standardiseret måde at tematisere en indgang til folks virkelighed, drømme og forhåbninger. Men også fordi det var gennem testinterviewene, at der begyndte at

tegne sig et billede for mig, som rettede min nysgerrighed mod noget andet end køn og ledelse.

Det handlede om, at de alle på den ene side berettede om, hvordan de altid havde kæmpet for at sidde forrest i toget, at det var alfa og omega for dem at beskæftige sig med noget, de brændte for (hele tiden), at de altid var gået benhårdt efter at realisere deres drømme. På den anden side viste det sig, at disse drømme strittede i mange tilsyneladende uforenelige retninger.

Men det var ikke bare deres drømme, der syntes at være modstridende. Samtidig tegnede der sig nemlig også ret tidligt i processen et begyndende billede for mig af, at der var en afstand mellem det, konsulenterne godt kunne lide, det de arbejdede sig frem imod, og det de drømte om. Der forekom altså at være en afstand mellem deres beskrivelser. Der var en afstand, der gjorde, at det selvsamme til tider kunne beskrives gennem ubehag og kedsomhed og til andre tider kunne beskrives som drøm og mening med livet. Dette syntes at berøre informanterne følelsesmæssigt i interviewsituationen, og som jeg besluttede mig for at forfølge i mine interviews med konsulenterne, fordi jeg fornemmede, at dette berørte noget, der var vigtigere end deres konkrete valg.

Jeg tilrettelagde derfor efterfølgende mine interviews ad to forskellige, men overlappende analytiske akser. Den første akse var forholdet mellem arbejde og fritid, og den anden akse var forholdet mellem det, de konkret gjorde, og det de drømte om at gøre. Med hensyn til den første akse er mit analytiske greb relationen mellem arbejde og fritid: Hvorfor arbejder de så meget, 70-80 timer er en normal arbejdsuge, og mere op til deadlines? Hvad får de ud af det? Hvad foretager de sig i deres fritid, og hvad får de ud af det? Med hensyn til den anden analytiske akse, var det analytiske greb relationen mellem nutid og fremtid, lidenskab og længsler: Hvad er det, de så godt kan lide ved deres arbejde, og hvad er deres planer hermed? Og hvad er det for et liv, de drømmer om at leve, længes efter? Den sidste akse er den, der i praksis skulle fungere som en åbning til refleksion over den først akse.

Jeg ville gerne etablere en interviewsituation, hvor informanterne ikke bare talte om sig selv, men hvor de samtidig også forholdt sig til sig selv. Af den grund så jeg det som helt afgørende at bringe dem i en situation, hvor de talte om det, der var vigtigt for dem. Jeg søgte med andre ord at få dem til at forholde sig til sig selv og deres liv i interviewene, sådan som de blev konstrueret i selve interviewsituationen. Således var det vigtigt, at mit interviewmateriale kunne udfolde konkrete hændelser, erindringer, fremtidsdrømme og længsler. Altså, hvad informanterne fandt væsentligt og derved tillagde stor værdi i deres levede liv. Her er det væsentligt at tilføje, at jeg ikke søgte det, der gav *mening* for dem, men i stedet det, der var *vigtigt* for dem! Selve indgangen til interviewene var, hvad der optager dem, og derfor har interviewene været temmelig forskellige tematisk. Med fokus på det, de er glade for, stolte af, brænder for, holder af, elsker og drømmer om, og omvendt hvad de finder svært og ubehageligt, frygter, afskyr, hader og længes efter. Med udgangspunkt i deres arbejde, blev der eksempelvis snakket om deres baggrund, deres familiesituation både som børn og voksne, deres lykkelige stunder, deres evne som forældre, kort sagt alt ved deres liv, der faldt dem naturligt at nævne som noget, der direkte eller indirekte udsprang af deres arbejdsmæssige situation. Det var derfor en pointe, at jeg ikke på forhånd havde afgrænset mine interviews indholdsmæssigt, idet indholdets konkrete egenart jo netop er deres skabelse.

Således blev jeg opmærksom på, at der syntes at herske en fælles forestilling om det gode liv, der harmonerede med det intense liv. Jeg begyndte herefter at følge intensiteter og intensivering, og denne vej viste sig at blive den, som skulle guide mig, den jeg altså kom til at anvende som den overordnede retningslinje i den efterfølgende sortering i mine analyser.

Interviewene var således planlagt til at berøre følgende temaer:

Karrierefortælling: Hvordan er de kommet hertil? Hvad er Konsulenthuset for en arbejdsplads? Hvem har hjulpet? Hvor er de på vej hen? Hvad er deres karriereambitioner og mål? Hvad er deres strategier og planer for at opnå disse?

Arbejdslivsfortælling: Hvad kan de særlig godt lide ved deres arbejde? Hvad kan de særlig godt lide ved deres arbejdsplads? Hvad er væsentligt ved et godt arbejde? Hvad er de særlig dygtige til? Hvad vil de gerne blive bedre til?

Fritidslivsfortælling: Hvad laver de i deres fritid? Hvad er fritid? Hvad er vigtigt for dem at lave i deres fritid? Hvad værdsætter de mest ved fritid? Hvad ville de gerne gøre anderledes?

Fremtidslivsfortælling: Hvordan så de helst deres fremtid? Hvad drømmer de om at skulle? Hvad drømmer de om kunne ske? Hvordan ville de leve, hvis de helt selv kunne bestemme? Hvad er deres mål?

Disse var de konkrete temaer, jeg introducerede alle interviewpersonerne for. Men temaerne blev vægtet meget forskelligt fra interview til interview alt efter, hvad informanten selv syntes at ytre ønske om at tale om. Helt konkret i hvert enkelt interview, har den overordnede guideline for mig været at følge:

Intensiteter og intensivering: Hvad synes at fungere intensiverende? Hvad synes omvendt at fungere afintensiverende? Hvad synes intensivering at betyde for dem? Hvordan føles intensitet for dem? Hvordan føles manglende intensitet?

Stemninger: Hvad var det, der synes at berøre dem? Hvordan synes det at berøre dem? Hvad søger de at undgå og omvendt at søge?

Jeg optog alle interviews, og transskriberede selv efterfølgende alle i deres fulde længde og ordlyd. Det inkluderer markering af ændring i tonefald som hårdhed, blødhed, tøven og usikkerhed, og det gælder stemning i interviewsituationen ved eksempelvis latter eller gråd. Derved var alle interviews frosset i en grundform og gjort stabile. De citater, jeg gengiver i analysen, er kun ændret for at opretholde personers anonymitet, og nænsomt tilrettet for gentagelser. Talesproget er således søgt bevaret i sin oprindelige form. Det har givet mig et empirisk tekstmateriale på omkring 900 siders ordret interviewtekst. Når jeg valgte denne omfattende og tidskrævende øvelse med alle mine interviews, er det fordi:

"I udskrevet form er en optagelse et aftryk af liv, som man nu kan objektivere på måder, som man ikke kan, mens man taler og lytter. I en

udskrift af et interview gør man sprogets betydning og tid til et rumligt fænomen, nogle ord på et antal sider, og i denne reducere træder de konturer og bevægelser frem, som man måske ikke kunne høre og ane undervejs, men som ikke kan siges og vises og dermed heller ikke reflekteres. I den forstand bliver det samlede antal interview og alle andre slags data til en slags laboratorium, hvor der kan eksperimenteres med data (Rubow 2010:241).

Alle informanter er anonymiseret, så navne, steder og episoder er ændret, og endelig er de 3 konsulenthuse slået sammen til et *Konsulenthus*, så det ikke er muligt at skelne mellem, hvem der er ansat hvor. Sidstnævnte var kun muligt på grund af ensartetheden i det samlede materiale. I relation til de perspektiver jeg interesserer mig for, var der således ikke udsving i materialet, der syntes at hænge sammen med, hvor de enkelte konsulenter var ansat. Der var eksempelvis forskelle i konsulenternes forestilling om de respektive konsulenthuses prestige, identiteter og images, ligesom der forekom variationer i husenes ledelsesformer og strategier. Men i relation til mit perspektiv syntes disse variationer altså ikke at have betydning. Deraf den samlede præsentation af alle konsulenterne gennem: *Konsulenthuset*, der således får en særlig status for analysen som min kontekstualisering og derved begrænsning af det virtuelle rum.

Det kvalitative forskningsinterview

Jeg har valgt det *individuelle kvalitative forskningsinterview* som min forskningsmetode (Kvale 2000). Det gjorde jeg, fordi genstanden for det kvalitative forskningsinterview helt overordnet kan siges at være informanternes livsverden, og deres forhold til denne livsverden. Et mål med interviewene er således at beskrive centrale temaer i den verden, som informanterne oplever og lever i forhold til (Kvale 1990:219).

Samtidig er fordelene ved det individuelle kvalitative interview som metode, at den netop er velegnet til at søge indblik i de personlige historier. I modsætning til gruppeinterviewet ligger der således i det individuelle interview muligheden for at søge længere ind i udforskningen af bestemte erfaringer og temaer. Også i relation til

historier af den art, som informanterne ikke nødvendigvis ønsker at dele med eksempelvis kolleger (Søndergaard 1996). Som forskningsmetode er det personlige interview derfor velegnet til at udfolde mangefacetterede og ofte modsætningsfulde italesættelser af erfaringer, oplevelser og orienterings- og tolkningsrammer (Staunæs & Søndergaard 2005:8). Samtidig er interviewet også den samtaleform, hvorigennem de interviewedes livsverdener og normer udfoldes, og hvor intervieweren fungerer som fasciliasator for udfoldelse af den interviewedes 'virkelighed' (Staunæs & Søndergaard 2005).

Interviewformen kan beskrives som en samtale eller et socialt møde imellem dialogpartnere, der sammen producerer tekstede fortællinger om den interviewedes virkelighed, og om de måder vedkommende betydnings sætter. I forlængelse heraf kan intervieweren ikke anskues som neutralt spørgende, ligesom den interviewede ikke kan anskues som en passiv respondent, der giver autentiske svar (Staunæs & Søndergaard 2005:9). Derfor er det vigtigt, at intervieweren møder informanterne i øjenhøjde, at man ser hinanden lige i øjnene, og lader ordene måle afstanden. Selve inter-subjektiviteten mellem informant og interviewer er selve undersøgelsens modus og midlet til at forstå sammenhængen mellem enkelttilfældet og helheden, eller mellem det partikulære og det universelle (Rubow 2010:215). Således kan det ikke være et spørgsmål om at 'finde' eller 'opdage' de interviewedes livsverdener, men i stedet er et spørgsmål om, hvordan disse livsverdener 'konstrueres' gennem undersøgelsen (Lather 2007:118). Det empiriske materiale kan således siges at være produceret i rummet mellem konsulentene og jeg. Sådan må det nødvendigvis være. På denne vis producerer hvert interview sin særlige omverden, sit særlige felt om man vil, i mødet eller i rummet mellem interviewer og informant. Dette træder især tydeligt frem, når man som jeg, netop har søgt det, der ikke før har været sagt, det der ikke tidligere har været reflekteret.

Når jeg ønskede at få et indblik i informanternes livsverden, måtte mine interviews være *explorative*, de måtte være udforskende og søgende i deres form (Kvale 2000). Derfor var det vigtigt for mig ikke at være for styrende, men i stedet at være lydør overfor, hvilke spørgsmål det gav mening at stille (Hastrup 2010:416). Selvom interviewet er en asymmetrisk samtale (Rubow 2010:235), var det i selve

interviewsituationen vigtigt, at informanterne forstod, at de var 'eksperterne' i deres liv. Intet var rigtig og intet forkert. Jeg forsøgte at vise respekt og ikke på nogen måde være fordømmende overfor deres livsstil. Det skete ved, at jeg bestræbte mig på ikke at respondere normativt på deres beretninger, men i stedet forholde mig udforskende, nysgerrig og interesseret. Samtidig var det vigtigt, at jeg hele tiden forsøgte at opmuntre informanterne til at tale deres eget sprog, og fortælle personlige historier (Mishler 1986:118). Derfor etablerede jeg en udforskende type af samtale, hvor informanternes praksisser, oplevemåder, tolkningsrutiner og perspektiver stod i centrum. Jeg måtte etablere en platform for informanternes udfoldelse af forståelser og beskrivelser, hvor de kunne foretage disse udfoldelser så relativt åbent og søgende som muligt (Staubæs & Søndergaard 2005:12). Ved alle førstegangsinterviews viste informanterne mig rundt i Konsulenthuset, mens de forklarede mig overordnet om arbejdspladsens rutiner og arbejdsgange. Dette gav ofte en god fornemmelse for, hvor og hvordan interviewet kunne indledes. Hvert enkelt interview blev således formet af, hvad der syntes at optage informanten lige nu. Der er forskellige måder at søge adgang til det erfarede og levede liv. Én måde er at spørge til konkrete hændelser og ved at stille 'hvordan' og 'hvad' spørgsmål: Hvornår har du prøvet det? Hvad gjorde du? Har du et eksempel på det? Og i interviewsituationen spørge uddybende og nysgerrigt. Det lyder spændende, kan sige lidt mere om det? Hvad følte du i situationen? Hvad gjorde du bagefter? (Staubæs og Søndergaard 2005, Søndergaard 1996). Ad denne vej har jeg søgt at få adgang til forskellige typer informationer (Kvale 1990:226). For det første de type informationer, hvor informanterne selv beskriver deres livsverden. De umiddelbare beretninger, sådan som de selv kan fortælle om, hvad de gør, føler og tænker.

En anden type informationer er dem, hvor informanterne selv opdager nye sammenhænge, ser nye meninger i, hvad de oplever, føler og gør. Det er den type informationer, hvor informanterne pludselig i selve interviewet kommer i tanker om, at de altid har villet vinde, også dengang da de gik i folkeskolen, og hvorledes deres nuværende situation kan ses i lyset heraf. Informanterne begynder altså her at se nye sammenhænge i deres livsverden ud fra sine egne spontane beretninger, og uden nogen direkte påvirkning fra interviewer.

En tredje type informationer, er dem, hvor intervieweren selv fortætter og returnerer mening, eller de meninger, man oplever med det, informanterne beretter om. Det vil sige den type informationer, der genereres, når intervieweren sender informanternes beretninger tilbage i fortættet form. Det giver informanterne mulighed for at respondere i relation til, om det er rigtig eller forkert forstået, eller hvordan det ellers skulle forstås (Kvale 1990:226).

Samtidig var der en anden vigtig balanceakt i interviewsituationen, idet mine informanter er akademikere og konsulenter, som er mestre i at 'sælge budskaber', hvilket vil sige, at de behersker både refleksion og abstraktion på højt niveau. De argumenterer overbevisende, og de er trænede i at fremlægge både virksomhedens og egne synspunkter og holdninger strategisk. Således indeholder interviewene en god del reproduktioner af færdigformulerede dagsordener, strategier og visioner. Den form for viden er værdifuld og informerende i datamaterialet, men den kan ikke stå alene (Staunæs & Søndergaard 2005:21). En anden form for viden er også nødvendig. Jeg havde også brug for den form for viden, der forholder sig tættere til informanternes flimrende levede liv, konkrete erfaringer og forståelser. Den viden, som måske endnu ikke er færdigreflekteret eller ordnet. Det er ikke vanskeligt at fornemme, hvornår der er tale om den ene eller den anden form. Den første type er nemmest at få adgang til, mens den sidste type er mere krævende. Det var den anden type viden, som var særlig vigtig for mit materiale, hvorfor jeg brugte megen energi på, at forsøge at etablere den nødvendige tillid, så informanterne ville lukke mig ind i deres ufærdige refleksioner, fortællinger og oplevelser (Staunæs & Søndergaard 2005:22).

På grund af mine testinterviews havde mine interviews ikke bare til formål at undersøge, hvordan informanterne kædede forskellige dele sammen i fortællinger. De skulle samtidig hjælpe mig til at få etableret adgang til det *mørke* eller mellemrummet, der syntes at opstå netop i deres refleksioner over disse sammenkædninger i relation til dem selv og eget liv.

Således viste en fjerde type informationer sig særligt værdifulde for mit materiale. Det var de informationer, der gav informanterne anledning til refleksion. Det skete især, når informanterne fik modstand i forhold til den umiddelbare livsverden, de fortalte frem.

Dekonstruktion af mening, dekonstruktion af livsverden, der så at sige tvang dem til at reflektere over deres fortællinger, og over sig selv. For at producere denne fjerde type af informationer overskred jeg den helt elementære læresætning i relation til det kvalitative forskningsinterview, der er, at man skal sørge for at stille spørgsmål til konkrete hændelser. Det skal være spørgsmål af deskriptiv karakter såsom: Hvad skete der? Hvordan skete det? Hvordan havde du det dengang? Hvad oplevede du? (Kvale 2000:136). Som interviewer advares man nemlig mod at undgå spekulative forklaringer, idet de kan føre til et intellektualiseret interview, der kan minde om en mundtlig eksamen (Kvale 2000:136). Men netop denne type informationer gav mig (sammen med de andre typer af viden) den viden, som kom til at præge mit materiale mest, og som således havde en stor betydning for mit endelige valg af teori og analytisk fokus.

Når denne type spørgsmål på trods af advarsler alligevel forekom særdeles frugtbare i mine interviews, kan det måske hænge sammen med, at mine informanter netop trivedes rigtig godt i en situation, der mindede om netop en mundtlig eksamen. De kunne lide det, og det tændte deres opmærksomhed og begejstring. Ad denne vej kunne interviewene altså åbne for en verden, der syntes større end den, jeg egentlig havde sat mig for at tale om, idet interviewene samtidig blev mere end blot en kilde til informationer om noget, som allerede havde fundet sted. Ad denne vej fik jeg informationer om, ikke bare konkrete begivenheder i deres liv, men samtidig et indblik i, hvordan de forsøgte at reflektere over deres liv og sig selv. Hvordan de forsøgte at forstå og reflektere over denne forståelse. De viste på hver deres måde, hvordan de kæmpede, hvordan de tog kampen op, og hvordan de resignerede (Rubow 2010:138). Vi talte derfor ikke kun om hændelser, der allerede havde fundet sted, men også om det, der aldrig før var blevet reflekteret over eller sagt med ord. Vi talte og skabte således i interviewsituationen det, der kunne høre nutiden til: "Det konkrete *mellemværende*, væren mellem mennesker og omverden" (Rubow 2010:238).

Der er forskellige måder at forsøge at opfordre til refleksivitet. Én måde kan være hypotetisk og legende ved at spørge til 'hvad nu hvis situationer' (Staunæs & Søndergaard 2005:28). Det forsøgte jeg til at starte med gennem spørgsmål som: Hvad nu hvis du vandt hovedgevinsten i lotto og således blev helt økonomisk uafhængig

resten af livet? Eller: Hvad nu hvis dagen havde yderligere 8 timer, hvad ville du så bruge dem til? Hvis du sidder og lader tankerne flyve, hvor ville de så flyve hen? Men disse spørgsmål syntes ikke at inspirere mine informanter til at reflektere videre. De fungerede med andre ord ikke for mit vedkommende.

Mine veje til at invitere informanterne til refleksion var derfor nogle andre. Ret tidligt i interviewprocessen blev jeg opmærksom på, at informanterne godt kunne lide udfordringer og konkurrencer, og gerne så 'store og hårde som mulige', gerne de 'næsten umuligt løselige af slagsen'. Det syntes at 'drive dem', 'gøre dem mere interesserede', når denne dynamik var tilstedeværende. Omvendt stod det mig også ret tidligt klart, at de godt kunne lide at 'vinde', de kunne godt lide at 'være i toppen af deres karrieretrin', at være 'gode til netop at løse de uløselige opgaver'. Disse dynamikker syntes ligeledes at gøre sig gældende i interviewsituationen. Det var nemlig helt typisk, at informanterne ytrede spørgsmål som: Er det godt nok svaret? Er jeg lige så god som de andre? Får du det, du gerne vil have fra mig? Dette gav mig idéen til at aktivere et udfordrende element i interviewseancerne kombineret med muligheden for sejr. Dette gav anledning til at spørge: Hvad bliver du i tvivl om? Hvorfor vil du gerne vide det? Hvad har de andre fortalt dig? Hvad vil du gerne gøre bedre? Synes du ikke selv, at du er god nok? Helt konkret var der en informant, der ytrede, at alt var en konkurrence for ham, hvorfor jeg spurgte, om interviewet også var en konkurrence, hvilket han mente, at det var. Efterfølgende spurgte jeg ham så: Hvad vores interne konkurrence gik ud på? Hvem der førte den? Og hvorfor alt var en konkurrence for ham? Jeg var samtidig meget opmærksom på at veksle mellem *modstand* og *anerkendelse*, veksle mellem *udfordring* og *accept*, naturligvis i en hårfin balanceakt alt efter fornemmelsen for den konkrete informant, jeg sad overfor. I nogle tilfælde gik jeg således hårdere til værks, mens jeg i andre tilfælde gik mere blidt til værks, det var en fornemmelsessag, hvor meget eller hvor lidt modstand, der skulle til for at 'tænde' informanten, for at intensivere hans eller hendes refleksioner og nysgerrighed.

Det første greb til at give modstand i interviewene gik gennem konfrontation med *dis-harmonier*. Inkonsistens (ikke at forveksle med inkontinens – er uoverensstemmelse måske bedre at bruge?) og modstrid var nemlig et gennemgående element i

interviewene. Derfor var det særdeles vigtigt for mig at signalere, at informanternes refleksion var værdige og værdsatte, også selvom refleksionen til tider indebar inkonsistens eller modstrid i forståelsen (Staubæs & Søndergaard 2005:27). Derfor viste jeg interesse og udfordrede dem på disse inkonsistenser. For eksempel kunne jeg spørge: Nu bliver jeg forvirret. Hvis du drømmer så meget om en hundehvalp, hvorfor køber du så ikke bare en? Hvorfor blev du så glad for at være den medarbejder, der har faktureret mest, når du afskyr konkurrence? Hvordan hænger det sammen? Eller: Hvis dit arbejde ligger tæt op ad din hobby, hvorfor kan du så ikke lide det? Hvis arbejdet ikke er vigtigt for dig, hvorfor arbejder du så 80 timer om ugen? Ad denne vej forsøgte jeg udelukkende at konfrontere dem med inkonsistens og modstrid indenfor deres egne beretninger.

Jeg var meget opmærksom på ikke at gøre brug af eventuelle fiktive modstridende holdninger såsom: Hvis du arbejder for meget til at kunne tilbyde en hvalp et ordentligt hundeliv, hvorfor arbejder du så ikke bare noget mindre? Hvor længe tror du, at du kan blive ved med at arbejde så hårdt? Hvordan tror du, at børn kunne passe ind i dit arbejdsliv? Sådanne spørgsmål var jeg meget omhyggelig med at afholde mig fra, fordi det var vigtigt for mig, at de interviewede ikke kom til at føle sig fordømte, hverken af mig som interviewer eller af normer og standarder fra en fiktiv omgivelse. Dette var generelt vigtigt for mine interviews, da de i lyset af teorien netop skulle handle om deres etablering af linjer og horisonter i svarene.

Samtidig var det en lærerig balanceakt for mig, hvor jeg hele tiden blev klogere undervejs. Dumme småfejl kunne nemlig hurtigt ødelægge tilliden. Jeg kom i et interview til at spørge: Hvorfor er det så vigtigt, at man skal udvikle sig hele tiden? Dette spørgsmål blev tydeligvis oplevet kritisk af informanten, der derfor svarede: Jeg siger ikke, at det er vigtigt, at man udvikler sig, jeg siger, at det er vigtigt for mig. Hvad andre gør, er deres sag... Selvom jeg skyndte mig at korrigere spørgsmålet væk fra det generaliserende og til det personlige: Hvorfor tror du, at det er så vigtigt for dig, at du udvikler dig? Så var det tydeligt, at informanten anlagde en distance i sine øvrige svar. Således blev jeg meget opmærksom på vigtigheden af, at stille mine spørgsmål så personligt som muligt og uden at aktivere ydre forestillinger eller forventninger.

Et andet greb til at give informanterne modstand gik gennem en *insisterende og træg naivitet*. Det var aldrig min hensigt at tage stilling til deres liv. Jeg forsøgte at forholde mig uvidende og undrende, også til den type normer og standarder, der virkede så selvfølgelig på informanterne, at de antog en indforståethed, og derved signalerede en klar forventning om en fælles referenceramme, som vi måtte dele. Det skete gennem rigtig mange spørgsmål som: Det forstår jeg ikke, og jeg vil enormt gerne være sikker på, at jeg forstår dig helt ret. Så kan du ikke lige forklare det igen? Hvad betyder det, når du siger...? Det lyder rigtig spændende, men jeg er ikke helt med, har du et andet eksempel på det? Jeg forstår det altså stadig ikke helt, kan du ikke lige sætte lidt flere ord på? Nu tror jeg, at jeg forstår det lidt bedre, men jeg mangler lige at få det helt på plads? Det skete i reglen omkring temaer såsom arbejdstid og pres, penge og konkurrence. Her søgte informanterne at etablere en fælles forståelse mellem mig og dem om, at de arbejdede for meget, at det ikke er i orden at være drevet af penge, og at den form for konkurrence, der foregår i Konsulenthuset, er usmageligt.

I forlængelse heraf virkede det vigtigt for informanterne at etablere en fælles forståelse med mig om, at de naturligvis ikke var sådan, og i hvert fald på længere sigt aldrig ville fortsætte. Denne fælles forståelse søgte jeg at bryde gennem spørgsmål såsom: Hvorfor synes du, at den konkurrence, du ser i Konsulenthuset er ekstrem? Hvordan er de andre mere ekstreme end dig, når du også går op i, at ligge i toppen af feltet? Eller: Hvorfor synes du, at du arbejder for meget, når du lige har sagt, at du keder dig, hvis du ikke arbejder? Når dit arbejde også er din hobby, hvordan kan du så få for meget? Du siger, at du vil have børn på et tidspunkt, hvorfor er det så vigtig for dig? Denne insisteren på manglende indsigt i et normativt fundament, fungerede hjælpsomt til informanternes refleksioner omkring netop det normative fundament, som de i udgangspunkt anså som selvfølgeligt.

Det tredje og mest centrale interviewgreb for mig gik gennem direkte anvendelse og forfølgelse af informanternes vekslende *sindsstemninger* gennem interviewseancen: Du virker glad nu? Hvad er det, der gør dig så glad eller stolt? Føler du tit sådan? Er det vigtigt for dig? Særligt interessant var dette greb, når det gjaldt de mere 'negative sindsstemninger' såsom ensomhed, afmagt og tristhed. Her søgte jeg dels at anerkende disse følelser hos dem, samtidig med at jeg søgte at få dem til at reflektere

videre omkring dem. Det skete gennem spørgsmålene: Jeg synes, at du virker trist nu, er det rigtigt? Hvad er det, der gør dig trist? Kan du prøve at forklare mig nærmere om, hvad det er, du føler? Hvad tænker du? Hvornår følte du dig sidst trist, som du gør nu? Taler du med nogen om det her? Hvad taler I så om? Dette greb fungerede rigtig godt til at få en anderledes type forklaringer og refleksioner end informanternes umiddelbare, hvor eksempelvis deres forståelser af 'nærhed', 'intimitet', 'kærlighed', 'drømme', 'lykke' og 'ønsker for fremtiden' blev bragt på banen som forklarings- og tolkningsrammer. Som eksempelvis drømmen om en hundehvalp, der medførte spørgsmål om: Hvorfor netop en hund? Hvad er der særligt ved sådan en? Hvorfor køber du ikke en? Du virker både glad og trist, når du taler om hundehvalpen, hvorfor det?

Når disse interviewgreb fungerede efter hensigten, blev informanternes nysgerrighed vakt til at reflektere over egne liv, ligesom en intens og fortrolig stemning mellem informanten og jeg gjorde sig gældende. Det fornemmede jeg gennem spontane ytringer som: 'Nu kan jeg godt høre, at jeg begynder at modsige mig selv' eller 'det hænger jo slet ikke sammen, det jeg sidder og siger' eller 'nu bliver jeg forvirret og mister tråden, hvad er det egentlig, jeg taler om' eller 'du må da se mig som skør nu', eller 'i virkeligheden er jeg slet ikke sådan, jeg er en helt anden'. Sådanne ytringer syntes at fungere som et 'peak' eller et 'point of no return' i interviewseancen, og hvis vi sammen nåede dette, tog det i reglen en interessant og også for mig uventet drejning. Det er disse drejninger i interviewene, der har produceret de særegne nuancer i mit empiriske materiale.

Det var på denne måde helt afgørende for mine interviews, at sætte informanterne i en position, hvor de kunne forholde sig til sig selv. Derfor har jeg gennem min interviewform vedholdende og insisterende søgt informanternes grænser for sådanne refleksioner, indtil de markerede 'stop'. Således virkede flere af interviewpersonerne berørte i situationen, nogle begyndte at flytte sig rundt på stolen, nogle begyndte at tale helt lavt, ændre markant tonefald eller blive blød i stemmen, nogle begyndte at græde, andre blev grødede i stemmen, og andre igen ændrede konsulentprog og udtale og begyndte at tale med fynske, jyske eller midtsjællandske dialekter. Flere ytrede også, at de i interviewene havde talt om ting, som de aldrig havde talt med andre om, at de

havde gjort sig tanker og refleksioner, som de aldrig havde gjort før. Tanker og refleksioner, som de eksempelvis beskrev som: Soul-searching, terapeutiske, et uforpligtende frirum eller livsbekræftende. De fleste ytrede samtidig, at de nød situationen, at interviewene havde givet dem en bedre forståelse af egne liv og af dem selv. Samtidig var alle meget villige til at stille op til yderligere et interview, flere efterspurgt det faktisk selv. I flere tilfælde førte interviewene til beretninger om tanker, hændelser eller følelser, som informanten ikke ønskede gengivet på nogen måde.

Det var aldrig min hensigt at fælde dom over, hvad jeg fandt rigtigt eller forkert, godt eller skidt. Mine personlige holdninger er således irrelevante, og på trods af eventuelle holdningsforskelligheder mellem informanter og jeg, ændrer det ikke ved, at jeg udviklede både sympati og respekt for dem alle. Det tror jeg er en af grundene til, at de valgte at indvie mig så detaljeret i ret personlige og intime overvejelser og følelser i og omkring deres liv. Jeg lod ikke bare som om, at jeg ikke var fordømmende, men jeg følte mig faktisk aldrig i en position, der gav mig ret eller anledning til at fordømme dem. Her er det også vigtigt at understrege, at i de tilfælde, hvor informanterne har ytret ønske om at noget skulle forblive fortroligt mellem dem og mig, eller har bedt mig om at udelade beretninger, så er dette naturligvis respekteret til fulde.

Jeg har i relation til en kvalitativ analyse interviewet mange. Det har jeg gjort ud fra et ideal om, at empiri, teori og fænomen skal være gensidigt interagerende størrelser i forskningsprocessen, og at empiri og praksis skal have en stemme i relation til det videnskabelige arbejde (Søndergaard 1996:75). Derfor er det vigtigt, at give sig tid til at arbejde grundigt og ordentligt med det materiale, der indhentes empirisk, ligesom det er vigtigt at materialet har et kvantitativt omfang, hvor det er sikret, at det er adækvat og mættet. Det vil sige, at jeg følte mig sikker på, at yderligere interviews ikke længere kunne overraske mig, men at de historier, som yderligere interviews ville bidrage med blot ville fungere som nye variationer af de allerede fortalte og således ikke bidrage med nye vinkler eller erkendelser i forhold til formuleringen af mit forskningsspørgsmål og svarene på dette.

Analysesystematikken

Med dette er jeg ankommet til den måde, hvorpå jeg har ordnet og systematiseret mit materiale, så det faktisk kunne udsige noget om konsulenternes eksistensform gennem deres særlige selvforhold:

”Man siger det og det, og man foretager sig det og det: hvilken eksistensmåde implicerer det? ... Det er de livsstile, der altid er impliceret, der konstituerer os som noget bestemt... Og er det ikke en tankegang, der allerede er til stede i Foucaults første filosofi – hvad er vi i stand til at se og sige (i betydingen: et udsagn)?” (Deleuze 2006b:122)

Konsulenternes udsagn omkranses af en summende, mumlende, virtuel verden. Det er en *aktualisering* af denne *virtualitet*, der samtidig aktualiserer eller producerer et slags rådighedsrum for mulige/potentielle subjektpositioner. Som Deleuze så poetiske påpeger, er Foucaults udsagn som drømme: Hvert af dem har sit eget objekt eller omslutes af en verden. (Deleuze 2006a:27)

Dette er et indfra og ud perspektiv, idet det bevæger sig i og omkring subjektets indre dynamikker gennem udsagnet. I dette perspektiv handler det ikke om, hvordan individet subjektiveres men i stedet om, hvilken verden de har produceret, når de producerer både sig selv og deres verden. Således er subjektivering en konstant kamp for at gøre sig til subjekt. I stedet er det helt afgørende for mig, at etablere et sprog til at forfølge de intensiveringer, der sker gennem subjektivering, når de gør sig til subjekter, og den verden der heraf omslutter dem. Mere præcist vil jeg søge efter:

1. Den indre position, hvorfra informanterne konstruerer deres verden (som de selv udpeger som de væsentlige)
2. De grundlæggende betingelser, de stiller for sig selv for at kunne være sig selv (deres selvforhold)
3. Hvordan de foldes ind og kommer ud igen, ikke som ofre, men som sig selv (deres livsstil eller eksistensform)
4. De tilgængelige subjektpositioner, der kan afledes heraf (Hvem de kan være)

Dagen, natten og den *anden* nat fungerer som den analysefigur, alt mit empiriske materiale ordnes og indpasses efter. Det er en analysefigur, som bryder med et immanent spændingsforhold mellem arbejde og ikke-arbejde, og man kan således ikke systematisere materialet efter disse poler. I stedet ligger det helt overordnede analytiske snit med denne figur på *erfaringsformer*, i modsætning til work-life balance teoriernes inddeling i enten sfærer eller roller, og dertil hørende praksisser. I min analyse er det derfor ikke selve aktiviteternes form eller indhold, der er det afgørende, men i stedet det eksistensmodus eller den erfaringsform, disse begivenheder eller handlinger ansues fra. Det er således ikke et spørgsmål om, at eksempelvis dagen udgøres af arbejdet, mens natten omvendt udgøres af fritiden. Det er perspektivet, hvorfra henholdsvis arbejdsrelaterede eller fritidsrelaterede begivenheder ansues, der er afgørende for placeringen. Og som sådan bryder analysefiguren fuldstændigt med work-life balance teoriernes distinktion mellem arbejde og fritid.

I stedet søger analysefiguren et indre spændingsforhold, der kun kan udfoldes og ordnes empirisk. Den teoretiske ambition, der styrer min tænkning i min søgning efter de nye sammenhænge i materialet, har jeg allerede gjort rede for i det foregående kapitel. Det er ad denne vej, jeg planlægger at lægge noget til work-life balance litteraturen. Udover at udfylde det tomrum, som en egentlig nuanceret udfoldelse af en helt konkret work-life balance ser ud, når den leves, er det samtidig min forhåbning herigennem at kunne vise, hvordan subjektivering foregår som produktion af den særlige moderne eksistensform, der er på højde med tiden netop nu. Ikke blot gennem en passiv eller undertrykkende tilblivelsesproces, men i stedet som noget, konsulenterne gør ved sig selv, mens de gør sig til sig selv. Ad denne vej vender jeg tilbage til work-life balance for at vurdere, hvad work-life balance kan siges at være i dette perspektiv.

De helt overordnede analytiske perspektiver ligger i den allerede beskrevne teori om det selvforhold. Jeg undersøger således ikke, hvorvidt dette forhold gør sig gældende, men i stedet spænder jeg allerede qua min analysefigur det empiriske materiale ud efter de teoretiske guidelines. Alt ordnes ind efter dagen, natten og den *anden* nat, alt empiri ordnes i et dobbelt selvforhold. Det er således en undersøgelse af en særlig

eksistensform, hvor dagen, natten og den *anden* nat kan anskues som distinkte erfaringsformer, der står i relation til hinanden gennem en foldning.

Blanchots figur: Dagen, natten og den *anden* nat lader sig oversætte til min *analysefigur* eller mit metodisk greb til at systematisere og ordne empirien med. Det er en analytisk figur, der insisterer på en samtidighed mellem dagen, natten og den *anden* nat, uden at tildele det ene eller det andet forrang. Dag og nat er nemlig hinandens modpoler, mens den *anden* nat overskrider dette modsætningsforhold. Samtidig har figuren den kvalitet, at det analytiske perspektiv nødvendigvis må pege på indersiden af informanternes liv, idet kategorierne som udgangspunkt er tomme og kun lader sig udfylde gennem den indre logik i det empiriske materiale. Der er et udenfor, men det er ikke et indholdsmæssigt udgangspunkt, det er et blik lig deres eget dog langs en anden akse, nemlig forskningsspørgsmål og svar.

I forhold til mit overordnede analytiske greb ordner og systematiserer jeg *alle* informanternes udsagn i overensstemmelse med Blanchots: Dag, nat og *anden* nat. Empirien er således systematiseret efter, at dagens niveau vil tillade én type empiriske udsagn og temaer, mens nattens vil tillade andre. Som udgangspunkt vil dagens niveau tillade det glatte, lette og ukomplicerede, mens nattens niveau omvendt vil tillade deres refleksioner over dette. Men den *anden* nat kan ikke på samme måde vises gennem empiriske eksempler, fordi det på én og samme tid er et plan, der er, næsten er og ikke er. Man kan sige, at det gør sig gældende, og det virker.

Den *anden* nat er således en grundbetingelse i analysefiguren, der dog kun træder frem yderst momentant som en bevægelse. Som den bevægelse, hvor igennem dagen og natten står i relation til hinanden. Det er altså ikke et spørgsmål om, at dagen, natten og den *anden* nat ligger i empirien som kategorier på forhånd. Kategorierne fremkommer gennem min ordning af empirien. Det er dog væsentligt, at dagen, natten og den *anden* nat ligger på samme plan i empirien, men at de udtrykker forskellige måder at knytte elementer sammen på, de udtrykker forskellige måder at forbinde elementer på. Dagen kan udgøres af deres udsagn, ligesom natten kan udgøres af deres udsagn. Men den *anden* nat ligger som linjer trukket mellem dagen og natten.

Det betyder, at alt ordnes og systematiseres efter disse tre kategorier som analysens overordnede struktur:

Hvordan kan konsulenternes dag, nat og den *anden* nat se ud? Hvad kan hver af disse kategorier tillade og ikke tillade?

Dagen er lyset, så det er dagens niveau, der tillader konsulenterne at se klart for sig. Således er dagens niveau magtens niveau, idet magten jo i sig selv er blind som en muldvarp, men det er samtidig netop den, der tillader os at se. Dagens erfaringsform bliver til i overensstemmelse med diskursens former og kræfter. Derfor giver tilværelsen mening i dagen. Dagen er således udtryk for den kendte, trygge verden og meningsfulde verden. Dagens niveau tillader de konventionsbårne meningssammenhænge, sådan som informanternes tilværelse og dertil hørende handlinger er organiseret i overensstemmelse med den omkringliggende virkelighed, på en måde så deres handlinger og deres virkelighedsbillede gensidigt bekræfter hinanden meningsfuldt. Dagens stemning er derfor ladet med sorgløshed. Dagens niveau udgøres således af de fremkommelige stier, de meningsfulde veje. Det er på dagens niveau, at konsulenterne kæmper og klarer sig godt i livet. Det er i dagen, de er driftige, beslutsomme og foretagsomme. Det er i dagen, de er arbejdsomme, utrættelige og skabende. Det er om dagen, at de kan planlægge, begære, beslutte og opnå.

Dagen kan således siges at være den erfaringsform, som Kvale tidligere kaldte for de umiddelbare informationer, de ikke reflekterede beskrivelser. Den type udsagn om handlinger, følelser, tanker og drømme om arbejdet, der forekommer uden modstand. Alle de historier, der omhandler deres åbenlyse succes i såvel arbejdslivet som fritidslivet. Men samtidig indeholder dagen også de åbenlyse sorger og nederlag i arbejde og fritid. Dagens erfaringsform skulle således fokusere på den indre logik i de let fremkommelige forbundenheder. Dem, der ikke behøver særlige forklaringer. Svarerne herpå peger på, at der stadig er mange interagerende tanker og kræfter på spil. Intensiteter, der samtidig synes at være intensiverende og afintensiverende på særlige måder.

Hvor dagen kan siges at være den kendte, trygge verden, kan natten siges at være det væsentlige. I modsætning til dagen, er den første nat derfor konsulenternes fortrolige. Natten er imødekommende, den er god og venskabelig. Nattens niveau tillader derfor alt det, der giver dagen dybde og skønhed. Det er i nattens niveau, at konsulenterne søger efter et lykkeligt liv i dagen.

Men i analysefiguren står natten i et immanent spændingsforhold til dagen. Så hvor dagens niveau kan ses som magtens niveau, kan nattens siges at være modstandens niveau. For i natten kan de forholde sig til dagens logikker og modtage natten som en anden sandhed. Som magt og modstand er de hinandens nødvendige forudsætninger: Ingen magt uden modstand, ingen dag uden en nat. Natten tillader konsulenternes refleksioner over dagen, når de står i dagen og reflekterer over dagen. Nattens niveau tillader derfor alle konsulenternes refleksioner over sig selv som succesfulde konsulenter i overensstemmelse med dagens mål og planer. Nattens niveau tillader alle deres refleksioner over deres tanker, følelser og handlinger i dagen. Derfor kan nattens stemning ikke være ladet med diskret sorgløshed, men må i stedet være ladet med tvivlende refleksioner.

I modsætning til dagen tillader nattens erfaringsform alle de tvivlende, og derved ubehagelige, smertefulde og frygtssomme følelser, tanker og drømme. Og i modsætning til dagen også roen og tomheden. Næste analytiske spørgsmål rettede sig derfor mod, hvad der kunne tænkes at få dagen til at forskyde sig til natten, og jeg måtte søge den type informationer, hvor konsulenterne forholdt sig til sig selv. Således måtte jeg spørge: Hvordan forholder de sig til dagen?

Dikotomien mellem dag og nat er en måde, hvorpå jeg insisterer på at anskue konsulenternes liv netop gennem Foucaults dobbelte selvforhold som immanent, da det er mellem dag og nat, at deres liv spændes ud, et dobbelt analytisk perspektiv. Natten er med andre ord min negation af dagen, og derfor er det i og for sig ikke overraskende, at dag og nat som sådan fungerer fint og harmonisk hver for sig, da jeg netop har valgt at definere dem i deres udspændthed, gennem deres refleksive mellemrum mellem hinanden. Heller ikke overraskende herskede der et stort mellemrum imellem dem, et mørke der ikke på samme måde var italesat.

Som sådan kan dag og nat siges at være det, som konsulenterne kan sige om sig selv. Men det er samtidig netop gennem strukturering i dag og nat, at jeg søger at tydeliggøre det fravær, som analysen i den *anden* nat må forsøge at bestemme. Det interessante ved netop dette niveau er, at dikotomien mellem dag og nat må opløses gennem et tredje forhold: En fold, linjen til det udenfor (det virtuelle). Men den *anden* nat er samtidig empiriens mulighed for at give mig modstand. Når dag og nat er ordnet som en dikotomi, kunne man spørge sig selv, hvordan empirien så får lov til at gøre modstand? Hvad gør jeg, når jeg eksempelvis ikke finder en negation af dagen, men i stedet finder *noget andet*?

Når den *anden* nat kan anskues som værende empiriens mulighed for at yde modstand, hænger der sammen med, at denne erfaringsform netop udgøres af det, der hverken synes at kunne placeres indenfor dagen eller nattens erfaringsformer. Analysefiguren er således ikke bare interessant og udfordrende, den peger også på en passage til den *anden* nat, til linjen til det udenfor. Den er samtidig udfordrende, fordi den ligeledes må inkludere det, der ikke synes at passe ind i figuren, det der overskrider figurens logik. I figuren er natten som sagt et vilkår for dagen, og den *anden* nat er uden for enhver erfaring, den er noget ubestemt, der ligger udenfor fornuftens herredømme. Men den er ikke desto mindre en beskrivelse af en bestemt eksistentiel situation, en erfaring, som er bærer af en særlig indsigt, en særlig måde at forholde sig til sig selv og verden på, idet den giver anledning til en radikal erfaring af både selv og verden. Den *anden* nat er med andre ord den erfaringsform eller det niveau, der både virker disponerende for dagen og natten, og som hele tiden må gøre sig gældende igennem dem, for at de kan give mening. Men det er samtidig et produkt af konsulenternes dag og nat, idet forbindelsen i mellem disse to erfaringsformer former en virtualitet, der kun lige akkurat og næsten kan nås, og som kun lader sig aktualisere i sin opløsning, og som et kortvarigt momentant medium for umulige erfaringer.

Næste analytiske spørgsmål er derfor mere famlende, men samtidig tværgående mellem dag og nat: For hvordan kunne informanternes *anden* nat se ud? Hvilke udsagn

passer både ind i dagens eller i nattens niveauer? Hvilke udsagn kan ikke negeres? Hvilke udsagn er ikke udtømmende i dagen og nattens erfaringsformer?

Velvidende at den *anden* nat ikke på samme måde kunne fremgå empirisk som dag og nat, men at den måtte læses mere spekulativt frem. Den kunne kun være til stede som en sagte *mumlen*. Den måtte være det plan, der må antages at være til stede for, at dag og nat kan eksistere som gensidigt intensiverende erfaringsformer. Den *anden* nat måtte være den erfaringsform, der virker disponerende, og som hele tiden må gøre sig gældende igennem de to øvrige, der gennemstrømmer dag og nat. Konstruktionen af konsulenternes *anden* nat var derfor min helt store analytiske udfordring. Den *anden* nat må derfor tænkes mere spekulativt end dag og nat, og den kan ikke træde rent empirisk frem og forme sig på samme måde som de to foregående. Konkrete eksempler på, hvor konsulenterne erfarer den *anden* nat, kan således kun hentes i enkeltstående illustrerende eksempler.

Adskillelse mellem dag, nat og *anden* nat er et analytisk greb. For alle erfaringsformer er til stede samtidig som selvstændige niveauer, der dog hele tiden er filtret ind i hinanden. Adskillelsen er en måde at ordne og systematisere empirien analytisk, ligesom det også er et fremstillingsmæssigt greb. Figuren er dynamisk, idet dramaet hele tiden udspiller sig i konkrete processer og ikke eksistentielt én gang for alle. Samtidig er den interessant, fordi den insisterer på at fastholde det indre perspektiv, hvor det er deres forholden sig til sig selv. Således vil det være misvisende at tale om, at dagen eksempelvis kan anskues som der, hvor konsulenterne er i medvind og natten i modvind. Dette ville antyde, at det er noget udenfor dem selv, der er imod dem. Tricket i netop denne analysefigur er i modsætning hertil, at det hele tiden er gennem et selvforhold, de kæmper med og mod sig selv.

For at systematisere empirien i dagen, natten og den *anden* nat, stillede jeg nogle underordnede analytiske spørgsmål, der var tæt knyttet til empirien, helt empirinære. Gennem disse søgte jeg indefra en mere nuanceret indsigt i de kræfter, der er på spil, og som synes at gentage sig.

- Hvad synes at gå igen og gennemstrømme deres forestillinger om det intense?

- Hvad kunne med andre ord fungere som empiriloyale greb til fremstillingen af en livsform?
- Hvad synes at fungere som omdrejningspunkter eller fokuspunkter i eksistensformen?

Således kunne jeg fastholde et analytisk fokus på den intensitet, der er beskrevet i det foregående kapitel. Den syntes nemlig at gå igen i alle interviewene. Herefter begyndte jeg at koncentrere mig om de begreber og vendinger, der gik igen i materialet. For eksempel talte alle konsulenterne om, at de havde *lyst* til at arbejde, de kunne alle lide deres arbejde, fordi det var *sjovt*, og de ville *vinde*. De kunne omvendt ikke fordrage at *kede sig*, det var det værste, og de drømte om *ro*. Således begyndte jeg at læse materialet systematisk igennem for at forfølge disse begreber, og for at se hvilke begreber, der var forbundet med hvilke andre: Hvad de forskellige begreber blev forbundet med, hvornår og hvordan. Det gjorde jeg ved eksempelvis at spørge til *lyst*:

- Hvilke begreber passerer lyst igennem? Og hvad er dens nat?
- Hvad kunne forstærke denne lyst? Hvad kunne hæmme den?
- Hvad kunne udløse denne lyst? Hvad kunne bremse dem?
- Hvordan føles lyst? Hvordan føles det ikke?

Et andet eksempel er *sjov*:

- Hvilke begreber passerer sjov igennem? Hvad er dens nat?
- Hvad kan være sjovt? Hvad kan ikke være sjovt?
- Hvad kunne udløse følelsen af sjov? Hvad kunne bremser følelsen af sjov?
- Hvordan føles sjov? Hvordan føles det ikke?

Analyserne af dagen og natten er således ordnet og systematiseret gennem konsulenternes egne begreber. Disse begreber er mine grundbegreber, som jeg har forfulgt som vektorer, der filtrer sig ind i hinanden og sammenføjer og griber ind i hinanden. Hvad sættes i forbindelse med hvad, hvornår og hvordan? Systematikken er med andre ord gået gennem de begreber, som konsulenterne selv med meget stor

hyppighed gør brug af i deres beretninger. Ved at forfølge dem indefra i den logik de er fortalt frem igennem, søger jeg samtidig at vise den logik, der gennemstrømmer konsulenternes udsagn og derved: Dem selv og deres verden. Konsulenternes begreber kommer derfor til at optræde i analysens dag og nat som teoretiske/empiriske amfibier. Hverken det ene eller det andet, men netop amfibier.

Diagrammet

Mine analyser er inspireret af Foucaults forfølgelse af *diagrammer*, hvor det gælder om at følge og udrede linjer. For Foucaults diagram er ifølge Deleuze en fremstilling af kraftrelationer (Deleuze 2006a:55). Samtidig er ethvert diagram intersocialt og i sin vorden:

”Det fungerer aldrig som en måde at repræsentere en allerede eksisterende verden, det fremstiller derimod en ny slags realitet, en ny model for sandhed... Det frembringer historie, ved at omgøre de tidligere realiteter og betydningsdannelser, for i stedet at aftegne nye punkter for spirende fremkomst og kreativitet, uventede sammensætninger og usandsynlige sammenhænge. Diagrammet fordobler historien i form af tilblivelse.” (Deleuze 2006a:53-54)

Diagrammet er en passiv eller anonym linje, der forbinder et punkt med et andet punkt. Det er en kartografi. Diagrammet er en abstrakt maskine. Det er en næsten blind og tavs maskine, samtidig med at den netop tillader blikket at se og stemmen at tale (Deleuze 2006a:53). Dette skyldes, at kræfterne viser sig i enhver forbindelse mellem et punkt og et andet punkt:

”et diagram er et kort, eller en overlejring af et kort ovenpå hinanden. Og fra det diagram til det næste bliver der udledt nye kort. Ligeledes er der ingen diagrammer, der – set fra de punkter, som de forbinder – ikke indbefatter relativt frie og ubundne punkter, punkter for kreativitet, forandring, modstand. Og muligvis er det nødvendigt at tage sit

udgangspunkt i disse punkter, for at kunne begribe helheden.” (Deleuze 2006a:62).

Derudover vidner ethvert diagram om den måde, som linjen til det udenfor snor sig på (Deleuze 2006a:62). Således kan selvforholdet beskrives gennem et diagram. Helt konkret vil jeg starte med at skitsere tre linjer *mellem* 3 dage og 3 nætter. Dernæst vil jeg samle disse i den *anden* nats diagram, der gennemsyrrer dagen og natten gennem linjen til det udenfor.

Jeg har således læst og ordnet min empiri gennem, hvad der gennemstrømmer konsulenternes udsagn og sætter dem i forbindelse med hinanden. Ad denne vej har jeg forsøgt at rejse konsulenternes verden indefra. Hvad udpeger de som vigtigt? Hvordan er det vigtige? For hvad/hvem er det vigtigt? Og jeg har fulgt de forbindelseslinjer af indre logikker, der tegnede sig i materialet. Hvad synes de at forbinde med hvad? Hvordan er det forbundet med hinanden? Med hvilke konsekvenser? Både i dagen, natten og den *anden* nat. Den empiri, der har fundet sin ret i selve analysen, kan således siges at være de centrale linjer eller vektorer, der forbinder sig med mest, der forbinder mest med mest. Jeg har gennemgået de centrale empiriske begreber og fulgt deres vektorer og tentakler som forbindelseslinjer til noget andet. Selve min overordnede søgning er udgjort af endepunkterne dag, nat og *anden* nat. Det er dem, der helt overordnet udpeger mine søgninger i materialet.

Således har den endelige systematik i dagen, natten og den *anden* nat først fundet sin plads ved udgangen af analysen. Det har været et puslearbejde, hvor de enkelte begreber er blevet flyttet frem og tilbage mellem dag og nat temmelig mange gange. Jeg har forfulgt et begreb for at se, hvad der kunne starte og ende det? Hvad det undervejs blev forbundet med? Jeg har forkastet begrebet igen, fordi det ikke syntes at forbinde sig med så meget andet, eller fordi det i processen gik op for mig, at begrebet kunne fungere som et underbegreb til et andet begreb, der således syntes at fungere som det primære. Således har jeg undersøgt de begreber, som konsulenterne bruger deskriptivt i deres beretninger, indtil jeg fornemmede, at jeg havde fundet dem, der kunne forbinde mest med hinanden. Men det handlede ikke bare om hvilke begreber, der kunne trække mest med sig og gribe ind i mest muligt. Det søgte overkriterium var i

stedet, at de skulle gribe ind i mest muligt hen over forskellen mellem dag og nat. Det, der kunne uddybe forskellen mest muligt, og ad denne vej bidrage med mest mulig diagramafdækning i den *anden* nat. Igen et argument for valget af de mest succesfulde og dermed ekstreme konsulenter.

Diagrammet stemmer ligeledes fint overens med Blanchots fokus på det skabende element (den *anden* nat) i bevægelsen mellem dagen og natten. Der er altid en bevægelse mellem dagen og natten (intensitet). Dagen og natten gennemsyres af intensitet, gennemsyres af den *anden* nat. Så den *anden* nat er ikke en ny nat, men en nat indeni dagen og natten, den er diagrammet for dagen og natten. Samtidig fungerer diagrammet heller aldrig som en måde at repræsentere en allerede eksisterende verden. Det fremstiller en ny slags realitet. Det frembringer ved at aftegne nye punkter for spirende fremkomst, uventede sammensætninger og usandsynlige sammenhænge.

Dagen og natten sætter en ramme for intensiteten, hvor intensiteten er det skabende element af fortætninger hen over dagen og natten: Den *anden* nat. Den *anden* nat er en bevægelse, en foldning. Det er en skabende bevægelse. Samtidig ligger den *anden* nat på kanten af erfaringen og kan altså svært beskrives. Den sker. Diagrammet er mit redskab til at alligevel at forsøge at vise den *anden* nat. Den *anden* nat sker, og det er den bevægelse, jeg er interesseret i. Men det interessante er ikke at den sker, men hvordan den sker som konsulenternes forskellige selvforhold.

Jeg vil anvende linjer, når jeg vil forsøge at vise, hvordan kræfterne (intensiveringerne) viser sig *mellem* et punkt og et andet punkt. Konkret vil jeg forfølge de linjer, der synes at forbinde mest med mest. Jeg vil med andre ord anvende linjer, når jeg analytisk bevæger mig *mellem* dagen og natten. Når disse linjer er aftegnet enkeltvis, vil jeg efterfølgende sammenføje dem til et diagram. I denne sammenføjning vil linjerne ikke længere være forbindelseslinjer mellem dagen og natten, men i stedet linjer igennem dagen og natten. Diagrammet vil jeg nemlig anskue som den abstrakte maskine, der ikke bevæger sig mellem dagen og natten, men som i stedet gennemstrømmer dagen og natten og derved samtidig opløser dagen og natten.

Formidlingen

Samtidig er jeg imidlertid ikke blind for, at mine systematiseringer og ordning af konsulenternes begreber gør noget ved deres historier. Det er *min* ordning af erfaringsformer og planer. På trods af mine bestræbelser på at fastholde et indre perspektiv, vil de alligevel lægge noget til. Men de videnskabelige fortællinger om verden har det tilfælles med andre fortællinger, at de nødvendigvis transformerer en succession af begivenheder til en konfiguration eller et mønster, og at denne konfiguration ikke er det samme som den historie, der gav anledning til den. Så selvom jeg har forsøgt at gå åbent til værks, så er teorier i bund og grund ekspressive, de udtrykker noget, som ellers ikke ville blive sagt (Hastrup 2010:222). Hastrup har et bud på, hvordan dette kan imødekommes analytisk. Hun foreslår nemlig:

”... at vi må anvende en metode, der gør brug af *sprogskygger*, det vil sige, at vi må skabe et videnskabeligt sprog, hvor man kan se skyggen af det, som ligger hinsides sproget, men som ikke er i det. Det er tydeligt, at sproget sætter sit eget mål for virkeligheden, også når det gælder videnskabssproget, så gælder det, at det langt fra simpelthen at konstruere verden faktisk *måler* den på sin egen skala, i forhold til hvilken erfaringen fungerer som potentielt subversiv instans.” (Hastrup 2010:222)

Clifford Geertz kan hjælpe med dette, idet også han har fokus på at inkludere det, der ligger hinsides sproget. Han kalder i den forbindelse i sine udarbejdelser af billeder af den sociale verden ”from the actor’s point of view”, for: ”thick descriptions”, fyldige beskrivelser. I modsætning til disse står de såkaldte ”thin descriptions”, der kan sammenlignes med et fotografi af for eksempel en dreng, der blinker med det ene øje. Men en dreng, der blinker med øjet, kan have flere betydninger, og pointen som Geertz vil fremhæve er, at handlinger og udsagn først får deres betydning i relation til deres kontekst. Derfor skal de fyldige beskrivelser fungere på et mere nuanceret niveau, end blot et stillbillede af et blink med øjet. De skal nemlig også kunne vise de kulturelle betydninger, der er forbundet med netop det konkrete blink med øjet. Således må de fyldige beskrivelser ligeledes kunne vise og tydeliggøre et komplekst net af mening (Geertz 1973:6).

Når Geertz kan siges at møde Hastrup, så er det fordi, hans fyldige beskrivelser ikke kun skal vise *mening*, de skal ligeledes formidle *stemninger*. Geertz opererer nemlig videre med et begrebspår, som han bruger til at beskrive forskellen mellem: "moods" og "motivations", som han kvalificerer som henholdsvis 'skalære' og 'vektorale' (Geertz 1973:97). De sidstnævnte er retningsangivende, de beskriver en udvikling, et forløb eller en intention. Men processer er ikke kun vektorale, de er også præget af springende rytmer og skiftende intensiteter, og hans begreb 'skalær' henviser til netop denne variation i stemmeleje. Han forklarer herom, at stemninger kun varierer i intensitet, de går ingen steder hen. De opstår under konkrete omstændigheder, men de svarer ikke til bestemte mål. De lægger sig eller letter ligesom tåge; og de trænger igennem eller forsvinder ligesom dufte (Geertz 1973:97).

Det vektorale perspektiv er det, jeg forfølger, når jeg undersøger hvilke begreber, der forbindes med hvad på hvilke måder. Mit forsøg på ikke kun at forfølge disse intensiveringer, men ligeledes at inkludere de skalære retningsløse stemninger er sket via de spørgsmål, der skulle udfolde netop, hvordan det eksempelvis føltes at kede sig? Hvordan det føltes at have det sjovt? Hvordan det føltes at vinde eller tabe? Hvordan det føltes at være: Ensom, lykkelig eller ulykkelig? Jeg har således ikke bare bestræbt mig på at forfølge konsulenternes grundbegreber analytisk gennem deres vektorer ud og ind mellem andre begreber, men samtidig forsøgt at vise, når de tiltager i styrke og intensitet, når de fortætter sig som en rytme, der til sidst eksploderer og når sit bristepunkt, som et *point of no return*. Hvor det ikke kan være anderledes. Jeg forsøger således under hver af mine forfølgelser at (re)konstruere og fremstille konsulenternes argumenter efter den logik, der empirisk synes at binde dem sammen, efter tiltagende styrke og intensitet til et endepunkt, hvor de fremstår som vitale, nødvendige forudsætninger i deres liv.

Således står det klart, at når jeg ønsker at formidle et fyldigt billede af konsulenternes eksistensform, så kan analysen ikke kun bestå af ord, udsagn og begivenheder eller handlinger, holdninger, tanker og overvejelser. Hvis mine analyser skal have liv gennem fyldige beskrivelser, skal de ligeledes kunne rumme det skalære: stemninger, følelser og det drømmende, som eksistensformen afstedkommer. Disse kan ikke

udsiges. De kan ikke forklares. De må inkluderes som virtuelle sprogskygger for at gøre mine beskrivelser fyldige. De må fornemmes, genkendes eller forundre. De kan med andre ord ikke udsiges, de må vises. Som sådan smelter analysesystematik sammen med fremstillingsmæssige krav til analysen. Til dette har jeg videre ladet mig inspirere af Foucaults tekst om: *De infame menneskers liv*. I forbindelse med sine beskrivelser af de infame menneskers liv har han nemlig en drøm, som jeg deler for mine analyser:

"Hvor man under ord glatte som sten mærker en vild uorden og hidsighed... drømmen ville være at genskabe den intensitet i en analyse."
(Foucault 1995:156)

For at inkludere denne vildskab fandt Foucault, at en mere konventionel fremstilling af empirien syntes mangelfuld, fordi den intensitet, der først motiverede ham, ikke kom med:

"Og eftersom der var en risiko for, at denne intensitet slet ikke kunne ses i fornuftens orden... ville det så ikke være bedst at lade den forblive i selve den form, som havde fået mig til at fornemme den?" (Foucault 1995:156)

Jeg vil altså bestræbe mig på fyldige beskrivelser, men samtidig lade så mange som muligt af konsulenternes udsagn forblive i selve den form, hvori de blev sagt, og jeg vil også bestræbe mig på at binde dem sammen i en form, der understøtter eller fremmer ikke bare det vektorale perspektiv men også det skalære. Samtidig har den empiriske fremstillingsform yderligere den fordel, at de enkelte konsulenter får lov til at træde frem i lyset. Helt på samme måde som teorien også fik det. Konsulenterne får hver især lov til at vise sig frem i deres nuancer og forskelligheder. De får selv lov til hver især at italesætte, hvordan deres realitet er iscenesat. De får selv lov til at tegne ridset af den empiriske virkelighed, som analysen skal foregå indenfor. Det er derved samtidig en måde at tage den empiriske virkelighed alvorligt, på samme måde som den teoretiske virkelighed tages alvorligt og lægges frem. Dette har yderligere den fordel, at det tilbyder en kritisk medlæsning af mine analyser, ligesom det tilbyder konsulenterne fra empirien en værdig (flertydig) stemme.

Konkret betyder dette, at jeg vil fremstille dagen og natten inspireret af de såkaldt mættede beskrivelser. Når der forekomme kommentarer mellem citaterne, (der binder dem samme til udsagn, og som kan forekomme litterære i deres karakter) er de gengivelser af kommentarer fra konsulenterne (de er altså ikke udtryk for mine fortolkninger af citaterne). Dette princip findes i øvrigt i beskrivelsen af Konsulenthuset, hvor citaterne er udeladt. Men alt i dette afsnit er helt loyale gengivelser i deres ord. Den *anden* nat må jeg dog formidle anderledes. Jeg har holdt mig tæt og loyalt indenfor empiriens udsagn (som de er sagt) i et forsøg på ikke bare at formidle disse erfaringsformer indefra gennem interne forbindelser og dynamikker, men også samtidig bestræbe mig på at lade disse beskrivelser ånde gennem den virtualitet, der omkranser udsagnene. Den verden der omslutter dem.

Formidlingen af det skalære, intensiteten, følelserne og stemninger har jeg ikke kun søgt gennem min fremstilling af empirien i et særskilt kapitel. Jeg har samtidig søgt at formidle dette gennem min sprogstil i analysens efterfølgende kapitel. Det betyder, at analysen i det kapitel vil blive fremstillet rytmisk, i svingende og varierede tempi.

Ordning uden fortolkning

Som allerede nævnt er det afgørende, at der er en intern konsistens mellem teori, empiri og metode. Udover, at valget af teori har betydning for produktion af empiri og vice versa, så har begge dele også betydning for såvel analysens karakter som, hvad den kan bidrage med. Således har det betydning, at mit valg af Deleuze og forfattere, der både har inspireret ham og er inspireret af ham, har som konsekvens, at analyse *ikke* er at *fortolke*, men i stedet at *eksperimentere*. Netop af den grund har jeg ordnet i planer, jeg har udredt forbindelseslinjer, og ikke fortolket. Deleuze siger om Foucault i den forbindelse:

"At tænke er altid at eksperimentere, ikke at fortolke. Og det at eksperimentere er altid bundet til det aktuelle, til det, vi er i færd med at blive til." (Deleuze 2006b:128)

"Foucaults metode har altid stået i modsætning til fortolkningsmetoderne. Fortolk aldrig, eksperimenter... Temaet om folderne og genfoldningerne, der er så vigtig hos Foucault, henviser til huden." (Deleuze 2006b:107)

Dette ses i lyset af, at fortolkninger indbefatter faren for at blive forklaringer, der kan virke sedimenterende indenfor et eksisterende regime. De kan med andre ord komme til at fungere som dybereliggende og legitimerende forståelser indenfor et regime (Lather 2007). Samtidig har fortolkninger den mislyd, at de også vil sætte forskerens stemme i fokus frem for empiriens på en måde, hvor informanternes konkrete begrundelser for mening, bliver mindre vigtige end forskerens fortolkning af, hvordan de skaber mening. På den måde er det af ganske begrænset betydning, hvad den enkelte informant som sådan har at sige om begrundelserne for sine handlinger, da det er forskerens rolle at sørge for rationalet bag sådanne handlinger (Lather 2007; Giddens 1979:71).

Qua teorien opererer analysen ikke med én repræsentativ eller privilegeret sandhed, så det ville være i uoverensstemmelse med teorien at foregive, at jeg havde adgang til et mere virkeligt virkelighedsniveau end dem fra empirien. Mit analytiske anliggende er således hverken at forsøge at konstruere eller søge en bagvedliggende verden, som den egentlig virkelige verden. Eller for den sags skyld at søge den bagvedliggende sandhed eller bevidsthed, der gemmer sig i konsulenternes ord og udsagn. På denne måde vil jeg ikke foregive en adgang til et dybereliggende lag af forståelse eller erkendelse, end den konsulenterne har.

Dette er yderligere en grund til, at det har været helt centralt for mig, at jeg i mine analyser samtidig kunne tage informanternes ord for pålydende uden at tillægge dem mening, eller hvor mening i stedet er deres logik. Jeg ønsker at studere de konkrete logikker, en singularer verden. Derfor accepterer jeg denne verden, som én verden, og det er kun indenfor den verden, at logikkerne rejses, at logikkerne følges. Analysen må derfor nødvendigvis bryde med en mere klassisk opdeling mellem fantasi og virkelighed, det imaginære og det virkelige. Eller måske snarere, den må fastholde det virkelige i det fiktive, det imaginære og det empiriske. Analysen må svæve ud og ind mellem dag og nat, så den kan siges at befinde sig hinsides et 'normalt' realitetsniveau,

hvor den fastholder det virkelige i det fiktive og imaginære. Det handler om linjer og intensitet.

Ved at belyse en eksistensform på denne måde er det samtidig min ambition af vise, hvordan det ikke kan give mening at tale om work-life balance uden en specifik empirisk viden. Det er således på baggrund heraf, at work-life balance kan undersøges meningsfuldt. I dette perspektiv må jeg fastholde konsulenternes empiriske virkelighed som den virkelige, idet mening er lig konsulenternes logik. Dette analytiske perspektiv søger indblik i konsulenternes konstruktioner af realitet, i deres særlige måder at ordne verdener på. Det betyder, at jeg altså hverken på forhånd vil definere et udenfor, som allerede i udgangspunktet problematiseres eller fordømmer disse verdener. Dette blik tilbyder samtidig konsulenterne både en (tro)værdig stemme og plads. Dette perspektiv synes stærkt underbelyst i den eksisterende litteratur. Jeg har derfor endeligt ladet mig inspirere af Lather og Smithies, når de siger om deres bog *Troubling the Angels*:

"This is not, perhaps, the book that any of the women would write, but it is an effort to include many voices and to offer various levels of knowing and thinking through which the reader can make their own sense... We hope to create a book that does justice to these women's lives..." (Lather & Smithies 1997:xvi)

Det har således været et personligt anliggende for mig, at vise et nuanceret billede af konsulenternes liv på den mest ordentlige og loyale måde. Jeg ønskede ikke at problematisere konsulenternes liv unødigt, ligesom jeg omvendt heller ikke ønskede at romantisere det. Jeg ønskede at se deres liv på deres præmisser. Jeg ønskede som sagt ikke at anlægge en forforståelse om, at de eksempelvis var undertrykte af magt. Ikke fordi jeg tror, at de ikke er formet af og former magt, men fordi det er et eksistensvilkår, at vi alle er formet i den givne tid og kontekst, vi lever i. Jeg ønskede ikke at kortlægge hverken begrænsninger eller barrierer, men i stedet muligheder og åbninger. Jeg ønskede at vise en livsstil, der på mange måder er radikal, men som jeg alligevel tror, mange vil være kunne nikke genkendende til. Ligesom det er min dybeste overbevisning, at den samtidig vil være i stand til at sige noget om, hvordan et moderne

liv ser ud mere generelt. For som Deleuze siger om Foucault og de infame menneskers liv:

"Subjektet er altid afledt. Det fødes og fordufter dér, hvor det man siger, og det man ser, fortætter sig. Foucault uddrager heraf en fantastisk teori om "det infame menneske", en opfattelse, der er fyldt med diskret munterhed... for det infame menneske defineres ikke ved sin overdrevne ondskab, men etymologisk som det ordinære mennesker, et tilfældigt menneske, der brutalt trækkes frem i lyset af en hændelse, en klage fra naboerne, en klage fra politiet, en retssag... Det er mennesket konfronteret med magten, indkaldt for at tale og gjort synligt... Det infame menneske er en partikel, der fanges i en lyskegle og en lydbølge." (Deleuze 2006b:131)

Således trækkes mine konsulenter brutalt frem i lyset. Ikke som individer, men som Konsulenten, der fanges i en lyskegle og en lydbølge. For finurligheden i *De infame menneskers liv* er, at der er mange forskellige mennesker og skæbner involveret, mens pointen er, at der skabes en ny kategori: De infame mennesker. Der skabes en ny mulig subjektivitet. Derfor: Velkommen til Konsulenterne!

Kapitel 6

Dagens og nattens erfaringsformer

Jeg vil igen understrege, at følgende fyldige beskrivelser af konsulenterne er forsøgt meget empirinære og empiriloyale. Hvad, jeg måtte tilføje mellem citaterne, sker således gennem konsulenternes egne refleksioner. Eneste undtagelse herfra er, at jeg i beskrivelserne placerer deres udsagn i henholdsvis dagens og nattens perspektiv. Jeg vil igen minde om, at såvel dagen som natten og den *anden* nat er tomme kategorier uden indhold, der således kun kan udfyldes empirisk. De formes af og former sig ifølge den erfaringsform, hvorigennem de enkelte udsagn udsiges. Så samme handling eller samme begivenhed kan tage sig vidt forskelligt ud afhængigt af dagens eller nattens erfaringsform, ligesom hvad der fungerer som dag for nogle, meget vel kan fungere som nat for andre.

Således ønsker jeg igen at understrege to forhold. For det første at dag og nat ikke er adskilt gennem konkrete handlinger, men i stedet gennem konsulenternes perspektiv eller erfaringsformer. For det andet at vise, hvordan dag og nat som distinkte kategorier for det meste er samtidigt tilstedeværende, og derfor svære at adskille. For nogle af historierne gælder det, at der er meget dag, og for andre gælder det modsat, at der er mere nat. Jeg har således ikke søgt at ensrette historierne, så der forekommer lige meget dag og nat, men bestræbt mig på at vise, at dag og nat kan stå i relation til hinanden på forskellig vis.

Fremstillingsformen har ligeledes til formål at bidrage til Geertz kriterier for mættede beskrivelser, der både kan formidle en fornemmelse af de vektorale linjer og de skalære punkter, både kan formidle intensitet og hastighed. Denne fremstilling kan også vise, hvordan konsulenterne kan skifte mellem erfaringsformer, og hvordan disse erfaringsformer ikke bare rummer hver sine logikker, men særligt at de ligeledes rummer hver sine intensivering og stemninger, når de mødes. Endelig og måske mest vigtigt har jeg valgt denne empirifremstilling i forsøget på at formidle virtualiteten og de skalære punkter i min problemstilling: Stemningerne, følelserne, hastigheden og intensiteten.

Konsulenten C

C udstråler ekstrem styrke. Hendes kropsbygning er mere robust end min, hun er uden tvivl stærkere end jeg. Jeg kan mærke, at hun ser mig an, og jeg tænker, at jeg hellere må tage mig sammen. Hun har stram nederdel og cardigan på. Begge dele sidder perfekt, så det er tydeligt, at hun helt tight. Hun er lavere end jeg er, men hun skræmmer mig.

I natten danser C salsa. Hun elsker cubanske rytmer, og hun når næsten en meditativ tilstand gennem sin dans i natten. Det er dejligt og befriende, fortæller hun mig. Dansen renser nemlig hendes hjerne for alt det, den ellers er fyldt med. Hun danser altid alene i natten. Mens hun om dagen sidder højt i Konsulenthushets hierarki. Partnergruppen har eksplicit tilkendegivet overfor hende, at hun har det, der skal til for komme helt til tops i Konsulenthuset. Selvom hun ikke er bekendt med, hvad andre på hendes niveau får at vide fra partnergruppen, er hun alligevel ret sikker på, at det er en meget fin melding af få. I dagen er hun godt på vej mod toppen. Hun lægger slet ikke skjul på, at hun ved, og hvad hun vil, og at hun går efter det i dagen. Hun udviser ingen vaklen, hun virker sikker, hun er så tjekket. I dagen er hun tjekket og tilfreds. For når hun er i dagen, fortæller hun mig, at hun synes, det er dejligt, at hun har et liv, hvor hun både bliver udfordret i sit arbejdsliv og i sit private liv. I dagens klare lys består C's liv af let fremkommelige stier, og jeg kan da allerede afsløre, at C's beretninger mest til dels vil befinde sig i dagens erfaringsform, der er med andre ord ikke meget nyt i hendes fortælling.

Det er derfor fra dagen, at C ser sig selv:

"Jeg er et menneske, der er optaget af, hvordan jeg udvikler mig og i mindre grad af, hvordan jeg udvikler mig i lige linje frem til en direktør post... Jeg er bare enormt optaget af, hvad der udvikler mig, og jeg er optaget af min egen læring. Så fuldstændig selvisk søger jeg hen imod noget nyt, hvor jeg synes, at jeg kan lære noget nyt... Mit mål er, at jeg vil være et sted, hvor jeg har indflydelse, og det betyder, at jeg vil være i et strategisk ledelsesforum. Så det arbejder jeg mig frem imod. Der er ingen tvivl om, at min ambition er, at jeg vil være med til at bestemme den faglige udvikling, der hvor jeg er. Det synes jeg er fagligt spændende og personligt udviklende. Men jeg tror også, at jeg har været mere ambitiøs som yngre, forstået på den måde, at der gik jeg benhårdt efter de mål, jeg ville frem til på relativt kort tid."

Videre i fortæller C mig, at der engang var en frømand, der sagde til hende, at hun slet ikke behøver at konkurrere, fordi hendes selvtillid er så stor, at hun ikke har behov for den bekræftelse, som en sejr kan give. Alligevel står hun ikke i vejen for at spille hardball, hvis det kræves af hende, for hun vil nå dagens mål:

"Jeg er konkurrence-menneske på den måde, at jeg sagtens kan spille hardball, som nogle eller mange kræver det, hvis man skal vinde en konkurrence. Men jeg er blevet mere bevidst om, at jeg faktisk ikke vil det. Men jeg kan sagtens trække det frem i mig igen, men konkurrence interesserer mig faktisk ikke... Jeg har ikke brug for at vinde hele tiden, fordi jeg er ret overbevidst om, at jeg er god til nogle ting. Jeg kan nogle skide gode ting, så jeg har ikke brug for konkurrencen... Men når jeg giver et tilbud på en opgave, så vil jeg da gerne vinde den... Altså, min konkurrence går ikke på, hvem der kommer først. Men den kan godt gå på, hvem der er klogest. Ikke at jeg konkurrerer, men jeg kan godt være opsat på at få vist, at det her ved jeg noget om. Og selvfølgelig, hvis der er andre

ude i verden, der har sat sig samme mål som jeg, så vil jeg gerne først derhen. Mere laid back er jeg heller ikke.”

C kan derfor rigtig godt lide sit job i Konsulenthuset. For det, der gør hende rigtig glad i dagen, er nemlig:

”Det gør mig rigtig glad at tænke på, når jeg kører fra Konsulenthuset, at jeg har leveret noget, og har bidraget med noget, eller vi har vundet et stort projekt. Sådan nogle ting, det gør mig glad.”

Det, der gør hende glad, gør hende også stolt. Med et smil på læben fortæller hun nemlig videre, at hun da ikke ser sig selv som ’Guds gave til ledelse’, men på den anden side fortæller hun, at ’hun kan noget, som er skide vigtigt i den forbindelse’, og at det gør hende stolt. Hun forklarer:

”Mine ansatte kommer nogen gange og siger til mig: Hold da op, hvor du gør det godt. Det tror jeg er vigtigt, at man kan sige til hinanden. Og der er nogle af dem, der er blevet ansat efter, at jeg er blevet leder, der kommer og siger, at de har søgt til Konsulenthuset, fordi de har hørt om mig, og det er jeg da stolt af. Men jeg synes også, at jeg er en gevinst for Konsulenthuset, og det er da også den tilbagemelding, jeg får.”

C er slet ikke i tvivl om sit værd i dagen, hun har meldt sig ind i dagens spil, hun er fortrolig med reglerne, og hun står altså ikke tilbage for at spille hard-ball, hvis det kræves. Så i dagen er hun ikke bare konsulent, hun er samtidig en handelsvare, der kan handles med:

”Jeg er en handelsvare... Det er ligesom med fodboldspillere. Man bliver handlet, og man koster noget, og det man koster, det skal også stå mål med det, man er værd. Og nogle gange er man nødt til at melde sig ind i spillet om, hvad man er værd... Det har jeg det ikke dårligt med, og jeg tænker ikke, at så meget er jeg ikke værd. Jeg argumenterer ud fra, hvad jeg kan, og hvad jeg leverer, og så hvad jeg mener, at jeg må takseres til.”

Men C er ikke bare konsulent og handelsvare i dagen, hun er også blevet mor. Det har styrket hendes bevidsthed om de valg, hun træffer, men det har ikke svækket hendes performance:

”Jeg er blevet mere skarp i min prioritering omkring mit arbejdsliv: Fordi det betyder faktisk noget nu, om jeg sidder her til kl. 21 eller til kl. 19, eller om jeg sidder her til kl. 17... Jeg henter mit barn halvdelen af ugen, og så går jeg kl. 3. Men så arbejder jeg selvfølgelig om aftenen. Men det er meget synligt herinde, at jeg vælger at gå så tidligt. Miljøet her i Konsulenthuset er performance-orienteret, og så længe jeg performer, så tror jeg egentlig, at det er OK. Så mit bidrag til virksomheden, det er at sige, at man kan være konsulent på mange måder. Mit bidrag til mig selv, det er at anerkende, at det bare har betydet, at jeg har fået et andet livsindhold ved at blive mor. Det er jo indlysende, ville alle nok sige, men for mig har det betydet en bevidsthed om mine valg.”

Før i tiden gik hun jo bare i byen med kollegaer eller veninder, når arbejdsdagen sluttede, så derfor betød det ikke så meget, at hendes arbejdsdage på kontoret var lange. Det gør hun ikke mere. Nu tilbringer hun godt nok ikke så meget tid på kontoret, men det er hverken ensbetydende med, at hun performer ringere eller, at hendes samlede arbejdstid er blevet kortere. Dagen er med andre ord ikke blevet kortere, eller natten for den sags skyld længere:

”Jeg arbejder ikke mindre end jeg gjorde før, jeg arbejder bare mere fleksibelt, end jeg gjorde før. Det er nok en vigtig sondring... Jeg henter min søn, og så er jeg på igen om aftenen... Det er fint. Fordi jeg synes, at mit arbejde er interessant. Det er ligeså interessant som at sidde og se TV, eller hvad man ellers kunne finde på... Min mand har det på samme måde. Han har en topstilling i en anden virksomhed, så han gør det samme som mig. Han går også tidligt, når han skal hente, og det har også vendt tingene der, hvor han er. For det overraskede dem meget, at han gjorde det. Han arbejder også om aftenen. Så der er mange aftener, hvor vi

sidder med hver vores computer i sofaen og arbejder. Men det tror jeg er betingelserne i mange børnefamilier.”

Sådan kan hun i dagens erfaringsform berette om, hvordan dagen sagtens kan fortsætte i sofaen om aftenen. Faktisk er netop dette forhold noget af det, der gør, at C mener, at konsulentjobbet er ideelt til børnefamilier, og det fortæller hun også til sine medarbejdere. Hun ser det som en skrøne, at man ikke kan være konsulent og mor samtidig, og i den forbindelse har hun flere eksempler på andre jobs, der er langt mindre fleksible i forhold til arbejdstiden. I relation til det tidsmæssige forbrug på arbejdet, har det altså ikke ændret noget for C. Hun bruger den samme tid blot fordelt på en anden måde. Samtidig har C's søn yderligere styrket hende arbejde i dagen, for han har givet hende mere tålmodighed:

”Jeg tror, at mit mind-set var anderledes før. Jeg havde ikke så meget tålmodighed med, hvor lang tid, der skulle gå, før jeg nåede dertil, hvor jeg gerne ville være. Men der er også kommet andre aspekter til mig, en anden form for indhold både i mit arbejde og i mit liv. Jeg er blevet mor, og det var jeg ikke, da jeg var yngre. Det har betydning for, at jeg godt kan tænke: Det er fint nok, jeg gror nok ikke fast. Men der er nok stadig mange, der tænker: Kan hun ikke lige trække lidt luft ind. Men i forhold til hvordan jeg var før i tiden, der er jeg blevet mere rolig på den front.”

For det gør C glad at gå på arbejde, men de har det fandeme også skægt og sjovt i hendes lille familie. Således anskuer C både arbejdsliv og familieliv friktionsløst i dagen. Et sjovt familieliv stiller kun yderligere krav til et endnu sjovere arbejde, hvis det skal kunne fungere som kvalitativt alternativ:

”Jeg er simpelthen så sindssygt forelsket i min søn... Altså, jeg kan simpelthen få det fysisk dårligt, hvis jeg er væk fra ham i lang tid, og det er kommet helt bag på mig... Jeg får ondt i maven af savn, for jeg synes bare, at han er så lækker at være sammen med. Og vi har det så skægt i vores lille familie. Så jeg synes bare, at det er kvalitet at være sammen med ham. Det er større end én selv, og det er større end jeg har kunnet forestille mig,

og jeg har ellers en god fantasi... At blive mor har ændret det, at det skal fandeme være et kvalitativt alternativ at gå på arbejde, fordi jeg synes fandeme, at det er sjovt at være sammen med mit barn."

C fortæller mig om, hvordan hun forleden aften sad på terrassen i sit sommerhus og kiggede på stjernerne. Det var en skøn aften, synes hun. Hun sad med sin søn på skødet og sin mand ved siden af. De talte sammen, til hun faldt i søvn der på terrassen. Men inden da havde hun en intens oplevelse med sin søn, der så småt åbner for natten. Det var nemlig ikke en sjov oplevelse, det var det alvor. Hun fortæller:

"Jeg havde en oplevelse med min søn, da han var 1 år... Det var en meget stærk oplevelse, fordi han tog fat i min kind, og så stirrede han mig lige ind i øjnene. Jeg tænkte, at han kiggede mig helt ind i maven. Det var så intenst. Jeg havde bare fornemmelsen af, at han valgte at komme så tæt på mig og sige: Her er jeg, og du skal tage dig sammen, og nu håber jeg, at du forstår, at det er alvor."

Når denne oplevelse åbner for natten, er det fordi, C tror, at helt små børn ikke er belastede af dagens lærdom og fordomme om, hvordan tingene skal være. De er uskyldige. Derfor er de udstyret med et røntgenblik, der kan se igennem dagen og ind i natten, de se igennem mennesker. Fra natten kunne C's søn således se: Hvem hun er.

"Små børn er ikke hæmmede af al den lærdom, som vi andre er... Små børn kan se gennem mennesker. De kan se, hvem vi er. De har ikke så meget fokus på, hvordan vi gør alt muligt, det lægger de selvfølgelig også mærke til, men de ser intentionen, og det gør, at de har et røntgen-blik, der siger: Spar to... Men på et tidspunkt bliver de belastede af for mange fordomme om, hvordan ting skal være, og de lærer for meget til at bevare deres umiddelbarhed. Så én på 5 år er ikke uskyldig mere."

C fortæller mig, at oplevelsen både var dejlig, fantastisk og overvældende. Hun fortæller videre, at det var så overvældende for hende at blive mor, at hun indimellem kan vågne om morgenen og tænke om sin søn: Er det virkeligt? Så meget havde hun

ønsket sig et barn. Men hvad hun tror, hendes søn så, da han kiggede ind i hende, hverken vil eller kan hun fortælle mig. Jeg prøver forgæves, men kan ikke rigtig få noget svar. Noget siger mig, at det hverken var dagens konsulent eller dagens mor, han så! Det var noget andet. Det var nat.

Jeg vil efterlade C her i natten. Som sådan har C's beretninger fået liv til at stå alene. Jeg har med andre ord ikke kommenteret så meget i hendes udsagn. Min hensigt med C's fortælling er først og fremmest at tydeliggøre forskellen mellem, hvad jeg placerer i henholdsvis dagens og nattens erfaringsformer. Hun er valgt som den første, da hun både er typisk og atypisk. Typisk for dagen, men atypisk, fordi der ikke er så meget nat i hendes beretning. Men jeg vil da allerede afsløre, at som konsulenterne trækkes ind i lyskeglen én for én, vil der efterhånden komme mere nat.

Konsulent D

Han er meget høj, og hans løbetræning gør ham fit. Han er solbrun, og hans hår er sat i en smart, tjavset frisur. Det bevæger sig slet ikke, når han bevæger hovedet. Hans hvide skjorte er så glat, at jeg ikke kan lade være med at tænke på, hvordan man får en skjorte så glat. Der er pressefolder i hans grå bukser, og skoene skinner. Allerede inden jeg møder ham, ved jeg, at han er god. Det er der flere af mine andre konsulenter, der har fortalt mig. I dagen er der således respekt omkring D. Men der er ingen, der har fortalt mig, at han om natten drømmer om dyr:

”Jeg drømmer sjovt nok om dyr. Specielt hunde, fordi vi havde en rigtig sød hund i mit barndomshjem, og det er med den, at der er rigtig mange gode minder og oplevelser. Den skulle luftes, og det var meget tit min mor og mig, der gjorde det. Og så fik vi snakket om hele mit liv og drillerierne på skolen og alt sådan noget... Jeg ønsker mig en hund meget. For den hund, jeg har haft i min barndom, har betydet meget for mig. Den har betydet, at jeg er kommet meget ud i skoven, og den har været en aflastning for den kærlighed, jeg ikke fik fra min far, og den har været sådan et lytte-dyr. Og

så synes jeg bare, at hunde er super kærlige og glade. De er så sjove, og man har mange gode oplevelser med dem.”

Tilbage i dagen, er D selv far. Han har godt nok ingen hund, men til gengæld er han den første i sin familie, der har gennemført en længere videregående uddannelse. Det var nemlig et mål for ham, at han ønskede en anden dag end den, hans forældre levede:

”Jeg har altid søgt at være rigtig god til nogle ting. De ting, der interesserer mig, dem har jeg været helt vildt god til, og dem der ikke interesserer mig, dem har jeg været middelmådig til. Jeg har været meget fokuseret på at gennemføre min uddannelse, fordi min far ikke fik gennemført sin uddannelse. Som den første i min familie har jeg faktisk gennemført den lange videregående uddannelse, hvilket i sig selv var et mål for mig, fordi det var et stempel på, at jeg ikke var som min familie.”

Nu er D altså i Konsulenthuset, og her har han succes i dagen. Han sidder rigtigt højt i hierarkiet, og han er netop blevet forfremmet, fordi hans tal var ualmindeligt gode. Men ikke nok med det, så er han også blevet udnævnt til rolle-model for de yngre konsulenter med den begrundelse, at man gerne vil have flere som ham. D er udnævnt til rolle-model for dagen. Men det er ikke bare partnergruppen, der er godt tilfredse med D:

”Partnerne har indført et upward feedback skema, hvor jeg fik 4,4 i karakter, hvor 5 er det højeste, og hvor flere personer udtaler, at de var meget, meget, meget glade for at arbejde sammen med mig. Så jeg har ikke nogen negativ feedback overhoved.”

Det er ikke kun i forhold til D's lederkompetencer, at han har succes i dagen I år var det nemlig også ham, der blev kåret til årets medarbejder i Konsulenthuset. Med slet skjult stolthed i stemmen fortæller han mig derfor:

"For lidt tid siden skulle den, der havde faktureret mest herinde kåres, og det var så D, der havde faktureret mest i det her år. Og jeg havde det rigtig skidt med, at det blev udmeldt, fordi man står højest på skamlen... Jeg har det fint med at leve det succesfulde liv i baggrunden velvidende med sig selv, at jeg er god nok. Jeg er meget påvirket af andres meninger, men nu er jeg oppe på et niveau, hvor folk også siger, at de er tilfredse med mig, og så er alt jo godt, og så har jeg ikke brug for at stå øverst på skamlen og være synlig... Jeg vil hellere vinde i det skjulte."

I dagen lever D det succesfulde liv, han er årets medarbejder i Konsulenthuset, og han får udelukkende positive tilkendegivelser. Dagen forekommer friktionsløs for D. Men i natten kan han ikke lide den konkurrence, der er i Konsulenthuset, for i natten konkurrerer D slet ikke. For at understrege ubehagelighederne ved konkurrencen i Konsulenthuset, siger han:

"Du skulle næsten prøve at være her i foråret, fordi der bliver vi rated. Det vil sige, at folk har en udpræget tendens til at konkurrere. Fordi det er sidste chance for at gøre et godt indtryk, og det betyder, at der er mange, der træder på andre."

D kan med foragt i stemmen fortælle flere historier om kollegaer, der stiller sig ovenpå hinandens skuldre for at virke højere. For eksempel har han en kollega, som han synes er meget strategisk og god til at tilkæmpe sig de opgaver, der både gør hende synlig og sætter hende i godt lys overfor partnergruppen. Sådanne strategiske handlinger ville D aldrig nedlade sig til, understreger han. Derfor bryder han sig bestemt ikke om den tendens i foråret. Han fortæller helt fortroligt:

"Men jeg sidder tilbage og tænker: Bare det snart var overstået. Men det er måske fordi, jeg ikke har været i en situation endnu, hvor... Jeg har 5 år i træk fået topkarakterer. Men jeg har aldrig nogensinde selv følt, at jeg har gjort noget særligt for at få det. I år fik jeg et salg på 20 millioner, fordi min partner uden jeg vidste det havde tildelt mig mersalget for de kunder, jeg havde arbejdet på. Det var fordi han mente, at det var min tilstedeværelse

ude hos kunden, der havde gjort et godt indtryk, så vi havde så og så meget mere. Så tingene har altid været i orden for mig. Mit salgsmål var på 7 millioner, men jeg havde 20 millioner på kontoen. Jeg ved selvfølgelig ikke, hvordan jeg havde reageret, hvis jeg ikke havde opfyldt mit salg. Så kan det godt være, at jeg havde reageret anderledes. Men den situation har jeg ikke været i endnu, heldigvis.”

I natten kan D tvivle på, hvorvidt han kunne acceptere sig selv, hvis han lå i midten eller måske endda i bunden af feltet?:

”Men det er jo det der med, om man er god nok, hvis man ligger nr. 5 i feltet. Kan man acceptere sig selv, eller er man dygtig nok, hvis man ligger midt i feltet eller i bunden af feltet? Jeg har ikke prøvet det endnu, men lige nu tror jeg ikke, at jeg ville have nogle problemer med det overhoved. For jeg føler ikke, at det stritter indeni, eller at det er ubehageligt, når vi snakker om det nu... Specielt ikke i år. Fordi lige nu sidder jeg fuldtid hos en stor kunde, og det har blandt andet som konsekvens, at jeg skal være i udlandet i 3 måneder. Det er også fint nok, men det betyder, at alt andet end den opgave må falde i baggrunden. Og jeg ved, at jeg til sommer vil blive vurderet på, hvor meget jeg har bidraget til forretningen, og hvor meget jeg har solgt og så videre. Men hvis man sidder 100% ude på en opgave og ellers har gjort det godt, så ved jeg godt, at man alligevel falder på nogle andre kriterier. Men det er Konsulenthuses beslutning, så jeg ser det ikke som værende mit problem, men mere som en konsekvens af den beslutning som Konsulenthuset har truffet... Fordi vi har jo vores performance matrice, hvor der står, hvad jeg skal levere, og der er ingen tvivl om, at der er forskellige punkter, hvor jeg ikke kan levere. Man kan sige, at jeg har haft nogle uheldige faktorer, der gør, at jeg ikke har kunnet levere på alle niveauer. Men det har jeg også sagt til min chef.”

I dagen taler D i overensstemmelse med magten. I dagen gør han det forventelige. For hvis man ønsker at blive i Konsulenthuset, så skal man leve op til Konsulenthuses performance matrice. Det er præmissen, hvis man overhovedet skal være en del af

feltet. Derfor er der ingen af mine konsulenter, der er kommet sovende til deres høje position:

"Du skal fakturere 40-50 timer om ugen ude hos kunden, og så skal du bruge 20 timer på at være til stede i Konsulenthuset for at sikre, at folk også kan komme i kontakt med dig, hvilket giver en arbejdsuge på 60-70-80 timer."

Men når natten igen bliver dag, så har D det helt fint med dette, for i dagen tror han på, at man skal yde, før man kan nyde:

"Jeg er nok opdraget i den tro, at man skal kæmpe for at blive til noget. Så det ligger nok i mig, at man ikke bare sætter sig og slapper af, selvom det måske er OK. Men jeg har det altså bedst, når jeg får noget fra hånden. Det er måske det, at man skaber værdi."

I dagen har D et navn, han er dygtig, så derfor kan han slappe af:

"Nu ved jeg, at jeg er god nok herinde. Jeg ved, at jeg slår til. Jeg ved, at der er mange, der konkurrerer mod mig uden, at jeg konkurrerer mod dem. Men jeg ved også, at der er mange herinde, der synes, at jeg er rigtig dygtig. Og det er ligesom nok for mig til, at jeg har det godt herinde. Det er en af de faktorer, der kan forhindre mig i at kaste mig ud i noget nyt, fordi jeg står på en sikker platform. Du har et navn, og det navn hviler i sig selv. Det gør, at jeg slapper af."

D skruer tiden tilbage og fortæller mig om sin vej ind i Konsulenthuset:

"Grunden til at jeg blev ansat i Konsulenthuset var, at jeg havde en kollega, der sagde: D, du har ikke været rigtig konsulent endnu. Så det måtte jeg gøre noget ved, for jeg følte mig trådt på og udfordret. Han arbejdede her i Konsulenthuset, så jeg søgte herind. Jeg skulle bevise for ham, at jeg godt kunne arbejde som konsulent. Mit mål var, at jeg ville forfremmes indtil jeg

blev manager, fordi så havde jeg ligesom fået det blå stempel om, at jeg var god nok. Men da jeg så var blevet forfremmet til manager, så tænkte jeg: Fint, det går jo glimrende. Men jeg tænkte stadig, at jeg lige ville tage et år mere for at bevise, at jeg var stillingen værd. Men så tog jeg 3 år, og nu er jeg blevet forfremmet til senior manager... Målet var at bevise, at jeg var god nok både overfor mig selv og overfor min kammerat. Min kammerat havde nok i virkeligheden bare tricket min indre kamp, der handler om, om jeg slår til, om jeg er god nok."

Den indre kamp, som D refererer til, kobler han helt tilbage til drillerierne i skolen. Det er en kamp, der foregår i natten:

"Det tema startede i folkeskolen, hvor jeg blev drillet i 4 år, og jeg føler stadig ikke, at jeg slår til. Så det har været et gennemgående tema, der har fulgt mig resten af mit liv, i hvert fald indtil nu... Så jeg skal hele tiden bevise overfor mig selv, at jeg er god nok. Jeg konkurrerer ikke mod andre, jeg konkurrerer mod mig selv."

D forklarer videre:

"Jeg fanger meget de små bemærkninger, og så vender jeg dem indad. Så begynder jeg at tænke over dem, om det i virkeligheden var mig, der skulle have gjort noget andet i den projektmæssige sammenhæng, og på den måde så prøver jeg hele tiden at gøre mig selv bedre og bedre for at undgå de små bemærkninger. Jeg forsøger at være perfekt, så jeg er vel drevet af perfektionisme.

Dagens kamp er drevet af perfektionisme. Men selvom det får D til at slappe af i dagen, så får det ham samtidig til at kede sig i natten:

"Lige nu er jeg i den situation, at jeg godt kunne begynde at kede mig. Altså fagligt kede mig, og det har jeg det ikke godt med. Men det betyder, alt andet lige, at når jeg begynder at tænke, så sker der ting og sager. Så

er der en forandring, der bliver nødt til at ske. Jeg kalder det et kvantespring, for jeg har ingen anelse om, hvad der kommer til at ske.”

I dagen skal der ske forandring, og D må ikke kede sig. Men i natten føler han sig ensom i Konsulenthuset. Han føler sig udenfor, som han siger. D føler, at han er anderledes end de andre. Så i natten drømmer D altså om få den hund. Problemet er bare:

”Min kæreste vil også gerne have en hund, men vi er enige om, at de rette betingelser skal være der... Et hus er ligesom en betingelse, for man kan ikke have en hund i en lejlighed... Jeg vil først have en hund, når jeg reelt kan tilbyde den et godt hundeliv.”

Konsulenten E

E vægttræner i dagen. Men han er ikke kæmpestor, og han er ikke meget bred over skuldrene. Alligevel er jeg ikke et øjeblik i tvivl om, at han træner, da jeg ser ham. Det kan ses på hans kropsholdning. Hans jakkesæt er slim-fit, så det sidder lidt mere til end de andre. Jakken er af blødt mørkebrunt kalveskind, der matcher bukserne og den helt lyse beige skjorte perfekt. Jeg får indtryk af, at han har travlt. Han kigger hele tiden på sit ur. Mit indtryk bekræftes, da han næsten midt i en sætning rejser sig, giver hånd og går. Tiden er gået, og han skal videre til næste møde. Måske er jeg begyndt at kede ham? I dagen kan han nemlig bedst lide de umulige opgaver:

”Jeg kan godt lide at få stillet en opgave, der ikke umiddelbart ser løselig ud. Det er stærkt. Det er en tilgang til tingene: Det der ser sgu ikke umiddelbart løseligt ud, men vi går sgu i gang alligevel, for nu har jeg sat mig det for.”

E's gode fysiske form bidrager positivt til hans karriere i Konsulenthuset. For E er ved at kæmpe sig vej op gennem systemerne:

"Når jeg har fri, så kan jeg godt lide at leve livet, og så skal det ikke være penge, der begrænser mig i forhold til, hvad jeg har lyst til at lave. Helt basalt vil jeg gerne have et familieliv, hvor der ikke mangler noget, hvor jeg kan give mine børn mulighederne. Altså, jeg har ikke været fattig, men jeg kommer bestemt ikke selv fra prangende kår. Så det er nok også et eller andet med at kæmpe sig vej op... Sådan har det sgu altid været."

Da E kom til Konsulenthuset, 'var han som en spændt bue, der bare skulle sendes af sted på en ekstrem stejl indlæringskurve.' Derfor finder E sig rigtig godt tilrette i Konsulenthuset, der fungerer efter samme logikker som hans egne:

"Jeg tror også på, at hvis man brænder for noget og virkelig gør det godt, så bliver man også honoreret efter det. Det er i hvert fald det, man gør i konsulentbranchen... Jeg tror ikke, at man bliver ansat i et konsulentfirma, hvis ikke man har ambitioner. Så alle er i udgangspunktet ambitiøse, selvom der måske nok er nogen, der lige er toppen. Men alle er ambitiøse, for ellers er de ikke i den rigtige branche. I princippet er de retningslinjer, der bliver sat til rådighed for konsulenter: Op, op, op."

Retningslinjerne passer rigtig godt til E's temperament, for i dagen vil han vinde:

"Jeg kan ikke spille et spil Ludo uden, at jeg skal vinde. Altså, hvis man ikke spiller for at vinde, så kan man ligeså godt lade være. Det kan jeg godt lide herinde, for det er lidt af det samme, der går igen. Hvis man ikke har lyst til at yde sit maksimale i sit arbejde hver dag, så kan man ligeså godt lade være. Det er den konkurrencementalitet, som giver mig utrolig meget i forhold til, at jeg nægter at tabe. Men det kan sikkert være for meget, når man sidder og spiller et familiespil. Så kan det sikkert virke lidt usympatisk."

Men det kan være mere vanskeligt at vinde i Konsulenthuset end i et spil Ludo, fordi helt fra start er retningslinjerne og reglerne ikke på samme måde synlige. Derfor brugte E sine første år i Konsulenthuset på at tilegne sig en: 'Generel viden om spillet,

spillereglerne og dynamikkerne'. De første år var derfor særligt hårde på grund af usikkerheden om spillereglerne. For hvis du ikke kender reglerne, er det svært at vinde:

"Det er vigtigt at vinde, sådan er det bare. Det er helt rodfæstet i mig. Så det er ikke noget, jeg tænker på hvert sekund og hele tiden. Der er ikke noget, der er bedre end at vinde. Jeg tror, at det vigtige ved at vinde er, at det leder dig hen til at vinde. Du bliver så meget stærkere. For hvis du er ligeglad med, om du løber 10 km på under 40 minutter, så løber du sandsynligvis ikke under 40 minutter. Men hvis du virkelig gerne vil det, så kan du lige vride de sidste minutter ud af det."

Én ting er selve spillet, en anden ting er sejren. Vinderen skal kåres, en sejr skal være synlig:

"Noget af det, der tiltaler mig er, at man bliver målt og vejjet, og man bliver honoreret efter, hvordan man performer... Det er vigtigt i sport, fordi træneren måler og vejer for at stille det stærkeste hold. Du ved altid, om du har spillet en god kamp, eller om du har spillet en dårlig kamp. De år jeg var i det offentlige, var der ikke en træner, der gjorde opmærksom på, om man havde spillet en god eller en dårlig kamp."

E kan lide dagens målinger, fordi:

"Det er jo rart, fordi man honorerer den rigtige og den bedste indsats. Man får en kontant karakter, når året er slut. Men det er på en meget fair måde. For det er på baggrund af nogle parametre, man selv har stillet op. Du får en rating, der hedder, om du har været over eller under forventningerne, eller om du har mødt forventningerne. Og det skal du selvfølgelig kunne lide. Jeg kan godt lide det. Men jeg syntes også, at det var rart at få karakterer i skolen. For ellers ved du jo ikke, om du ligger helt oppe, hvor der ikke er plads til mange forbedringer, eller om du ligger helt nede, hvor der er plads til utrolig mange forbedringer. Det er en holdningssag, enten

kan man lide det, eller også kan man ikke lide det, og jeg kan godt lide det.”

I dagen handler det nemlig om at være ovenpå. Det handler om at være den stærkeste. For E vil bestemme selv:

”I de første 6 år, gik jeg i en skole, hvor der var mange børn fra belastede hjem, og det var sgu meget op ad bakke, for jeg var ikke den stærkeste i klassen. Altså, jeg var ikke den fysisk stærkeste, for jeg var ikke særlig stor, men det er også vigtigt at kunne lave alliancer og være gode venner med de stærke... Men så flyttede mine forældre til en anden by, og da jeg begyndte i skole i den nye by, der var jeg pludselig ovenpå i hierarkiet... Jeg kunne noget, som jeg havde lært fra den anden side, og jeg voksede måske også hurtigt, hvor de andre var lidt længere tid om det. Så fysisk havde jeg styr på det, for jeg var blandt de 3 stærkeste, og der var kampe hele tiden. Så fra 6. klasse var der mere respekt omkring mig, og der fik jeg også sådan nogle principper om, at jeg ville gå i læderjakke, selvom man dårligt kunne få dem i min størrelse. Og så kom jeg i ungdomsskole, og vi begyndte at lave en masse alliancer. På et tidspunkt havde jeg en gruppe på over 20 mand, ikke at det var sådan voldeligt, men nogle af dem blev til Banditos og HA og sådan, men det var sådan de værste... Da jeg kom i gymnasiet, var jeg stadig i den verden, og jeg klarede kun gymnasiet på talent og ansvarlighed, for jeg havde travlt med det der andet... Der var konstant konflikter, og jeg var mandsopdækket, når jeg var ude... Det var jo et spirende rockermiljø, og vi havde konfrontationer med politiet... Og der var især én anden gruppe, som vi var meget uenige med, men ham, der styrede den anden gruppe, dræbte sig selv. Han kørte med 130 km/t ned ad en indkøbsgade og smadrede ind i en mur. Og så tænkte jeg: Det er ligesom min mulighed for at komme ud igen... Men jeg syntes jo heller ikke, at det var så smart, for jeg kunne jo se, at der var mange, der kom galt af sted, og det var jo noget rod med hash og alt sådan noget, og der var vold... Men jeg fik gode karakterer i gymnasiet, så jeg havde ligesom to liv.”

I takt med tiden er E blevet klogere. Han har nemlig erkendt, at han aldrig kommer til at bestemme selv i dagen. Der vil altid være andre, der bestemmer. E mener, at såvel vejen ind som vejen ud af det spirende rockermiljø var styret af tilfældigheder, der lå uden for hans kontrol. På samme måde har han det med Konsulenthuset:

"Altså, jeg kan ikke komme videre i systemet her. Jeg er så højt, som jeg kan komme. Men du skal tænke på, at jeg er kommet op igennem systemet, og jeg har set mange uduelige chefer, og hold da kæft, hvor har det irriteret mig. Jeg har også været i en virksomhed, hvor jeg var en del af direktionen og bestyrelsen. Men det er sgu lige meget, hvor du er, så er der nogen, der er idioter for det, du gerne vil... Hvis du var frisør, så var det kunderne, der bestemmer. Du bliver aldrig den, der bestemmer, så man må bare erkende, at du bliver aldrig den, der bestemmer det hele lige meget hvad... Jeg har fundet ud af, at det ikke betyder så meget, om du sidder i direktionen eller er direktionschef, eller hvor man sidder i hierarkiet. Det vigtige er, at man har en god chef, som man refererer til, og at man har en dygtig ledelse, som man stoler på, og det var det, der fik mig til at flytte hertil. Det var K, for han er én jeg stoler på, og han har integriteten i orden... Så hvis K er her om 5 år, så er jeg nok også."

E har kæmpet en del i dagen:

"Senere i livet blev jeg mere eller mindre alene med mine børn. Der skete det, at jeg fik børn, og vi havde haft et rimelig turbulent forhold. Moren blev psykisk syg, mens børnene var helt små, og efter et halvt år, og så gik hun helt ned med flaget. Det var ikke bare en fødselspsykose, det var en rigtig psykose og en depression, og så stod jeg der og skulle projektledede både mit arbejde og derhjemme... Jeg skulle projektledede derhjemme, for jeg skulle selv aflevere mine børn, og jeg skulle sørge for, de blev hentet, og at der var mad til dem. Det var en hård tid, for man kunne risikere at blive ringet op, og så sad hun stang-fuld på en bar. Fordi hun begyndte at

kombinere den medicin hun fik med at drikke. Det var grunden til, at jeg til sidst syntes, at hun skulle finde et andet sted at bo.”

E fortæller videre, hvordan han klarede situationen:

”Det var management. De største problemer havde jeg, hvis jeg skulle tidligt op og tage et fly kl. 6.30, eller hvis jeg skulle overnatte. Men jeg fik min søster til at komme og hjælpe... Jeg arrangerede med min søster og med min mor og far... og en au-pair. Så det var virkelig projektledelse, og det lærer man noget af. Det gør, at når man ser nogle udfordringer i jobbet, så er de ikke så store. Nej, de er sgu ikke så store. Så det er svært at blive meget stresset over det, der foregår på jobbet. For det er nogle helt andre følelser, hvis der overhoved er følelser involveret.”

Den svære dag er heldigvis overstået for E. Han kan derfor se tilbage med en vis portion stolthed. Han er nemlig slet ikke i tvivl om, at den vanskelige periode har styrket hans person på flere måder:

”Det er jo ikke så sjovt, mens man er i det, men bagefter synes man jo, at man er en fandens karl, fordi man har fået det til at fungere. Trods alt. Styret både børn og job, og blandt venner og vennernes koner, var man jo også fantastisk... Det der med at være en mand, der også godt kunne passe børn, det sælger billetter, det er jo fantastisk... Tor Nørretranders skrev en bog med en påfugl udenpå, og han skriver det her med, at der er noget fuldstændig overdrevet ved, at den går rundt med den der store hale, det er fuldstændig tåbeligt, fordi den bliver mere udsat for rovfugle. Men det viser jo bare, at de hanner der kan det uden at blive dræbt, de har jo et fantastisk overskud. Så det er nok det her med at demonstrere, at man har en eller anden styrke. Det gør folk nysgerrige.”

Men dagen skal fungere, for at E kan være glad:

"Jeg har hele tiden prioriteret, at skal jeg være glad, så skal jeg kunne performe på mit arbejde. Så kommer mine børn i anden række. I det daglige, hvis der er en, der falder, så rykker man selvfølgelig, men for at jeg skal være glad, så jeg kan give noget energi til mine børn, så skal jeg først og fremmest kunne passe mit arbejde. Det var ikke så vigtigt, at jeg kunne løbe ture eller alt muligt andet. Det har været nedprioriteret. Men jeg skulle kunne passe mit arbejde, det er det, jeg har prioriteret... For jeg vidste, at hvis jeg skulle være en glad forælder, så skulle jeg gøre noget, der gav mig energi, og det giver mig ikke energi at passe børn, men det giver mig energi at arbejde og være sammen med voksne mennesker og diskutere og løse problemer og arbejde kreativt."

For dagen giver ham energi, indflydelse og succes:

"Det er vigtigt at have indflydelse og succes, det giver energi. Det er næsten energimæssigt gratis, fordi det giver energi at være den, der bliver spurgt om ting, ens holdninger og ens meninger, og folk bliver glade, når man bruger sin tid på dem. Sådan nogle ting er energigivende, fordi du får dem gratis, og du bruger næsten ikke energi på dem... Arbejdet giver selvværd, og det giver overskud på den måde, at man ligesom er noget. Man er ikke en skid derhjemme hos sig selv. Det er typisk for folk i store stillinger, nogle af dem er ligefrem masochister, så de slår bestemeren fra, når de er derhjemme."

Men E har også prøvet ikke at kunne hamle op med dagens høje energiniveau:

"Man får ikke stress af at arbejde for meget, man får stress af at få at vide, at man arbejder for meget... I perioder får jeg at vide, at jeg skal være mere til stede... Jeg havde en periode, hvor jeg arbejdede rigtig meget, og det fik jeg på hatten for derhjemme, fordi jeg aldrig var hjemme, og jeg var altid træt. Og så fik jeg en infektion, jeg blev simpelthen syg, så jeg måtte blive hjemme i 14 dage. Så det bandt jeg sammen på den måde, at jeg skulle passe på med at få bank hjemmefra, fordi det stressede mig på en

måde, så mit immunforsvar blev dårligt... Jeg kunne mærke det fordi, det ikke var fedt at komme hjem. Man kunne kigge på uret, og så vidste man, at der var skideballe, når man kom hjem. Så vidste man godt, at den var gal... Men jeg har også prøvet at opleve, at man bliver lidt overgearet, og at man ikke kan sove om natten, hvilket også er et problem. Det har jeg oplevet i perioder, men det er en mildere form, for det har ikke ført til, at jeg er blevet syg. Men jeg har oplevet i perioder, at man ikke kunne falde i søvn om aftenen, og hvor man tænkte, at det må man nok gøre noget ved... Men det er typisk fordi, man har påtaget sig for meget... Så det er typisk ens egne ambitioner eller ens egen perfektionisme, at det hele skal være så godt. Man går for meget op i sin rolle, og man vil være med til alting.”

E understreger, at han ikke gør sin tid op i arbejde eller fritid, fordi han kan godt lide sit arbejde. Derfor tæller han ikke hvor mange timer, han arbejder, ligesom en del af de møder og middage, han deltager i, heller ikke er rigtig arbejde. E bruger en del tid i dagen på netværkspleje, fordi:

”Der skal være nogen, der synes, at det er noget værd, det jeg gør. Jeg skal have nogen at blære mig overfor... Det skal helst være nogen, der betyder noget for mig, så det er ikke lige meget, hvem det er. Det skal helst være nogen, der selv har noget at byde på, der selv kan noget, og som er noget.”

I dagen skal han være noget værd, for i dagen er meningen med livet udvikling, derfor er dagens fjende forfald. Natten er død:

”Jeg vil sige, at meningen med livet er udvikling. Et ord: Udvikling... Man skal ikke gå i stå... Du kan altid udvikle dig mere, og når du ikke kan det mere, så dør du... Så jeg frygter, hvis jeg skulle forkalke intellektuelt, det er en udfordring. Så jeg tænker da over, at den eneste måde at undgå det, det er at tage mere og mere, så man hele tiden har gang i noget, og hele

tiden gør ting, der er svære, så man hele tiden udfordrer sig selv på nye ting.”

I dagen er der kun én vej for E, og det er fremad. Så i dagen drømmer han om, at det altid kan blive bedre:

”Jeg drømmer om, at det hele tiden kan blive bedre... Hvis jeg fik en livstruende sygdom, så tror jeg ikke, at jeg ville sejle jorden rundt eller rejse hen over Grønland. Jeg tror mere, at jeg ville tænke på at bruge noget mere tid med mine børn og min nærmeste familie... Men jeg tror egentlig ikke, at jeg ville lave så meget om på mit liv, selvom jeg kunne. Det kan godt være, at jeg ville arbejde mindre og se noget mere til min familie... men det er ikke det, der er afgørende for det, jeg gør nu.”

Kun døden eller måske truslen om døden kan standse dagen. Men det er heldigvis ikke aktuelt lige nu, for E kæmper i dagen for at holde natten fra døren.

Konsulenten F

Hendes lange røde hår er skinnende blankt og velplejet. Hendes spadseredragt er dueblå, og hendes pumps er rigtigt høje. Hun er smilende, og vi griner meget. Men hendes smil fortager sig, da vi kommer til at tale om mænd. Ansigtet bliver alvorligt, da F beretter om, at hun lige er blevet dumpet af en mand, hun havde været på date med et par gange. Hendes dårlige humør handler ikke om, at hun gerne ville have lært den pågældende mand bedre at kende. I stedet handler det om, at hun er blevet dumpet. Hun har lidt et nederlag, og i dagen tolererer F aldrig et nederlag, hverken på arbejdet eller i fritiden:

”Hvis jeg føler at jeg er ved at blive afvist, så presser jeg på for at få ham til at commit'e sig, for at jeg så kan vælge ham fra. Det er jo fuldstændig åndssvagt. Men hvis jeg er i tvivl om, hvorvidt han er interesseret i mig, så kan jeg næsten blive mere interesseret i ham. Jeg kan samtidig godt sidde

og tænke på, om jeg er interesseret, fordi han ikke er interesseret, og fordi han ikke bare er nem. Og det er vel den sikre vej til at blive såret, men hvis jeg føler, at jeg er ved at miste grebet, så bliver jeg bare mere intens... Det der med at blive dumpet, det har jeg virkelig svært ved, det påvirker mig virkelig meget. Hvis jeg selv har været interesseret nok til at sige ja til flere dates, også selvom jeg har været i tvivl om, det var det rigtige, så vil jeg sige, at det går mig på... Men det kan godt være, at hvis jeg ser en mand, der er en udfordring, så kaster jeg mig efter ham, og hvis jeg ser en, der ikke er en udfordring, så mister jeg interessen. Der skal være modstand.”

Engang havde F en kæreste, som var rigtig sød, og hun syntes i grunden, at de havde det rigtig hyggeligt sammen. Men da han begyndte at tale om bryllup, begyndte hun at føle sig helt trist. Derfor forlod hun ham. For det er vel ikke meningen, at man skal føle sig trist ved tanken om sit bryllup, som hun siger. Som vi sidder der og taler sammen, mener F, at han måske var for sød. Hun kunne gøre, hvad som helst, han gav hende ikke nok modstand. For i dagen skal F have modstand, men i natten forekommer det trist. I dagen er F konkurrencemenneske, og hun er slet ikke i tvivl om, at der skal være ordentlig modstand før, at en sejr rigtig gælder rigtigt. Hun sammenligner sig med en elitekaproer:

”Elitekaproere er meget specielle, og deres psyker er meget specielle. For én ting er, at de skal presse sig selv så meget, men de skal også ville det. Og der er jo ikke nogen penge i det, så de skal gøre det udover det, de ellers laver... Roning kommer altid først, og familie og kærester bliver passet ind efter træningen, og mad og det hele bliver passet ind efter træningen, og de bliver nødt til at sige deres job op, hvis de for eksempel skal til OL. Alle andre ting sætter de ligesom på holdt.”

Og hun kender endda en ægte én af slagsen:

”Jeg har faktisk snakket med en af dem, der vandt OL i 2004, og han sagde, at det der drev ham var den der følelse af at sidde ved starten. Det var en helt fantastisk følelse at sidde der og være så fantastisk forberedt,

at det her kun kan gå godt. Altså, i starten af løbet, at føle den her adrenalin, så det var åbenbart ikke at komme først over målstregen, selvom de nok var blevet ret sure, hvis det ikke var en guldmedalje, de havde fået. Men der var åbenbart også nogle personkonflikter, der havde gjort det hårdt. De var sat sammen, fordi de var de 4, der roede bedst, og ikke fordi de kunne lide hinanden, og det sagde han var lidt af en kamel at sluge, at det man allerhelst ville, skulle man sammen med en, man slet ikke kunne snakke med, og konsekvensen var, at man var nødt til at tilbringe rigtig mange timer om ugen sammen med en, man slet ikke kunne holde ud. Det er faktisk meget interessant. Det er virkelig en anden verden. Det er også noget med, at de skal ned i vægt, og så kører de jo lidt over vægten, for så lige at tage den på væskebalancen, lige inden de skal vejes, hvor de så ligger i skoldhede bade. Det kunne jeg aldrig på den måde.”

Men F er ikke kaproer, hun er konsulent, og hun er blandt andet med i Konsulenthuses løbeklub. Hver gang klubben har været ude at løbe, bliver deres tider målt. Både individuelt og samlet. F er den bedste kvinde, men det er ikke nok for hende at opretholde den position, fortæller hun. Hun skal også helst forbedre sin individuelle tid fortløbende. I dagen er F nemlig stadig et konkurrencemenneske. Derfor mener hun også, at hun bliver mere grebet af ting, hvis de indeholder et konkurrenceelement, og hun kan godt lide at vinde. Tidligere var hun topatlet, og udfordringerne havde derfor primært fysisk karakter. Nu er hun konsulent, så de daglige udfordringer har mere faglig karakter:

”Jeg tror generelt, at de mennesker, der bliver konsulenter, er konkurrencemennesker. Derfor tror jeg også, at sport tiltaler, fordi der er et element af konkurrence i det. I hvert fald er det sådan, når vi laver en eller anden aktivitet, så er der næsten altid en eller anden konkurrence inde over. Det virker som om, at alle er interesserede i konkurrencen, det er lidt sjovt... Jeg har altid godt kunne lide at vinde. Jeg bliver klart mere grebet af noget, hvis der er et konkurrenceelement inde over... Jeg har altid godt kunne lide at blive udfordret. Den faglige udfordring primært, men udfordringer

generelt, kan jeg godt lide. Jeg kan lide at få stillet en opgave, der ikke er umiddelbart til at løse.”

F kan bedst lide store udfordringer. Jo større des bedre:

”Det er noget med, at hvis man er træt, så tænker man: Du kan godt og kom nu. Det er nok sådan noget med, at jeg nægter at give op, sådan er jeg nok skruet sammen, jeg-nægter-at-give-op-agtigt. Det er på en eller anden måde slet ikke en mulighed for mig. Faktisk bliver det lidt spændende at løbe maraton her til foråret, fordi jeg har haft problemer med ryggen og skulle gå til kiropraktor. Og da jeg endelig var færdig med det, fik jeg en virus, det var sådan en lungebetændelse, der var i omløb, så det endte med, at jeg hostede og var syg i 5-6 uger efter. Og hver gang jeg begyndte at dyrke sport, så begyndte jeg at hoste helt vildt, så der var 2 måneder, hvor jeg ikke rigtig kunne træne. Jeg nåede kun at løbe 4-5 længere ture, inden jeg tog af sted, så jeg var pænt spændt på, om jeg kunne gennemføre. Men det var sådan, at det der med at sige: Nej, jeg kan nok ikke gennemføre, fordi jeg har haft et skadet forår, så jeg ikke har kunne træne, det eksisterede slet ikke i mit hoved, det er sjovt. Jeg tænkte mere, at selvfølgelig skal du prøve, og så må det gå så godt, det nu kan. Og jeg troede på det, selvom jeg vidste, at det selvfølgelig ville blive lidt hårdere, men på en eller anden måde, så tror jeg, at det der med at give op, det eksisterer slet ikke i mit hoved.”

F gennemførte sit maraton på trods af sygdom og manglende træning. For i dagen frygter F:

”Jeg er nok i virkeligheden bange for nederlag.”

Således træder natten frem i dagen. Dagens krav på store udfordringer og modstand og de rigtige sejrer, smelter sammen med nattens frygt for nederlag. For når F reflekterer over dagen, så kommer hun til natten. Natten er dagens refleksioner over dagen. Men i dagen vil F være den bedste, og sådan har hun altid haft det:

"I mit uddannelsesforløb, der har jeg også altid været sådan, at jeg ville have de bedste karakterer. Så jeg har sådan en jernvilje med hensyn til at sidde i mange, mange timer og læse og terpe endnu en gang og endnu en gang, og nu kan jeg ikke mere, men jeg tager den lige en gang til... For det giver en eller anden succesfølelse og vel også noget selvtillid."

Dagen er retningen opad, men i natten er retningen nedad. I dagen ville nederlag være det værste, for så ville F ikke føle sig tilfreds med sig selv. Men i natten ser dagens konkurrencer i grunden lidt latterlig ud:

"Jeg ved ikke, hvorfor jeg vil vinde. Men det er sådan lidt sjovt, for det er nok sådan et element af tilfredsstillelse. Så hvorfor man så godt vil vinde, også selvom det er en eller anden latterlig lille ting, man vinder, jeg ved det ikke? Men man føler sig godt med sig selv, og det giver en eller anden tilfredsstillelse... Det er et eller andet med, man føler sig lidt bedre. Men det er ikke, at man føler, at de andre er helt vildt dårlige. Det er jo egentlig vendt mere indad, synes jeg. Man føler sig bedre med sig selv... Hvis jeg ikke vandt, ville jeg klart føle det som et nederlag. Jeg ville helt sikkert føle, at jeg var på vej nedad. Men det er nok fordi, at det er sådan nogle ting, der får mig til at føle mig glad, og føle at jeg klarer mig godt, så jeg bliver tilfreds. Det er jo i virkeligheden nogle forholdsvis høje forventninger, man har til sig selv, og hvis man indfrier dem, så føler man, at det går godt."

I dagen har F det godt i Konsulenthuset:

"Jeg har det rigtig godt i Konsulenthuset. Jeg har en stejl læringskurve, og jeg har en masse gode rolle-modeller fagligt, der er super skarpe, og som man kan suge fra, så jeg kan udvikle mig fagligt."

Dagen er en stejl læringskurve og løbende sejre, og Konsulenthuset ikke bare honorerer sejre, de kårer dem også:

”Det er jo det skønne ved konsulentbranchen, at vi bliver målt mod hinanden i peer groups. Herinde har vi en fast dag, hvor alle partnerne og senior manegerne sætter sig sammen i et rum, og så fremlægger mentorerne deres føl. De har 5 minutter hver til at fortælle, hvordan de har performet, og hvad de indstiller hver enkelt til, og så bliver det vurderet. Sådan bliver alle konsulenterne fremlagt først enkeltvis, og så bliver den enkelte vurderet i forhold til sin gruppe, og gruppen bliver vurderet i forhold til, hvem der adskiller sig og fremhæver sig i gruppen... Man får sin karakter, og vi bliver ranket og normalfordelt, og man får at vide, hvor mange procent, de har lagt i hver kategori. Og jeg ser da årskaracteren som lederskabets tilbagemelding til mig om, hvor glade de er for at have mig. Og jeg har klaret mig rigtig godt, så jeg ligger i toppen, og det betyder da meget for mig.”

Dagen belønner, og dagen gør F glad:

”Man føler sig værdsat, og man føler, at man selv gør en god indsats, og så vil man ligesom gerne vide, at andre også ser det. Især at ens ledere godt kan lide én... Man føler, at man bliver belønnet på en eller anden måde... Belønningen er, at jeg bliver glad, og at jeg bliver tilfreds med mig selv. Det er en eller anden tilfredshedsfølelse. Men den er meget rettet indad, for det er ikke sådan, at jeg tænker, at nu er jeg bedre end nogle andre. Det er bare sådan, at jeg føler, at nu er jeg tilfreds og glad på mine egne vegne over, at det er gået godt. Det er meget rettet indad. Men det er egentlig ikke noget, jeg tænker over i min hverdag... Det er mere sådan, jeg er indrettet... Men det er en tilfredshedsfølelse, man får ved at gennemføre et eller andet eller ved at få en god tilbagemelding... Det er den samme følelse man får, når man løber maraton, som man får gennem sin skolegang, når man får gode karakterer. Det er lidt det samme. Man sidder og læser til eksamen, og så går man op, og det går godt. Det er den samme følelse, når man har kæmpet for det, og så når i mål, for så får man tilfredsstillelsen af, at det er gået godt... Det er et spørgsmål om, hvor

meget jeg har trænet eller læst, og så når man ligesom sit mål, så får man pay-back.”

F har klaret sig godt i dagen, hun ligger i toppen af normalfordelingskurven:

”Da jeg startede her, havde jeg en mentor, der sagde til mig, at jeg bare skulle tage det roligt. Men jeg havde det sådan, at jeg ville bare derudad med 100 km i timen og helst hurtigere. For man er jo ambitiøs, og man vil gerne i gang. Så det fungerede ikke så godt... For eksempel har vi en 5 trins karakterskala, hvor vi bliver målt og rated, hver gang vi har lavet et projekt, og det er klart, at når man kommer herind, så vil man da gerne nå noget. Så da jeg kom herind og skulle sætte mine karrieremål op efter, hvor jeg gennemsnitligt ville have, at mine projekter endte, så satte jeg mit karrieremål på det højeste trin. Men så sagde min mentor, at det skulle jeg ikke gøre, fordi efter det første år, der lander ens projektvurderinger på middel, så der ville mine også lande, og så var det hendes holdning, at jeg efterfølgende nok skulle nå alt det andet. Jeg tænkte, at det var da kedeligt, og det var slet ikke min ambition for, hvad jeg gerne ville nå det første år... Men jeg fik ret!”

For i dagen kan F rigtig godt lide Konsulenthushets organisering med såvel projektmålinger som årlige samlede målinger:

”Det her med at blive målt, det kunne jeg slet ikke leve uden. Det synes jeg er ekstremt vigtigt. Det er fordi, at jeg har nogle mål, jeg går efter, så derfor vil jeg vide, når jeg når slutningen, om jeg har nået målet, som jeg har knoklet for, og den anerkendelse der ligger i det. Sådan er vi vel alle sammen, vi søger efter den anerkendelse.”

F ville ikke se sig tilfreds med en hvilken som helst dag, og derfor kan det være svært for hende at forestille sig en arbejdsplads, der harmonerer med hendes behov i samme grad:

"Det er nok noget med mine ambitioner, og hvad ens ønsker er... men det er også noget med, at der hele tiden skal ske noget, og jeg vil gerne hele tiden udvikles fagligt, og hvis man kan lide at køre med den fart, som jeg gerne vil, så er det et sted som Konsulenthuset, jeg skal være. For jeg kan se, hvis jeg kigger ud, at der er ikke helt det tempo, som jeg godt kan lide, i hvert fald ikke nu."

Lige nu har F det godt i dagen med sin stejlelæringskurve og det høje tempo. Skulle det ændre sig, så Konsulenthuset ikke længere kunne udgøre den stejlt opadgående kurve, som F skal befinde sig på, ville hun derfor skifte arbejde:

"Jeg har det meget sådan, at det vigtige for mig er, at jeg har det godt nu, med det jeg laver nu. Så derfor prøver jeg altid at se på, om jeg har det godt nu, eller om jeg ikke har det godt. Hvis jeg ikke har det sjovt længere, så vil jeg skifte job. Så længe det er sjovt, så bliver jeg, men hvis jeg om ½ år får et tilbud, som jeg hellere vil, så kunne det fint få mig til at skifte."

I dagen skal F have det godt her. Derfor er hun altid på vej videre. Skulle der dukke et bedre tilbud op, eller skulle hun blive utilfreds med vilkårene i Konsulenthuset, så ville hun ikke tøve med at skifte arbejde. For F går op i dagen med liv og sjæl:

"Jeg synes i virkeligheden, at det minder meget om at studere. Hvis man synes, at det er sjovt, så kommer man jo til at gå op i det med liv og sjæl."

Så når F arbejder meget, er det ikke fordi det forventes af hende, men fordi det er sjovt:

"Der er folk herinde, der kører sig selv i sænk... du ved, der er folk herinde, der bare arbejder og arbejder, og ligeegyldigt hvornår man finder dem, så sidder de og arbejder, om det så er lørdag eller søndag aften, og de påtager sig hele tiden en masse ting. Det er ikke lige sådan, jeg selv kan gøre det. Men det er jo forskelligt. Jeg er god til at sige fra overfor ting, og det kan man jo ligeså godt benytte sig af, og jeg tror, at man egentlig kan nå ligeså langt, så jeg tænker: Hvorfor skulle jeg så sidde og arbejde hver

søndag aften, hvis der ikke er nogen grund til det, så vil jeg da hellere lave noget andet. Men tit har jeg da heller ikke noget imod at arbejde i weekenden, det har jeg ikke noget imod, bare det er noget, man selv har valgt. Men der er jo nogen, der arbejder hver weekend. Men det er også OK, hvis man gør det, fordi man synes, det er sjovt, men jeg tror, at mange gør det, fordi de lader sig rive med. Jeg fik da også at vide, da jeg blev ansat, at hvis jeg ikke kunne formå at sige nej til udfordringer, så ville jeg få det svært, fordi man netop har så mange forskellige chefer, der hele tiden stiller krav, og den eneste, der har styr på min tid, er mig selv.”

Men hun bruger også dagen på det, der virkelig er vigtigt:

”Jeg kan godt lide min fritid, og så leverer man bedre, når man er frisk i hovedet... Men jeg vil også gerne bruge min tid på det, der virkelig er vigtigt, for så vigtigt er det trods alt heller ikke med arbejdet, på trods af, at jeg er utrolig ambitiøs, og jeg elsker da mit arbejde, men jeg elsker også min familie og mine venner, så arbejdet er ikke min eneste prioritet.”

Samtidig er hun da bevidst om, at fritiden kan føde til arbejdet, både familie og venner, men også sportsaktiviteter:

”Du bliver frisk af sport. Der er mange, der løber herinde, og folk er i rigtig god form. Du kan ikke være frisk i hovedet, hvis du ikke er fysisk frisk.”

Men i natten handler det ikke om at være frisk. I natten handler det om slappe af:

”Jeg kan lide udfordringerne og dynamikken i konsulentbranchen og i hverdagen. Men omvendt tænker jeg også, at hvis man nu fik børn, så kunne det også godt være, at det ville være rart med et arbejde, hvor det ikke krævede så meget at gå på arbejde. For her kræver det, at man leverer det ypperste hver dag. Man er på tæerne, og man ved, at der bliver betalt for ens timer, og så synes jeg da, at det skal være i orden. Så det kunne måske være rart, hvis man i en periode kunne slappe lidt af og sidde

og sludre hen over bordet uden, at man så skal finde den time et andet sted. Men spørgsmålet er så, om man så alligevel ville gå på kompromis med sine ambitioner om, hvad man gerne vil.”

I natten kunne F slappe af og for eksempel rejse. Men spørgsmålet er, om hun kan gå på kompromis med sine ambitioner:

”Jeg kunne tage til Congo. Der har jeg aldrig været, og det skulle efter sigende være et ganske farligt sted at være. Men der er noget ved det, der gør, at jeg vil dertil, jeg ved ikke hvorfor. Jeg tror, at det er det eksotiske, at det er så anderledes både klimamæssigt og kulturmæssigt. Og det er stort, og der er store områder, der ikke er beboet. Og der opstår sygdomme, som man aldrig har hørt om før, det er vildt. Det jeg rigtig godt kan lide ved Afrika, er det der med: Take it easy, vi skal nok nå det, som også kan være en forbandelse. Jeg tror ikke, at jeg kan leve et helt liv sådan. Fordi jeg har det godt med, at jeg skal stå op, og at der er nogle ting, jeg skal nå,”

Konsulenten G

Hun styrketræner et par aftner om ugen, hun løber om morgenen, ligesom hun løber maraton et par gange om året. G er i rigtig god form. Hendes helt skarpe pagehår skinner kastanjebrunt, og hendes sko er fra Marc Jacobs. Jeg havde faktisk selv haft kig på dem, men havde ikke råd. I dagen fortæller hun, at hun er rigtig godt tilfreds med sit liv. Problemerne i hendes dag udgøres for en stor dels vedkommende af hendes skænderier med sin familie derhjemme om hendes arbejde:

”Hvis vi er oppe og skændes derhjemme, så er det altid over mit job og min arbejdstid, og det er selvfølgelig sådan nogle ting, der er pisse frustrerende og derfor en medvirkende årsag til, at det bare ikke er så vigtigt, eller mit job skal ikke fylde så meget, at det ødelægger noget på hjemmefronten... Altså, han accepterer også, at jeg gør det (arbejder om aftnen, red.) i perioder, men det ødelægger sådan den gode stemning derhjemme, hvis

jeg i for mange uger har arbejdet for hårdt. Jeg kan ligesom mærke det på ham... Altså, han kunne jo bare tage ud, for jeg sidder jo derhjemme, men det er ligesom ikke det, han vil med vores liv.”

I dagen er G imidlertid tilbøjelig til at foretrække sin mands definitioner af dagens lov fremfor sine egne:

”Hvis jeg nu skal føle efter, så passer det mig jo rigtig fint. Altså, jeg synes jo, at det er sjovt det, jeg laver, og jeg ville også synes, at det var sjovt, hvis jeg kunne lægge 10 timer til mere om ugen... Fordi, som jeg siger, jeg kunne godt lægge 10 timer mere om ugen, men hvis det så betød, at han var småsur, når jeg kom hjem, eller at vi ikke fik sat os og drukket rødvin onsdag aften, så er de 10 timer jo ikke det værd. Vi har egentlig en rimelig ens balancen, men på den måde, at jeg godt kunne arbejde nogle flere timer og have en anden vægt, end han kunne. Men vores kompromis fungerer for os begge to... Så man kan godt sige, at jeg ligesom har skubbet min balance lidt over imod hans, men det er også den måde, jeg befinder mig bedst på. Altså, der var en periode sidste sommer, hvor jeg havde alt for mange timer, og der kunne jeg godt mærke, at det ikke var sjovt. Der kunne jeg godt mærke, at der var den skubbet for meget i den anden retning. Man kan mærke, at når vores forhold er i harmoni og vores datter er i harmoni, så har jeg det godt, og så er det den rigtige balance.”

G accepterer sin mands dag som mere rigtig end sin egen. Men det er tilsyneladende ikke helt nemt, for han må tvinge hende. Men når G anerkender sin mands dag som den rigtige, hænger det sammen med, at han langt fra står alene med den:

”Jeg har en veninde, der er coach, og hun siger, at en af de kæmpe forcer ved mit liv, det er, at jeg har ham. Fordi han holder mig fast i den balance, som er grundlæggende min, men som man kan have svært ved at holde sig fast i, når man er i et konkurrencemiljø... Fordi han tvinger mig til at reflektere, og hans grænser går før mine egne. Fordi du bliver lullet ind i dit arbejde, og projektet bliver hele ens liv, og det hele bliver et spørgsmål om

liv eller død, og det er det jo overhoved ikke. Men det er svært at holde perspektiverne, når du pisker en stemning op sammen med et team. Så der har jeg hjemmefronten til ligesom at sige slut. Hertil og ikke længere. Jeg har haft rigtig travlt i perioder og arbejdet hver aften, og det er så også i orden, hvis det er meddelt. Men det skal ikke være reglen, det skal være undtagelsen. Det tror jeg er årsagen til, at jeg har et fornuftigt arbejdsliv i forhold til mit privatliv, fordi jeg kan mærke, at det er benhårdt derhjemme, hvis jeg i for lang tid har haft for travlt... men det tror jeg, at min mand er den væsentligste årsag til, at jeg kan gøre, fordi han holder mig fast, når jeg nogle gange bliver grebet af det her behov for anerkendelse, eller jeg hele tiden vil nå mere.”

Set fra dagen hjælper G's mand hende med at fastholde den dag, som hun selv ønsker, men som hun alligevel har svært ved at opretholde. Faktisk har hun brug for sin mand til at trække grænsen for sig. For hun kan ikke selv. Han er den magt, som hun ønsker at følge, hvis hun skal føle efter. For i natten er hun i lighed med andre konsulenter bliver drevet af et sygeligt behov for anerkendelse og bekræftelse. Konsulenter er nemlig ”kendte for at være a bunch of insecure overachievers”. G følger dagens lov, men har brug for sin mands støtte hertil. For i dagen er det ikke nok at være en succes på arbejdet, dagens lov foreskriver ligeledes, at hun også skal være en succes som mor:

”Jeg ville have det svært i rollen som controller hos Novo Nordisk fra 8-4, fordi det ikke er spændende. Men der ville også være et element i det, der er, at det ville der ikke være nogen, der syntes, er specielt sejt, det skal jeg da være ærlig og sige... Men det er klart, at det er en succes for mig, når jeg er en succes i andre øjne. Og lige nu er det en succes for mig, at jeg både kan have et interessant job og en familie.”

Tilbage i dagen, hvor den er friktionsløs og let kan G fortælle om det, der driver hende:

”Vi havde kick off i strategi her forleden dag, hvor vi lavede handlingsplaner for, hvad vi skal nå det næste år, og det var mit livs workshop. Fordi det er

meget sværere at stå foran de her 18 mennesker i ledelsen, end det er at stå foran 18 kunder. Men det er jo også noget af det, der driver mig, at man bliver stillet overfor nogle opgaver, som man synes er svære, og så løser man dem.”

Men fra natten ser dagen anderledes ud. Heldigvis, mener G, så har hun udstået sin rekruttid som konsulent. Det er den tid, hvor hun arbejdede 70 timer om ugen, ligesom hun nu ser de yngre konsulenter i Konsulenthuset gøre det:

”De unge, de knokler bare. Men det er også fordi, det er et image, som de gerne vil have. Vi havde et eksempel, som vi stadigvæk griner meget af, men som der også var meget alvor i. Det var en gut, der simpelthen var ked af, at han arbejdede for lidt. Det grinede vi lidt af, men så satte vi ham på 2 fuldtidsprojekter for at lukke munden på ham. Han kom med ekstremt meget engagement lige fra skolen, og han kunne se, at hans kolleger arbejdede 70 timer om ugen, og så var det et problem for ham at gå kl. 5. Det er lidt sygt, men det er et meget godt eksempel på, at de unge har så meget gå på mod, at tidsfaktoren ikke er noget problem. Men det er også noget af det, der gør dem gode, at de lige bruger en ekstra time ind imellem.”

Selvom G har udstået sin tid som rekrut, så betyder det stadig meget for hende at være god i dagen. Faktisk har hun altid været vant til at klare sig godt i dagen:

”Det har man jo gjort hele sit liv, altså min chef kalder mig en UG pige, men jeg har været vant til at få gode karakterer, jeg har været vant til at klare mig godt i det meste jeg gjorde, så på en eller anden måde, så er man bare vant til. Middelkarakter, det er bare ikke godt nok, man skal have mere end det, og det er man opvokset med, og det har jeg bare svært ved at slippe, og det her miljø det fremelsker det jo også. Så det er utrolig svært at holde fast i det, jeg sagde til mig selv, da jeg havde været på barsel med mit barn, det var, at jeg skulle bare tilbage og så klare mig middel godt, men det formåede jeg jo ikke, fordi jeg så fik alle de her

muligheder tilbudt. Men jeg kan da også godt se det, når jeg har svært ved at sige nej til det her projektoplæg til 7 mio. Det kan være svært at holde sig selv fast i, at nu har jeg bare at sige nej, fordi der er noget andet, der betyder mere. Det er jo også fordi, at jeg jo gerne vil nå mit salgsmål, men det går jo nok.”

G vil gerne følge dagens lov. Det kribler i hende for at være med til det hele, og derfor kan det være svært at holde fast i nattens prioriteter. Dag og nat bliver svære at skille ad. Begge dele skal stiller krav:

”Men også at få sagt fra til noget af alt det, hvor det kribler i én for at sige ja. Herinde er det meget noget med, at vi har vores projekter, og dem skal du bare levere på, og det kan du ikke lave om på. Men så har vi projektoplæg, hvor vi byder ind på nye projekter, og der bliver man spurgt, om man vil være med, eller man kan byde en. Det er måske en ud af ti gange, hvor det bliver til noget, og så har man siddet og brugt hver aften i to uger, og så bliver det ikke til noget. Men det kribler alligevel i én. Fordi vi bliver jo målt på vores salgstal, og lige nu sidder nogle af mine kollegaer og skriver på et projekt til 7 mio., og hvis de får det hjem, så har de fået halvdelen af deres salgsbudget hjem for et år. Så det kribler i mig for at være med. Men jeg siger fra, og så siger jeg til mig selv: Hvad er det, du skal nå? I sidste ende går det ud over den karakter, du får i slutningen af året. Og hvad så hvis den er middel og ikke top? Men det er de ting, jeg går og tumler lidt med. Så det er nok noget med, at jeg har god hjælp derhjemme, altså vi er lige om det, og så den der med at jeg prøver at holde mig selv fast i: Hvorfor har du så travlt? Du kan vente til du bliver 40, eller jeg kan nok ikke vente helt til jeg bliver 40, men alligevel. Så jeg tror ikke, at man kan se isoleret på, hvad det er, jeg gør derhjemme, det er også noget med, hvad det er, jeg ikke slæber med hjem.”

Natten kommer, når G til tider bliver suget ind i dagen:

"Min chef ved jo godt, at i bund og grund er min prioritet min familie, men nogle gange kan det bare være lidt svært at gøre i praksis... Man skal holde sig selv fast i, hvad det er, der er den vigtigste prioritet, for det kan man godt nogle gange glemme. Fordi vi er i et konkurrencemiljø, hvor man nogle gange bliver suget ind i det, uden at man vil det."

G bliver blød og dirrende i stemmen, når hun skal forklare sit dilemma yderligere. For hvad er dag, og hvad er nat?

"Det er jo noget med, at man bliver vurderet hele tiden, og man skal klare sig godt, og i bund og grund har alle konsulenter behov for bekræftelse, ellers var vi nok ikke i konsulentbranchen. Så når jeg indledningsvis sviner nogle af mine kolleger til, fordi de har brug for anerkendelse, så er det jo egentlig ikke helt fair, fordi det har jeg jo dybest set også selv. Det er noget af det, der driver os, når vi er konkurrencemennesker... Men det er også noget af det, der er sværest at styre, når man er blevet mor. Når man skal til at prioritere og sådan noget."

Det er som om, at dag og nat kan skifte position:

"Jeg dagdrømmer ikke om: Gid mit liv kunne være anderledes. Jeg dagdrømmer ikke om: Gid jeg kunne arbejde 30 timer om ugen. For mig er det nærmest en luksus, hvis jeg kan få lov til at arbejde 80 timer om ugen."

Jeg bemærker, at der sker noget med G. Hendes ansigtsudtryk ændrer sig, da hun fortæller

"Men samtidig er jeg typen..., altså som privatperson, jeg er lidt en pylremor, når jeg er derhjemme, jeg går og bager boller og kager, og du ved, inviterer naboerne ind. Fordi som person er jeg ikke så behård karrierekvind, som jeg måske kan se ud på papiret. Men det er måske også en af de forcer, jeg har, fordi hvis jeg ikke skulle have det her job, så er det ikke verdens undergang. Fordi jeg måske er drevet af nogle..., jeg er

ikke drevet af pengene, og jeg er ikke drevet af den der partner titel, fordi så ville jeg ikke sidde her og sige, at jeg måske ikke har lyst til at få den. Det tror jeg måske også gør det lidt lettere. Og det er fordi, jeg har min familie, hvor jeg måske, da jeg arbejdede 60 timer, blev drevet af noget forkert. Måske... men det er jo også meget følelser jeg taler om, fordi jeg kan ikke konkret. Men det er svært, fordi jeg ved jo heller ikke, hvorfor jeg er blevet her i så mange år, men det er nok fordi, mulighederne lige har været her, og jeg tror ligeså godt, at jeg kunne have gjort en god karriere ude i industrien. Men nu var jeg her nu en gang, og så er jeg også typen, der ikke giver op så let. Jeg ved ikke engang, hvorfor jeg er været her så længe.”

Set fra natten, ser dagen anderledes ud. Fordi der er noget indeni hende, der styrer den. Noget, som G placerer inde i sin personlighed som en indgroet del. En sygelig del, der gør, at hun i dagen elsker de uoverkommelige projekter:

”Der er en perfektionisme, og en trang til at gøre det ypperste hver eneste gang, og så lige gøre lidt mere end man egentlig blev bedt om... Jeg tror, at det ligger dybt i mig... og jeg tror, at det bunder i, hvad vi er for nogle typer, os, der er herinde alt andet lige. Det er også derfor, jeg tror, at det er svært at lave om på, fordi det er noget, der er indgroet i din personlighed.”

G kan ikke stoppe dagen. Men hun kæmper mod sig selv i natten. I natten er hun sin egen værste fjende:

”Sådan er det i vores branche, det er bare projekt på projekt. Det ligger ikke i projekttyperne, men i dig selv. Og de gode af os, de er ambitiøse og perfektionistiske, så det er jo os selv, der er skyld i de mange timer, vi leverer, det er ikke nødvendigvis virksomhedskulturen. Derfor stopper det ikke, og derfor er man sin egen værste fjende.”

Konsulent A

Han er iklædt et af sine mørke Armani jakkesæt, og han har tilføjet sit konservative tøj et funky slips. Han fortæller, at han denne morgen kørte til Konsulenthuset i sin nye Mercedes. Inden han tog af sted hjemmefra, fortæller han, at han har hygget sig og snakket med sit barn, fået styr på deres planer og gøremål for dagen, lavet morgenmad, smurt madpakke og sørget for, at hun kom af sted i rette tid. Sådan er det ofte, for hans kone har en også travl karriere i centraladministrationen, hvor deltagelse i internationale konferencer er hyppige. Det virker som om, at han er i godt humør. Fra dagen fortæller han, at han elsker at arbejde og gerne meget, hårdt og intenst. Derfor generer det ham heller ikke i dagen, at han lever størstedelen af sit liv på arbejdet. Det er 70-80 timer om ugen i gennemsnit, og i de særligt intensive perioder op til en deadline arbejder han gerne mere. Men han synes, at hans arbejde er sjovt, det er derfor, at han er der. Faktisk sætter han en dyd i, at de har det sjovt sammen på arbejdet, og hans opfattelse er da også, at hans medarbejdere synes, at det er sjovt at arbejde sammen med ham, selvom kravene er høje.

Han er partner i Konsulenthuset. Men selvom han dermed hører til blandt de ældre i firmaet, kan han stadig både arbejde og drikke såvel yngre som ældre kollegaer under bordet, og endda løbe fra de fleste. Helt konkret kommer han til at tænke på weekenden, hvor han og flere yngre medarbejdere sad på kontoret og arbejdede hårdt op til en deadline. Da de unge måtte bukke under for træthed kl. 4 om natten og gå hjem for at få et par timers søvn, sad han stadig på kontoret og arbejdede, da de kom tilbage næste morgen kl. 7. Han fortæller mig om det forgangne år, hvor han både besteg Mount Blanc, og løb New York og Berlin maraton:

"Helt objektivt set har jeg klaret mig godt, og jeg er ikke den stereotype partner, der går rundt med en stor tyk mave. Jeg kan stadigvæk løbe et maraton, og jeg kan stadigvæk løbe fra dem, og jeg kan stadigvæk drikke flere øl, end de kan, og de bliver stadigvæk trætte før jeg gør."

Det synes at gøre ham godt her i dagen, for han trækker på smilebåndet. Hvis de ældes i hans familie, fortsætter han nemlig, så gør de det i hvert fald med ynde. Han

fortæller, at hans far så brandgodt ud i en alder af 65, han ligner en på 40, har stadig alt sit hår, og der er ingen tegn på, at det skulle ændre sig. A har lange dage. Han virker frisk og veludhvilet, skønt han kun har sovet knap 2 timer denne nat. Han har aldrig haft brug for særlig meget søvn. Han kan ikke helt huske, hvornår det startede, men han virker ganske stolt over det, samtidig med at det giver ham den glædelige fordel, at han kan arbejde mere end de fleste kan:

"Jeg har ikke ret meget A tid lige nu. Jeg sover meget lidt, og jeg arbejder meget. Jeg arbejder rigtig mange timer. Jeg har et højt gear, og jeg sover meget lidt, det har jeg altid gjort."

Hans kone og barn mærker ikke noget til, at han arbejder så meget og sover så lidt. For de sover jo, når han sætter sig ind på sit hjemmekontor og arbejder videre det meste af natten:

"Min kone og mit barn, de opdager det ikke. Altså, jeg sover 3 timer hver nat, og det har jeg altid gjort... min kone og jeg dækker hinanden ind, så der altid er én hjemme fra kl. 5 til kl. 9, og så har vi morgenerne sammen, så de opdager det slet ikke, hvis man sidder og arbejder fra kl. 9 og det meste af natten."

A kan både arbejde om dagen og om natten. Men når han reflekterer over dagen fra natten, er arbejdet dog ikke det vigtigste for ham, for som han plejer at sige: "Der er vigtige ting, og så er der vigtige ting". Han forklarer det med, at: I arbejdsmæssige sammenhænge kan du altid erstattes. Men når dine børn har rigtig brug for dig, så skal du være der, hvis de har slået en tand ud eller sådan noget i den retning. Han fortæller videre, at han godt ved, at han ikke er så meget hjemme i det hele taget. Til gengæld har de andre familiemedlemmer vænnet sig til det, fordi sådan har det jo altid været. Men når han så er hjemme, så gør han et stort nummer ud af at være til stede.

I natten er det også vigtigt for ham, at han hilser venligt på damerne i receptionen, og joker lidt med dem, ligesom han også altid tager sig tid til at tale med den indiske rengøringshjælp. To af hans tætte kollegaer kommer og hilser på ham, den ene

spørger receptionisten, om hendes barn er blevet raskt, mens den anden udelukkende hilser på ham. Den slags registrerer han altid i natten, og det gør ham godt. Derfra kan han fortælle, at de kollegaer, der ikke hilser på receptionisten, ingenting har forstået:

"Man kan faktisk godt se, hvor gode folk er med mennesker. Det kan man se kl. 7 om aftenen, når den indiske rengøringsdame kommer. Så kan man se, at de, der sludrer med hende og siger hej, det er dem, der er dygtige med mennesker, mens de, der ser ondsksfuldt på hende, det er nogen, der ikke har fattet en skid efter min mening. Og det kan man ikke lære dem, det er for sent."

Han fortæller mig, at der ikke er nogen af hans kollegaer, der ved, at han registrerer den slags, og det er helt centralt for ham, at de ikke ved det. Til gengæld er hans familie helt klar over, at han sætter sådanne 'menneskelige dyder' højt. Natten er hans egen, den har intet med dagen at gøre. Helt konkret handler det ikke kun om, at han har sit hjemmetøj og sit arbejdstøj. Det handler i ligeså høj grad om, at han ikke kan have nogen venner fra arbejdet, fordi "de her mennesker i Konsulenthuset, de er jo alt for ens, de er jo kloner", og at de venner han har, ikke nødvendigvis ved, hvad hans arbejde er:

"Jeg har fuldstændig vandtætte skotter mellem jobbet og privaten, og jeg har ingen venner fra jobbet... For dybest set er de mennesker, som jeg godt kan lide som privatperson ikke de personer, som jeg arbejder sammen med. Jeg kan meget bedre lide at være sammen med nogle andre, der har en helt anden vinkel på tingene, som har sådan nogle knudrede hjerner, og som har nogle værdier, der er meget mere lig det, jeg kommer af."

Set fra natten bryder han sig i grunden slet ikke om dagen. De vandtætte skotter markerer et værn mellem ham selv og arbejdet, de markerer et værn mellem dag og nat. Set fra natten er dagen slet ikke vigtig. Han forklarer mig:

”Nu har jeg jakkesæt på, men det har jeg aldrig, når jeg er hjemme. Hvis jeg mister mit job, så mister jeg min indtægt, men jeg mister ikke andet. Der er ikke ret mange mennesker, som jeg kender, der ved, at jeg er partner i Konsulenthuset, med mindre de lige præcis ved det. Fordi jeg mener, at jeg er mig... Altså, jeg er en person..., kernen i mig har ikke noget at gøre med firmaet, det er bare et sted, jeg arbejder. De tilbyder mig noget, og jeg stiller nogle krav til dem, og så opfylder jeg en del af en kontrakt. Det er et rent kommercielt forhold. Altså, der er ikke mere følelse i det end, hvis du går ned til Else på Istedgade. Hun elsker dig heller ikke. Men mens du er der, kan du få hende til det, hvis du bare skriver en stor check, der er ikke mere i det. Det er ren erhvervsprostitution. Du er elsket på dit job, mens du er der. Men når du ikke er der mere, så er der en anden, der udfylder din plads. Det er vigtigt at have det med. Men derfor kan du sagtens have en god karriere, derfor kan du sagtens have nogle gode kollegaer, derfor kan du sagtens have det dejligt, og vi skal have det sjovt. Men det er en kontrakt, det er ikke venner. Hvis du tryller det her om til at være venner, hvis du tryller det her om til at have noget emotionelt, hvis du tryller din identitet om til at være noget, der kan forsvinde (knips) sådan her, så kan du gå rundt og gøre nogle forkrøblede ting, og blive forkrøblet, fordi så er du på den forkerte sti.”

Set fra natten er han altså Else nede i Istedgade, men set fra dagen er han en succesfuld konsulent. Tilbage i dagen fortæller han, at hvis du har en skarp hjerne, så klarer du dig altid godt i dagen. For i dagen handler det nemlig om:

”at sælge sig selv dyrest, for det er kun sportsfolk og idioter, der hopper over, hvor gærdet er lavest. Så det er at sælge sig selv dyrest, sådan er det, hvis du ser på min karriere... Jeg har ingen gæld, og jeg har haft jobs, hvor jeg tjente 4 mio. om året. Så jeg har altid haft mulighed for at gå ind og sige til den øverste chef: Det her går ikke, så nu går jeg. Og så har jeg kunne tage hjem til mig selv, eller jeg kunne tage op i mit sommerhus og sidde og kigge ud over vandet i rigtig lang tid. Det er en frihed, man har, hvis man er rigtig dygtig... Jeg tror, at jeg er den skarpeste i vores

partnerkreds. Der er selvfølgelig nogle ting, jeg ikke er så god til, men at løse problemer og være skarp til at se tingene, der tror jeg ikke, at der er nogen, der er bedre end mig.”

I dagen er A den bedste, og han sælger sig selv til højeste bud. I dagen følger han dagens lov. Sådan er det bare, og netop dette sørger han også for at videregive til sine medarbejdere:

”Jeg siger til mine medarbejdere, at de skal udvikle deres karriere her i konsulenthuset, så deres interne markedsværdi og deres eksterne markedsværdi stiger, fordi så kan du vokse i organisationen. Så kan du gå ud, når du vil. Fordi man bliver nødt til at have den opfattelse her, at man ligeså godt kunne arbejde i en bank.”

A forklarer dagens love:

”Hvis man er dygtig og har en høj markedsværdi, så reagerer man også på en måde, der er mere harmonisk... for hvis man har det, så slapper man af, og så er man også i stand til at give. Så har man en høj gennemslagskraft, så høj, at det er skræmmende nogen gange. Fordi så er man kold. Så kan chefen ikke kan sidde og true med, at: Nu går det ikke længere. Fordi hvis du sidder overfor en, der er fuldstændig ligeglad, så svarer det til de her vanvittige børn, der ikke frygter noget, hverken tæsk eller fængsel, og så har du ingen sanktionsmuligheder. Det er jo frihed... Jeg tror, at du tager de bedste beslutninger, hvis det er nogle beslutninger, du kan tage uden, at du bliver presset til det. Hvis du sammenligner med et parforhold, så er det ligesom, hvis du bliver i forholdet, fordi du gerne vil opretholde en levestandard, som jeg tror, at mange gør, fordi så får de børn, og så bliver alting skævvredet. Men hvis du gør det fordi, at de reelle alternativer, du har, er dårligere, hvis man nu skal være kynisk omkring det, så har du det bedre med din beslutning, fordi det er din beslutning. Sådan er det også med et job, tror jeg. Hvis du har dit job, fordi du har valgt det, og ikke fordi der er stor arbejdsløshed, så du ikke kan få andre

jobs, det er en helt anden indgang du så har til det, for så kommer der frygt ind over.... Derfor skal du også altid sørge for at udvikle din karriere, så din interne markedsværdi og din eksterne markedsværdi hele tiden stiger, fordi så kan du vokse i vores organisation, men du kan også altid gå, hvis det er det, du vil... Frihed er vel i en eller anden forstand tryghed!"

Hvis man følger dagens lov, kan man opnå en frihed. Men set fra natten foregår vejen til friheden på et samlebånd:

"Hvis jeg var helt økonomisk fri, så tror jeg, at jeg ville lave noget, der lå mit hjerte meget tættere end det her. Så tror jeg, at jeg ville prøve noget, der var noget helt andet... Fordi hvis du ser på mit CV, så er det det samme, jeg har lavet. Det er som at sætte en mand på et samlebånd, og så kommer der en partner ud af det. Jeg har lavet alt det, man skal. Jeg har gået på universitetet, jeg har taget en MBA, jeg har været udstationeret, og jeg har været ude på markedet. Jeg har gjort alt det, man nu skal. Og jeg tror i virkeligheden, at verden er meget mere mangfoldig end det her."

Men det er svært at skille dag og nat. Set fra natten ville han gerne lave noget andet, men set fra dagen skal det være forbundet med en stor indtægtskilde, alt andet ville være absurd:

"Jeg tror, at jeg ville lave et eller andet absurd... men det skal være forbundet med en indtægtskilde. Jeg har et meget godt eksempel: Jeg fik engang tilbudt et job i Amnesty International. Fedt job, altså det fedeste job, hvor jeg skulle lave international koordination, men da jeg fandt ud af, hvad jeg ville få i løn, gad jeg ikke engang gå til samtalen, fordi jeg syntes ikke, at det var interessant at få en fjerdedel i løn, bare fordi man skulle arbejde for Amnesty International. Sådan er min hjerne skruet sammen. Men jeg tror, at jeg ville benytte mig af det, hvis jeg fik den totale frihed, jeg ved bare ikke, om jeg ville kunne trives med det. Det kan godt være, at jeg ikke kunne... Det handler vel egentlig om, at jeg er snusfornuftig... Hvis

man koger Amnesty International ned til basis, så er brandet vel lidt anderledes. Men dybest set er det jo det samme.”

Tilbage i dagen fortæller A, at han er et helt ekstremt konkurrencemenneske, og at han gør alt på tid. Når han løber sin daglige tur på 15 km, gør han det på tid, og når han gør huset rent derhjemme, gør han det på tid. Det er sjovt, og man skal hele tiden udfordre sig selv og blive bedre, synes han. Der er tid og mellemtid for ham. Og lige nu er han i en mellemtid i sit arbejdsliv. Han har nået toppen i sin dag, og han har været der et stykke tid, så hvor skal han nu gå hen?

”Jeg har haft mange drømme, men jeg har det ikke rigtig mere. Jeg drømte mest om alle mulige ting, der kunne ske. Jeg har altid haft sådan nogle planer om, at man kunne gøre sådan eller sådan. Jeg har altid været ret meget på forkant, så jeg er næsten aldrig blevet fanget. Jeg er en ræv, så jeg har altid en udgang... Jeg er nok mere en planlægger, end jeg er en drømmer. Jeg tror ikke, at jeg drømmer om nogle vilde ting. Jeg drømmer mere om sådan nogle ting, der ligger indenfor det, der kan lade sig gøre. Så lige nu drømmer jeg om, hvad jeg gerne vil. Det er egentlig ikke at drømme, men hver gang jeg kommer op med noget, så vil jeg det ikke rigtig alligevel.”

Men fra dagen er A sikker på, at hans dage i Konsulenthuset er talte:

”Jeg ved ikke, om det er 40-års krisen. Det kan godt være. Men jeg synes, at jeg skal sætte mig nogle mål, for jeg har opnået de fleste af de mål, som jeg har sat for mig for nogen tid siden. Egentlig er jeg i en fastlåst situation. En meget lukrativ fastlåst situation... Så det er meget svært for mig at se på den korte sigt, hvad jeg skal gøre her, hvis jeg ikke bare skal sidde på samlebåndet og blive 3-4 år ældre. Og det ved jeg med mig selv, at jeg ikke kan holde ud. Så jeg skal finde ud af noget andet. Partnerrollen i sig selv er lidt som at kravle op ad et bjerg. Så står du deroppe, og det kan du blive ved med de næste 65 år, til du får 10-15 millioner kr. udbetalt. Så kan du flytte til Sydfrankrig og drikke dig selv ihjel.”

Det ville nemlig være helt ulideligt i dagen, idet:

”Det er jo sådan et uendelighedsperspektiv. Ligesom hvis du har sparet op til efterløn, og det var målet. Så ville du jo blive helt konform. Det hænger slet ikke sammen i mit verdensbillede, hvis min hverdag i morgen skulle styres af, hvornår jeg skulle på pension, for så sidder du bare der, og der sker ingenting. Lønæssigt sker der ikke ret meget, men der sker det med dig, at dit alternativ bliver mindre attraktivt... Jeg kan jo ikke rigtig komme på landsholdet mere, det har jeg nok aldrig kunne, men nu er det i hvert fald slut... og så sidder du ligesom bare der, og der sker ingenting. Altså, jeg bliver her i hvert fald i 1 år endnu, men så skal der ske noget andet. Så fremprovokerer jeg, at der skal ske noget. For hvis der ikke sker noget af sig selv, vil jeg få det til at ske, ellers er det jo bare sådan et evighedsperspektiv, ligesom med en livspension. Man kan ikke sidde her og være 40 år og sige: Nu sker der ikke mere, fordi du skal udvikle dig som person, det kan ikke bare være sovs og kartofler det hele...”

Konsulenten H

H starter i natten. Hun fortæller mig, at da hun vågnede i sin seng denne morgen, og havde det mildest talt ret skidt. Hun havde slet ikke lyst til at stå op. Det er nemlig hendes fødselsdag i dag, og det er den dag på året, hun hader allermost, for hun bryder sig bestemt ikke om at blive mindet om, at hun hele tiden bliver ældre. Hun bliver 39 år i dag, og hun er kørt i stilling til at blive partner i Konsulenthuset. Hun ser virkelig godt ud med sit lange krøllede lyse hår, og sin slanke veltrænede krop. Vi har ens tøj på. Hvid skjorte, lange sorte støvler med stilethæl og grå stumpebukser. Hendes skjorteflipper er trukket ud til siderne. Det ser smart ud. Jeg tager mig selv i helt ubemærket at forsøge at sætte mine egne på samme måde. Lidt misfornøjet stiller hun mig et retorisk spørgsmål fra natten:

"Er det penge, der definerer lykke? Er det frihed? Er det det, at være sammen med en og stadig føle frihed? ... Gud hvor ville man ønske, at man ikke blev ved med at stille spørgsmålstegn ved alt..."

H tvivler i natten, og samtidig fortæller hun, at hun er sikker på, at hun ikke er som de fleste af sine kollegaer i Konsulenthuset. I natten er hun nemlig ikke i besiddelse af det konkurrence-gen, der driver de andre, selvom hun i dagen er ærekær:

"Jeg har ikke det konkurrence-gen i mig, som mange af mine kollegaer har. Nu løb jeg DHL stafetten, og jeg er fuldstændig ligeglad med, om jeg løber på 24 minutter eller på 26 minutter. Altså, hvis det havde været 40 minutter, så havde jeg ikke været ligeglad, for der er en grænse, hvor jeg er ærekær. Men det betyder ikke så meget, om jeg er den hurtigste på holdet, hvor der er mange af mine kollegaer, der ville slå sig selv ihjel for at være den hurtigste på holdet, men det betyder ikke så meget for mig."

Som barn hørte H altid parolen: Du skal ikke tro, at du er mere end andre. Men H fortæller, at hun heller aldrig har følt sig som mere end de andre, blot har hun så længe, hun kan erindre, haft en ide om, at der måtte være mere i livet end som så. I dagen har H således helt fra barnsben haft en drøm om at føle sig succesfuld og betydningsfuld:

"Jeg kan huske, at jeg havde den her drøm i 10. klasse, hvor jeg skulle være forretningskvinde. Jeg kan overhoved ikke fortælle dig om, hvad det var. Men det var noget med, at man skulle rejse, man skulle ud, man skulle gøre noget. Jeg ved ikke helt, hvad min tanke var omkring det at gøre noget, men det var i hvert fald noget med, at man kom hjem. Men det hang måske også sammen med noget med at føle sig betydningsfuld. Ja, nu hvor jeg tænker lidt over det, så hang det nok sammen med det, men jeg har ikke rigtig tænkt over det før. Noget med, at der er behov for en, og så kommer man hjem og så er der alligevel noget, der er trygt."

I dagen er H betydningsfuld og succesfuld, men i natten mangler hun stadig et trygt hjem. I dagen har hun gennem flere fokuseret på sin karriere og ikke nok med, at hun har spenderet stort set al sin tid på at arbejde, har hun også fulgt arbejdets muligheder (væk fra barndomshjemmet forklarer hun) rundt i hele verden gennem de sidste 17 år, og det har ført hende fra Asien til USA og til England:

"Det skulle egentlig kun have været 4 måneder, men så... Det gav mig virkelig meget. Det har givet mig rigtig meget at være ude på den måde, for jeg kommer fra en arbejderfamilie, hvor ambitionen aldrig har drevet mennesker. Det var mere sådan: Du er født ind i det her, og det er her, du skal blive. Så det med at komme til Asien og møde andre mennesker, der tænker på en helt anden måde, og med et helt andet fokus på, hvad der er vigtigt i deres liv... det fortryder jeg bestemt ikke."

Nu er H tilbage i Danmark, og hun arbejder i Konsulenthuset, hvor hun nok snart bliver udnævnt til partner. Men i natten er H ikke lykkelig:

"Jeg er ikke lykkelig... Jeg synes, at arbejdet fylder for meget. Jeg kunne godt tænke mig at få børn, og det har ikke noget med arbejdet at gøre, men jeg har ikke mødt den person, som jeg gerne vil have børn med... Altså, for mig er det vigtige ikke jobbet. Jeg brænder for det, og jeg kan lide det, og jeg er glad for at være her. Men det er jo ikke det, der gør dig lykkelig. Det er i hvert fald ikke det, der gør mig lykkelig."

Natten kan forekomme noget ambivalent, idet H samtidig er overbevidst om, at hun ville dø i den slags kærlighedsløse og ufrie parforhold, som hun ser omkring sig:

"Jeg tror, at det ville være rigtig godt for mig, hvis jeg kunne dele mit liv med andre. Jeg tror, at det ville være godt for mig, og jeg håber så også, at det ville være positivt for en anden person. Men så igen, så tænker jeg selvfølgelig også meget over, om det bare er fordi, græsset er grønnereovre på den anden side. Jeg talte med en kollega i går, og han sagde: Jeg har en dyr bil, jeg har to børn, og jeg betaler hustrubidrag, jeg har samme

job som du har, men jeg har et dyrt hus, som jeg ikke kan sælge, og det sætter selvfølgelig tingene i perspektiv... Men det er vigtigt for mig at føle kærlighed og ømhed, for de forhold jeg ser omkring mig, der ikke fungerer..., så ville jeg hellere være single end at være i sådan et forhold, hvor jeg føler mig ensom, og jeg kender mange, der føler sig ensomme i deres forhold, og det ville slå mig ihjel. Det er jeg alt for følsom til.”

Tilbage i dagen ser H derfor også visse fordele ved, at hun her og nu ikke er i et fast parforhold. Den helt store fordel er, at hun helt impulsivt kan gøre lige, hvad hun har lyst til:

”Jeg rejser meget, jeg friklatrede hele vejen op ad en af de sværeste bjergvægge sidste år, jeg løber New York Maraton, og jeg laver mange ting, som jeg ikke kunne tænke mig at give slip på, fordi det er noget, der holder mig i live, og det er noget, der ligesom skubber mine grænser hele tiden. Fordi det er muligt at have det sjovt, og der er masser af ting, som jeg ville være ked af at gå i graven uden at have gjort... og jeg tænker egentlig, at det er lidt absurd, men det er følelsen af liv, der er indeni mig, og den vil jeg ikke give op.”

For i dagen er dagen følelsen af liv indeni, som H ikke vil give op. I dagen er dagen sjov:

”Jeg tror bare, at det er sjovt i det sekund, men nu skal jeg lige tænke mig om... Det er nok sådan, at næste gang skal vi måske hike i en regnskov, og så gør vi det. Det betyder ikke så meget, hvad det lige præcist er, men det er en oplevelse, du har med nogle mennesker... Kender du den her følelse af lykke, der bobler indeni dig? Du kan ikke helt beskrive, hvad det var, der gjorde det, men det er denne her følelse af at føle sig i live. Det er en ret fed følelse... Det er følelsen af at føle sig i live, men det er også en kort følelse af lykke.”

Set fra dagen er det vanskeligt at forene dag og nat:

”Jeg vil gerne kombinere de to ting. Hvis jeg fik 3 børn, så ville jeg da ikke have noget imod at gå hjemme i et stykke tid. Eller en del af mig kunne godt, men der er også en del af mig, hvor jeg tænker, at jeg heller ikke kunne... For mit job giver mig meget. Jeg elsker at være ude på projekter, og jeg elsker at være ude hos kunderne. Det giver mig utrolig meget, og jeg synes, at det er utrolig sjovt... Så det skal ikke være sådan, at jeg føler mig hjemmegående, og at jeg ikke kan bruges til noget. Det skal være sådan, at man føler, at man er hjemmegående, fordi du kan lide det. Fordi du giver dine børn noget, og fordi det giver dig noget tid til gøre nogle andre ting, som også er vigtige. Så det skal være en investering. Det må ikke være fordi, du ikke kunne udfylde et job. Det skal være et valg, du foretager om, at det er 2 år eller 3 år. Det skal ikke være fordi, det er noget, man forventer af mig, fordi jeg er kvinde.”

H har vanskeligt ved at se, hvordan hendes drøm om mand og børn lader sig realisere:

”Jeg siger ikke, at det hele bliver opgivet, når man bliver mor. Men jeg tror, at det er vigtigt, at man bliver ved med at være kvinde, at man bliver ved med at dyrke sport, at man bliver ved med at ville se så pæn ud som muligt, at man har interesser, og at man synes, noget er fedt. Det tror jeg bare, er den del, der meget hurtigt bliver opgivet i de ægteskaber, jeg har set”

Fra natten ser dagen dog ikke så rar ud. Faktisk har hun, som det ser ud pt. dårlig tid til sine veninder. Hun fortæller, at hun forleden aften havde en middagsaftale med nogle venner. Den måtte hun desværre aflyse, fordi arbejdet trak ud. Og det var ikke et enkeltstående tilfælde, at H blev nødt til at ringe og melde afbud. Faktisk fortæller hun, at det sker så tit, at hendes venner er begyndt at kommentere hendes afbudsfrekvens. Sagen er bare den, at H efter arbejde ofte ikke orker andet end at tage hjem og lægge sig på sofaen og se tv. Men i dagen ser dagen anderledes mere positiv ud:

"Det er fedt at være nået dertil i sit liv, hvor man siger, at det man har nu er en del af den drøm, man har haft for sit liv. Men det andet har du ikke endnu, og hvorfor har du så ikke det? Jeg tror, at man skal tage ansvar for sit eget liv. Men jeg kigger også på mine veninder, der er i samme situation. Det er noget med, at: Du har et rigtig godt job, du arbejder rigtig hårdt, du gør det rigtig godt. Så du er inde i en spiral, hvor arbejdet tager utrolig meget af din tid. Og det er super spændende, og det gør én glad. For jeg er rigtig glad for mine kollegaer, og det giver mig meget at være her."

Set fra natten er problemet bare, at H sidder fast i dagen:

"Men ved at gøre det, når jeg jo ikke over til det andet, som jeg også gerne vil. Det er ligesom, at den succes, man har på arbejdet gør, at man ikke når over til det andet. Jeg har en fantastisk chef, der hedder E, som jeg taler med. Han siger: Der er jo også andet end det her. Der er jo også familie og så videre og så videre. Men så siger jeg, at det ikke bare er så let at hoppe ud af det her og derover, hvor man lige pludselig skal være noget andet. Men det bliver man nødt til... nogle gange bliver man nødt til at sige stop. Fordi ellers stopper det aldrig... Det er en følelse af at lige meget, hvor meget du lægger i det, så bliver vi aldrig færdige. Det er en følelse af, at man altid kan gøre mere, man kan altid gøre det anderledes."

Fra nattens perspektiv skal dagen stoppe. I natten er dagen nemlig ikke så vigtig:

"Jeg kan godt lide det, jeg laver. Men vi redder jo ikke liv, og det synes jeg nogle gange er vigtigt at holde det op imod, når man arbejder hele tiden. Man arbejder 80 timer om ugen, og man ser ikke nogle venner. Man bliver ved med at aflyse aftaler, og man gør ikke noget, selvom man har lyst til flere forskellige ting. Man har bare ikke overskud til andet end bare at hoppe i seng."

Netop det tema diskuterede H med en kollega forleden over nogle drinks. Det blev til en snak om lykke i natten:

"Det var spørgsmålet om: Er det her lykke? Er det penge, der definerer lykke? Er det frihed? Er det at være sammen med en og stadig føle frihed?... Det er det med, at man fokuserer på karrieren, og så er der andre ting, som man måske hele tiden tager for givet nok skal komme. Så enten har man været gift, hvor det er gået galt, eller også har man ikke været gift. Så stopper man pludselig op og tænker over, hvor stor en del karrieren har været af ens fokus. For hvad er det, der er rigtig, rigtig vigtigt?"

Et billede af nattens liv fik H i et besøg i et Munkekloster:

"Efter et forhold, der gik i stykker, var jeg i et Buddhistisk munkekloster i 14 dage. Det var ret hårdt, for man kunne ikke snakke med nogen, og man fik ikke noget kaffe, man fik ikke andet end vand og rissuppe og sådan noget græskarkarry, der ikke smagte særlig godt. Men da jeg så tog derfra, og jeg kan huske, at man skulle gå ad sådan en grusvej, og der var ingen telefoner. Der var ingenting, og man skulle bare stå og vente på denne her grønne bus eller røde bus, jeg kan ikke huske, hvad farve den var... Men jeg kan huske, at jeg kom ind i den her bus, og man havde ikke fået et brusebad i 14 dage, og dørene virkede selvfølgelig ikke, så de åbnede hele tiden, og der sad en, jeg kan ikke huske, om det var en mand eller en kvinde... men der sad en med en kasse med kyllinger ovenpå skødet, og luften var varm, og jeg kan bare huske denne her følelse af lykke. Det tænkte jeg meget over, fordi det var underligt, fordi det var det mest basale, det var overlevelse, det var ikke store fine hoteller, det var ikke diamanter, det var det mest simple, du overhovedet kan få. Så det har jeg tænkt meget over, at det ikke er fine sko, der gør det, men mere hvis du har det fundamentale. Det fundamentale skal være på plads, og i mit liv, der er det fundamentale ikke på plads, fordi der er en del, der hedder familie og tryghed, der ikke er opfyldt, og så er det så lige meget, hvor

meget der så kommer ovenpå, når den her del ikke er der... Jeg kan bare huske følelsen i min krop, der var lykke eller lykkelig... Jeg tror, at det er et billede af liv eller livet, der ikke var kompliceret. Det var bare livet..."

Så fra natten og nattens hjerte ser både dagens H og hendes kollegaer lidt underlige ud:

"Jeg tror, at det holder mange af os tilbage, for jeg kan se på mine kollegaer, at der er mange af dem, der har haft det på samme måde. Jeg tror, at enten må vi alle sammen være lidt underlige, eller også må vi alle sammen have det sådan lidt, at vi hele tiden er på vej."

Set fra natten er det væsentlige nemlig:

"Det her med at føle, at man har et tilhørsforhold, og at der er nogle mennesker, der betyder mere end noget andet, end noget som helst andet i verden... Det er vigtigt for mig at få en familie, og det er vigtigt for mig at have en følelse... eller det er mere end bare en følelse, for det er vigtigt for mig at have noget trygt, og det kan jeg mærke, at jeg mangler... Men det er også det der med at få et hus eller en lejlighed, hvor jeg bor, og der bor jeg i rigtig lang tid. Ting der ikke flytter sig, uanset hvor meget du flytter dig... så det er mere noget med at føle, at der er noget, der ikke flytter sig og ikke rykker sig. Selvfølgelig skal man ikke leve gennem en anden person, man skal mærke, hvad der er vigtigt for en selv, men jeg tror, at det er vigtigt for mig at få nogle ting, der er stabile."

Konsulent X

X fortæller, at han for et års tid siden havde det rigtig skidt. Det var i forbindelse med bruddet med sin ekskæreste. Det var ham, der forlod hende, men alligevel fik han det skidt. Dette på trods af, at han forlod hende på baggrund af nøje kalkuleringer af 'costs og benefits', og at han vidste, at han aldrig ville blive lykkelig med hende, fordi hun

krævede så meget af ham, at det gik ud over kvaliteten af arbejdsevne. Alligevel gør det ham nedtrykt i natten, når han tænker på, hvor godt det var at være sammen med hende, og de mere langsigtede perspektiver han havde drømt om med deres forhold. Men X arbejder meget, og set fra natten er han ofte så udkørt efter arbejdet, at han kun er i stand til at ligge på sin sofa og se TV. Egentlig ville han hellere læse en bog i natten, men det orker han desværre ofte ikke. For i dagen giver X giver sig selv 110% på arbejdet. Ligesom sine kollegaer er han derfor såvel mentalt som fysisk toptrimmet og fokuseret.

Fra dagen fortæller han mig, at han er drevet af muligheder. Han har aldrig haft et gyldent mål i dagen, som han er gået efter, siger han, og det har han heller ikke nu. I stedet sørger han altid for at holde alle døre åbne. Dagen er gjort af muligheder:

”Det har egentlig været sådan: Hvad har lydt spændende, og hvad er der kommet op af muligheder. Og de muligheder, der er kommet op, dem har jeg så taget og fået det bedste ud af. Som regel hvis du får en begrænset opgave, som du synes lyder kedelig, kan du bare prøve at se, hvad der kunne være spændende i den, og hvad du ligesom kan få ud af den, og hvad du kan gøre bedre. Hvis du ikke bare ser på den enkelte opgave, men ser lidt bredere, så kan du faktisk få nogle spændende opgaver ud af det meste... Det er sådan: Hvad lyder spændende og hvad kan jeg se mig selv performe i.”

I dagen kan X være lidt ”lidt selvfed”, og se sig selv performe indenfor alt, for der er nemlig ikke ”den opgave han ikke kan løse godt”. Til gengæld er han også villig til at give alt i dagen for at gøre det godt. I dagens lys, gælder det for X, at det ikke er den tid, han bruger om dagen på en given arbejdsopgave, der har betydning. I stedet handler det om den hastighed, med hvilken hans karriere bevæger sig fremad. Og i dagen kan X lide fart, og han er derfor også en af de konsulenter, der ikke har opholdt sig de 2-3 år på hvert karrieretrin med i stedet 1-2 år. For han er dygtig i dagen. Han er nummer et på sit karrieretrin, og det har han stort set været hele vejen op. I dagen er X et konkurrencemenneske, han konkurrerer hele tiden. Derfor passer Konsulenthusets struktur ham også godt, for ”der er altid noget at jage”, et nyt trin at bestige og nye

fagområder at indtage. Han sammenligner ofte sig selv med en cykelrytter, fordi der i cykelsporten altid er en oppe foran, som du kan indhente:

"Hvis du tager løb, der er det nemt at måle fremdrift, fordi du kan tage en mellemtid, og så kan du se, om du har forbedret dig. Måske handler det om, at du kan se, at du er blevet bedre. For mig at se, kan man blive bedre til en eller anden sport, eller du kan overføre det til dit arbejde, og så kan du yde din konkurrence der, og så bliver du også bedre. Fordi hvis du gerne vil være bedst, så bliver du også god. Hvis du har det der konkurrence-gen, så bliver du også god."

Så i dagen leverer X max hver dag:

"Jeg arbejder på den måde, at jeg giver alt, hvad jeg har. Jeg skal være der, hvor jeg engagerer mig meget, for der yder jeg bedst... Jeg kender mig selv godt nok til at vide, at den måde jeg fungerer på, det er, at jeg engagerer mig i det, jeg laver, og jeg giver mig selv 100%. Det er derfor, jeg leverer det, jeg gør, og det er derfor, jeg er god."

I dagen har X en farveskala for, hvornår og hvordan han leverer bedst, og den knytter sig til intensitet af arbejdspresset. Selv har han prøvet på egen krop at befinde sig på alle skalaens farvetrin og ved derfor fuldstændig, hvor han befinder sig bedst. Bunden, der er grå, var helt klart den værste oplevelse, det føltes som en spændetrøje, mens det røde, der er toppen af skalaen, var der, hvor han var ved at gå ned med stress:

"Hvis du har en skala, hvor der er gråt for neden og grøn, gul og rød ovenfor. Hvis du ligger nede i det grå, så keder du dig, i det grønne kører det på en måde, hvor du får energi. Så kan du bevæge dig længere op i det gule og det røde, og når du når op i det røde, så bruger du mere energi, end du har, og mere end der bliver skabt. Så kører du med et nettounderskud, hvor du tager nogle ressourcer ind, der skal betales tilbage senere. Hvis du er i det røde, så er det for meget. Men til gengæld er det nok i det gule, at du performer bedst, men det er også der, hvor du

begynder at skære ned på alle fritidsaktiviteterne. Det vil sige, at det er der, hvor du er på vej op mod det røde. I det grønne performer du også godt, men du har også tid til at have nogle fritidsaktiviteter.”

Selvom X har været i det røde flere gange, er han slet ikke i tvivl om, at det langt fra er sidste gang, at han har været der. Faktisk virker han ret sikker i sin sag, da han fortæller, at næste gang en opgave kræver det, så vil han ikke kunne lade være, endsige forsøge på, at holde sig derfra, selvom han ved, at det ikke er sundt:

”Jeg ville aldrig råde mine venner til at køre oppe i det røde, fordi det er det mest rationelle råd. Men engang imellem skruer vi mennesker det rationelle fra, og så er der nogle andre faktorer, der gælder. For jeg ved også, at hvis situationen kom igen, så ville jeg gøre det, fordi der ville være nogle andre faktorer, der spiller ind. Ikke fordi jeg hungrer efter det, men fordi du har commit’et dig til at levere noget. Eller hvis der er noget, der går galt, så du ikke leverer ekstra, så ryger alle de rationelle tanker ud om, at der er noget personligt, det ikke er så godt for...”

I dagen kan X dog også se visse fordele 'benefits' ved at bevæge sig op i det røde felt indimellem, fordi:

”På den anden side, så kan det godt være, at det er rigtig hårdt at køre oppe i det røde, men du har også opnået noget, der giver dig en god følelse... Og det kan faktisk også være, at den hurdle, som du er kommet over gør, at dit grønne felt er blevet udvidet, eller at det lyser stærkere grønt. Så på den måde kan det have nogle positive afkast.”

Men i dagen er X også bekendt med de 'costs', der kan være ved at befinde sig i det røde felt:

”Jeg kan huske på et tidspunkt, hvor jeg drak 1-2 af de store colaer om dagen bare for at få sukker nok til at holde mig vågen. Der havde jeg det tit sådan om natten, at jeg ikke kunne falde i søvn, fordi det hele bare kørte

rundt. Og selv hvis jeg skar ned på colaerne, hjælp det ikke, fordi der bare var så mange ting oppe i hovedet... og jeg lignede jo noget, der var løgn... men jeg havde ligesom langsomt bygget op over en periode, at jeg havde vænnet mig til, at det var helt normalt at have lidt ondt i maven og halsbrand og være sådan lidt omtåget i hovedet og have hjertebanken.”

Det tog X det meste af et år at komme sig efter sidste hårde og intensive arbejdsindsats, og det år er netop gået nu. X smiler, da han fortæller, at han er kommet styrket tilbage til dagen nu. Historien er knyttet til et projekt, han kørte for Konsulenthuset i udlandet:

”Jeg har kørt det mest sindssyge projekt i Konsulenthusets historie, og det kørte vi hjem i overbevisende stil på trods af, at det er et af de mest sindssyge projekter i Konsulenthusets historie, altså helt seriøst... Historien er den, at fra 1. august og frem til nytår, der kørte jeg som sagt noget af det mest sindssyge, vi har haft. Første gang jeg fik at vide, at der skulle et mirakel til, at det kunne gå godt, der troede jeg, at det var en joke. Det var den nordiske chef, der sagde det, og så blev jeg ringet op af den øverste chef, og han sagde det samme. Der begyndte jeg så at fatte, at det ikke var godt, hvis vi fejlede, når vi kom. Konsekvensen af, hvis vi fejlede, ville være, at et store firma skulle gå af den amerikanske børs og denoteres, og det lægger jo et voldsomt pres... Folk faldt fra, og der var nogen, der gik ned med stress, altså det var sådan virkelig tough. Men altså, vi kom igennem det, men det krævede så også en indsats, der var ud over alt. Det var høj-intensive 80 timer om ugen, og så var der oveni en rejsetid på 10 timer om ugen. Jeg blev indkaldt 1. august, og jeg havde overhoved ikke noget kendskab til, hvad det handlede om... Men vores data stemte ikke, og der var ikke nogen processer, så vi skulle også oprette processer, og vi skulle samtidig dokumentere dem, og samtidig skulle vi køre business as usual, og køre to kvartalsprocesser.”

Men det 'sindssyge projekt' fik ikke X til at give op i dagen:

"På et tidspunkt tog min leder op til mig og satte mig ind i et rum. Der sagde han: Enten så slukker du selv computeren og telefonen fredag middag, eller også kommer du og afleverer det til mig. Simpelthen fordi jeg ikke har en stopklods. Men så sagde jeg til ham, at jeg nok skulle slappe af. Så ringede han til mig en fredag eftermiddag for at tjekke mig, og så blev vi enige om, at det der med at stoppe midt på dagen fredag ikke holdt. I stedet blev vi enige om, at vi holdt en månedstid, hvor jeg tog hjem torsdag aften, og så måtte jeg ikke vise mig på kontoret hele fredagen."

Fra natten kan X's konkurrence-gen løbe af sted med ham:

"Han kender mig forholdsvis godt, og han kunne se, hvilket pres vi havde været ude for i for lang tid. Jeg tror også, at han kunne se, hvordan jeg var begyndt at reagere... For normalt er jeg rimelig afslappet og large. Men så havde vi nogle episoder, hvor en klient begyndte at skyde på os, og det var helt berettiget på alle mulige måder, men jeg havde bare ikke overskuddet til at sige: Fint nok, den tager jeg. Derudover havde vi også nogle folk, der begyndte at opføre sig fuldstændig åndssvagt, og det var også noget, som jeg skulle håndtere, og det tog da også en del på mig. Så jeg tror, at det var det hele sammenlagt. Men han kunne se, at jeg lignede udskidt æblegrød, det var der ingen tvivl om. Jeg var helt udkørt. Men så har man jo nogle reserver, som man trækker fra... men jeg har da også kunne mærke, at efter vi kom hjem 1. maj, der har jeg været rimelig øm i bærret. Der har også været nogle ting, der ikke har været så nemme at mærke, men hvor man var sådan øm i knæene. Det har nok fulgt mig sådan 3-4 måneder efter, hvor man kunne mærke, at man nok har kørt nede under nul-punktet, man har kørt langt nede under nul-punktet for, hvad man kan trække, og så tager det noget tid, før man kommer tilbage til nul igen. Det er først indenfor de sidste par måneder, at man føler, at nu er der fuld knald på igen, eller man føler, at nu har man fulde ressourcer igen. Altså, hvor man begynder at være lidt mere nærværende, når man snakker med nogen, og du bliver lidt længere, hvis du er ude til noget socialt og hele den menneskelige side. Du er også blevet lidt skarpere arbejdsmæssigt. Men

det er også godt lige at lære, at du kan køre på, men det koster også bagefter, men det har ikke kostet noget, der ikke kan komme igen.”

I dagen har X vundet, i dagen ser han det som en grundlæggende positiv erfaring, ikke kun fordi han har erfaret, at det ikke kostede noget, som han ikke kan få tilbage, men måske mest af alt fordi han har erfaret, at han er kommet ud af hele affæren som lidt skarpere arbejdsmæssigt. Men X's konkurrence-gen kan også anskues fra natten, og herfra havde det på et tidspunkt nær taget livet af ham:

”Jeg har sådan en konkurrencementalitet, men jeg har lært så meget nu, at man kun skal kæmpe de kampe, hvor man kan vinde, og man skal kun deltage i en konkurrencesport, hvor man kan vinde... Men altså, jeg er blevet en bedre taber nu... For at tage et eksempel så tidligere, da jeg var yngre, lavede vi på et tidspunkt en dykkerkonkurrence, der handlede om, hvem der kunne svømme længst under vand. Der var én, der svømmede 2 baner under vand, og så tænkte jeg, at det blev jeg nødt til at gøre bedre. Så jeg svømmede næsten 3 baner under vand, men da jeg var et par meter fra kanten, fik jeg et black-out, og skulle hentes op af vandet. På den måde har jeg aldrig nogensinde givet op. Jeg har også været med til at lave et væddemål, hvor vi sagde: OK, så løber vi en halv-maraton uden at træne først, og så ser vi, hvem der kan gøre det bedst. Der ødelagde jeg mine underben fuldstændigt, så de blev fyldt med væske ... De der åndsvage konkurrencer gør jeg ikke mere, jeg er blevet klogere. Men der er stadigvæk et eller andet med, at hvis du tager en kamp, så gør du det for at vinde. Man får sig nogle forskrækkelser undervejs, så nu tænker jeg måske lidt mere langsigtet end kun den ene kamp, sådan: Hvad skal der til for at vinde hele krigen? Hvor det tidligere var hvert eneste slag, der skulle vindes.”

Tilbage i dagen er kedsomhed den værste fjende:

”Hver gang jeg har siddet herinde, og der ikke har været knald på, så har jeg kedet mig bravt... Så bliver jeg ikke udfordret, og det svarer til, at man

står og bokser i en stor bold. Det der med, at man bare står og tjatter, det er ikke sjovt. Det er sjovt, når der er knald på... Arbejde, det gør man, fordi det er sjovt og spændende, og fordi du får energi af at være på. Man får ikke energi, hvis man bare står og snakker og snakker. Man får energi af at levere noget, på en eller anden måde får jeg energi ud af det... Det handler ikke om at vinde, det handler om ikke at tabe. Hvis jeg taber, så sidder jeg og keder mig... Jeg har prøvet at sidde på et projekt, hvor jeg var solgt ind som fastprisressource, det vil sige, at de havde solgt mig ind til at være der fuldtid. Men jeg lavede så de ting, jeg skulle på ganske kort tid. Ham, der havde solgt mig ind sagde, at så måtte jeg blive siddende ude hos kunden og lave, hvad jeg ville, jeg skulle bare sidde derude, fordi de skulle have face-time. Det var som at have spændetrøje på... og så kører du ned i tempo, og du leverer heller ikke så godt, du er heller ikke ligeså skarp, og du mister din kant."

I natten fortæller X, at han ligger i gammelt laset tøj på dækket af sin kæmpe store kridhvide sejlbåd og kigger ud over vandet, mens han drømmer om at sejle jorden rundt. For i natten er det netop sådan, at han slapper bedst af. I natten er han nemlig en helt anden person, end den han er, når han er på arbejde. I natten er han klodset, fjollet, ustruktureret og selv hans holdninger ændres. I modsætning til i dagen, hvor han altid er struktureret, rationel, velovervejet og strategisk. Sådan har han slet ikke lyst til at være i natten, fortæller han:

"For mig at se er der så stor forskel på mig som arbejdsperson og privatperson, at folk ikke ville kunne genkende mig. Hvis jeg er afslappet, så er jeg utrolig afslappet. Altså, hvis jeg nu holder fri, så er selv hjernen sat ned på 25%, og jeg er kluntet, og der er jeg ikke den skarpeste kniv i skuffen. Men når jeg får arbejdstøjet på eller får et telefonopkald, så skruer jeg op, og så vil jeg betegne mig selv som skarp. Så bliver man ultra struktureret. Det er ligesom, hvis du forestiller dig en bil, du kan sætte affjedring på. Enten så er den hård og sat op til at komme derudad og race af sted. Eller også skruer du den om til at være blød og kunne køre alle steder, være afslappet og cruise af sted. Sådan tror jeg, at jeg har det. Det

er sådan enten/eller. Jeg er ikke god til at være ind imellem... Og jeg er meget bevidst om, at jeg ikke vil have, at de to X'er mødes.”

Fra natten fortæller X, at han indimellem føler sig kynisk, fordi han holder en distance til alle, og lader opgaven komme foran alt. Men X gør alt op i 'costs og benefits', og med det mener han, at man aldrig skal investere mere, end man kan trække med ud. Derfor denne afstand mellem arbejde og privatliv, og derfor holder han alle kollegaer en armslængde fra kroppen, men kun en armslængde, fordi "alle kan gå rundt og være vejen til en god opgave". X holder bevidst afstand mellem dag og nat:

"Det, der er sket for mig, det er, at jeg har skåret mig selv over i to halvdele: En arbejdsdel og en fritidsdel, om du vil... Jeg ved ikke, hvorfor jeg ikke kan blande dem lidt mere sammen, jeg ved ikke hvorfor, det skal være enten eller. Der er jeg helt blank... Det har jeg ikke nogen problemer med. Jeg vil nærmere sige, at når jeg ikke har lyst til at være arbejds-X, så smider jeg alle tanker væk om, at man skal opføre sig pænt og ordentligt og fremstå velovervej og rationel. Så smider jeg alt det over bord.”

Det betyder helt konkret:

"Udover mine 3 nære venner så holder jeg alle en armslængde væk for ikke at eksponere mig selv. Det er en kold taktik, der hedder, at man skal kunne løbe væk fra alt på et kvarter, hvis du finder ud af, at der er noget, der ikke holder. Altså, hvis der nu opstår en situation, skal du ikke have noget i klemme, for du skal kunne handle rationelt, og det kan du ikke, hvis du har nogle følelser i klemme. Du skal kunne gå fra et sted uden at tabe mere, end du puttede derind, så du skal ikke putte for meget derind... Men det er også en erkendelse af, hvordan jeg er. Og med det pres jeg tager på mig på arbejdet, der ville jeg ikke også kunne klare at have et følelsesmæssigt pres. Det er egentlig noget, jeg har lært i forhold til et brud med en kæreste engang. Det syntes jeg tog for hårdt på mig, for der arbejdede jeg dårligt, og derfor siger jeg til mig selv, at jeg ikke vil kunne tage et følelsesmæssigt pres og så samtidig gøre mit arbejde godt.”

I natten fortæller X, at det altid har været sådan, at hver gang det går hårdt for sig på arbejdet, ender det med hans kærester. Han har prøvet det flere gange, og det har gjort ondt. Særligt sidste gang, hvor X altså opdagede, at han havde haft mere langsigtede perspektiver med forholdet. Men såvel forhold som brud påvirkede hans leverancer negativt, og så fungerer det ikke for X i dagen:

”Det er ikke det, at det ikke må koste noget. Det er mere det, at det tager hele rådighedsbeløbet. Og hvis der er noget, der tager hele rådighedsbeløbet, og du så lige pludselig ligger noget andet oveni, der også koster en masse, så kommer du i minus. Og hvis du er i minus, så er det skidt. For hvis du er i minus, så kan du ikke betale, og du kan ikke dele ud, som du gerne vil. Og lige på det her punkt, der er det svært at låne, fordi når du rammer nul, så er det svært at få fyldt op igen... Tidligere har jeg set, at hvis man har konflikter, og det er noget, man er meget engageret i følelsesmæssigt, så vil det tage kræfter. Det er ikke selve konflikten, men det er det, der koster kræfter, der vil gøre, at jeg var i underskud, når jeg gik på arbejde. Så det er konsekvensen og det ressourceforbrug, der hører til konflikten, som vil være svært at passe ind med, at du også skal levere noget, der er rigtig godt.”

Men selvom X kan være trist i natten, så er hans prioritering af dagen benhård:

” Jeg vil ikke have et 9-4 job eller 8-5 job, jeg ved ikke engang, hvad der hedder, men det vil jeg ikke. Så jeg prioriterer derefter, og så er det lige meget, om jeg er i et forhold eller ej... Jeg vil ikke give køb på mine ambitioner..., og det havde hun svært ved at acceptere. Så kommer der nogle clash, og de koster noget, og når der kommer for mange af de her clash, så bliver det sgu for træls, og så begynder det at koste for meget. Så får du ikke det ud af det, som du gerne vil have, og så bliver du nødt til at stoppe. Problemet er også, at jeg fik en reaktion, fordi man måske bagefter finder ud af, at man havde nogle langsigtede perspektiver i det forhold, og dem skal man så håndtere mentalt... Jeg tror, at det, der gjorde mig ked af

det, det var, at jeg jo vidste, hvor godt det kunne have været. Men jeg ved ikke, om der også lå det i det, at det var træls, at man ikke kunne skru ned for ambitionerne, og så var der nok også det inde over, om man skulle gøre det. Men efter enhver stor beslutning kommer der hvirvler, og jeg ville på ingen måde være glad, hvis jeg skulle gå rundt og lægge bånd på mig selv... Du kan se på de positive og de negative konsekvenser. Det positive er, at du er fuldstændig fleksibel, og du har ikke nogen, som du er ansvarlig overfor. Den eneste forpligtelse, du har, det er dit arbejde. Det vil sige, at når du har fri, så kan du gøre lige, hvad du vil. Det er den positive benefit, eller en benefit er vel altid positiv. Men der er selvfølgelig en åbenlys omkostning ved det, og det er jo, at du ikke får noget forhold med de gode ting, der er i det... Det vil jeg gerne udskyde. For på et eller andet tidspunkt, så har man vel fået lavet alt det, man gerne vil af sjove ting... Men det primære er nu risikoen for, hvis der nu sker noget, hvis der går noget galt, så koster det ressourcer, og det går ikke, når man kører på grænsen hele tiden."

I natten fortæller X, at han bor i en gigantiske penthouse lejlighed med den store tagterrasse med udsigt over havet. Skønt det er flere år siden, han købte og flyttede ind i den, ser den stadig temmelig ubeboet ud. Der står papkasser overalt, og der hænger nøgne pærer ned fra loftet, og der ligger bunker med papirer på gulvet. Faktisk er lejligheden så tom, at det runger, når han taler i telefon, så hans venner må bede ham om at gå ud i køkkenet og tale, for at de kan høre, hvad han siger. De eneste indretningsmæssige ting, der er på plads, er den bløde designersofa i stuen, og det store fladskærms TV, der hænger på væggen, fortæller han. Men fra natten fortæller X, at "sådan her er han helt sikker på, at det ikke skal være altid." Det er han helt sikker på. For i natten elsker X at rejse, og i natten er hans store drøm at sejle og at rejse langt væk. Han har tidligere rejst jorden rundt flere gange, hvor han også har boet og arbejdet. Hans drømme for fremtiden handler også om at rejse. Han kunne derfor også drømme om at sejle jorden rundt helt selv, eller at han om 10 år lever som "barfods fotograf i junglen" i Brasilien:

"Det handler om opgaven, og jeg synes, at det er vildt spændende at rende rundt i junglen og tage billeder... Altså, jeg kan helt vildt godt lide at rejse... For at få oplevelsen, gør jeg det, der er sjovt her og nu. Men hvis det går hen og bliver sådan, nu modsiger jeg mig selv, for hvis det går hen og bliver sådan en daglig trummerum, så kan du ligeså godt stoppe, fordi så kan du heller ikke gøre det godt. Hvis du har taget titusind billeder af aber, der sidder i træer, eller hvis du har sejlet jorden rundt, og kommer tilbage til det samme punkt, så er det ikke så spændende mere, og så er det heller ikke sjovt. Min drøm er nok nærmere, at nu gør jeg det her i en periode og så er det sjovt, og så gør jeg noget andet i en anden periode, og så er det sjovt, og noget tredje i en tredje periode, og så er det sjovt. Det er mere sådan en lystdrevet ting, fordi for mig at se, så skal du have det sjovt, og du skal ville noget. Du skal ikke sidde fast, for hvis du gør det, så kan du ligeså godt lægge dig til at dø."

I dagen er det sidste X vil, at lægge sig til at dø. For i dagen kan X lide at føle "det hårde træk", fordi han får et "kick" ud af at føle, at "nu sætter vi sgu gang i den, og nu trykker vi på speederen, og så sker der en hel masse. Det der med at føle, at du trækker dig fra et sted til et andet". Faktisk kan han lide det så meget, at han ikke kan undvære det. Han har engang prøvet en periode, hvor han ikke havde så travlt på arbejdet. Dagen var ulidelig:

"Som dreng kunne jeg sagtens sidde og spille computerspil. Mens jeg læste, kunne jeg også sagtens spille computerspil hele natten, og det gjorde jeg sammen med en ven, jeg boede sammen med. På et tidspunkt, da jeg fik meget tid, der tænkte jeg, at jeg kunne da prøve at spille computerspil igen, fordi jeg ikke helt vidste, hvad jeg skulle bruge den der tid til, men jeg fandt hurtigt ud af, at det kunne jeg slet ikke, fordi det gav mig ikke noget. Så det kunne jeg ikke... Vi har et ordsprog her, der hedder: Enten så skider du, eller også så skider du ikke. Du kan ikke sidde og skide halvt."

Derfor ser X, at:

"Der er fordele og ulemper ved alle veje. Der findes ikke nogen ultimativ vej... Men på et eller andet tidspunkt, så gør jeg noget. Det er et hundrede. For på et eller andet tidspunkt, så har man vel fået lavet alt det, man gerne vil af sjove ting"

Men i natten er det svært at se, hvornår X har fået nok af alt det sjove, og det forekommer ham i grunden lidt sygt:

"Det er sådan en evig konkurrence, og jeg kan jo heller ikke finde ud af, hvad målet er. Jeg ved ikke, om målet om ikke at tabe er godt nok. Det tror jeg ikke. Det bliver ved, indtil man siger: Nu stopper jeg... Måske løber vi efter et eller andet, som vi ikke vil definere ... Men hvad ville alternativet være? For er grunden til, at jeg siger, som jeg gør, at jeg aldrig har prøvet andet? Hvis man så kedsomhed som en sygdom, så er der en sygdom og nogle symptomer. Hvis nu det at kede sig er symptomet og ikke sygdommen, og konkurrencen er sygdommen, så er det store spørgsmål: Hvad er sygdommen, og hvad er den kommet af? Og hvis vi siger at herinde, der konkurrerer vi om at få succes. Fordi det handler om at gøre det godt, om at komme frem og sådan noget. Den konkurrence er båret af, at alle har et ønske og en drøm om at opnå den udefinerbare succes, som vi alle sammen jagter. Så på den måde er det også en drøm, man jagter her."

Konsulenten B

B er partner i Konsulenthuset. Men han er ikke en hvilken som helst partner. Han er den partner, der bliver fremhævet af alle de andre som exceptionel, både hvad angår personlig integritet, intelligens og skarphed. Han er høj, og hans hår er sølvgråt, og hans grå Armani jakkesæt sidder naturligvis perfekt uden det mindste anstrøg af folder. Fra dagen fortæller B, at han havde en skæg episode med sin søn forleden dag. Som

regel er det hans kone, der tager sig af hjemmefronten, men i dette tilfælde havde hun altså bedt B om hjælp. Han fortæller med latter i stemmen:

"Jeg havde sådan en skæg situation med min søn forleden dag, fordi han spiller World of Warcraft, og moren havde været efter mig, og hun havde også været efter ham, fordi han bruger 6-7 timer om dagen på at spille. Men så kan man sætte forældrekontrol på spillet, og så var jeg inde og forhandle med ham om, hvor mange timer han måtte spille, for han skal jo i skole og lave lektier. Det var sådan en rigtig hård far- og søn forhandling. Vi satte forældrekontrol på, og så sagde han: Nå, nu skal vi også have forældrekontrol på dit arbejde, far. Det var kvikt sagt, for hvad siger man så... jeg sagde ikke noget, for der er jo ikke noget at sige. Det er jo det, der er ikke noget at sige, for han har jo ret, så jeg grinede bare."

Når han ikke kan lade være med at grine, mens han fortæller historien om sønnen, så er det fordi, han synes, at: "Det var kvikt sagt", for B blev spillet: "skakmat". For B kender dagens prioriteter, og han spiller efter dagens regler:

" Det er jo prioriteten, hvis du er i det her spil. Målmanden går jo ikke hjem før kampen er slut, så det er jo nogle lange dage... Det er jo det, der tit sker med konsulenter. På et tidspunkt får de mand og børn eller kone og børn, og så får de et liv, som de gerne vil have mere styr på... Men jeg har jo prioriteret mit arbejde og så følt mig skyldig."

Episoden med sønnen kan derfor ikke rokke ved hans prioriteter i dagen på trods af, at han til tider føler sig skyldig i natten. Men hvis dagen skal ændres, kræver det andre argumenter end blot et spil, det kræver spørgsmål om liv og død. Det eneste, der således til tider kan bekymre ham ved sin levevis i dagen, er nemlig, hvorvidt det er for hårdt:

"Det er tiden, og du er hele tiden på, og så skal man være dygtig hele tiden... Jeg tror, at det slider, at man ikke får sluppet så meget af... Man får nok ikke sluppet så meget af, når man er på hele tiden... Så det eneste

der kan bekymre mig er, om det er en sund livsstil, og det kan man jo være usikker på en gang imellem... Fordi, det er jo et hårdt liv, det er det jo... Der er 2 på min alder, der døde sidste sommer, fordi de havde arbejdet sådan i mange år, og det er da noget, der får én til at stoppe op og sige: Er det nu smart? Kunne det også ske for dig? De døde begge to af hjerteslag, og 'it makes you wonder', når der er 2 der dør, inden de er 50. Det får mig til at tænke, så det har jeg tænkt en del over, det har jeg..."

Men B's tanker herom har ikke ændret ved hans prioriteringer. Denne dag ankom han kl. 8 til Konsulenthuset, og han ved allerede nu, at den i hvert fald bliver 8 igen, før han kan køre hjem. I dagen hader B at kede sig. Tingene skal helst gå hurtigt. For eksempel bliver han rastløs, hvis han er til møde med partnerskabet, hvor en diskussion trækker ud i det uendelige, selvom løsningen ligger ligefor, og han for længst har regnet den ud.

I dagen er B's position endda meget fin. Han sidder nemlig i en gunstig position i Konsulenthusets absolutte top, og han er ualmindelig velanset og respekteret. Faktisk er hans position ikke bare god indenfor Konsulenthusets mure, også andre bejler til ham. Og B overvejer altid muligheden for at skifte job:

"Fordi jeg får så mange gode tilbud. Jeg har fået 3 her over sommerferien, så det skulle da være mærkeligt, hvis der ikke kom et i løbet af 5 år, som jeg ikke kan sige nej til... det skal indeholde meget af det samme som det, jeg har i dag, bare noget mere og noget bedre... Det jeg laver nu med at drive nogle mennesker og med resultaterne, det tror jeg, at man kan få mange steder. Og det med at arbejde sammen om det, det tror jeg, at man kan opleve mange steder. Men det er ikke sikkert, at man vil opleve mange steder, hvor man har de samme værdier, som jeg har. Det kunne godt gøre en forskel."

Dagen betyder meget for B:

"Jeg vil gerne anerkendes af mine folk og mine kollegaer. Det er vigtigt for mig, at folk gerne vil arbejde for mig og spørge mig om, hvordan man gør det, eller at de gerne vil hjælpes af mig. Altså, det er vigtigt at blive brugt."

I dagen er det vigtigt at gøre det rigtige, det er vigtigt at følge dagen lov:

"Jeg tror meget, at forskellen ligger i integriteten. Altså, det der er nemt i et konsulentfirma at komme til at gøre er, at jeg siger én ting til dig nu, og så siger jeg noget andet til dig i morgen, fordi situationen hele tiden skifter, og der er nye kunder, der gerne vil have lavet noget... Altså, man kan sammenligne det med, da man gik i gymnasiet og blev inviteret til en fest. Så sagde man ja, og så kom der en ny invitation, og det var måske en fest, man hellere ville til. Der nogle mennesker, der siger: Så tager jeg bare den sjoveste, mens der er andre, der siger: Nu har jeg sagt ja, så det vil jeg ikke være bekendt overfor den første. Den slags situationer opstår meget tit, fordi det kører så hurtigt, og der opstår så mange muligheder. Så jeg tror, at meget af det med at være en god leder handler om, at hvis man har lovet noget, så holder man det. Det tror jeg, at folk værdsætter. Man skal sørge for, at man ikke skifter mening hele tiden, hvis man kan lave en bedre handel. Det tror jeg holder i det lange løb. Dem, der i denne verden er meget opportunistiske og siger: Jeg ved godt, at jeg lovede dig, at du skulle forfremmes, men nu har vi altså fået V, og han er altså mere erfaren, så du må forstå, at det er ham, der bliver forfremmet. Det tror jeg, at folk bliver kede af, og det tror jeg ikke, at de respekterer i det lange løb. Jeg tror, at det ligger i værdierne, og i at man er straight. Og det holder jeg meget fast i."

B holder fast i dagens principper, og han ville derfor aldrig bryde et løfte med en af sine medarbejdere:

"Det ville jeg slet ikke kunne gøre. Det ville jeg ikke kunne leve med. Det ville ikke kunne ske."

Faktisk bruger B en del tid på at fundere over medarbejdernes ve og vel i dagen, og han tænker altid langsigtet. Han skelner nemlig mellem, hvad der er bedst på den korte og den lange bane, og han har indtryk af, at mange er tilbøjelige til at tænke for meget på den korte bane. Sådan er det imidlertid ikke for B:

"Jeg har en medarbejder H, der havde arbejdet i udlandet, hvor hun havde fået en meget god løn. Men hun ville ikke holde ferie i år, fordi hun ikke fik nogen feriepenge, da hun lige var kommet til Konsulenthuset. Men så havde jeg fat i hende og sige: H, det duer altså ikke. Fordi jeg vil godt have medarbejdere, der også har 110 watt i øjnene efter sommerferien, så det havde vi en lang snak om... Og hun var meget ked af sin lønstigning, men hun havde fået en meget høj løn, og det skal passes ind med de andre. Så det havde vi en meget lang snak om, og det kunne hun egentlig godt forstå. Jeg med de andre partnere om det og fortalte, at hun var meget ked af sin løn, men jeg syntes ikke, at hun skulle have mere i løn, men jeg ville gerne give hende en uges ferie. Så jeg gav hende en uges ferie, og det blev hun meget glad for... Jeg vil gerne have 110 watt i øjnene, så jeg syntes, at det var vigtigt, at hun fik ferie, og jeg tror, at det betød noget, at jeg lyttede til hende. Så jeg slog to fluer med et smæk, og jeg tror, at jeg får det tilbage igen."

H fik en løn, der var meget høj indenfor Konsulenthusets rammer, og derfor ville det ikke være fair overfor hendes kollegaer, at give hende en højere løn. På den anden side var hun ked af det, så B er i grunden ganske godt tilfreds med sin løsning. Når dagens arbejde er vigtig for B, hænger det sammen med:

"Fordi det var sjovt, og fordi det var vigtigt for mig... Det vigtige er vel, at nå nogle resultater, og det vigtige er at drive nogle ting igennem. Det tror jeg. At drive nogle ting igennem sammen med nogle mennesker er grundlæggende. At der sker noget, at det er sjovt, og så har jeg en utålmodighed, der skal ske noget."

For i dagen handler det nemlig om:

"Dybest set handler det nok om at være glad, når man går på arbejde, og se nogle gode resultater. Det er det, der driver mig. Vi vokser, når folk de lærer noget, dygtige folk og gode resultater, glade medarbejdere og glade kunder. Det driver mig... Jeg bliver glad og stolt, når mine folk har lavet noget godt, og vi har flyttet noget, og vi har nået nogle gode resultater. Det er det, det drejer sig om..."

For dagen giver ham følelsen af at lykkes:

"Men dybest set så er det jo livsindhold, du får på dit arbejde. Du møder nogle mennesker, du har nogle glæder og nogle sorger. Det er jo dybest set det, du får... og så giver arbejdet mig følelsen af at lykkes med noget, og have succes med det, og den er meget vigtig, synes jeg."

I dagen opnår han nemlig gode resultater:

"Det er resultaterne, det at være sammen med mennesker og nå nogle ting og gøre en forskel... For eksempel kom jeg jo hertil for et par år siden, og der var ikke konsulentdel indenfor mit område. Der var en omsætning på 3 mio., og sidste år var der en omsætning på 30 mio. Så vi er gået fra 3 til 30 på et år, og det er resultat nok for mig."

Men i natten sammenligner han partnerskabet med et wolf-pack. Et primitivt forudsigeligt bundt vilde rovdyr:

"Det er mig, mig, mig, og de tænker ikke i helheder... Det er sådan et wolf-pack... De jager i flok, men når de først har fundet et eller andet bytte, så handler det om at få sin egen del af det. Sådan er det... Men sådan er jeg ikke."

Når B forklarer videre i natten, hvorfor han sammenligner partnerskabet med et wolf-pack. Det er fordi, ulve jager i flok, de kan ikke nedlægge sit bytte alene. Alle ulve har

således samme interesse, de vil nedlægge byttet. Fejler én ulv, den syge eller svage, vedkommer det alle. På samme måde, forklarer B, er det partnerskabets interesse at få store opgaver hjem og have tilfredse kunder. Fejler én konsulent, kan man miste både kunden og opgaven. Både på lang og på kort sigt. De er afhængige af hinanden i partnerskabet som i en ulvflok. Ingen kan klare sig alene. Men når byttet først er nedlagt, er det en anden sag. Så kæmper alle indbyrdes for egen vindings skyld. Men sådan er B ikke. Derfor adskiller han partneren B og vennen B. Derfor kan han ikke have venner på arbejdet:

"Ikke venner på den måde. Det kan man nok ikke. Det vil være svært, fordi der er ikke nogen, du kan dele dine inderste tanker med, og du har også en masse forretningsmæssige relationer, og det har du typisk ikke med dine venner. Med dem kan man jo sidde og snakke om sit bryllup, og det kan man ikke med nogen, man sidder og driver forretning med. Man er mere end bare kollegaer, og der er relationer imellem os. Vi passer på hinanden, for vi ønsker jo dybest set, at det skal gå hinanden godt, fordi vi er i samme båd. På den måde er der meget care. Men venner vil jeg ikke kalde dem, for det er svært, man kan ikke blande venskab ind i det der, det er for kompliceret. For lige pludselig kan det være svært at se, om det er vennen B, der taler eller om det er partneren B. Det bliver for svært at sortere i."

Nat og dag skal adskilles, og dagens dynamikker skal følges. Det bliver ikke lettere i takt med, at karrieren skrider frem:

"Det ligger jo indbygget i systemerne... det er jo en 'up or out' kultur. Du skal være 1-3 år på hvert karrieretrin, og hvis du ikke er det, så bliver du bedt om at finde noget andet. På den måde er der nogle gode udviklingsmuligheder og stærkt stigende kompleksitetskurver i opgaverne. Det er næsten som at søge ind på Officersskolen, du har valgt den vej at gå, og så følger der en karrierevej med sådan helt automatisk."

Natten lur i dagen og vanskeliggør dagens succes:

"Det er ikke normalt, at gå af som partner som 62-årig. Det er der ingen, der kan holde til, så det er helt normalt, at man holder op omkring de 50 eller midt i 50'erne, det er ikke nogen livsstil, det er det ikke. Men så er der nogle partnere, som trækker sig tilbage og lever af deres penge. Og så er der nogen af os, det er jo et lille land, vi lever i, så jeg tror, at halvdelen af os vil gå ud og få et andet job, og så halvdelen vil så ikke kunne, fordi de er blevet for meget konsulenter."

I dagen går B stilsikkert mod den mest succesfulde udgang fra Konsulenthuset. 5 års tid har han givet sig selv til at nå til afklaring, siger han. Men det er bestemt ikke let:

"Jamen, det var jo nemt nok så længe, man gik efter at blive partner. Fordi, det ligger jo i systemerne. Det er jeg blevet i et andet konsulenthus, og det er jeg her. Så på den måde kan du sige, at det der bliver svært er, når du når målet, og du samtidig af en eller anden grund har været så heldig, at nogen går på børsen, og du får nogle aktier, så du får rigtig mange penge. For så kan man lige pludselig ikke bare sige, at så skal du være partner, for det er du jo, og du kan ikke sige, at du arbejder for at tjene penge, for det gør du jo ikke. Det er en hobby. Så er det lige pludselig nogen helt andre værdier... Så bliver det, du er glad for vigtigst."

I dagen arbejder han nemlig ikke for penge. Dagen er hans hobby. Derfor har B heller ikke lyst til at trække sig tilbage og leve af sine penge. Selvom han faktisk er i en situation, hvor han kunne gøre det. Derfor har B ingen drømme om et andet liv, end det han lever:

"Jeg har ingen livsdrøm, det tror jeg ikke, at jeg har. Så bliver det sådan noget med arbejdet, folk, der er kede af det, eller noget salg, vi kan gøre bedre. Det er hobbyen, det tror jeg... Så nej, ikke på den måde. For det får jeg udlevet i mit job. På den måde ligger mit job meget op ad det, jeg går op i... du stiller noget svære spørgsmål, men det giver mig en følelse af at lykkes med noget. Have succes med det... den er meget vigtig."

B havde faktisk råd til at stoppe med at arbejde, men af den grund er det alligevel ikke en mulighed for ham at stoppe med at arbejde:

"Jeg har sparet så mange penge sammen nu, fordi jeg fik nogle aktier, da jeg var i Accenture, at jeg godt kunne stoppe med at arbejde. Så det er ikke det, der driver mig. Der er jeg forbi for lang tid siden. Men vi har også diskuteret det derhjemme, og det tror jeg ikke, at jeg kunne tage til tåls med ... Jeg tror ikke, at det vil ændre sig."

Men på trods af at B ikke har i sinde at vælge den mulighed, hvor han trækker sig tilbage og lever godt af sine penge, finder han dog natten som potentiel mulighed befriende:

"Nej, og som en af mine venner siger, så er det jo den ultimative frihed at have muligheden for det. Og det synes jeg er vigtigt, hvis det en dag bliver for surt, så kan jeg stoppe, og hvis jeg vil stoppe i morgen, så kan jeg gøre det."

Men tilbage i natten ser dagen således ud:

"Det kan ikke bruges til noget. Men det er som at gå efter en bjergtop, det kan man ikke bruge til noget, men det var målet at komme op på toppen. Men når du står deroppe, så er det jo ikke noget specielt, altså så har du den udsigt, men den var næsten ligeså god der, hvor du stod. Så er er jo ikke noget mål på den måde, anden end at du har gjort det. Det skal ikke bruges til noget... Har du ikke prøvet at gå i bjergene og så sige, at nu går I op der, og så går man derop og kigger, men dybest set kunne du ikke se ret meget mere... Jeg ved ikke, hvad det skal bruges til, men det var jo et mål. Det er processen, det er rejsen, der er det sjove, det er jo ikke at være der. Så man finder hele tiden nye bjergtoppe, fordi det er rejsen, der er det sjove. Det er ikke at stå deroppe billedlig talt."

Kapitel 7

Tre linjer hen imod den anden nat

Dette kapitel er første skridt på vejen hen imod udpegningen af den *anden* nats diagram. Jeg vil starte min søgning efter de linjer, som forbinder mest med mest *mellem* dagen og natten. De linjer, som jeg i næste kapitel vil sammenføje til en blid næsten tavs maskine, der ikke forbinder dagen og natten, men som i stedet gennemsyrrer og opløser dagen og natten. Når kapitlet er første skridt på vejen hen imod min den *anden* nats diagram, er det fordi fortegnelsen af linjerne laver en verden, der netop muliggør at se den *anden* nat.

Men inden kapitlet starter, er der tre forhold, jeg kort vil minde om. For det første vil jeg nævne, at min erkendelsesmæssige ambition ikke er fortolkning, hvorfor logikken i konsulenternes udsagn stadig søges rejst indefra det empiriske univers gennem de begreber, som de anvender.

Konsulenternes vendinger fra det foregående kapitel bliver derfor genbrugt i dette kapitel. Kapitlet vil altså stadigvæk befinde sig på samme plan, nemlig den empiriske teksts plan. Forskellen er imidlertid, at jeg i dette kapitel vil bringe orden, idet jeg vil søge efter forbindelseslinjer på kryds og tværs i dagen og i natten og mellem dagen og natten. Således vil begreberne, der er hentet udenfor teksten: Dagen og natten, få en helt fremtrædende, strukturerende karakter som ordning i tekstens plan. Hvor det i det foregående kapitel til dels var konsulenternes stemme, der var den dominerende, vil det nu være mig, der leder, mig der bringer orden. Det er med andre ord min stemme,

der taler. Endelig vil jeg minde om min ambition om at fange og forsøge at formidle: Stemningerne, intensiteten, hastigheden og følelserne i mine analyser. I det foregående kapitel arbejdede jeg derfor med de mange og lange citater, men i dette kapitel vil jeg arbejde med tekstens rytme og sprogstil.

Dette kapitel er derfor struktureret og ordnet efter henholdsvis konsulenternes dag og nat, og det er sket gennem de linjer, der synes at forbinde mest med mest, gennem de punkter, der så at sige gennemstrømmer de fleste af deres udsagn, henover forskellen mellem dagens og nattens logikker. Dagens umiddelbare erfaring og nattens refleksioner over det umiddelbare. Den første nat er ikke en spejling eller en negation af dagen. I stedet kan den siges at udtrykke en konkret organisering af, hvad der kan være dag, og hvad der kan være nat. Dagen og natten står således i et immanent forhold til hinanden, og den *anden* nat er, hvordan dag og nat forholder sig til hinanden, hvordan de står i relation til hinanden. Forskellen mellem dagen og natten er således ikke indholdsmæssig, den er erfaringsmæssig, og den er nødvendigvis helt konkret og empirisk specifik.

Jeg vil således i dette kapitel søge efter, om der er linjer, som ordner sig i teksten. Jeg vil med andre ord søge efter de mønstre, der gennemsyrrer teksten henover og imellem dagen og nattens logikker. Helt konkret vil kapitlet optegne tre forskellige *linjer*, der opererer ad tre forskellige dimensioner. Disse linjer træder frem mellem forskellige 3 dage og forskellige 3 nætter. Når disse tre dage og tre nætter stilles overfor hinanden, udspringer der tre diagrammer, som ikke fungerer adskilt, men opererer på hinanden og gennem hinanden. Ad denne vej kan der skitseres tre forskellige forbindelseslinjer: En *midlertidighedslinje*, en *uskyldiggørelseslinje* og en *intensiveringslinje*. Disse tre linjer opererer mest til dels henholdsvis mellem: *Lystens dag og afmagtens nat, viljens dag og afskyens nat* samt *lidenskabens dag og afsavnenes nat*.

Kapitlet peger på den *anden* nats diagram, idet det er disse jeg i det efterfølgende kapitel vil samle til den *anden* nats diagram.

Mellem lystens dag og afmagtens nat

Lystens dag og *afmagtens nat* forholder sig til hinanden gennem, hvorfor man arbejder så meget? Er det noget, man vælger, fordi man har lyst? Eller er det noget, man gør, fordi man ikke kan lade være? Er man fri? Eller er man ufri? Når denne dag og denne nat står i relation til hinanden, tegnes en linje af *midlertidighed*, hvor Konsulenthuset bliver et midlertidigt plateau.

I denne dags erfaringsform kan lysten til at arbejde mærkes som en kriblen indeni, ligesom det er helt nødvendigt at arbejde meget for at være glad. Denne dag arbejder derfor: Aftener, nætter og weekender. Den arbejder ikke, fordi den er tvunget til det, den gør det, fordi den selv har lyst. I dagens erfaringsform brænder man nemlig for sit arbejde, og man går op i det med liv og sjæl. Derfor er arbejdet den ubestridelige førsteprioritet i dagen. Første del af lystens dag, kan derfor følges gennem næsten fuldkommen friktionsløse linjer gennem arbejdstid. Her skal dagen ikke forklare sig, her møder dagen tilsyneladende ingen modstand af nogen art.

Således er der slet ingen udsagn, der handler om, at konsulenter ønsker at arbejde mindre, end de gør lige nu. Ligesom der heller ikke er eksempler i materialet på, at ledelsen har problemer med konsulenternes manglende engagement, manglende ambitioner, manglende lyst til at arbejde. Tværtimod er der utallige eksempler på konsulenter, der arbejder sig selv i sænk, der arbejder på trods af fysiske eller psykiske kvaler. I dagen forekommer det altså prestigefyldt at være den konsulent, der er i stand til at arbejde hårdst og længst, ofre mest og give mest. I dagen er der prestige i at være den, der sidst bukker under for træthed. Konkurrencen herom er hård, så det er ikke enestående at arbejde til klokken 4 om morgenen og komme tilbage igen for at arbejde videre kl. 7 samme morgen. Der skal mere til. Der skal arbejdes igennem hele natten, og derved springe en hel nats søvn over og stadig arbejde, når de andre kommer tilbage næste morgen kl. 7, hvis man skal gøre sig gældende i denne konkurrence.

For denne dag er en 37 timers arbejdsuge derfor på ingen måde efterstræbelsesværdig, og derfor er der ingen ambitioner om at minimere tidsforbruget

på arbejdet. Denne dag ønsker ingen øvre grænse for en arbejdsuge, og den er taknemmelig for, at en sådan ikke eksisterer i Konsulenthuset. For den er det nemlig ikke en straf at blive fuldtidsstaffet på to projekter, det er snarere en belønning. Til gengæld er det en straf at blive fuldtidsstaffet på et projekt, hvor arbejdet kan klares på den halve tid, og hvor man den resterende tid er tvunget til at levere tom face-time. Det føles som en spændetrøje. Det ville derfor være en modbydelig straf i dagen, hvis en øvre grænse for arbejdstiden blev håndhævet. For en sådan fiktiv øvre grænse ville være en begrænsning af ambitionerne og engagementet. Det ville være en begrænsning af muligheden for at gøre det, man bedst kan lide. Det ville være både synd og skam. Det ville være ærgerligt og ubehageligt for denne dag.

I dagens erfaringsform er det slet ikke et anliggende at vurdere, hvor meget tid der egentlig bruges på arbejde. For i dagens erfaringsform ligger arbejdet nemlig meget tæt op af hobbyen, i dagens erfaringsform er arbejdet faktisk oversætteligt med en hobby. Derfor hverken kan eller skal tingene skilles unødigt ad. Telefonen er altid tændt, man er altid klar til at træde til, hvis en opgave skulle kræve det. Man er også ofte væk hjemmefra til arbejdsrelaterede arrangementer som biografture, udflugter og forskellige sportsaktiviteter. Alt sammen i Konsulenthusets regi. Dertil kommer middage og netværkspleje, en øl med kollegaerne efter arbejde. Alt dette tælles ikke som arbejde, for sådanne aktiviteter kan i dagen sidestilles med en løbetur i skoven, eller alternativt en aften i sofaen foran fjernsynet. I dagen er en adskillelse mellem arbejde og fritid i grunden helt og aldeles irrelevant.

Set i dagens lys er arbejdet faktisk så spændende, at det ikke bare forekommer svært eller irrelevant at skelne mellem arbejde og fritid. I dagen ville det være direkte forkert at foretage en sådan adskillelse. For det ville være både synd og skam, hvis man skulle binde sig til kun at arbejde 37 timer, det ville være både synd og skam, hvis man ikke kunne give den en skalle og arbejde meget. Det ville være ærgerligt, hvis man skulle tvinges til at se de ekstra arbejdstimer, der leveres som en belastning. I dagen er en 37 timers arbejdsuge er altså ikke et gode, men i stedet en begrænsende belastning. For i dagen er det lysten, der driver værket, og derfor prioriteres arbejdet behårdt.

Dagen elsker arbejdet, så alt må vurderes i relation til arbejdet og kvaliteten af leverancer. Dagen vil til hver en tid prioritere arbejde før personlige aftaler, og derfor trækker den et spor af en lang række aflyste aftaler bag sig. For i dagens erfaringsform er ambitionerne så vigtige at vedligeholde og pleje, at alt andet må planlægges i forhold arbejdet, så det får de mest gunstige vilkår. Derfor kræver dagen, at alle andre prioriteter bidrager positivt til dagens leverancer, og det gælder både familie, venner og fritidsinteresser. Således kan familie og venner fungere som et både nødvendigt og kærkomment pusterum udenfor arbejdet, hvor der lades op til morgendagens leverancer. For der leveres bedre med et friskt og udhvilet hoved. Sport kan have den samme rekreative effekt. I dagen er glæde og generel trivsel således afhængig af et velfungerende arbejdsliv. Derfor er arbejdet vigtigt, og derfor står det ikke til at ændre. I dagen er hovedsagen, at der bruges den tid, der skal bruges på arbejdet. Der er intet i dagen, der må virke forstyrrende på kvaliteten af leverancer. I denne dag er der intet, der kan ændre ved, at arbejdet er førsteprioritet. *Lystens dag* intensiveres og kulminerer, når det bliver en umulighed at være glad, hvis arbejdslivet ikke fungerer, hvis man ikke kan levere på arbejdet.

I denne dag skal man have lyst til sit arbejde, og man skal have det godt med det, man laver, ellers må man omgående finde noget andet. For i dagen er det kun lediggang, der kan give stress, manglende lyst til at arbejde forbindes også hermed. For eksempel dem, der knokler på alle tider af døgnet, fordi de tror de skal, de kører sig selv i sænk. I dagen arbejder man kun om søndagen, fordi man vælger det, og fordi man ikke har noget imod det. Det vigtige i dagen er, om man har det godt med arbejdet her og nu. Denne dag arbejder, fordi den selv vælger det. Derfor må den hele tiden mærke efter, om den har det godt, eller om den ikke har det godt. Denne dag arbejder af lyst, alle andre årsager er forkastelige og uværdige i dagen.

I *lystens dag* er arbejdet derfor et personligt anliggende. Når det er lysten, der driver værket, er arbejdet eksklusivt et personligt valg og ansvar. For Konsulenthuset styrer ikke konsulenterne tid, det er kun dem selv, der har styr på sig selv, der har styr på deres personlige tid. Dagen tilbyder muligheden for at deltage i et hav af spændende opgaver i Konsulenthuset, og disse er derfor svære at vende ryggen. Det er ikke fordi, det er et krav fra Konsulenthuses side. Denne dag gør det, fordi den har lyst. Derfor

ville alt andet være begrænsende og undertrykkende. Det gælder også muligheden for at skrive med på et stort tilbud, der får det til at krible indeni for at være med, for man ved jo aldrig, om dette tilbud kan være vejen til at opfylde de personlige salgsmål for året. Man ved jo aldrig, om dette tilbud kan føre én videre i karrieren. Konsulenthuset har status af et midlertidigt plateau, hvorfra konsulenterne potentielt skal kunne komme videre fra. For i dagens erfaringsform er karrieren som *windows of opportunities*, og derfor skal alle døre holdes åbne, og de chancer, der viser sig, skal gribes. Dagen forfølger alle muligheder. Derfor ser denne dag arbejdet som et spil, som skal spilles med snilde. Denne dag ser, hvor vigtigt det er at blive fortrolig med spillereglerne.

For hvis arbejdet skulle gå hen og blive kedeligt, så skal denne dag skifte til et andet arbejde. Denne dag arbejder derfor ikke i Konsulenthuset, fordi den ikke kan få andet job. Den arbejder i Konsulenthuset af lyst og ikke af nød. Derfor er det nødvendigt, at den altid har muligheden for at skifte job, hvis Konsulenthuset ikke længere forekommer tilfredsstillende. Derfor er det nødvendigt, at den hele tiden sørger for at højne såvel sin interne som sin eksterne markedsværdi. Den må kende sit værd, ligesom en fodboldspiller, der handles.

For denne dag er det en præmis for et velfungerende arbejdsliv, at den har mulighed for at skifte til et andet arbejde. Og for at sikre dette er den tilmeldt headhunterbureauer, hvorfra der jævnligt kommer tilbud om tilsvarende jobs hos konkurrenter eller om lukrative lederjobs i industrien, og dagen går til diverse jobsamtaler for at have mulighed for at kunne vurdere, om Konsulenthuset er det rette sted. Gennem jobtilbud og samtaler bliver den personlige markedsværdi fastsat og bekræftet, også selvom der oftest takkes nej til tilbuddene på trods af højere løn og bedre arbejdsforhold. Men i denne dags erfaringsform holder man sig ajour med de tilbud, markedet byder, alt andet ville være dumt. Uden den viden ville det nemlig være umuligt at vide, at når netop Konsulenthuset vælges som bedste mulighed her og nu, så er denne vurdering sket gennem nøje overvejelser og nøgterne vurderinger. Overvejelser over fordele og ulemper, costs og benefits både på den korte og på den lange bane.

Værdien af diverse jobtilbud vurderes både i relation til de udfordringer og læringskurver, jobbet kan tilbyde, men også i relation til den lønstigning, jobbet kan repræsentere. Det giver på ingen måde mening at skifte til et job, hvor lønnen er lavere. Og jo højere løn i Konsulenthuset, des højere lønstigning kræves der for at gøre et skift eftertragtet og derved relevant. Et års arbejde i Konsulenthuset er nemlig ofte en bedre investering end et tilsvarende års arbejde ude i industrien. Ikke kun økonomisk, men også læringsmæssigt. Så når man arbejder i Konsulenthuset, handler det også om, at Konsulenthuset med sine ekstremt stejle lærings- og kompleksitetskurver er det bedste sted, hvorfra horisonten af potentielle arbejdspladser udenfor optimeres bedst muligt. Det skal gå op, op, op. Der er kun én vej i dagen, og det er fremad og opad. Kun ad denne vej opretholdes muligheden for til hver en tid at gå til noget bedre. For denne dag ser, at hvis den ikke er presset, så har den også de bedste muligheder for at træffe de bedste beslutninger. For de bedste beslutninger tages ikke under pres. For så er det ikke en personlig beslutning. Derfor vil dagen minimere pres fra omgivelserne, den vil selv bestemme.

Derfor er den personlige markedsværdi helt afgørende for dagen. For hvis man er dygtig og har en høj markedsværdi, så reagerer man også mere harmonisk, fordi der ikke er *frygt* med inde over. Så slapper man af, og så opnår man en gennemslagskraft så stor, at det til tider bliver skræmmende. Samtidig er det en raffineret detalje, at den eksterne markedsværdi altid skal være højere end den interne. For hvis man sørger for at udvikle sin karriere på denne måde, så kan man hele tiden vokse i Konsulenthuset samtidig med, at man altid kan gå, når man vil. Hvis det er tilfældet, bliver man kold overfor alt. Så kan chefen ikke sidde og true med, at det ikke går længere, for det er ikke muligt at true én, der er fuldstændig ligeglad. Så bliver man som de vanvittige børn, der ikke frygter noget, hverken fængselsstraf eller tæsk. Så er der ingen sanktionsmuligheder. Så bliver man uafhængige og urørlige. Man behøver ikke at finde sig i noget. Man hæver sig over omgivelsernes krav. Man opnår en *frihed*. Således arbejder denne dag sig mod en frihed, der er mere end blot en følelse. Det er en frihed, der ikke kan besiddes, som ikke kan opnås én gang for alle. Men denne dag tilkæmper den kontinuerligt. For det er ikke en frihed fra noget, i stedet er det en frihed til at gå til hver en tid.

Således tilbyder dagen en frihed til de konsulenter, der arbejder af lyst. De mest hengivne konsulenter bliver ad denne vej også de mest frie. Man kan sige, at de kan lege med spillet, når de kender reglerne. De ser spillet, de ser formen, og de gennemskuer den, og på den måde slår de spillet indefra på spillets egne præmisser. De vender magten mod magten og sikrer sig en position, hvorfra de kan stille krav til Konsulenthuset. Krav om deltid, krav om højere løn, om deltagelse i særlige projekter, samarbejde med særlige kollegaer, sammensætning af særlige projektteams. Frihed til at gå ind til chefen og sige, at det ikke går mere, selvom man tjener over 4 mio. om året, og så tage hjem eller køre op i sommerhuset og sidde og kigge ud over vandet i rigtig lang tid. Det er frihed. Det er den frihed, man har, når man er meget dygtig. Således er *frihed* vel i en eller anden forstand *tryghed* for konsulenterne. Det er friheden til at forlade Konsulenthuset til noget bedre. Det er muligheden for at forlade Konsulenthuset i det øjeblik, hvor det skulle gå hen og blive kedeligt. Hvor det skulle gå hen og blive trivielt. Det er friheden til at have det sjovt.

Men denne nat stiller spørgsmålstejn ved dagens lyst til at arbejde. Så denne nat sætter de mange arbejdstimer i det forhold, at konsulenter ikke producerer noget, der er særlig vigtigt. Den fokuserer på, at deres arbejde ikke redder liv. Den stiller spørgsmålstejn ved dagens lyst til konkurrence, den stiller spørgsmålstejn ved dagens behov for målinger. Derfor foreskriver den, at konsulentarbejdet aldrig må være mere betydningsfuldt end, hvis man havde siddet bag skranken i en bank. Set fra dette indholdsmæssige perspektiv kommer de 80 timer, man bruger om ugen på arbejdet, i bund og grund til at fremstå meningsløse og ligegyldige. Så i nattens erfaringsform ser det hele radikalt anderledes ud. Natten ser nemlig, at det kræver en vis kold taktik at nå denne frihed. Den ser, at det kræver visse ofre.

Således træder nattens erfaringsform frem ved siden af dagens erfaringsform. Lystens friktionsløse dag møder modstand i natten. Dagen begynder allerede at gå på hæld, når arbejdsdagen ikke kan kortes på trods af gentagne ønsker fra ægtefælle eller børn. Når arbejdet også i tilfælde af skilsmisse må være første prioriteten, også selvom prioriteringen ikke sker af hensyn til forpligtelser i relation til Konsulenthuset, også selvom prioriteringen ikke bare sker af hensyn til sig selv, men også af hensyn til børn. I afmagtens nat er det nemlig slet ikke muligt at være en god forælder, hvis arbejdet ikke

fungerer. I dagen kan der sættes forældrekontrol på børnenes tidsforbrug på computerspil, men i natten kan der ikke sættes forældrekontrol på tidsforbrug på arbejdet. Her sætter natten dagen skakmat. For målmanden går aldrig hjem, førend kampen er forbi. Afmagtens nat ser, at det ikke kan være anderledes. Denne nat ser, at det er en nødvendig forudsætning, at arbejdet er førsteprioritet. Denne nat ser, at dagen slet ikke kan have det godt, hvis den skal gå rundt og lægge bånd på sig selv. Men denne nat har ikke arbejdet som førsteprioritet. Denne nat arbejder ikke af lyst. For i natten handler det nemlig hverken om ambitioner, succes eller penge. Derfor ser denne nat det som et problem, når arbejdet får lov til at fylde så meget. Problemet er, at hvis dagens lyst til frihed gennem succes forfølges, så kommer man aldrig over til det andet, som natten egentlig gerne vil. Så denne nat kræver, at man siger stop, ellers stopper det aldrig. Det er helt uforståeligt for denne nat, hvorfor den er blevet i Konsulenthuset så længe, og den ved slet ikke, hvorfor arbejdet er så vigtigt. Denne nat peger væk fra Konsulenthuset, men af helt andre grunde en dagen. Denne nat ser, at opholdet i Konsulenthuset skal være midlertidigt.

Men den er magtesløs overfor dagen. Den ser, at det er svært, når den er lullet ind i dagens arbejdsspiral. Den ser, at det er en spiral, der består i, at man har et rigtig godt job, og man derfor arbejder rigtig hårdt, og samtidig gør det rigtig godt, har det godt, arbejder hårdt og så videre og så videre. For natten ser, at arbejdet er super spændende, den ser, at det er sjovt, og den ser, at det gør den rigtig glad i dagen. Derfor kommer arbejdet til at tage utrolig meget tid. Men nattens førsteprioritet er slet ikke arbejdet. Det er jo i bund og grund familien. Natten lider, når det er en umulighed at komme tilbage fra barsel og kun levere middeld godt. Natten lider, når det simpelthen ikke kan lade sig gøre kun at levere til et 10-tal. Men natten har også svært ved at modsætte sig dagen, når den altid har været vant til at få gode karakterer, når den altid har været vant til at klare sig godt i det meste af det, den gjorde. Det er svært, når den bare er vant til, at middelkarakter ikke er godt nok, så har den svært ved at slippe dagens krav. Denne nat ser, at dagen altid har gjort alt det rigtige, den har gjort alt det forventelige, alt det der skulle til. Den har kæmpet sig vej op gennem systemerne. Den har gået på universitetet og gennemført en længere videregående uddannelse, den har taget en MBA, den har været udstationeret, og den har været ude i industrien. Så hvis man ser på dagens karriere, så er det som at sætte nogle mænd på et samlebånd, og

så kommer der en partner ud af det. Dagen arbejder af egen lyst, mens natten ser, at den er produceret på et samlebånd.

Derfor må man leve med at være så presset på arbejdet i perioder. Derfor må natten drikke 1-2 store colaer om dagen for at få sukker nok til at holde sig vågen. Hvor den har det sådan, at den ikke kan sove, fordi det hele bare kører rundt, og hvor det ikke hjælper at skære ned på colaerne. For det er ikke sukker eller koffein, der er skyld i søvnløsheden, men i stedet de mange ting, der kører rundt oppe i hovedet. Det er de perioder, hvor den ligner noget, der er løgn, hvor den ligner udskidt æblegrød, fordi den er helt udkørt. Det er perioderne i det røde felt, som den langsomt og gradvist over tid har vænnet sig til. De perioder, som den efterhånden er blevet så fortroelig med, at den glemmer, at det ikke nødvendigvis er helt normalt med en almentilstand med ondt i maven og halsbrand, hjertebanken og en følelse af at være sådan lidt omtåget i hovedet. For dagens krav om succes tillader aldrig et 10-tal, dagen tillader ikke middelmådighed, og natten kan føle sig magtesløs overfor dagen. Denne nat ser, at dagen ikke kan styre sig selv.

Denne nat ser, at dagen vil presse sig selv for at vinde, også udover grænsen for fysisk smerte, hvor kroppen i sig selv udviser fysiske reaktioner. Som når den løber en halvmaraton uden træning og ødelægger sine underben, så de bliver helt væskefyldte. Eller når man vælger at tage udfordringen op i det maraton, som den ikke har trænet til på grund af længere tids sygdom. Eller som i en svømmekonkurrence under vand, hvor en af konkurrenterne overraskende svømmer to baner under vandet, hvilket forekommer umuligt at slå. Men en dykkerkonkurrence om, hvem der kan svømme længst under vand, skal vindes. Selvom det er blandt venner. Svømmer en konkurrent to baner under vand, må det gøres bedre. Så skal tre baner svømmes, også selvom man efterfølgende må hentes op af vandet, også selvom det er med livet som indsats. Denne nat ser, at viljen er en forbandelse. Derfor ser denne nat, at hjælp må hidkaldes.

Det er chefen, der må komme rejsende og gribe fysisk ind, når man er ved at brænde sammen. Det er chefen, der i enrum må beordre computer og telefon slukket om fredagen, og det er ligeledes chefen, der må ringe og tjekke at denne ordre overholdes. Det er chefen, der må initiere aftalen om, at det er OK at levere middelmådt efter en

barsel. Det er chefen, der må spørge om, hvad man sidder og laver midt om natten, der er så vigtigt, at det ikke kan gøres næste morgen, og det er også chefen, der må minde dagen om, at der er andet i livet end arbejde.

En ægtefælle kan også hidkaldes som hjælp. Det kan være, når man bliver grebet af behovet for anerkendelse, behovet om hele tiden at ville nå mere. Når dagen presser sig på, og projekterne strammes til og bliver et spørgsmål om liv og død. Selvom familie og børn er den højeste prioritet i natten, kræver det en ægtefælle, der hjælper med at følge disse prioriteter. En ægtefælle, der forbyder arbejde og en åben computer om aftenen. En ægtefælle, som samtidig er villig til igen og igen at skændes om prioriteringen af arbejdet. Hvis man ikke har børn, kan disse også ansues som fiktive hjælpere. Men den hjælp, der hidkaldes, synes nærmest at forstærke lysten.

Så afmagts nat trækker et spor af frygt og uro. Den ser, at dagens livsstil ikke er holdbar. Der er nemlig ingen, der kan holde til det høje pres, til det høje intensitetsniveau i længden. Derfor er det ikke normalt at gå af som partner som 62-årig. For der er ingen, der kan holde til at være på hele tiden. Det er et hårdt liv. Det er ikke nogen livsstil, det er det ikke. Så på et eller andet tidspunkt, så må man gøre noget andet. Det er et hundrede procent sikkert. Den ser, at det må stoppe.

Hvor dagen lover en frihed, så fratages denne frihed af natten. Dagens frihed bliver nattens fængsel, men begge dele kalder på en ny begyndelse. Både lystens dag og afmagts nat peger på Konsulenthuset som et midlertidigt plateau til vejen videre til en ny begyndelse. Vejen videre til en anden mulighed, uden at vejen dog er den samme. Denne dag og denne nat kan altså stå i forhold til hinanden ved, at arbejdet i Konsulenthuset gøres midlertidigt. Således står lystens dag og afmagts nat i relation til hinanden gennem en midlertidighed.

Lysten dag og afmagts nat peger videre på teamet i den næste dag og den næste nat, idet den samtidig har indikeret, at dagen og natten også er forbundet med hinanden gennem en indre spænding af: Hvem man er?

Mellem viljens dag og afskyens nat

Den anden dag er *viljens dag*, og den *anden* nat er *afskyens nat*. De står overfor hinanden gennem mig og ikke-mig, og når denne dag og denne nat står overfor hinanden, kan man både hele tiden være sig selv og aldrig være sig selv. På én og samme tid. Denne dag og denne nat tegner en linje af *uskyldiggørelse*.

Viljens dag ser, at konsulenter er i besiddelse af nogle helt særlige viljer, der ikke kan tilegnes. Enten har man den, eller også har man den ikke. Konsulenter må nødvendigvis have den, for det er ikke muligt at være konsulent, hvis man ikke er konkurrencemenneske. Konsulenter ER konkurrencemennesker.

Viljens dag er således en del af en helt speciel psyke, en særlig personlighed, en særlig konkurrencementalitet. Det er et særligt konkurrence-gen, som man er født med. Det er en genetisk disposition, som man altid har haft med sig. Selv fra barnsben adskiller man sig fra sin familie ved disse viljer. Selvom man altid har måttet høre, at det handler om at være med og ikke om at vinde, så de har altid været uenige. Selvom man altid har måttet høre, at man ikke skulle tro, at man var noget særligt. For de fleste konsulenter kommer fra familier, hvor ambitionen aldrig har drevet mennesker, men hvor det i stedet har heddet sig: Du er født ind i det her, så det er her, du skal blive. Derfor har man altid forsøgt at være rigtigt god til nogle ting. Derfor er det en blåstempling, at man er den første i sin familie, der gennemførte en længere videregående uddannelse. Derfor har man altid fået gode karakterer i skolen, og man har aldrig prøvet at ligge i midten af feltet. Man har kun prøvet at ligge i toppen. Dagens vilje er noget indre kraft, man er beriget med. Viljens dag kæmper altid for at vinde.

I denne dag er de mennesker, der er konsulenter, nødvendigvis konkurrencemennesker. For ellers ville man slet ikke være konsulent. Man tiltales af sport, fordi sport indeholder et element af konkurrence. Når Konsulenthuset laver en eller anden aktivitet, så er der næsten altid en eller anden konkurrence inde over. For i denne dag virker det som om, at alle er interesserede i konkurrencen. Denne dag har altid godt kunnet lide at blive udfordret og at vinde, og den bliver klart mere grebet af

noget, hvis det rummer et konkurrenceelement. Denne dag kan derfor godt lide udfordringer generelt.

Denne dag vil vinde, og derfor kan den også godt lide at blive vurderet. Den kan lide at blive målt og vejet og honoreret efter indsats. Det er nemlig rart at vide, hvor man ligger i feltet, hvor man er god nok, og hvor der er plads til forbedringer. For det er rart at vide, at man slår til, at man er god nok. For denne dag ved ikke noget, der føles bedre end at vinde. Sejr er det bedste! Det er vigtigt at vinde, sådan er det bare, det er rodfæstet i denne dag. Denne dag ville slå sig selv ihjel for at vinde. Derfor er det ligegyldigt at spille, hvis man ikke spiller for at vinde. Derfor nægter denne dag at give op, og derfor yder den altid sit maksimale. Den skal yde sit maksimale, ellers kan den ligeså godt lade være. Derfor har den altid terpet lektier og pensum igen og igen upåagtet træthed og udmattelse. Derfor skal den gennemføre et planlagt maraton på trods af sygdom og skader. I denne dag er afbud nemlig slet ikke en mulighed. Denne dag skal vinde, også når det gælder et spil Ludo med familien eller en dykkerkonkurrence. I denne dag går dagen benhårdt efter sejr, også selvom det kan virke usympatisk og sygt i natten.

Det er dagens vilje, der producerer dagens vindere. For denne dag ser, at man kun vinder, hvis man virkelig vil vinde. Den ser, at man kun bliver bedst, hvis man vil være den bedste. For hvis man er ligeglad med sejr, så vinder man heller ikke. Hvis man er ligeglad med, om man løber 10 km. på under 40 minutter, så gør man det sandsynligvis ikke. Dette skal ses i modsætning til, at hvis man virkelig gerne vil vinde, hvis det betyder meget, så kan man lige vride de sidste minutter ud af det. Derfor bliver man kun en vinder, hvis man vil være en vinder. Derfor ser denne dag, at hvis man gerne vil nå noget, så skal man være et sted som Konsulenthuset. For denne dag vil leve livet, og det skal ikke være pengene, der begrænser den.

Denne dag kredser om sejre, og derfor er konkurrencer et must. For denne dag er det derfor Konsulenthuset leverer konkurrencer til fulde. Det gælder både værdige konkurrencer, utallige konkurrencer og potentielle sejre. For der er konkurrencer overalt i Konsulenthuset. Først og fremmest i selve organiseringen i op eller ud kulturen, men også mere specifikt i: Årets medarbejder, Bedste leder, Største salg, flest fakturérbare timer, højeste karakterer og bedste målinger både løbende og årligt, bedste indenfor

karrieretrin. Men også indenfor de såkaldte fritidsaktiviteter i klubregi: Bedste løber, Bedste golfspiller, Bedste fodboldspiller, Bedste roer, Bedste squashspiller etc. Ligesom der sideløbende synes at være konkurrencer om: Bedste forælder, højeste personlige integritet, mindst søvn og mest arbejde, bedste maratonløber, højeste løn, drikke flest øl. Således muliggør Konsulenthuset ikke alene én men flere løbende sejre og vindere. Og ikke nok med det så kårer Konsulenthuset også vinderne. Derfor er Konsulenthuset ideelt for vindere.

Derfor foretager denne dag en benhård prioritering, hvor den ikke giver køb på sine ambitioner. Derfor arbejder denne dag på den måde, at den giver alt, hvad den har i sig. For den vil være der, hvor den yder bedst. For det er den måde, denne dag fungerer bedst på. Den vil engagere sig i det, den laver, og den vil give sig selv 110%, den vil altid yde sit maksimale. Den går op i alt med liv og sjæl. Den vil være den skarpeste i partnerkredsen, den vil være den bedste i løbeklubben, den vil ligge i forrest i feltet, den vil kunne drikke de andre under bordet, den vil kunne løse alle de umulige opgaver. Denne dag kan nemlig til tider være lidt selvfed, når der ikke er den opgave, den ikke kan se sig selv levere indenfor. Til gengæld tolererer denne dag på ingen måde middelmådighed. Den straffer tabere, så hvis man taber, er det et kæmpe nederlag, man vil føle sig dårligt tilpas. Hvis man taber, bliver man sur på sig selv, hvis man taber, vil det være et tilbageskridt.

Så i denne dag er målingerne ikke bare en konkret honorering for en god indsats. Målingerne markerer samtidig, hvor man står, og det er en nødvendighed. Når Konsulenthusets op eller ud kultur bygger på målinger for at kortlægge, hvem der kan blive, og hvem der omvendt ikke er plads til, er overvågningen og monitoreringen ikke en trussel, men i stedet en tryghedsskabende nødvendighed. De bliver nemlig det synlige bevis på sejr. Derfor ønsker dagen at blive målt. For de gode målinger giver den et navn, og det navn hviler i sig selv. Gode målinger får den til at slappe af. Derfor er målinger rare, de er trygge, og de er fair. De får dagen til at føle sig værdsat og anerkendt, og at ledelsen kan lide den. Gode målinger giver denne dag en succesfølelse, og de giver selvtillid. Derfor kunne dagen ikke undvære målinger. Derfor kan dagen ikke forestille sig at leve foruden.

Men denne nat afsky viljen dag. Det kan lyde voldsomt, men denne nat føler en afsky for dagens ekstreme konkurrencemennesker, for den bryder sig selv hverken om konkurrence eller konkurrencemennesker af den kaliber. Så denne nat har kun afsky tilovers for dagen, når den går rundt og bruger de samme indholdsløse flokler. Den ser dagen som 'Kejserens nye Klæder', hvor den render rundt og kaster om sig med fine ord, som den knap nok selv forstår. For i denne nat er de andre konsulenter ligesom en flok ulve, der er afhængige af at jage i flok, fordi en enkelt ulv ikke kan nedlægge et bytte alene. En enlig ulv ville dø af sult. Ulvene har derfor brug for hinanden for at nedlægge byttet. Ulve har brug for at indgå i så stærk en flok som muligt. Hvis én fejler, så rammes alle. Hvis én ulv bliver såret eller ukampdygtig, svækkes hele flokken. Således fremstår en delikat relation af alles kamp mod alle men med et fælles mål. For når ulveflokken først har nedlagt byttet, så prøver alle på at hytte deres eget skind og få mest muligt. Denne nat ser klart, at konsulentarbejdet er alles kamp mod alle. Derfor er det en nødvendighed, at de svage ryger ud af Konsulenthuset.

For når en opgave skal løses, er det vigtigt, at den løses bedst muligt. Så hvis konsulenter skuffer eller fejler i denne dag, skal de kunne tages af projektet eller kunne degraderes til en mindre betydningsfuld position. I den situation tager dagen ikke hensyn til, hvorvidt en konsulent skulle have personlige problemer. Derfor ser denne nat dagen som en kold taktik, der handler om, at man skal kunne løbe væk fra alt på et kvarter, hvis man finder ud af, at det ikke holder. Hvis der opstår en situation, skal man ikke have noget i klemme. For allerede i *lystens dag* ved man, at man skal kunne handle rationelt, og det kan man jo ikke, hvis man har følelser i klemme. Samtidig skal man kunne gå fra et sted uden at tabe mere, end man puttede derind. Så derfor er denne nat opmærksom på ikke at putte for meget derind.

Denne nat står i relation til Konsulenthuset ved, at Konsulenthuset betaler for en ydelse, og konsulenterne leverer. Konsulenthuset tilbyder noget, og konsulenten stiller krav og opfylder en kontrakt. Denne nat ser, at det er et rent kommercielt og uforpligtende forhold, der til hver en tid kan brydes, hvis den ene af parterne skulle gå hen og blive utilfreds. Forholdet mellem konsulent og Konsulenthus er rent professionelt. I denne nat kan der derfor ikke være mere følelse i relationen, end hvis

man går til Else nede i Istedgade. Hun elsker heller ikke én. Men man kan få hende til det, mens man er der, hvis man skriver hende en stor nok check. Så i denne nat handler det om at sælge sig selv dyrest. Man er elsket på sit job, mens man er der. Men man er der jo ikke for evigt.

For natten ser dagens konsulenter som salgsvarer, der handles med. Natten ser dem som erhvervsprostituerede, der sælger sig selv (godt nok) til højeste bud. Så i denne nat er konsulentarbejdet ren erhvervsprostitution, og konsulenter producerer fra et samlebånd. Derfor kan natten ikke investere følelse i arbejdet. Derfor er arbejdsliv én ting for natten, mens det, den skal have ind på livet, er en anden ting. Således ser denne nat, at forholdet mellem konsulent og Konsulenthus bliver følelseløst og kommercielt. I dagen er målingerne et udtryk for ledelsens anerkendelse og værdsættelse, men i natten klinger de hult og kunstigt. For denne nat ser, at Konsulenthuset kun elsker sine konsulenterne, mens de er på jobbet, men når de ikke længere er der, så vil der være en anden, der udfylder deres funktion. For ligegyldigt hvor dygtig og vellidt man er, så kan man altid erstattes. Der er ingen ægte care. Denne nat ser, at det bliver et rent professionelt forhold, der kun handler om penge. I denne nat kan identiteten derfor intet have med Konsulenthuset at gøre. Så hvis denne nat mister sit arbejde, så kan det kun være penge, den mister. Denne nat peger på et liv udenfor viljens dag.

Derfor advarer denne nat om venskaber mellem konsulenter. Derfor kan konsulenter ikke være venner i denne nat. Men derfor kan man sagtens have en god karriere, og man kan sagtens have nogle gode kollegaer. Man kan også sagtens have det dejligt, og man skal have det sjovt. Men det er ikke venner. For denne nat ser, at hvis man tryller kollegaer om til at være venner, hvis man tryller relationen om til at have noget emotionelt, hvis man tryller sin identitet om til at være noget, der kan forsvinde (knips) sådan her, så kan man gå rundt og gøre nogle forkrøblede ting. Så kan man gå rundt og blive forkrøblet. Så ville man være på den forkerte sti. I denne nat holdes kollegaer altså altid en armslængde væk. Denne dag ville derfor aldrig drømme om at sidde og tude overfor kollegaer, eller fortælle dem om sine inderste problemer. Den ville aldrig tale med kollegaer om sit bryllup, eller for den sags skyld dele sine inderste tanker med dem. Denne nat adskiller sig radikalt fra alle de andre konsulenter, den er helt

anderledes og forskellig fra alle de andre konsulenter. For natten er slet ikke som dagens konkurrencemenneske. Denne nat har kun afsky til overs for dagens konkurrencemennesker, den har kun afsky til overs for de kollegaer, der kun kan tale om arbejde og store salg, de har fået hjem, deres nye biler og dyre hus. Denne nat kan slet ikke lide konsulenter. Således producerer denne dag og denne nat en latent afstand mellem konsulenter og Konsulenthus.

Som person er denne nat nemlig slet ikke så hård og målrettet, som den kan virke. I virkeligheden er den doven, ugidelig og uambitiøs. For der står ikke Konsulenthuset på indersiden hjerneskillen, og det er denne nat stolt af, og det kan forklare, hvorfor den kan føle sig lidt ensom i Konsulenthuset. For i Konsulenthuset er denne nat en ensom rygerklat i vandet, den har slet ikke det konkurrence-gen, den ville ikke slå sig selv ihjel for at vinde. Den sover ikke med slips på, og der står ikke Konsulenthuset i panden. Den kunne aldrig drømme om at sidde og tale om sine arbejdsbedrifter. Det finder den kedeligt. For denne nat er slet ikke de benhårde karrierekvinder og -mænd, som det ser ud på papiret. I stedet er den en pylre-mor, der bager boller og kager og inviterer naboen ind. Det er i virkeligheden slet ikke den at gå rundt i jakkesæt, den ville aldrig drømme om at gå sådan klædt i fritiden.

For i denne nat må der aldrig herske nogen tvivl om, hvorvidt det er konsulenten eller vennen, der taler. Denne nat gør faktisk en dyd ud af at trække en grænse mellem arbejdspersonen og privatpersonen, og den gør en dyd ud af, at de to personer holdes skarpt adskilt. De skal aldrig mødes. Derfor har natten fuldstændig vandtætte skotter mellem jobbet og privatlivet, og de mennesker, den ser privat, er slet ikke konsulenter. Den kan slet ikke lide konsulenter, den kan meget bedre lide at være sammen med andre, der har en helt anden vinkel på tingene, som har sådan nogle knudrede hjerner, og som har nogle helt andre værdier.

Denne nat er skåret over i to halvdele: En arbejdsdel og en fritidsdel, som den ikke kan blande sammen. Der er så stor forskel på arbejdspersonen og privatpersonen, at folk slet ikke ville kunne genkende dem. For hvis den er afslappet, så er den utrolig afslappet. Hvis den holder fri, så er selv hjernen sat ned på 25%, den er kluntet, og den er ikke den skarpeste kniv i skuffen. Men når den får arbejdstøjet på eller får et

telefonopkald, så skruer den op igen, og så vil den betegne sig selv som skarp. Så bliver den ultra struktureret. Denne nat er som en bil, der kan sættes affjedring på. Enten er den hård og sat op til at komme derudad og race af sted. Eller også kan den skrues om til at være blød og kunne køre alle steder, være afslappet og cruise af sted.

I denne nat er det enten/eller, og natten foreskriver agtpågivenhed, at man er meget bevidst om, at de to halvdele ikke mødes. Men det er bare ikke så let at adskille dagens jeg og nattens jeg. For problemet er, at konkurrencen og jobbet fylder dagens jeg så utrolig meget. Dagen elsker at være ude på projekter, og den elsker at være ude hos kunderne. Det er dagens egen perfektionisme, og dens egen trang til at gøre sit ypperste og lidt mere til hver eneste gang, der driver dagens arbejde. Det er noget, den gør, også selvom den egentlig ikke er blevet bedt om det. Det ligger så dybt i dagen. For det bunder i, hvad det er for nogle typer, der bliver konsulenter. Derfor kan det være svært at fastholde familien som prioritet, derfor er det svært at sige nej, selvom der er noget andet, der betyder mere i natten. Derfor ville det være en luksus, hvis at man kunne arbejde 70 timer om ugen, som man gjorde det, før man fik børn. For dagens rigtig gode konsulenter er ambitiøse og perfektionistiske, så det er dem selv, der er skyld i de mange timer, de leverer. Problemet ligger derfor ikke i projektyperne, det ligger i én selv. Når dag og nat kæmper, så er det én selv, man kæmper imod. Derfor er man sin egen værste fjende!

Natten ser, at den i bund og grund er syg, og sygdommen bunder i en bestemt type, den ligger i sin egen forkrøblede personlighed. Den er lidt latterlig, og den kan derfor virke usympatisk. Den er sådan lidt underlig, den har en brist, og den er hele lidt tiden på vej. Den er som de vanvittige unge, der ingenting frygter. Natten kender symptomerne på sygeligheden, men den kan ikke lokalisere selve sygdommen. For hvis kedsomhed er et symptom på en sygdom og ikke selve sygdommen, så er det store spørgsmål: Hvad er sygdommen, og hvad er den kommet af?

I relationen mellem denne dag og denne nat er man på én gang sund og syg, man er (som Afrika) både velsignet og forbandet. Viljens dag og afskyens nat tegner en uskyldiggørelseslinje, hvor dagen og natten står i forhold til hinanden ved, at man hele

tiden er sig selv og aldrig er sig selv på én og samme tid, samtidig med at man kæmper mod sig selv.

Mellem lidenskabens dag og afsavnenes nat

Lidenskabens dag og *afsavnenes nat* står i forhold til hinanden gennem en tredje linje. Linjen i denne relation er *intensivering*. Denne dag og denne nats relation er udspændt mellem meningsfuldhed og meningsløshed. Lidenskabens dag forfølger alt det sjove, som afsavnenes nat dømmes letsindigt og meningsløst.

Lidenskabens dag vil have det *sjovt*. Den vil alt det *sjove*. Konsulenthuset møder nødvendigvis dagens krav til arbejdet, for ellers ville den selvsagt ikke være der. Denne dag forbinder alt det sjove med: Det høje tempo og de stejle læringskurver. Den kan lide, at ingen dage er ens, at drive store projekter igennem og lykkes med det, og at få et stort salg hjem. Den kan synes, at projektledelse er super spændende, hvis den skal drive store projekter fremad, den kan lide rigtig forretningskritiske, burning-platform opgaver. Sådan nogle opgaver, hvor den skal lukke blødende huller i virksomheder. Denne dag forbinder det sjove med modstand, for sjov er nemlig forbundet med følelsen af at være maksimalt udfordret, maksimalt presset. Således elsker denne dag at stå overfor en umiddelbar uløselig opgave, eller stå overfor sin livs workshop for ledelsen i Konsulenthuset. Det er noget af det, der driver denne dag. Det er det, den brænder for! Det er stærkt! Denne dag har en frygtløs tilgang til tingene, og derfor er netop den sværeste workshop, dens livs workshop og den sjoveste workshop.

Denne dag er gjort af sjov. Dagen forbinder det sjove ved arbejdet med arbejdsintensiteten, og denne intensitet beskriver den på en farveskala. Det er en skala, hvis nederste felt er gråt. Derefter er der et grønt felt og et gult, mens skalaen afsluttes af et rødt felt øverst. Det grå felt er ganske lav intensitet, mens det røde felt er højspændt og eksplosivt. Men disse stigende intensitetsniveauer forbinder denne dag med sine sindstilstande og sit velbefindende. I det grå felt keder den sig, og i det grønne felt arbejder den, så den samtidig genererer mere energi. I det grønne felt performer den godt, og den har samtidig tid til andet end at arbejde. Et trin længere

oppe ad skalaen i det gule felt intensiveres arbejdsindsatsen yderligere. Her bruges alt den energi, den har, og den har derfor ikke overskud til andet end arbejdet. Derfor må den i det gule felt begynde at skære ned på fritidsaktiviteterne. Det er i toppen af det gule felt, når den er helt oppe på grænsen til det røde felt, at den performer bedst. Men når den først rammer det røde felt, så bruger den mere energi, end den har, og mere end der bliver produceret. I det røde felt kører den med et energimæssigt nettounderskud. Derfor må den tage ressourcer ind, der skal betales tilbage senere. Når den befinder sig i det røde felt, så er det for meget. Det er derfor i dette felt, at der er fare for, at den brænder sammen og kører sig selv helt i sænk.

Men for dagen er farveskalaens mindst attraktive felt at befinde sig i det grå. For det grå felt svarer til, at den står og bokser i en stor bold, og det der med bare at stå og tjavte, det er ikke sjovt. Når der ikke er knald på arbejdet, når man ikke bliver udfordret, så bliver man rastløs, det har man slet ikke tålmodighed til. Det er kedeligt. Kedsomhed gør denne dag skør, det giver den stres og ubehag. Kedsomhed føles som en spændetrøje. Det kan denne dag ikke acceptere, så finder den på noget andet. Viljens dag minder også om, at det værste ved det grå felt er, at man kører ned i tempo, og hvis man er nede i tempo, så leverer man heller ikke så godt. Man er ikke så skarp længere, og man mister sin kant. I denne dag er kedsomhed således ikke bare kedeligt, det har også en uheldige degenererende effekt, ligesom sejr den modsatte i den foregående dag.

Til gengæld finder denne dag det sjovt, når der er knald på, selvom der også er en del lidelse og afsavn forbundet hermed. Sjov inkluderer nemlig også en alvor, som den sjove episode med gutten, der var ked af, at han arbejdede for lidt. Dagen ved, at det gule intensitetsfelt rationelt set er det mest fornuftige at være i. Derfor ville den aldrig råde sine venner til at køre i det røde felt. Men engang i mellem slår den rationaliteten fra, og lader nogle andre faktorer gælde. Den lader noget andet gælde end den selv og sit eget velbefindende. Så hvis situationen krævede det, ville denne dag ikke tøve med at bevæge sig op i det røde felt. For hvor det grå felt koster, at den mister sin kant, så koster det røde felt ikke noget, den ikke kan få igen. Faktisk er det røde felt en nødvendighed for denne dag. For en tur i det røde felt giver nemlig et positivt afkast. Mens man mister sin skarphed og kant i det grå felt, så skærper det røde felt

arbejdsomt, man bliver bedre og skarpere, man får mere kant. Udvikling og forbedring sker i det røde felt, og det sjove ved arbejdet passerer gennem udvikling og forbedring.

Det er ikke kun gennem arbejdet, at denne dag forfølger alt det sjove. Det sker også gennem fritidsaktiviteter. For der er så mange sjove ting, den ville være ked af at gå i graven uden at have gjort. Derfor løber den New York, Berlin og København maraton, den friklæder op ad de stejleste bjergsider, den gennemfører triatlon, eller den hiker i regnskoven. Den gør det udelukkende, fordi det er muligt, og fordi det er sjovt. Det betyder ikke så meget, hvad det nøjagtigt er, denne dag gør. Bare det skubber til de personlige grænser, og bare det er sjovt. Faktisk ser denne dag, at sport kan bidrage positivt til alt det sjove. For det er en umulighed at levere på konsulenters høje niveau, hvis man ikke besidder en vis portion fysisk styrke. Det kræver nemlig god fysik at køre i højt tempo. Den samme logik gælder for sport som for arbejde. Det sjove intensiveres i takt med opgavens udfordring. Det sjove passerer gennem udfordringens størrelse og evne til at skubbe til dagens grænser.

Denne dag finder det derfor sjovt at gå efter en bjergtop. Det kan ikke bruges til noget. Men målet er at komme op på toppen. Men selv det at stå på toppen af bjerget er ikke noget. Der er en god udsigt, men den udsigt, man havde forinden, var dybest set ligeså god. Målet er i sin enkelthed bare det, at gøre det. For det er nemlig slet ikke målet i sig selv, der er det vigtige. Det vigtige er, at man sætter sig nogle mål, og går efter dem. For det er processen, rejsen, jagten, der er det sjove. Det er bevægelsen op ad bjergsiden mod toppen, der er det sjove. Derfor finder dagen hele tiden nye bjergtoppe at bestige. Det var en udfordring, den er overvundet, og den var sjov.

Denne dag ved, at det aldrig kan blive rigtig sjovt hverken i det grønne eller det gule felt. En uløselig opgave skal løses, som en uovervindelig svømmekonkurrence med druknede og genoplivning til følge, ellers bliver det aldrig rigtig sjovt. Det sjove forbinder derfor stor smerte og stor glæde som gensidigt afhængige størrelser. Men på et eller andet tidspunkt må man alligevel gøre noget andet. På et eller andet tidspunkt, så har man vel også fået lavet alle de sjove ting, som man gerne vil prøve. Men det tidspunkt er bare ikke kommet endnu. Men skulle man gå hen og få en livstruende

sygdom, ville man omgående ændre sine prioriteringer, men det har man bare ikke, så det er ikke så afgørende nu. For der er så mange ting, som man ville være ked af at gå i graven uden at have prøvet. Derfor er der så meget af det, man laver nu, som man ikke har lyst til at give slip på. Det sjove liv er forbundet med, at man gør noget i én periode, og så er dét sjovt. Noget andet i en anden periode, og så er dét sjovt, og noget helt tredje i en tredje periode, og så er dét sjovt. Alfa og omega er, at det skal være sjovt lige i det sekund, man gør det. Det betyder ikke så meget præcis, hvad det er, man gør, det betyder mere, at det er en oplevelse. Det helt afgørende er derfor, at det skal være sjove ting, der hele tiden skubber til ens grænser. Det er alle de sjove ting, som denne dag ikke har lyst til at give slip på, fordi det er dem, der holder den i live. Det er dem, der gør livet værd at leve! Denne dag lever af og holdes i live gennem alt det sjove!

Derfor frygter denne dag, at det sjove skulle gå hen og forsvinde. Den erfarer, at det snarere er ubehag end glæde at nærme sig Konsulenthushuset, hvor den kunne gå på pension. De rigtig store udfordringer opstår nemlig på toppen, når vejen ikke længere er tilrettelagt, og kursen sat. Det er en lukrativ fastlåst position, og det er ikke sjovt, det er kedeligt. Det ville være ligesom at spare op til efterløn, og det hænger slet ikke sammen med denne dags verdensbillede, hvis dagen i morgen skulle styres af, hvornår den skulle gå på pension. Så ville den jo blive helt konform. Det ville være et ulideligt uendelighedsperspektiv, det ville være ligesom en livspension. Det ville denne dag slet ikke kunne trives med. Så det sjove stopper aldrig, det er 100% sikkert. Det ville den slet ikke kunne slå sig til tåls med. For denne dag skal udvikle sig som person, det kan ikke bare være sovs og kartofler det hele. Den kan ikke sidde som 40-årig og tænke, at der ikke sker mere. Så kunne den ligeså godt tage til Sydfrankrig og drikke sig ihjel. For når den ikke udvikler sig mere, kan den ligeså godt lægge sig til at dø. Når den ikke udvikler sig mere, så dør den. For denne dag ser, at selve meningen med livet er udvikling, og derfor må den ikke gå i stå.

Derfor har dagen ingen uforløste rejser. De rejser, der byder sig, dem tager den, og det har ført den til, hvor den er nu. Dagen ser, at det er fedt, at den er nået dertil i livet, hvor man rent faktisk lever sin livsdrøm. Det er barndomsdrømmen om den velklædte, betydningsfulde og succesrige forretningskvinde, der ankommer i lufthavnen. Men her

melder afsavnenes nat sin ankomst, når der ikke står en familie og venter i ankomsthallen. I denne nat er det smertefuldt at opdage, at der kunne have været langsigtede perspektiver med den kæreste, man måtte forlade til fordel for arbejdet, når man konfronteres af tankerne om, hvor godt det kunne have været.

For i denne nat kan alt det sjove ikke gøre én lykkelig. Så lige meget hvor meget man brænder for sit arbejde, eller hvor glad man er for at være i Konsulenthuset, så kan arbejde ikke gøre én lykkelig. For afsavnenes nat dømmer dagen som grundlæggende meningsløs og hul. Denne nat længes derfor efter et arbejde, der står dens hjerte mere nært, den længes efter et liv med et mere simpelt og mindre krævende job som postbud eller kassedame, eller et liv med eget lille værtshus. Denne nat længes efter tid til venskaber, tid til at lytte til musik, alt det dagen fravælger eller nedprioriterer til fordel for alt det sjove. Alt det, der keder dagen, alt det dagen for alt i verden undgår. I denne nat ville det være dejligt at kunne sige puuuuust, nu trækker jeg lige stikket ud. Nu skal der ro på. Denne nat længes efter ro.

For i denne nat er lykken mere end bare en følelse. Natten forbinder lykken med noget trygt og stabilt, og i denne nat mærkes de afsavn, som et sjovt liv trækker med sig. Denne nat ser manglerne i livet som konsulent. For natten ser lykken som en indre ro. Den ser lykken som noget basalt, der har noget at gøre med mennesker. Denne nat ser lykken forbundet med at have et tilhørsforhold og nogle mennesker, der betyder mere end noget som helst andet i verden. Den savner stabilitet og uforanderlighed og følelsen af, at der er ting, der ikke flytter sig lige meget, hvor meget den selv flytter sig. Følelsen af at der er noget, der ikke ændrer sig lige meget hvor meget, den selv måtte ændre sig. Denne nat ser lykken som det fundamentale, det helt basale i livet, og den forbinder det med familie og tryghed. Derfor skal familie og tryghed være på plads i livet. Hvis det ikke er på plads, så er det lige meget, hvad man ellers fylder ovenpå. Det er alligevel ikke muligt at være lykkelig. Denne nat ser, at det sjove ikke er livet.

Lykkens nat, viser sig helt konkret ved en afrejse fra et besøg i et Buddhistisk Munkekloster: Gå til bussen ad en grusvej, hvor der ingenting er for at vente og vente på en bus. Bussens døre virker ikke, så de går hele tiden op, og luften er varm og støvet. Sidde overfor en gammel mand eller kvinde, der sidder med en kasse med

kyllinger på skødet. Det giver en følelse af lykke indeni. Det er nemlig et billede af et liv eller af livet, der ikke er så kompliceret. Det repræsenterer det mest basale, det er overlevelse, det er det mest simple, der kan fås. Lykken er ikke fine hoteller, det er ikke diamanter, og det er ikke fine sko. Lykken er det fundamentale. Den er et billede af det simple liv og en fantastisk følelse i kroppen. Det er en boblende følelse af lykke!

Men munkeklostret er ikke bare et billede af lykkens nat. Det er samtidig et billede af dagens kedsomhed og død. Stilheden, roen, ingen kommunikation, kun indadvendt meditation, ingen udfordringer. Det samtidig et billede af dagens død. For når meningen med livet er udvikling, er trivialiteter lig kedsomhed og stilstand lig døden og udsigten til at gå på livspension.

Derfor bliver jordomsejlingen allerede kedelig ved tanken om det uundgåelige øjeblik, hvor turen jorden rundt ender i startpunktet, ligesom livet som barfods fotograf i junglen nødvendigvis må ende, når det efter titusinde billeder af aber bliver kedeligt og trivielt. Så er det ikke sjovt mere. Det giver heller ikke engang mening at gå til jobsamtalen på drømmejobbet, der ligger hjertet nærmere, hvis lønnen er for lav. Drømmen om at trække stikket ud og etablere familie med børn er heller ikke entydig. En potentiel barsel må nemlig aldrig blive sådan, at man kommer til at sidde hjemme og føle, at man ikke kan bruges til noget. En potentiel barsel skal være en midlertidig investering for 2-3 år. En investering i andre ting, der også er vigtige. Det skal være et aktivt valg, der træffes, og ikke et alternativ til, at man ikke kan udfylde et job. Samtidig er det også langt at foretrække, at være single fremfor at indgå i parforhold af den art, som man ser omkring sig. Man ville nemlig dø i den slags parforhold. Sådanne parforhold ville slå én ihjel.

Således blev afsavnenes nat igen til lidenskabens dag, hvor den største frygt er, at det hele skulle gå hen og blive kedeligt, at det hele skulle gå hen og blive sådan en daglig trummerum. Det må for alt i verden ikke ske. Så hvis situationen skulle opstå, hvor man har taget titusinde billeder af aber siddende i træer, eller hvis man har sejlet jorden rundt, så man kommer tilbage til det samme punkt, så ville det ikke være spændende mere, og så ville det heller ikke være sjovt mere. Så ville man gøre noget andet.

Lidenskabens dag og afsavnenes nat står i relation til hinanden på en måde, hvor intensivering er en nødvendighed, der ligeledes inkluderer afståelse. Man kan flygte fra det, man søger hen imod, på én og samme tid. Men forbindelseslinjen mellem denne dag og denne nat tegner er *intensivering*.

Kapitel 8

Den anden nats diagram

I det forrige kapitel fremstod tre linjer, der hver især kunne forbinde tre dage og tre nætter på forskellig vis. Men på trods af deres forskelligheder, så virker disse linjer samtidig på hinanden. Fra forrige kapitel trækker jeg disse tre forskellige måder, som dagen og natten kunne forholde sig til hinanden på med. Men de står i forhold til hinanden i kraft af særlig relation. Diagrammet er en fortegnelse af forholdet i forholdet. Således kan selvforholdet beskrives i et diagram.

I min søgning efter den *anden* nats diagram, er det selvsagt ikke magtens linjer, jeg vil forfølge. Jeg vil således ikke fokusere på, hvordan man bliver udsat for magt. I selvforholdet ligger det, at man på én gang er underlagt noget, og at man samtidig gør sig til sig selv. Men disse to forhold er foldet ind i hinanden, disse to forhold bliver foldet ind i én selv. Derfor vil jeg i stedet fokusere på, hvordan man forsøger at gribe magten, i de mulige måder at gøre dette selvforhold på. Det er konsulenternes særlige gøren sig til sig selv på, det er deres tilblivelse gennem deres selvforhold, som er mit fokus. Det er i lyset heraf, at det er selvforholdets diagram, jeg vil tegne. Jeg vil stadig benytte mig af konsulenternes ord og vendinger, der således for de flestes vedkommende vil være gentagelser, men i forskydninger.

Den *anden* nat er det diagram, der gennemløber hele teksten, og stiller således de tre linjer uadskilleligt i relation til hinanden. Det er det, der kan forbinde teksten i en

samlende bevægelse, der gennemtrænger det hele. I Blanchots maleriske beskrivelse af den *anden* nat kan denne bevægelse beskrives som en cirkel:

”Natten hvor dagen aldrig gryr – den balsal hvor den ubeskrivelige begivenhed indtraf, men som man ikke kan mindes, og som man ikke kan glemme, men som glemslen bevarer – det natlige ønske om at vende sig om for at se at det der hverken tilhører det synlige eller det usynlige, det vil sige at opholde sig for et øjeblik, ved hjælp af blikket, så tæt på det fremmede som muligt, hvor bevægelsen at vise sig – at skjule sig har mistet sin styrende kraft – dernæst behovet (menneskenes evige ønske) for at få accept af en anden, for på ny at leve i en anden, i en tredje, det dobbelte forhold, fascineret, ligegyldigt, uimodtageligt for enhver meditation, det neutrale forhold, selv hvis det indebærer ønskets uendelige tomrum – og til sidst den nært forestående vished om at det der har fundet sted engang altid vil begynde igen. Altid vil forråde og forkaste sig selv, sådan er, forekommer, det mig..., den cirkel hvor vi, når vi træder ind i den, bestandigt træder ud i det udenfor.” (Blanchot 1994:184)

Derfor kan man ikke mindes, og man kan omvendt heller ikke glemme diagrammet, den tavse og næsten blinde maskine, den styrende kraft, der fordrer bevægelsen mellem dagen og natten, som samtidig både er begrundelsen og ødelæggelsen. Den *anden* nat er den cirkel, hvor man, når man træder ind i den, bestandigt træder ud i det udenfor.

Som det fremgår af citatet ovenfor, så interesserer Blanchot sig for selve cirklen. Han fokuserer på selve definitionen af den *anden* nat og dens tilstedeværelse. Mit ærinde er derfor anderledes, idet det vigtige for mig ikke er selve cirklen. For cirklen gennemstrømmes og formes af bevægelse, og det er netop bevægelsen mellem det indenfor og det udenfor, som jeg vil lede efter. Det er denne intensiverende bevægelse, som vil komme til at forme og udgøre diagrammet.

For denne bevægelse infiltrerer og gennemstrømmer: *Lystens dag* og *afmagtens nat*, *viljens dag* og *afskyens nat*, *lidenskabens dag* og *afsavnenes nat*, og

forbindelseslinjerne mellem dem: *Midlertidigheden*, *uskyldiggørelsen* og *intensivering*. Disse forbindelseslinjer mellem de tre dage og de tre nætter skal nu sammensættes til et diagram, så de ikke opererer adskilt, men samtidig også opererer på hinanden. Det betyder, at perspektivet nu flyttet fra at være mellem dagene og nætterne til at være gennem dagene og nætterne på en måde, så dag og nat opløses.

Således vil jeg træde ind i den *anden* nat. Jeg vil forsøge at træde derind i udsagnene, hvor de rummer bevægelsen: At træde indenfor og udenfor. Derfor er det tid til at reducere teksten ned i sin mindste bestanddel hen imod den allestedsnærværende bevægelse, som gennemsyrrer hele teksten.

For som sagt vidner ethvert diagram om den måde, som linjen til det udenfor snor sig. Så det er tid til at skitsere den *anden* nats diagram som den blinde og næsten tavse maskine, der jo netop tillader blikket at se og stemmen at tale og som skaber og som fordobler historien i form af tilblivelse. Men fokus er som sagt ikke på *at* det sker men i stedet på, *hvordan* de sker. Fokus er på de nye realiteter og usandsynlige sammenhænge der fremkommer i den *anden* nats diagram. Jeg vil skitsere diagrammet gennem: *midlertidighed*, *uskyldiggørelse* og *intensivering*, der var linjerne mellem de tre dage og de tre nætter. Men nu vil de ikke længere fungere som linjer mellem dagen og natten, men i stedet skifte karakter og blive behandlet som det, der gennemsyrrer dagen og natten gennem linjen til det udenfor gennem.

Midlertidigheden

Midlertidighedens linje forbinder ikke bare forbindelsen mellem *lystens dag* og *afmagtens nat*. Det er således ikke bare arbejdet i Konsulenthuset, der får en midlertidig status. Hele teksten gennemsyres af en midlertidighed, hele teksten trækkes mod dette punkt. Alt gøres midlertidig, og denne midlertidighed tillader næsten, hvad som helst.

Først og fremmest tillades arbejdet i Konsulenthuset. Men alt andet bliver ligeledes tilladt i midlertidighedens navn. Den tillader, at der næsten altid er en konkurrence inde

over. For man er interesseret i konkurrencen, man bliver mere grebet, når der er et konkurrenceelement inde over. Man skal vinde, fordi der ikke er noget bedre en sejr. Der er ikke noget bedre end at vinde. Den tillader, at man derfor hele tiden skal gå til kanten af sig selv. Så man kan overgå sig selv. Man bliver nødt til at være der, hvor man bliver udfordret mest muligt, man bliver nødt til at være der, hvor man skal yde sit absolut bedste. Der, hvor alt skal passes ind efter arbejdet. For man vil være der, hvor man giver alt, hvad man har i sig, der, hvor man giver sig selv 110%, der, hvor man går op i det med liv og sjæl. Der, hvor det er et spørgsmål om liv og død.

Den tillader, at man arbejder rigtig meget, måske endda for meget i perioder, ligesom den tillader, at man for en periode gør alt det rigtige, alt det forventelige. Den tillader, at man er produceret på et samlebånd. Midlertidigheden tillader også, at man er en handelsvare, der lader sig sælge til højeste bud som Else nede i Istedgade. Den tillader en kriminel fortid i rockermiljøet. Den tillader et fokus på at øge sin markedsværdi, og at man benhårdt går efter sejr. Den tillader, at man bruger uforholdsmæssigt mange timer på et arbejde, der ligger ens hjerte fjernt, hvor man ikke redder liv, hvor man ikke skaber egentlig værdi. Den tillader, at man egentlig gerne ville arbejde 70 timer om ugen, ligesom før man fik børn, den tillader, at man har nogle forkerte prioriteringer. Den tillader, at man prioriterer arbejdet før børn for at kunne være glad, også i spidsbelastede situationer. Den tillader, at arbejdet må komme i første række, at man er skakmat, når børnene ønsker, at man skal arbejde mindre. Den tillader, at man indimellem befinder sig i det røde felt med kvalme, ubehag og fysisk smerte. Den tillader, at man lige nu slider, og at man aldrig slapper af. For man slider videre, selvom man er helt udkørt, men man har jo nogle reserver, som man trækker fra. Den tillader, at man lever et hårdt liv. Den tillader, at man må drikke 1-2 af de store colaer om dagen bare for at få sukker nok til at holde sig vågen, og at det tit er sådan, at man ikke kan falde i søvn, fordi det hele bare kører rundt oppe i hovedet. Så man ligner noget, der er løgn. Man ligner udskidt æblegrød. Den tillader, at man har vænnet sig til, at det er helt normalt at have lidt ondt i maven og halsbrand og være sådan lidt omtåget i hovedet og have hjertebanken.

Den tillader, at man sætter den personlige udvikling først, og den tillader, at det er nu, man giver den gas og trykker på speederen. Den tillader, at det er ligegyldigt, hvad

man laver, bare det er sjovt i det sekund. Bare det skubber til ens grænser. Midlertidigheden tillader, at man følger de muligheder, der viser sig. Den tillader, at man forfølger window of opportunities, og at man altid griber de chancer, der byder sig.

Men midlertidigheden tillader også muligheden af at arbejde i en bank, på et posthus, i Røde Kors og muligheden af at blive barfods fotograf, rejse jorden rundt, blive hjemmegående husmor. Den tillader drømmen om en hundehvalp og et arbejde, der ligger hjertet mere nært. Den tillader, at man siger nej til drømmejobbet, hvis lønnen er for lav. Den tillader muligheden af at skrue op for arbejdet, men den tillader også muligheden af at skrue ned. Den tillader muligheden af at skifte til et job i industrien, og den tillader muligheden af, at man ikke ville kunne slå sig til tåls med et mindre krævende og udfordrende job. Og midlertidigheden tillader også muligheden for at stoppe, når man på et tidspunkt får nok af alt det sjove. Den tillader det hårde liv, der dræbte to af hjerteslag sidste sommer, fordi de havde arbejdet sådan i mange år. Den tillader en usund livsstil, der i grunden slet ikke er noget liv. Midlertidigheden tillader, fordi den altid også bærer udsigten til ophøret i sig. Den bærer udsigten til, at det er forbi, og at noget andet kommer bagefter. I midlertidigheden ligger således både udsigten til ophør og til at etablere et nyt ophør.

På denne måde er teksten gennemsyret af en midlertidighed, der tillader. Som sådan er det ikke så vigtigt, hvad midlertidigheden tillader. Den synes netop at være karakteriseret ved, at hvad som helst kan tillades i midlertidighedens navn. Det centrale er således ikke, hvad den tillader, men at den tillader! Denne linje tillader, men gør alt midlertidigt og momentant.

Uskyldiggørelsen

Når midlertidigheden kan tillade hvad som helst, er det også, fordi den krydser og infiltreres af uskyldiggørelsen, eller rettere at midlertidigheden og uskyldiggørelsen opererer samtidig, både hver for sig og på hinanden. Uskyldigheden er ikke karakteriseret ved at tillade. Tværtimod gennemstrømmer dette punkt teksten ved, at man er skyldig, og man selv må påtage sig ansvaret, selv påtage sig skylden. Det er

ikke et valg. Man kan ikke lade være med at påtage sig ansvaret, man bliver nødt til. Men ved at man selv må bære ansvaret, kan man uskyldiggøres. Man er skyldig, men man kan ikke gøre for det, man kan ikke lade være, og man må selv påtage sig ansvaret. Det er ikke andres skyld, man har kun sig selv at bebrejde. Denne linje er således karakteriseret ved, at man selv ER ansvar og påtager sig ansvaret, samtidig med at den kan uskyldiggøre. Derfor kæmper man mod sig selv, og man er sin egen værste fjende, og begge parter i fjendskabet er skyldige.

Man påtager sig selv ansvaret for at leve et liv, der indbefatter stor smerte, ansvaret for at man lever et hårdt liv, der i grunden slet ikke er noget liv. Man påtager sig ansvaret for, at man har en fortid som kriminel i rockermiljøet, og man påtager sig selv ansvaret for de forkerte prioriteringer, når arbejdet må komme før børn. Det er kun fordi, man ikke kan være glad, hvis arbejdet ikke fungerer. Man har også kun sig selv at bebrejde, når man ikke kan fastholde de rigtige prioriteringer, når arbejde bliver et spørgsmål om liv og død, ligesom man også kun har sig selv at bebrejde, når man siger nej til drømmejobbet, fordi lønnen er for lav. Sådan er man skruet sammen. Det er sit eget ansvar, at man ikke har et arbejde, der ligger hjertet mere nært, og at man er produceret på et samleband. Således gennemsyres midlertidigheden af, at man ikke kan lade være med at påtage sig ansvaret.

Man må selv påtage sig ansvaret for sin situation, det er ikke muligt at lade være. For man har jo altid været sådan, selv barndommen peger i den retning. Man har altid været en UG pige, og man har altid været vant til at få gode karakterer. Man har altid knoklet og knoklet med lektierne. Selv når man blev træt og ikke kunne mere, har man lige læst én gang til for at sikre, at man var maksimalt forberedt. Man har altid villet vinde. Det er så rodfæstet i en, at man ikke kan lade være. Selvom det til tider kan virke temmelig usympatisk. Man gennemfører maraton på trods af, at man ikke har kunnet træne på grund af længere tids sygdom, fordi det simpelthen ikke er en mulighed at give op, og man må hentes op af vandet i en dykkerkonkurrence, fordi man er nødt til at vinde. Man er også nødt til at være der, hvor man giver sig selv 110%, for det er der, man leverer bedst, og man er nødt til at affinde sig med, at man bevæger sig mod det røde felt, fordi man indimellem lader noget andet gælde end det rationelle. Også selvom man aldrig ville råde andre til at gøre det samme. For man mærker slet ikke, at

man har kørt alt for længe under nulpunktet. Man mærker ikke, at det koster. Det er fuldstændig overdrevet, det er fuldstændig tåbeligt. Det er som at gå efter en bjergtop. Det kan ikke bruges til noget, man kan ikke bruge det til noget, men det var målet at komme op på toppen. Men når man står deroppe, så er det ikke noget specielt. Man har en udsigt, men den var næsten ligeså god, der hvor man startede. Så det er jo ikke noget mål. Det er bare noget, man har gjort. Det var et fiktivt mål, som man gjorde til mål, fordi man havde brug for et pejlepunkt. Det er processen og rejsen, der er det sjove, det er ikke selve det at være der. Så går man ned igen, for at udse sig en ny bjergtop at besejre, en ny bjergside at bestige. Det hele er en indre kamp mod én selv, man er selv skyldig i det hele.

For man kunne aldrig slå sig til tåls med et kedeligt arbejde. Man ville aldrig kunne være glad som controller i Novo Nordisk. Man kan ikke være glad, hvis arbejdet ikke fungerer. Man ville slet ikke kunne leve med, at kærestens krav påvirker arbejdet negativt, man kan ikke være glad, hvis man skal gå rundt og lægge bånd på sig selv. For hvis man ikke leverer sit ypperste, så får man det dårligt, så bliver man sur på sig selv. Når man ikke bliver udfordret, så begynder man at kede sig, så skal der ske noget, så må man videre. Man er aldrig stoppet op for at trække luft ind, fordi man altid har frygtet, man ville gro fast. Man kan ikke holde ud at kede sig. Det er som en spændetrøje, og man bliver syg og stresset af kedsomhed. Det ligger derfor hverken i Konsulenthuset eller i projekterne. Det bunder i hvad for nogle personer, der bliver konsulenter, for konsulenter er konkurrencemennesker. Derfor er man sin egen værste (og eneste) fjende.

Det er således en uskyldiggørelse, der infiltreres med en midlertidighed. Midlertidigheden medvirker til udskyldiggørelse, og uskyldiggørelse medvirker til midlertidighed. De opererer på hinanden. For man må vide, at det må stoppe på et tidspunkt. Det er usundt, det er uholdbart, og det er jo slet ikke nogen livsstil. Uskyldiggørelsen handler således ikke om, at man kan fralægge sig ansvaret og tillægge andre skylden. Man uskyldiggøres altså ikke ved, at man bliver uskyldig. Man uskyldiggøres i og med, man bliver nødt til at påtage sig ansvaret. Således muliggøres det at leve med skyld. Man er uskyldiggjort, men skyldig. Dette punkt i diagrammet tillader altså, at være skyldig og samtidig selv bære ansvaret gennem en konstant

uskyldiggørelse. Punktet umuliggør ansvarsfralæggelse, den umuliggør uskyld. Men den tilbyder samtidig en konstant uskyldiggørelse af synderen. Dette punkt uskyldiggør, men kun ved at man samtidig gøres skyldig.

Således må man være ansvarlig for sine valg og det, man har gjort. Men man er samtidig uskyldig, fordi man ikke kunne have valgt eller gjort det anderledes. Man er selv årsag til virkningen, og man er offer for skæbnen på mere end én måde.

Intensiveringen

Såvel midlertidigheden som udskyldiggørelsen gennemstrømmes af endnu et punkt. Det er intensiveringen. Dette punkt tillader ikke, ligeså lidt som den uskyldiggør. Det har en helt anden funktion, idet den umuliggør afintensivering, og nødvendiggør således at intensivering sker. Det umuliggør afintensivering som valgmulighed, samtidig med at det næres og intensiveres af afsavnene. Fravalg og afsavn fungerer intensiverende. Dette punkt stiller sjov overfor kedsomhed. Det stiller eksistens overfor kedsomhed og sjov overfor død. Det gøres i midlertidighedens navn, og det gøres i uskyldiggørelsens navn. Man forfølger alt det sjove fordi, det gør livet værd at leve, men på et eller andet tidspunkt har man vel fået nok af alt det sjove. Deraf midlertidighed.

Man må være et sted, hvor man udvikler sig personligt. Man kan lide at føle det hårde træk og, at man trækker sig fra et sted til et andet. Man har det bedst, når der er fuld fart fremad. Man kan lide de stejle læringskurver, der er kun én vej, og det er op, op, op. Man må være der, hvor man er skyldig, hvor kun midlertidigheden tillader, at man er. Man må være der, hvor de bedste muligheder byder sig. Det sted findes bare ikke. Man ved, at Nirvana ikke findes. Der findes ikke én ultimativ vej, det bliver aldrig perfekt. Man kan kun drømme om, at det hele tiden kan blive bedre. Derfor er man hele tiden på vej. Det er en drøm, man jagter. Men man kan ikke se, hvori drømmen består. Kun mere af det samme bare bedre. Flere projekter, flere store udfordringer, større udholdenhed, flere rejser, mere sport. Det er ikke så vigtigt, hvad det er, man gør. Det skal bare være sjovt i det sekund. Det betyder ikke så meget, hvad det lige præcist er, men det er en oplevelse, man har med nogle mennesker. Det skal rykke ved ens

grænser. Det skal bare være sjovt, og der er så meget sjovt, som man ville være ked af at gå i graven uden at have gjort.

Derfor ville det værste være, hvis mulighederne begyndte at lukke sig. Hvis der pludselig var færre windows of opportunities. For så sidder man bare der, og der sker ingenting. Lønæssigt sker der ikke ret meget, men der sker det, at ens alternativ bliver mindre attraktivt. Man kan jo ikke rigtig komme på landsholdet mere, det har man nok aldrig kunne, men nu er det i hvert fald slut. Det er et evighedsperspektiv, ligesom med en livspension. Det ville man slet ikke kunne leve med. Det ville man ikke kunne trives med, så ville man ikke kunne være glad. Så kan man ligeså godt lægge sig til at dø, eller så kan man ligeså godt drikke sig ihjel i Frankrig.

For meningen med livet er udvikling, så når man ikke udvikler sig mere, kan man ligeså godt lægge sig til at dø. Det sjove holder i live. Det sjove gør livet værd at leve! Denne linje former en særlig bevægelse for *liv*. Det sjove betegner og afgrænser eksistens. Denne linje afgrænser eksistens til at ske i en højspændt zone af intensitet og hastighed. Liv ikke bare formes af, men er samtidig gjort af intensitet og intensiverende kræfter. Det er en særlig vitalisme, hvor hvad der ikke slår ihjel, gør stærkere. Således må det sjove forfølge som det, der intensiverer mest. Dette punkt tegner en dødbringende forskel på indenfor og udenfor. Dette punkt gør det til en nødvendighed at forfølge alt det sjove.

Det er det sjove overfor død, og kedsomhed overfor eksistens. Så dette punkt fratager muligheden for at fravælge alt det sjove. Det gør det sjove til en nødvendighed. Derfor kan man ikke lade være med at påtage sig ansvaret for sin skyld og vælge livet, og det der intensiverer mest, stadigvæk i midlertidigheden navn. Alt relateres til nødvendighed og intensitet, men det er ikke ensbetydende med, at alt er intensitet. For valget indbefatter et fravalg, der reducerer verden. Det indbefatter savnet efter et lykkeligt liv, og et afsavn. Det indbefatter et afsavn efter alt det, man anskuer som det basale ved livet: Stabilitet, nærhed og ro, og noget med at føle kærlighed og ømhed. Et liv, der ikke er midlertidigt, et liv, hvor man ikke er skyldig. Det er ikke så vigtigt, hvad der savnes, men det centrale er, at ethvert tilvalg også er et fravalg af noget andet, der reducerer verden, og samtidig fungerer intensiverende.

Afsavnene bremser altså ikke intensiveringen, de er en forudsætning herfor. Derfor har konsulenterne med børn for længst måtte sande, at børn hverken dæmper lysten til at arbejde meget eller lidenskaben for arbejdet. Tværtimod. Børn kan måske omrokere på, hvornår man arbejder, men de kan ikke sætte arbejdstiden ned. Når det er dejligt at være sammen med sine børn, stiger kravene blot kvalitativt til arbejdet, ligesom arbejdstiden skal planlægges nøjere så aften og nat måske må tages i brug.

Chefens formaninger om at levere middelgodt synes kun at forstærke en indre kamp om at levere det ypperste og så lige lidt mere. Chefens redningsaktion eller restriktioner om at geare ned fører heller ikke til mindre hårdt arbejde, og chefens formaninger om, at der er andet i livet end arbejdet fører heller ikke til, at man arbejder mindre. Man påtager sig igen skylden i midlertidigheden navn. Det samme gælder ægtefællens påmindelser om de rigtige prioriteter, når arbejdet bliver et spørgsmål om liv og død. Eller kærestens og børnenes krav om at geare ned og arbejde mindre. Man synes skakmat.

Drømmejobbet med den lave løn, med en løn så lav, at man slet ikke gider at gå til jobsamtalen, sammenbruddene i det røde felt, kedsomheden i det grå felt, der føles som en spændetrøje. Alt sammen fungerer intensiverende. Drømmen om barfods fotografen eller jordomrejsen, jobbet som bankassistenten. Drømmen om det simple liv, der ikke handler om penge, sko og fine hoteller. Drømmen om alt det basale: Intimitet, nærhed og stabilitet. Drømmen om noget, der ikke rykker sig, lige meget hvor meget man selv flytter sig. Drømmen om en hundehvalp. Selv opholdet i et Munkekloster kommer til at fungere intensiverende. Det ligger som intensiverende afsavn. Alle de tilvalg, man foretager, er nødvendige, men de medfører fravalg, der reducerer verden. Alle de tilvalg man tager, er nødvendige og midlertidige, fravalgenes afsavn ligger som en potentiel mulighed og fungerer intensiverende. Muligheder der potentielt kan til vælges i midlertidigheden og uskyldiggørelsens navn. Muligheder der nødvendiggør nye valg, nødvendiggør at foretage nye tilvalg, der igen vil reducere verden, og denne reduktion fungerer intensiverende. Det nødvendiggør, at man gør det igen, og igen og igen. Drømmen om afintensivering. Drømmen om, at man på et

tidspunkt har fået nok af alt det sjove. Det hele fungerer som afsavnenes intensiverende nødvendigheder.

Midlertidigheden, uskyldiggørelsen og intensiveringen

Den *anden* nats diagram er en næsten blind og tavs maskine, der både kan karakteriseres gennem ekstrem smidighed og en uendelig evne til transformation. For det kan negere alt, og den kan gøre det mulige umuligt, og det umulige muligt. Alt kan absorberes i diagrammet, selv ting, der ellers umiddelbart ville være i modstrid. I den *anden* nats diagram kan det, der normalt betragtes som adskilt og modstridende, således placeres ved siden af hinanden. Helt gennemgående stiller det arbejde/liv ved siden af hinanden overfor sjov. Gennem de tre forbindelseslinjer, som jeg forfølger enkeltvis, stilles begyndelse/slutning, mig/ikke-mig og intensitet/ikke-intensitet ved siden af hinanden.

Selvforholdets diagram kan således beskrives ved, at det stiller: Begyndelse/slutning ved siden af hinanden overfor midlertidighed. Mig/ikke-mig ved siden af hinanden overfor ansvarlighed og uskyldiggørelse, ligesom det stiller intensitet/ikke-intensitet overfor nødvendighed. Derfor bliver alle valg både skæbnesvangre og midlertidigheder, som man selv er ansvarlig for.

Samtidig kan diagrammet negere alt, det kan lave alt om og absorbere det, der ellers ville bremse intensivering, så det i stedet kommer til at fungere intensiverende. Det er en selvforstærkende maskine, der slutter sig om sig selv netop i kraft af, at det hele tiden peger ud af sig selv gennem linjerne til det udenfor. Det er en ekstremt selvintensiverende maskine, der ikke kan falde til ro. Den tordner af sted i høj hastighed, og den er næsten ustoppelig. Men det er også en ganske blid og næsten tavs maskine, der forførende tilbyder livet igen og igen.

Den *anden* nats diagram tillader. Det tillader næsten alt. Det er ikke så vigtigt, hvad det tillader, men at det tillader. Det tillader, at man midlertidigt kan lige, hvad man har lyst til, at man kan vælge alt det sjove. Det tillader endda drømmen om et liv udenfor diagrammet, drømmen om at stoppe. Det tillader endda at stoppe og træde udenfor

diagrammet som en drøm, der samtidig virker stærkt selvintensiverende tilbage. Det tillader helt personlige valg, og det tillader også afsavn og smerte ved valgene. Det næsten skrider fra teksten, at der er afsavn og smerte forbundet i valgene. Således tillader den *anden* nats diagram ikke bare stort set hvad som helst. Det tillader faktisk alt!

Smerten er midlertidig, glæden er midlertidig, og de afløses hele tiden af hinanden. Intet er stabilt, alt er midlertidigt og foranderligt. Midlertidigheden tillader, fordi den altid bærer udsigten til ophøret i sig. I midlertidigheden vil altid ligge udsigten til, at det er slut, og til at etablere et nyt slut. Men det er altid en midlertidig slutning, så midlertidigheden griber ud efter den næste slutning, den griber ud efter det, der kommer efter den næste slutning. Midlertidigheden peger tilbage mod en ny begyndelse. Midlertidigheden kræver en ny begyndelse. Den forskyder konstant nu'et til en ny begyndelse.

Alle valg er midlertidige, men det er også egne personlige valg. Man er både selv ansvarlig for og underlagt sin skæbne. Man er offer for en skæbne i dagen, og man er offer for en anden skæbne i natten. Man er ansvarlig for det, man gør og har gjort, men man er uskyldig, fordi man ikke kunne have gjort det anderledes. Man kan både være årsag og uskyldig. Så man må tage ansvaret på sig, for man kan ikke andet. Man er offer for en selvvalgt skæbne. Men også denne skæbne er midlertidig, og bærer derved også udsigten til en ny begyndelse i sig. Det sjove intensiverende liv muliggøres af uskyldigheden som skæbne, og af midlertidighed idet også intensiveringen bærer udsigten til en slutning i sig, og derved også en ny begyndelse.

Samtidig forstærkes intensiveringen af, at afsavnene efter de valg, man har truffet, fungerer som potentielle muligheder, men ikke som valgbare muligheder. Afsavnene fungerer som det muliges umulighed. For valgte de potentielle muligheder, ville verden blive en helt anden. Valget trækker en anden verden med sig. Afsavnene fungerer som muligheden af et udenfor, der således ligeledes bærer udsigten til en ny begyndelse i sig. Man er samtidig sig selv og sin verden, og der er ingen verden udenfor, som man kan række ud efter, der er kun mig selv.

Man er en monade som Deluzes Adam. Synderen Adam og hans modsætning ikke-synderen Adam er hverken umulige eller modstridende i sig selv, ligesom ikke-synderen Adam ikke er modstridende i sig selv. Det modstridende i relationen mellem synderen Adam og ikke-synderen Adam ligger i stedet mellem ikke-synderen Adam, og den verden, hvori Adam synder. Ikke-synderen Adam må derfor nødvendigvis inkludere en anden verden (Deleuze 2010:67). På den ene side eksisterer den verden, hvor man har syndet kun i synderen mig og alle de andre, der er medskabende af denne verden. På den anden side, skaber inklusionen af denne verden ikke bare synderen mig, men også den verden, hvori jeg har begået synd. Havde jeg ikke syndet, ville den verden, hvori jeg var synder, heller ikke eksistere. Hvis man gjorde andet, ville man forsvinde og trække hele sin verden med i faldet. Så der er ikke et udenfor eller en verden, den kan række ud efter, der er kun én selv. Man har kun sig selv at referere til.

Den *anden* nats diagram er ekstremt intensiverende, og der er ingen steder for ro. I dette selvforhold er der nemlig intet, der er stabilt, alt er midlertidigt og omskifteligt. Diagrammets udenfor er heller ikke stabilt. Der er således intet utopisk udenfor, som man kan referere til eller støtte sig til:

"Utopierne lindrer: skønt de ikke har noget virkeligt sted, så folder de sig alligevel ud i et underfuldt og jævnt rum; de åbne byer med brede alleer, med veltilplantede parker, det lette livs landskaber, selvom adgangen til dem er drømmeagtige." (Foucault 1999:27)

Der er afsavn og utopier. Men utopierne lindrer ikke, de føder til og forstærker intensiveringen. For i det øjeblik, man forsøger at støtte sig til dem, foldes de ind som en del af selvforholdet, som kun efterlader en tom plads, der ikke giver megen støtte. Så der er intet udenfor, der ikke kan foldes ind som en del af et indenfor. Man kan kun referere til sig selv. Men det er et ustabil selv, man refererer til. For der sker en konstant forskydning væk fra én selv samtidig med, at man hele tiden kan være sig selv. Man kan altså hele tiden være sig selv, samtidig med at man aldrig er sig selv. Alt sker indefra, men indefra forskydes hele tiden udenfor. Således flyder alting sammen: Form, indhold, retning, og én selv flyder sammen. Alting flyder sammen og bliver en del af mig. Alt kan foldes ind og blive en del af mig selv. Alt kan udfoldes og skydes ud som

en del af et ydre. Grænsen mellem mig og verden er midlertidig og fleksibel. Grænsen mellem fiktion og virkelighed er midlertidig og fleksibel i den *anden* nats diagram.

Man er både årsag og uskyldig, fordi man er handlingens ophav, så man må selv bære ansvaret. Man må påtage sig ansvaret for sin egen skabelse eller tilblivelse. Derfor er alle valg skæbnevalg, derfor er alle valg skæbnsvangre. Der er aldrig en verden eller et udenfor, man kan række ud efter, man kan kun række ud efter sig selv. I dette diagram træder man ind i Blanchots cirkel med den nært forestående vished om, at det, der har fundet sted engang, altid vil begynde igen. Altid vil forråde og forkaste sig selv. Men når man træder ind i den, er der tomt udenom. Der er tomt udenfor. For det udenfor er allerede indenfor. Når man træder indenfor, er man allerede i færd med at træde udenfor. Men ikke desto mindre definerer diagrammet forskellen mellem udenfor samtidig med, at det fastholder det en dødbringende forskel mellem indenfor og udenfor.

Det er et diagram, der både skaber en enorm handlekraft og en intens alenehed. Det er et diagram, der samtidig bevidstgør og ansvarliggør denne alenehed. Det er et selvforhold, hvor man nødvendigvis placeres bevidst, ansvarlig og helt alene i centrum af sin egen verden. Samtidig med at man aldrig er sig selv, men hele tiden er ved at blive en anden. Diagrammet viser et selvforhold, hvor man stilles til opgave at stå i centrum af verden, tage sin egen skabelse på sig i en tilblivelsesproces, hvor man hele tiden kastes tilbage til en ny begyndelse, og må starte forfra igen og igen og igen... Altid i en kamp mod sig selv, og altid som sin egen værste fjende.

Kapitel 9

Tilbage til begyndelsen

Tilbage til work-life balance

Ved at trække på Deleuze og hans læsning af Bergson rettede jeg indledningsvis en grundlagskritik af work-life balance teorierne, der peger på faren ved at tage udgangspunkt i allerede færdiggjorte problematikker. Jeg argumenterede for faren ved, at de konventionelle work-life balance teorier beskæftigede sig med *falske problemer*. Falske problemer forstået på den måde, at de problemer, som teorierne undersøger, allerede er løst i det øjeblik, det bliver stillet, fordi det er løsningen, der definerer de problemer, der rejses. Således kritiserede jeg teorierne for at operere med en ganske lille frihedsmargen i problemløsningen, idet svaret allerede synes at ligge i selve formuleringen af spørgsmålet. Helt konkret rettede jeg en kritik mod, hvordan teorierne synes at arbejde med *ikke eksisterende problemer* og *dårligt formulerede spørgsmål*.

I relation til *ikke eksisterende problemer* kritiserede jeg teorierne for at forudsætte nogle obskure forskelssættelser og grænsedragninger. Det gjorde jeg ved at argumentere for, hvordan teorierne forudsætter en grundlæggende adskillelse mellem arbejde og liv. De forudsætter arbejde og liv som to distinkte og kontrasterende poler, de stiler overfor hinanden som et helt grundlæggende vilkår for eksistens. Et vilkår, der er så fundamentalt, at det ikke er muligt at opleve kategorierne adskilt, men at de altid opleves gennem deres relation til hinanden, og således er konstituerende for det menneskelige subjekt. Således syntes teorierne at lukke muligheden for andre måder

at analysere arbejdsliv, de syntes at lukke for andre tænkemåder i relationen mellem arbejde og fritid.

I relation til de *dårligt formulerede spørgsmål* argumenterede jeg for, hvordan teorierne forvekslede mere med mindre og uorden med orden. Her argumenterede jeg for, hvordan teorierne opererer med en statisk forudsat forståelse af orden, hvori mere kunne mistænkes for at blive forvekslet med mindre. Således bliver uorden eller ubalance i meget høj grad placeret mellem arbejde og fritid allerede som en teoretisk forudsætning. Teorierne opererer således med en fastlåst orden, der ikke er åben, hverken for andre former for orden eller andre former for uorden. Jeg rettede således en kritik mod, hvordan balancen eller relation mellem arbejde og liv allerede i det teoretiske udgangspunkt blev anset som problematisk og konfliktfuld på en måde, hvor de samtidig uden videre oversætter en abstrakt væren til et konkret levet liv. Heri rettede jeg også en kritik mod teoriernes normativitet, og hvordan kriterierne for teoriernes normativitet forudsættes ud fra en definition af uorden, hvor for meget arbejde er en dårlig balance. For meget arbejde skaber uorden i balancen. Således kritiserede jeg teorierne for at operere med nogle normative kriterier for det gode liv og den gode balance. Nogle kriterier, der hentes udenfor analysen og er uafhængige af analysen, men som ikke desto mindre bruges til at problematisere ud fra, og som også bruges til både at bedømme og fordømme ud fra. Jeg kritiserede work-life balance teorierne for at antage, at vi lever i den fælles delte verden med de samme problemer, ønsker og behov.

Jeg kritiserede altså work-life balance teorierne for at indebære en fare for at være begrænset til at undersøge deres eget udgangspunkt og deres egen normativitet. Min kritik rettede sig således mod, at teorierne snarere er anvendelige til at forklare empirien end til at analysere dem med, idet teorierne syntes at tildele sig selv en privilegeret status over empirien. De forekom dermed uhensigtsmæssige til egentlig empirisk analyse, idet de ikke syntes at åbne sig overfor empirien. De syntes således ikke egnede til at skabe indsigt i den empiriske kompleksitet. I stedet syntes empirien snarere at kunne fungere som forklaring af teorien.

Ved hjælp af Deleuze pegede jeg derfor på vigtigheden af selve konstitueringen af en sand problematik, hvori svaret ikke allerede ligger som en del af spørgsmålet, og med Hastrup argumenterede jeg for, at alle sammenligninger kræver *et tredje punkt*, hvorfra sammenligningen foretages, og at dette tredje punkt nødvendigvis må findes i empirien, hvor det oftest vil ligge godt og grundigt gemt. Således argumenterede jeg for, at hvis man vil undersøge work-life balance, så må det gøres empirisk, og at dette kræver en indsigt i det skjulte tredje punkt. Man kan ikke overføre eksterne logikker, hvis man vil skabe indsigt i work-life balance, i stedet må man lede empirisk.

Det følgende arbejde med afhandlingen kan i lyset heraf anskues som et forsøg på at udarbejde en metode til at generere en sådan empirisk indsigt med. Og endelig i forlængelse heraf at producere den type empiriske indsigt, der i sig selv klart og tydeligt viser, hvad det er, som work-life balance teorierne ikke kan indfange.

Først og fremmest vil jeg pege på, hvordan mine analyser viser, at konsulentene ikke deler den samme verden, det rationelle udenfor, som work-life balance teorierne. Helt fundamentalt fremgår det, at arbejde og fritid ikke fungerer som to distinkte og modstridende poler i hver sin ende af en akse, men i stedet placeres arbejde og fritid ved siden af hinanden overfor eksempelvis sjov eller kedsomhed som modpol på samme akse. Deres verden er altså ikke kendetegnet ved at kunne forstås gennem modstilling af disse to kategorier. Helt grundlæggende ville det altså virke misvisende, hvis konsulenternes arbejdsliv skulle spændes ud mellem deres arbejdsliv og deres fritidsliv og analyseres gennem fokus på relationen her imellem. Havde jeg forsøgt at beskrive deres verden gennem disse, ville det således aldrig være konsulenternes verden, jeg ville nærme sig, men i stedet teoriernes syn på deres verden. Mine analyser viser eksempelvis tydeligt, at mit empiriske felt slet ikke deler den virkelighed, som work-life balance teorierne forudsætter.

I forlængelse heraf peger mine analyseresultater også på et andet forhold ved grundlaget i work-life balance teorierne. I deres fokus på enten grænsen eller balancen mellem arbejde og fritid, mister de et helt centralt aspekt: Hvordan de står i relation til hinanden, og mine analyser peger tydeligt på, at denne relation aldrig er direkte, og den vil altid være konkret og kontekstbetinget. Work-life balance teorierne synes at

forblive på det niveau, hvor arbejde og fritid forholder sig direkte til hinanden gennem et ydre forhold, så de mister at indfange netop den måde, hvorpå de kategorier kan stå i relation til hinanden gennem et konkret indre forhold i forholdet. De mister at indfange netop den relation, som de står i forhold til hinanden igennem. Denne relation kan kendetegnes ved, at den aldrig er direkte eller umiddelbar, i mine analyser vist gennem foldningen og diagrammet. Dette peger på nødvendigheden af en tilgang til work-life balance, der er åben overfor det konkrete og kontekstspecifikke.

Derudover vil jeg fremhæve det sidste forhold, og det er konsulenternes flertydige tilgang til deres arbejde, som det fremgår i linjerne mellem de tre dage og de tre nætter. Jeg vil i den forbindelse ikke bare fremhæve vigtigheden af, at det flertydige og ambivalente også indfanges. Mine resultater peger med stor sikkerhed på, hvordan det kun ville være et halvt billede, man kunne tegne, hvis ikke både dagen og natten havde indgået i det empiriske materiale. Havde man eksempelvis udelukkende spurgt konsulenterne til: Hvor meget de arbejdede? Om de arbejdede for meget? Om de kunne tænke sig mere fritid? Hvordan deres arbejdsliv influerede negativt på deres fritidsliv? Om de led af stress? Hvordan de havde fysiske stressrelaterede symptomer? Så ville svaret have været: Ja. Havde man yderligere valgt at få dem til at udfolde deres svar, er der ingen tvivl om, at det ville medføre en lidelsesberetning. Det ville medføre nogle resultater, der ganske let kunne definere konsulenterne som workaholics eller masochister. Mine analyser viser, hvordan dette i givet fald ville være ensbetydende med kun at fortælle en halv historie. Så selvom man kunne mene, at mine konsulenter har masochistiske træk, ville det være misvisende at karakterisere dem udelukkende gennem netop dette træk. Det ville ikke bare være forkert, men samtidig også forkasteligt og fordømmende.

Herefter kunne det alligevel være oplagt at vende blikket mod, hvordan work-life balance teorierne med deres faste kategoriseringer og deres normative fundament allerede indgår i den *anden* nats diagram som en central og produktiv faktor. Som allerede nævnt var alle konsulenterne helt bevidste om work-life balance, og de bruger naturligvis også begreberne, men blot som semantiske kategorier og altså ikke i den forståelsesramme, som work-life balance teorierne tilbyder. Men ikke desto mindre fungerer work-life balance helt aktivt i diagrammets selvintensivering.

I relation til *midlertidigheden* mødes idéen om en kortere arbejdstid umiddelbart som et decideret onde især blandt de konsulenter, der ikke har børn. De ser det nemlig som deres mulighed for at give den gas lige nu, mens de er ganske unge, og inden de måske skal have børn. Derfor ville de se work-life balance som en unødigt straf, som en uvelkommen begrænsning af deres lyst til at arbejde meget. Det ville være både synd og skam, hvis de ikke havde mulighed for at knokle på lige nu. Blandt de øvrige konsulenter legitimeres de lange arbejdsuger ligeledes hele tiden i relation til, at det ikke er holdbart, og at det må stoppe på et tidspunkt. Her afvises work-life balance som relevant faktor, men kun ud fra forudsætningen om, at de lange arbejdstider er midlertidige. Work-life balance fungerer altså som den normative ramme, som man kan sige, nødvendiggør midlertidigheden som argument. Work-life balance teoriernes definitioner om, at meget arbejde er skidt, og mindre arbejde er bedre, er således den stabile normative ramme, som midlertidigheden hele tiden relateres til.

Det samme gælder i relation til *uskyldiggørelsen*. Det er i relation til work-life balance teoriernes normative forudsætninger, at bemandingen af diagrammet nødvendigvis kræver, at man træder ind som skyldig. Det er nemlig i relation til en særlig normativitet om, at prioritering af fritidsliv og familieliv skal komme først, og arbejdsliv skal være sekundært, at uskyldiggørelsen er nødvendig. Det er i overskridelsen af en særlig normativitet, som man kender og forholder sig til, at uskyldiggørelsen får sin plads.

Det samme gælder i relation til *intensiveringen*. Her fungerer work-life balance teorierne ligeledes som den kraftfulde ramme, som afsavn eller utopier hele tiden spejles i, den ramme man drømmer om at nå. Den ligger som den eneste tilgængelige rammefortælling om det rigtige og det lykkelige liv. Det er med andre ord work-life balance teorierne, der er med til at levere idéen om det rigtige kvalitative indhold af et rigtigt liv, den idé, der samtidig helt overskrides i diagrammet. Den ligger som drømmen om at bruge mindre tid på arbejde og mere tid på noget andet. Den ligger i drømmen om det lykkelige liv med mand og børn eller kone og børn. Den ligger i ægtefællens formaninger og restriktioner om en anden balance og i diskussionerne om, hvor mange aftener om ugen computeren må være tændt. Den ligger i chefens ordre om at geare ned, og den ligger også i chefens påmindelser om, at der også er et liv udenfor

arbejdet. Den ligger også som legitimeringer, såsom jeg sover ikke om natten, så mine børn mærker ikke, at jeg arbejder så meget, eller jeg bliver nødt til at levere på arbejdet, ellers kan jeg ikke være glad, og hvis jeg ikke er glad, så kan jeg heller ikke være en god forælder. Work-life balance ligger som det muligst umulighed i diagrammet, det ligger både som drømmen og som døden.

Skulle man endelig forestille sig, at en restriktiv work-life balance strategi blev indført, eksempelvis med stramme håndhævelser af en 37 timers arbejdsuge, kunne man forestille sig radikale reformuleringer i diagrammet. Det ville ændre den verden, Konsulenthuset kunne tilbyde og således også ændre de subjekter, der ville bemande den. Hvad, der ville ske, er ikke til at sige, men som diagrammet ser ud nu, er der ingen stabile elementer. Det tillader hvad som helst, og skulle man indføre en stabil faktor, såsom en 37 timers arbejdsuge, er der ingen tvivl om, at det ville føre omfattende ændringer med sig. Den *anden* nats diagram for Konsulenthuset ville forsvinde og genopstå som noget helt andet, der ville gøre nogle helt andre positioner tilgængelige. For den *anden* nats diagram trækker både subjekt og hele verden med sig, der sker en samskabelse mellem subjekt og verden i diagrammet. Skulle verden ændre sig, ville det umuliggøre at være en succesfuld management konsulent i den. Så mit bedste bud ville være, at de konsulenter, som jeg har stiftet bekendtskab med, ville skynde sig at søge videre.

Således kan work-life balance teorierne allerede siges at have en særdeles central og virksom placering i diagrammet som en stærkt intensiverende faktor. Man kunne måske endda gå så vidt som til at sige, at de nærmest er en forudsætning for diagrammets selvintensiverende kræfter, idet work-life balance teoriernes normative forudsætninger netop kan placeres som den overordnede ramme, man hele tiden må fortælle sig selv ind i og op imod. Den ramme, som de på én gang overskrider og alligevel søger hen imod. Den ramme, der tydeligvis er for snæver til, at man kan være i den. Det kunne være et empirisk argument for, at denne ramme kræver gentænkning.

Således er det svært at forestille sig en måde at introducere en work-life balance i Konsulenthuset, der ville virke efter work-life balance teoriernes hensigt. Det er svært at forestille sig en måde, der ikke virker intensiverende. Derudover er det måske endnu

sværere for mig at se, hvordan den normativitet som work-life balance teorierne repræsenterer, kunne introduceres meningsfuldt i Konsulenthuset. Og i forlængelse heraf kunne man rejse spørgsmålet om: Hvorvidt work-life balance ville være den mest relevante problemstilling at rejse? Eller måske mere præcist, måtte man i første omgang rejse spørgsmålet om: Hvordan eller i hvilken form work-life balance kunne introduceres relevant? Det ville i givet fald kræve en grundig empirisk indsigt med netop dette forhold i fokus, og det var jo som nævnt ikke mit ærinde, og således heller ikke her jeg ønsker at vende tilbage for at bidrage til work-life teorierne.

Min udgang fra work-life balance teorierne var at påpege vigtigheden af selve konstitueringen af en sand problematik, hvori svaret ikke allerede ligger som en del af spørgsmålet. Min problematik rejste nogle metodiske spørgsmål. Jeg argumenterede for, at alle sammenligninger kræver *et tredje punkt*, hvorfra sammenligningen foretages, og at dette tredje punkt nødvendigvis må findes i empirien, hvor det for langt de flestes vedkommende vil ligge skjult. Således argumenterede jeg for, at hvis man vil undersøge work-life balance, så må det gøres empirisk, og at dette kræver en indsigt i det skjulte tredje punkt. Man kan ikke overføre eksterne logikker, hvis man vil skabe indsigt i work-life balance, i stedet må man lede empirisk.

I forlængelse heraf er mit første tilbud om et bidrag til work-life balance netop en sådan metode. Dagen, natten og den *anden* nat er som udgangspunkt tomme kategorier, og de er derfor en ontologi, der i modsætning til work-life balance teorierne er åbne overfor empiri. Det er ikke muligt at overføre eksterne logikker til dagen, natten og den *anden* nat, for at udfylde dem må man søge empirisk. Jeg tilbyder således en empirisk metode til work-life feltet, der ikke foregiber problemstillingen. Den ontologiske figur kan styre og strukturere forskningsdesignet, men den kan aldrig styre eller forudsætte indholdet. Det må nødvendigvis søges empirisk. Svaret kan således ikke forudsættes i spørgsmålet. Min metode er således et redskab til at skabe indsigt i sammenhænge og relationer, sådan som de står internt i en specifik verden. Det er herfra, at work-life balance både må undersøges og introduceres i forhold til et konkret felt. Mit første bidrag til work-life balance feltet er således en måde, hvorpå selvforholdet kan undersøges gennem: Dagen, natten og den *anden* nat. Jeg introducerer en metode til Hastrups det *tredje* punkt, der muliggør, at man kan måle de forskelle, der gøres

relevante indenfor en specifik kontekst, med den *anden* nat, som det punkt, der hentes inde fra analysen, og altså ikke udefra en normativitet, der er uafhængig af analysen.

Derudover tilbyder jeg for det andet et stykke grundig empirisk indsigt i et af de områder, som work-life balance teorierne selv efterlyser viden om, nemlig den gruppe de selv kalder workaholics. Jeg leverer et stykke unik empiriske indsigt i en gruppe højt profilerede management konsulenter, der i sig selv viser vigtigheden af at have kendskab til en kontekst, når man taler work-life balance. Jeg håber hermed at kunne bidrage til den begyndelse, hvor work-life balance ikke nødvendigvis skal undersøges gennem en relation mellem arbejde og fritid. I stedet må den gentænkes i retning af forskellige måder at gøre et selvforhold på, hvor der fokuseres på relationen mellem subjektet og den verden, som subjektet kan eksistere i. Jeg leverer et stykke empiri, der i sig selv i al sin klarhed viser, at hvis man vil have adgang til en konkret kontekst, kan man med fordel bevæge sig ind gennem den *anden* nat.

For analyserne viser, at det ikke ville være mindre fremmedartet, at introducere work-life balance til mine konsulenter i Konsulenthuset, end det ville være at introducere det til nogle munke i et Buddhistisk munkekloster!

Tilbage til udgangspunktet

Helt tilbage til fra start har det ligget mig på sinde, at jeg ikke ville fordømme eller nedgøre konsulenternes eksistensform, ligesom jeg heller ikke ønskede at glorificere eller fremhæve den. Jeg ønskede ikke at fortælle en forfaldshistorie, ligesom jeg heller ikke ønskede at fortælle en historie om undertrykkelse. Det var derfor aldrig min hensigt at afgøre eller definere værdien af denne eksistensform i relation til eksempelvis andre eksistensformer. Det var slet ikke mit ærinde med analysen. Derfor var det vigtigt at undlade normative kriterier hentet udefra til at dømme konsulenterne og deres eksistensform. Netop af den grund har jeg forsøgt at optegne konsulenternes liv indefra, hvor mening er deres logik, hvor den empiriske virkelighed fastholdes som den virkelige.

I mine bestræbelser herpå har mit helt overordnede metodiske greb været videreudviklingen af Blanchots begreber: Dagen, natten og den *anden* nat, så de kunne anvendes analytisk som en ontologi, der er åben overfor empiri. Dette greb gennemstrømmer hele afhandlingen.

For det første ved at fokusere mit blik teoretisk. Det gælder i første omgang, at jeg ikke ville forfølge magtens linjer. Jeg ville ikke undersøge, hvordan man bliver udsat for magt, men i stedet fokusere på, hvordan man forsøger at gribe magten gennem et særligt selvforhold. Man er altid både underlagt noget og sig selv, og disse to forhold bliver hele tiden foldet ind som en del af det selvforhold, som kan udfoldes gennem netop: Dagen, natten og den *anden* nats ontologi. Således fungerer den overordnede ramme for, hvordan jeg kæder ting sammen.

For det andet har dagen, natten og den *anden* nat været afgørende for den måde, jeg har indsamlet min empiri. Det er i relation hertil, at det var nødvendigt at sætte konsulenterne i en situation, hvor jeg ansporede dem til selvrefleksion. Det var i lyset heraf, at jeg ikke bare ansporede dem, men også pressede dem i deres refleksioner over sig selv og eget liv.

For det tredje har dagen, natten og den *anden* nat ligeledes gennemsyret måden, hvorpå jeg har organiseret empirien. Det vil sige i min analytik. Eftersom dagen, natten og den *anden* nat er tomme kategorier, er det centrale ved min analytik den måde, de står i forhold til hinanden, ved dagen som det umiddelbare erfaringsniveau og natten som det niveau, der udgør refleksioner over det umiddelbare. Her er det ligeledes vigtigt, at dagen og natten er lige vigtige og lige virkelige kategorier, der således tildeles den status i analysen. Det er i forlængelse heraf også centralt, at dagen og natten ikke er adskilte niveauer, men at de altid er samtidigt tilstedeværende. Man er ikke enten i dagen eller i natten, man er begge steder på én og samme tid. Dag og nat står i et immanent spændingsforhold til hinanden. Men det er ikke et direkte forhold, det vil altid være foldet ind som del af et særligt selvforhold. Konkret står dagen og natten i relation til hinanden i den *anden* nats diagram.

For det fjerde har dagen, natten og den *anden* nat også betydning for, hvordan jeg fremstiller mine analyser. Hvordan jeg vælger at formidle min fortælling. Helt eksplicit kommer det til udtryk ved, at jeg har ladet spændingen mellem dagen og natten fungere som centrale også i min formidling, men derudover har det også haft indflydelse på formen eller stilen, hvormed jeg formidler. Når livet i folderne, den *anden* nats diagram, bliver det centrale niveau, betyder det nemlig også, at det helt centrale niveau for analysen bliver virtuelt. Det har således været en formidlingsmæssig udfordring at forsøge at vise og inkludere denne virtualitet i teksten.

Således har dagen, natten og den *anden* nat gennemsyret min metode. Når det er sagt, er det efterfølgende helt centralt at fremhæve, at metoden på ingen måde styrer mit indhold. Det har ingen indflydelse på selve det analytiske indhold. Det er min udvikling af en analyselogik, en analysemetode, men eftersom kategorierne som udgangspunkt er tomme og indholdsløse, er det netop pointen, at det er en metode, der kræver empiri, ligesom det er en metode, der giver empirien mulighed for at svare igen som et diagram. Når diagrammet netop er empiriens mulighed for at svare igen, er det fordi, det konkrete diagram er et diagram over en specifik empirisk kontekst, således at det altid vil fremstå med forskelligheder alt efter den kontekst, der undersøges.

Gennem en analyse i tre delanalyser af forbindelseslinjer mellem: *Lystens dag* og *afmagtens nat*, *viljens dag* og *afskyens nat* og *lidenskabens dag* og *afsavnenes nat*, udpeges der tre måder, hvorpå dagen og natten står i relation til hinanden. Disse tre relationer eller forbindelseslinjer bliver i diagrammet udtryk for tre forskellige måder, som selvforholdet er foldet. De bliver udtryk for tre intense selvforhold: *Midlertidighed*, *uskyldiggørelse* og *intensivering*. Den *anden* nat fremstilles herefter som et diagram, der helt overordnet kan karakteriseres ved tre forhold: Fuldstændig mangel på stabilitet, en evne til at tillade alt, og endelig en ekstrem selvintensiverende kraft. Gennem sameksistens mellem: *Midlertidighed*, *uskyldiggørelse* og *intensivering*, fungerer diagrammet som en selvintensiverende maskine, der ikke kan falde til ro. Den tordner af sted i høj hastighed, og den er næsten ustoppelig. Men det er også en ganske blid og næsten tavs maskine, der forførende tilbyder livet igen og igen. Det er

en selvforstærkende maskine, der slutter sig om sig selv, netop i kraft af at det hele tiden peger ud af sig selv gennem linjerne til det udenfor.

Det er diagrammet, der bestemmer monadens foldning om sig selv, men den *anden* nats diagram tillader alt. Det er ikke så vigtigt, hvad det tillader, men at det tillader. *Midlertidigheden* tillader, fordi den altid bærer udsigten til ophøret i sig. I midlertidigheden ligger udsigten til, at det er slut og til at etablere et nyt slut. Men det er altid en midlertidig slutning, så midlertidigheden griber ud efter den næste slutning, den griber ud efter det, der kommer efter den næste slutning. *Midlertidigheden* peger tilbage mod og kræver en ny begyndelse. Således er alle valg midlertidige, samtidig med at det også er egne personlige valg. Man er selv skyldig i sine afsavn, man må selv bære ansvaret, fordi man er handlingens ophav. Man er offer for en skæbne i dagen, og man er offer for en anden skæbne i natten. Man er ansvarlig for det, man gør og har gjort, men man *uskyldiggøres*, fordi man ikke kunne have gjort anderledes. Man kan både være årsag og uskyldig. Man er offer for en selvvalgt skæbne. Men også denne skæbne er midlertidig og bærer derved også udsigten til en ny begyndelse i sig som intensiverende kraft. Samtidig forstærkes intensiveringen af, at afsavnene efter de valg, man har truffet fungerer som potentielle muligheder, men ikke som valgbare muligheder. For *nødvendigheden* afgrænser eksistens til at ske i en højspændt zone af intensitet og hastighed. Liv ikke bare formes af, men er samtidig gjort af intensitet og intensiverende kræfter. Nødvendigheden fratager mulighed for et liv udenfor diagrammet. Selvom dette inkluderer en reduktion af verden, der indbefatter afsavn, der ligeledes kommer til at fungere intensiverende. Men afsavnene peger på det umulige liv udenfor diagrammet, derfor kan de ikke forfølges, derfor ville verden blive en helt anden.

Den *anden* nats diagram er ekstremt intensiverende, og der er ingen steder for ro. I dette selvforhold er der nemlig intet, der er stabilt, alt er midlertidigt og omskifteligt. Diagrammets udenfor er heller ikke stabilt. Der er ikke engang en stabil utopi udenfor, som man kan referere til eller støtte sig til. Der er afsavn og utopier. Men utopierne lindrer ikke, de føder til og forstærker intensiveringen. For i det øjeblik, man forsøger at støtte sig til dem, foldes de ind som en del af selvforholdet, som kun efterlader en tom plads, der ikke giver megen støtte. Der er intet udenfor, der ikke kan foldes ind som en

del af et indenfor. Så man kan kun referere til sig selv. Alt sker indefra og peger indad, men indefra forskydes hele tiden udenfor. Således flyder alting sammen: Form, indhold, retning og én selv flyder sammen. Alt kan foldes ind og bliver en del af mig selv. Alt kan udfoldes og skydes ud som en del af et ydre. Det indenfor bliver et ydre forhold. Der er ingen verden udenfor, man kan række ud efter, man har kun sig selv.

Helt tilbage til udgangspunktet handlede det om, at hver epoke udgør sin særlige produktion af eksistensmåder, således at enhver epoke rejser nogle kriterier, som man nødvendigvis må forholde sig til, når man skal leve på højde med sin samtid. Det handlede således ikke om, hvordan man bliver udsat for eller passivt formet af samtidens magt men i stedet om, hvordan man kan forsøge at gribe sin samtid. For eksistensmåder implicerer altid, at de konstituerer os som noget bestemt, og derfor fokuserede jeg på mulige måder at forholde sig til sig selv. Jeg spurgte til mulige måder at udtrykke et moderne selvforhold lige nu. I forlængelse heraf vendte jeg blikket mod en konkret empirisk gruppe af højt profilerede management konsulenter og spurgte til: Hvordan forsøger disse mennesker at gribe de kriterier, som stiller for sig selv? Og hvilken særegen eksistensform bliver hermed mulig for dem? Mit svar herpå ligger lige ovenfor.

Det er en eksistensform, der hele tiden peger tilbage mod en ny begyndelse. Det er en eksistensform, der kan karakteriseres ved: Den evige startlinje. Det er den fantastiske følelse af at sidde ved starten! Det er øjeblikket lige inden start. Det er en helt fantastisk følelse at sidde der ved startlinjen, og være så fantastisk forberedt, at det kun kan gå godt! Det tilbyder livet, så det kan mærkes som følelsen af lykke, der bobler indeni, og man kan ikke helt beskrive, hvad det var, der gjorde det, men det er denne her følelse af at føle sig i live. Det er følelsen af at føle sig i live, men det er også en kort følelse af lykke. Det er følelsen af lykke eller lykkelig i kroppen, det er et billede af liv eller livet. Det er bare livet. I dette punkt må livet funkke. Men det er også det punkt, der samtidig umuliggør livet, fordi det aldrig tillader, at man når frem til det, fordi der intet skabes ud af ens væren, og intet fuldbyrdes. Måske ligger det mest skjulte øjeblik for eksistensformen i: At livet er ren begyndelse!

Således er det en eksistensform, der både kræver og producerer en ekstrem intensivering og handlekraft, og som leves i intense øjeblikke, så det kan mærkes helt ind i kroppen som en boblende følelse. Men det er også en eksistensform, der involverer, at man ikke kan lide de andre, der lever samme liv.

Det en eksistensform, hvor man står alene i verden. Men det er også en eksistensform, der hele tiden er tvetydig, hvorigennem der optræder en immanent distance til én selv, hvor man altså hele tiden er på afstand af sig selv, samtidig med at man gøres til sig selv. Det er en eksistensform, hvor man stilles til opgave at stå i centrum af verden og tage sin egen skabelse på sig. Det er en eksistensform, der skaber en intens alenehed, og hvor egen ansvarligheden for denne alenehed hele tiden bevidstgøres. Det er en eksistensform, hvor man kun kan helt alene, fordi man netop placeres direkte i centrum af verden. Hvor man altså nødvendigvis må stå alene, helt bevidst og ansvarlig for sin egen skæbne uden mulighed for at blive sig selv samtidig med, at man hele tiden er ved at blive en anden, og hvor man hele tiden kastes tilbage mod en ny begyndelse i: *Midlertidigheden, uskyldiggørelsen og intensiveringens navn!*

Den *anden* nats diagram er således mit bud på, hvordan konsulenterne griber de kriterier, de lever med. Det er altså mit bud på, den konkrete eksistensmåde der muliggøres, gennem deres selvforhold. Således viser dagen, natten og den *anden* nat en kompleks fremstilling af Konsulentens selvforhold og den eksistensform, der for dem er mulig, hvis de skal leve på højde med tiden i dag.

Således har jeg trukket mine konsulenter brutalt frem i lyset. Ikke som individer, men som Konsulenten, der blev fanget i en lyskegle og en lydbølge. Der har således været mange forskellige mennesker og skæbner involveret i analysen. Afslutningsvis vil jeg pege tilbage mod Foucaults tidligere pointe. Der skabes måske samtidig en ny kategori: Konsulenten. Der skabes måske samtidig en ny mulig subjektivitet og nye muligheder for liv.

Abstract

In this thesis, I offer a vitalistic analysis of a group of highly profiled management consultants and their form of existence. The dissertation offers an analysis of a modern self-relationship by showing a diagram of the form of existence of a group of highly profiled management consultants.

The thesis contributes to the existing work-life balance theories. My first contribution is a new research method through which to investigate work-balance. This method is a continuation of the terms put forward by Blanchot: Day, Night and *Second Night*. My second contribution is a thorough empirical insight into one of those areas which the work-balance theories themselves seek information on. This concerns concrete knowledge and understanding about the so-called group *workaholics*.

My channel into the theories was that the logic in my empirical material was so different from the traditional work-life balance theories that a fusion was not possible. Therefore, I analyze the existing literature resulting in a fundamental critique which shows how the work-life balance theories operate with faulty problems exactly because the answers are already contained in the very questions the theories set out to answer. I direct my critique toward the constitution of the underlying problem in the work-life balance literature where work and free time are portrayed as two distinct and contrasting spheres, generally are believed to enter into a problematic relationship, and therefore have a tendency to be examined in a paradigm of conflict. Furthermore, I offer a critique of how the theories present the normative notion of rationality. I point out that the work-life balance theories do not meet the standards I set for my research. Therefore, I look elsewhere for a theoretical framework, that is in the nexus between Deleuze, Foucault and Blanchot.

The principle method has been a continuation of the development of the terms put forward by Blanchot: Day, Night and *Second* Night, as an ontology which is receptive to empirical investigation. This grasp pervades the entire dissertation; First by focusing my view theoretically; Secondly, Day, Night and *Second* Night determined the methods I applied to collect my empirical data; And thirdly, Day, Night and *Second* Night permeate the organization of the empirical data.

Thus, Day, Night and *Second* Night permeate my method, but in no way does the concept control the content. The concept does not influence the analysis. The point is that it is a method which demands empirical data and it is a method which provides the empiricism the opportunity to counteract in the form of a diagram.

By analyzing the nexuses of the three sub-analyses between Day of Urge and Night of Powerlessness, and Day of Will and Night of Aversion, and Day of Passion and Night of Sacrifice, three ways demonstrate how Day and Night are related to each other through three intense self-relationships: temporality, innocence, and necessity are demonstrated.

Following the analysis, the diagram of *Second* Night is presented as a complex and non-deductible diagram which connects that which is inside and that which is outside. The diagram of *Second* Night is presented as a self intensifying machine which cannot be turned off. It juggernauts, almost unstoppable. But it is also a tender and almost silent machine which seductively offers life again and again.

I present insight into a form of existence that directs attention to a subject which constantly returns to itself in an intensive existence not permitting universal rationale. It is a form of existence that creates an intensive sense of loneliness and where the responsibility of self for this loneliness is constantly made conscious.

Litteratur

Arendt, H. (2007): *The Human Condition*: The University of Chicago Press.

Arnaud, G. (1998): 'The Obscure Object of Demand in Consultancy': *A Psychoanalytic Perspective, Journal of Managerial Psychology* vol. 13(7).

Arnaud, G. (2002): 'The Organization and the Symbolic: Organizational dynamics viewed from a Lacanian Perspective', *Human Relations* vol. 55(6).

Arnaud, G. (2003): 'A Coach or a Couch: A Lacanian Perspective on Executive Coaching and Consulting', *Human Relations* vol. 56(9).

Arnaud, G. (2005): 'Division of the Subject and the Organization: A Lacanian Approach on Subjectivity at Work', *Journal of Organizational Change Management*, vol. 20(3).

Bagger, J. & A. Li & B.A. Gutek (2008): 'How much do you value your family and does it matter? The joint effects of family identity salience, family-interference-with-work, and gender', *Human Relations*, vol. 61(2)

Barker, J. R. (1993): 'Tightening the Iron Case: Concertive control in Self-Managing Teams', *Administrative Science Quarterly*, vol. 38.

Baylin, L. (1977): *Involvement and Accomodation in Technical Careers: An Inquiry into the Relation to work at Mid-Career*, I van Maanen (edt.) *Organizational Careers: Some New Perspectives*, Wiley. London.

Blanchot, M. & M. Foucault (2006): *Foucault - Blanchot*, Sixth Printing. Zone Books, New York.

Blanchot, M. (1994): *Orfeus' blik og andre essays*, Gyldendal. København.

Bojesen, A. & S. L. Muhr (2008): 'In the Name of Love: Let's remember Desire', *Ephemera*, vol 8(1).

Bourdieu, P. (1984): *Distinction: a social critique of the judgement of taste*, Harvard University Press.

Braidotti, R. (2007): *Transpositions*, Polity Press. Cambridge.

Braidotti, R. (2002): *Metamorphoses, Towards a Materialist Theory of Becoming*, Polity Press. Cambridge.

- Brotheridge, C.M. & R.T. Lee (2006): 'Examining the relationship between the perceived work environment and workplace bullying': *Canadian Journal of Community Mental Health*, vol. 25(2).
- Bruner, J. (1986): *Actual Minds, Possible Worlds*, Harvard University Press. London.
- Bruner, J. (1990): *Acts of Meaning*, Harvard University Press. London.
- Butler, J. (1997): *The Psychic Life of Power, Theories in Subjection*, Stanford University Press.
- Butler, J. (2006): *Precarious Life, The Powers of Mourning and Violence*, Verso. London.
- Butler, J. (1999): *Subjects of Desire, Hegelian Reflections in Twentieth-Century France*, Columbia University Press. New York.
- Casey, C. (1999): 'Come Join Our Family: Discipline and Integration in Corporate Organizations Culture', *Human Relations*, vol. 52(2).
- Cedertröm, C. & R. Grassman (2008): 'The Masochistic Reflective Turn', *Ephemera*, vol. 8(1).
- Clark, S.C. (2000): 'Work/Family Border Theory: A New Theory of Work/Family Balance', *Human relations*, vol. 53(6).
- Clough, P.T. (2010): 'Afterword: The Future of Affect Studies, in Body and Society', *Special Issue on Affect*, vol. 16, SAGE Publications Ltd.
- Contu, A. & H. Willmott (2006): 'Studying Practice: Situating Talking about Machines', *Organization Studies*, vol. 27(12).
- Contu, A. (2008): 'Decaf Resistance: On misbehaviour, Cynicism and Desire in Liberal Workplaces', *Management Communication Quarterly*, Vol. 21(3).
- Costas, J. & P. Flemming (2009): 'Beyond dis-identification: A Discursive Approach to Self-alienation in contemporary organizations', *Human Relations*, vol. 62(3).
- Costas, J. & P. Flemming (2007): *Beyond dis-identification: Toward a Theory of self-alienation in contemporary organizations*. University of Cambridge. Cambridge.
- Contu, A. (2008): 'Decaf Resistance: On Misbehavior, Cynicism and Desire in Liberal Workplaces', *Management Communication Quarterly*, vol. 21(3).
- Davies, B. (red.) (2008): *Judith Butler in Conversation, Analyzing the Texts and Talk of Everyday Life*, Routledge. New York.
- Davies, B. (2000): *a body of writing 1990-1999*, AltaMira Press. Walnut Creek.

- Deleuze, G. (2010): *The Fold - Leibniz and the Baroque*, Continuum. London.
- Deleuze, G. (2006a): *Foucault*, Det lille Forlag. Frederiksberg.
- Deleuze, G. (2006b): *Forhandlinger 1972-1990*, Det lille Forlag. København.
- Deleuze, G. (2006c): *Two Regimes of Madness*, Semiotext(e), New York.
- Deleuze, G. (1988): *Bergsonism*, Zonebooks. New York.
- Deleuze, G. & C. Parnet (2002): *Dialoges II*, Continuum. London.
- Deleuze, G. & F. Guattari (1983): *Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia*, University of Minnesota Press. Minneapolis.
- Deleuze, G. & F. Guattari (2007): *Tusind plateauer – kapitalisme og skizofreni*, Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedskoler. København.
- Deleuze, G. & F. Guattari (1996): *Hvad er filosofi?*, Gyldendal. København.
- Deleuze, G. & F. Guattari (1986): *Kafka, Toward a Minor Literature*, University of Minnesota Press. Minneapolis.
- Eby; L.T. & J. Wendy & A. Lockwood & C. Bordeaux & A. Brinley (2005): 'Monograph: Work and Family Research in IO/OB: Content Analysis and Review of the Literature (1980-2002)', *Journal of Vocational behaviour*, vol. 66.
- Flemming, P. & A. Spicer (2007): *Contesting the Corporation – Struggle, Power and Resistance*, Cambridge University Press. Cambridge.
- Flemming, P. & A. Spicer (2008): 'Beyond Power and Resistance: New Approaches to Organizational Politics', *Management Communication Quarterly*, vol. 21(3).
- Foucault, M. (1999): *Ordene og Tingene, En arkæologisk undersøgelse af videnskaberne om mennesket*, Spektrum, København.
- Foucault, M (1995): *De infame menneskers liv*, i Niels Brügger, Knut Ove Eliassen, Jens Erik Kristensen red. *Foucaults masker*, Forlaget Modtryk, Århus.
- Foucault, M. (1994): *Viljen til Viden – Seksualitetens Historie 1*, Det lille Forlag. København.
- Foucault, M. (1992): *The Use of Pleasure, The History of Sexuality 2*, Penguin Books. London.
- Foucault, M. (1990): *The Care of the Self*, Penguin Books, London.

Foucault, M. (1982): *The Subject and Power*, I Dreyfus & Rabinow, Michel Foucault, The University of Chicago. Chicago.

Foucault, M. (1980): *Power/Knowledge*, Harvester Wheatsheaf. London.

Gabriel, Y. (2008): 'Spectacles of Resistance and Resistance of Spectacles', *Management Communication Quarterly*, vol. 21(3).

Gabriel, Y. (1999): 'Beyond Happy Families: A Critical Reevaluation of the Control-Resistance-Identity Triangle', *Human Relations*, vol. 52(2).

Geertz, C. (2010): *Life among the Anthros – and other essays*, Princeton University Press. New Jersey.

Geertz, C. (1995): *After the Fact*, Harvard University Press. Cambridge, Mass.

Geertz, C (1973): *The interpretation of Cultures*. HarperCollins. New York.

Greenhaus, J.H. & G. Powell (2006): 'When Work and Family are Aliens: A Theory of Work-Family Conflict', *Academy of Management Review*, vol. 31.

Greenhaus, J.H. & N Beutell (1985): 'Sources of Conflict between Work and Family Roles', *The Academy Management Review*, vol. 10.

Guest, D. (2002): 'Perspectives on the Study of Work-Life Balance', *Social Science Information*, vol. 41(2).

Gulbrandsen, L.M. (1998): *I barns dagligliv*, Universitetsforlaget. Oslo.

Haavind, H. red. (2000): *Kjønn og fortolkende metode*, Gyldendal Akademisk. Oslo.

Hard, M (2007): Foreword: *What affects are good for?*, in Patricia Ticneto Clough, Jean Halley (eds) *The Affective turn: Theorizing the Social*, NC: Duke University Press. Durham.

Hastrup, K. red. (2010): *Ind i verden, en grundbog i antropologisk metode*, Hans Reitzels Forlag. København.

Henriques, J. (2010): 'The Vibrations of Affect and their Propagation on a Night Out on Kingston's Dancehall Scene, in Body and Society' – *Special Issue on Affect*, Volume 16, SAGE Publications Ltd.

Higgins, C.A. & L.E. Duxbury (1992): 'Work-Family Conflict in Dual-Career Family', *Organizational Behaviour and Decision Processes*, vol. 51.

Janning, F. (2008): *Kunsten at arbejde*, Klim.

- Johnsen, R. & S. L. Muhr & M. Pedersen (2009): 'The Frantic Gesture of Interpassivity, Maintaining the Separation between the Corporate Self and authentic Self', *Journal of Organization Change Management*, vol. 22(2).
- Kahn, W.A. & D. Wolfe & R. Quinn & J. Snoek (1964): *Organizational Stress – Studies in Role Conflict and Ambiguity*, John Wiley & Sons. New York.
- Kreisler, J. (2006): *Professionel eller kompetence nomade, hvordan tale meningsfuldt om professionel udvikling*, i *Nordic Pædagogik* 4-2006).
- Kristensen, A.R. (2011): *Det grænseløse arbejdsliv, at lede de selvledende medarbejdere*, Gyldendal Business.
- Kristensen, A.R. (2010): *Metaphysical Labour – Flexibility, Performance and Commitment in Work-Life Management*, CBS. Frederiksberg.
- Kunda, G. (1992): *Engineering Culture: Control and Commitment in a High-Tech Corporation*, Temple University Press. Philadelphia.
- Kvale, S. (2000): *InterView: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Hans Reitzels Forlag. København.
- Lather, P. (2007): *Getting lost, Feminist efforts toward a Double(d) Science*, State University of New York Press. Albany.
- Lather, P. (1991): *Getting Smart, Feminist Research and Pedagogy with/in the Postmodern*, Routledge. New York.
- Lather, P. & C. Smithies (1997): *Troubling the Angels*, Westview Press. Colorado.
- Lazzarato, M. (2004): 'From Capital-labour to Capital-Life', *Ephemera*, vol. 4(3).
- Lazzarato, M. (2007): 'Machines to Crystallize Time: Bergson': *Theory, Culture & Society*, vol. 24(6)
- Machlowitz, M. (1980): *Workaholics: Living with them, Working with them*, MA: Addison-Wesley. Reading
- Manning, E. (2010): 'Always More than One: The Collectivity of a Life, in Body and Society' – *Special Issue on Affect*, Volume 16, SAGE Publications Ltd.
- May, T. (2005): *Gilles Deleuze: An Introduction*, Cambridge University Press. Cambridge.
- Mishler, E.G. (1986): *Research interviewing-context and narrative*, State University of New York. Albany.
- O'Leary, M. (2003): 'From Paternalism to cynicism: Narratives of a Newspaper Company', *Human Relations*, vol. 56.

- Parr, A. red. (2005): *The Deleuze Dictionary*, Columbia University Press. New York.
- Pedersen, M. (2009): *Tune in, break down and reboot: On the production of stress-fit self-managing employee*, CBS. Frederiksberg.
- Pedersen, M. (2008): 'Tune in, break down and reboot – new machines for coping with the stress of commitment', *Culture and Organization* vol. 14 (2)
- Peiperl, M. & B. Jones (2000): *Workaholics and Overworkers: Productivity or Pathology?* Working Paper, Centre for Organizational Research, London Business School. London.
- Petersen, E.B. (2008): *Passionately attached, I Judith Butler in Conversation, analyzing Texts and Talk of everyday Life*, Routledge. New York.
- Polkinghorne, D.E. (1988): *Narrative Knowing and the Human Science*, State University Press of New York. Albany.
- Porter, G. (2004): 'Work, Work Ethic, Work Excess'. *Journal of Organizational Change Management*, vol. 17(5).
- Powell, G.N. & J.H. Greenhaus (2006): 'Managing Incidents of Work-family Conflicts', *Human Relations*, vol. 59
- Raffnsøe, S. & O. Bjerg (2009): *Frihed som regel*, I Turbulens, Turbulens.net. København.
- Raffnsøe, S. (2009): *At spænde ben for det perfekte*, en samtale med Jørgen Leth, I Turbulens, Turbulens.net. København.
- Raffnsøe, S. & M. Thanning & M. Gudman-Højer (2008): *Foucault*, Samfundslitteratur. Frederiksberg.
- Raghuram, S. & B. Weisenfeld (2004): 'Work-Nonwork Conflict and Job Stress Among Virtual Workers', *Human Resource Management*, vol. 43.
- Roberts, J.: (2005): 'The Power of the 'Imaginary' in Disciplinary Processes', *Organization* vol.12 (5).
- Rodriguez, E. G. (2007): 'Reading Affect – on the Heterotopian Spaces of Care and Work in Private Households', *Forum Qualitative Social Research*, vol. 8(2).
- Rothbard, N.P. & Phillips K.W. & T.L. Dumas (2005): 'Managing Multiple Roles: Work-Family Policies and Individual's Desires for Segmentation', *Organization Science* vol. 16.
- Rubow, C. (2010): *Samtalen, Interviewet som deltagerobservation*, i Kirsten Hastrup (red.): *Ind i verden*, Hans Reitzels Forlag. København.

Staubæs, D. (2007): *Subversive analysestrategier – eller governmentality med kjole, fjerboa og sari*, i Jette Kofoed & Dorthe Staubæs (red.): *Magtballader*, DPU Forlag. København.

Staubæs, D. & D.M. Søndergaard (2005): *Interview i en tangotid*, i Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer (red.): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*, Hans Reitzels Forlag. København.

Stavrakakis, Y. (2008): 'Subjectivity and the Other: Between Symbolic Authority and Fantasmic Enjoyment', *Organization Studies*. SAGE Publications. Los Angeles.

Søndergaard, D.M. (2005): *At forske i komplekse tilblivelser*, i Torben Bechmann Jensen & Gerd Christensen (red.): *Psykologiske og pædagogiske metoder, Kvalitative og kvantitative metoder i praksis*, Roskilde Universitetsforlag. Roskilde.

Søndergaard, D.M. (1996): *Tegnet på kroppen – Køn: Koder og Konstruktioner blandt unge voksne i Akademia*, Museum Tusulanums Forlag. København.

Søndergaard, D.M. (2005): *Academic Desire Trajectories, Retooling the Concepts of Subject, Desire and Biography*, I *European Journal of Women's Studies*. SAGE. London.

Søndergaard, D.M. (2000): *Destabiliserende diskursanalyse: veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk forskning*, i Hanne Haavind (red.): *Kjønn og fortolkende metode*, Gyldendal Akademisk. Oslo.

Walton, R.E., 1985: 'From control to commitment in the workplace', *Harvard Business Review* March-April, 77-84.

Whittle, A (2008): 'Preaching and Practising 'flexibility': Implications for theories of subjectivity at work', *Human Relations* vol. 58

Zedeck, S. & K. Mosier (1990): 'Work in the Family and Employing Organization', *American Psychologist* vol. 45.

TITLER I PH.D.SERIEN:**2004**

1. Martin Grieger
Internet-based Electronic Marketplaces and Supply Chain Management
2. Thomas Basbøll
*LIKENESS
A Philosophical Investigation*
3. Morten Knudsen
*Beslutningens vaklen
En systemteoretisk analyse af moderniseringen af et amtskommunalt sundhedsvæsen 1980-2000*
4. Lars Bo Jeppesen
*Organizing Consumer Innovation
A product development strategy that is based on online communities and allows some firms to benefit from a distributed process of innovation by consumers*
5. Barbara Dragsted
*SEGMENTATION IN TRANSLATION AND TRANSLATION MEMORY SYSTEMS
An empirical investigation of cognitive segmentation and effects of integrating a TM system into the translation process*
6. Jeanet Hardis
*Sociale partnerskaber
Et socialkonstruktivistisk casestudie af partnerskabsaktørers virkelighedsopfattelse mellem identitet og legitimitet*
7. Henriette Hallberg Thygesen
System Dynamics in Action
8. Carsten Mejer Plath
Strategisk Økonomistyring
9. Annemette Kjærgaard
Knowledge Management as Internal Corporate Venturing
10. Knut Arne Hovdal
*De professionelle i endring
Norsk ph.d., ej til salg gennem Samfundslitteratur*
11. Søren Jeppesen
*Environmental Practices and Greening Strategies in Small Manufacturing Enterprises in South Africa
– A Critical Realist Approach*
12. Lars Frode Frederiksen
*Industriel forskningsledelse
– på sporet af mønstre og samarbejde i danske forskningsintensive virksomheder*
13. Martin Jes Iversen
*The Governance of GN Great Nordic
– in an age of strategic and structural transitions 1939-1988*
14. Lars Pynt Andersen
*The Rhetorical Strategies of Danish TV Advertising
A study of the first fifteen years with special emphasis on genre and irony*
15. Jakob Rasmussen
Business Perspectives on E-learning
16. Sof Thrane
*The Social and Economic Dynamics of Networks
– a Weberian Analysis of Three Formalised Horizontal Networks*
17. Lene Nielsen
Engaging Personas and Narrative Scenarios – a study on how a user-centered approach influenced the perception of the design process in the e-business group at AstraZeneca
18. S.J Valstad
*Organisationsidentitet
Norsk ph.d., ej til salg gennem Samfundslitteratur*

19. Thomas Lyse Hansen
Six Essays on Pricing and Weather risk in Energy Markets
20. Sabine Madsen
Emerging Methods – An Interpretive Study of ISD Methods in Practice
21. Evis Sinani
The Impact of Foreign Direct Investment on Efficiency, Productivity Growth and Trade: An Empirical Investigation
22. Bent Meier Sørensen
Making Events Work Or, How to Multiply Your Crisis
23. Pernille Schnoor
*Brand Ethos
Om troværdige brand- og virksomhedsidentiteter i et retorisk og diskursteoretisk perspektiv*
24. Sidsel Fabech
*Von welchem Österreich ist hier die Rede?
Diskursive forhandlinger og magtkampe mellem rivaliserende nationale identitetskonstruktioner i østrigske pressediskurser*
25. Klavs Odgaard Christensen
*Sprogpolitik og identitetsdannelse i flersprogede forbundsstater
Et komparativt studie af Schweiz og Canada*
26. Dana B. Minbaeva
Human Resource Practices and Knowledge Transfer in Multinational Corporations
27. Holger Højlund
*Markedets politiske fornuft
Et studie af velfærdens organisering i perioden 1990-2003*
28. Christine Mølgaard Frandsen
*A.s erfaring
Om mellemværendets praktik i en transformation af mennesket og subjektiviteten*
29. Sine Nørholm Just
The Constitution of Meaning – A Meaningful Constitution? Legitimacy, identity, and public opinion in the debate on the future of Europe
- 2005**
1. Claus J. Varnes
Managing product innovation through rules – The role of formal and structured methods in product development
2. Helle Hedegaard Hein
Mellem konflikt og konsensus – Dialogudvikling på hospitalsklinikker
3. Axel Rosenø
Customer Value Driven Product Innovation – A Study of Market Learning in New Product Development
4. Søren Buhl Pedersen
*Making space
An outline of place branding*
5. Camilla Funck Ellehave
*Differences that Matter
An analysis of practices of gender and organizing in contemporary work-places*
6. Rigmor Madeleine Lond
Styring af kommunale forvaltninger
7. Mette Aagaard Andreassen
Supply Chain versus Supply Chain Benchmarking as a Means to Managing Supply Chains
8. Caroline Aggestam-Pontoppidan
*From an idea to a standard
The UN and the global governance of accountants' competence*
9. Norsk ph.d.
10. Vivienne Heng Ker-ni
An Experimental Field Study on the

- Effectiveness of Grocer Media Advertising*
Measuring Ad Recall and Recognition, Purchase Intentions and Short-Term Sales
11. Allan Mortensen
Essays on the Pricing of Corporate Bonds and Credit Derivatives
12. Remo Stefano Chiari
Figure che fanno conoscere
Itinerario sull'idea del valore cognitivo e espressivo della metafora e di altri tropi da Aristotele e da Vico fino al cognitivismo contemporaneo
13. Anders McIlquham-Schmidt
Strategic Planning and Corporate Performance
An integrative research review and a meta-analysis of the strategic planning and corporate performance literature from 1956 to 2003
14. Jens Geersbro
The TDF – PMI Case
Making Sense of the Dynamics of Business Relationships and Networks
15. Mette Andersen
Corporate Social Responsibility in Global Supply Chains
Understanding the uniqueness of firm behaviour
16. Eva Boxenbaum
Institutional Genesis: Micro – Dynamic Foundations of Institutional Change
17. Peter Lund-Thomsen
Capacity Development, Environmental Justice NGOs, and Governance: The Case of South Africa
18. Signe Jarlov
Konstruktioner af offentlig ledelse
19. Lars Stæhr Jensen
Vocabulary Knowledge and Listening Comprehension in English as a Foreign Language
- An empirical study employing data elicited from Danish EFL learners*
20. Christian Nielsen
Essays on Business Reporting
Production and consumption of strategic information in the market for information
21. Marianne Thejls Fischer
Egos and Ethics of Management Consultants
22. Annie Bekke Kjær
Performance management i Process-innovation
– belyst i et social-konstruktivistisk perspektiv
23. Suzanne Dee Pedersen
GENTAGELSENS METAMORFOSE
Om organisering af den kreative gørem i den kunstneriske arbejdspraksis
24. Benedikte Dorte Rosenbrink
Revenue Management
Økonomiske, konkurrencemæssige & organisatoriske konsekvenser
25. Thomas Riise Johansen
Written Accounts and Verbal Accounts
The Danish Case of Accounting and Accountability to Employees
26. Ann Fogelgren-Pedersen
The Mobile Internet: Pioneering Users' Adoption Decisions
27. Birgitte Rasmussen
Ledelse i fællesskab – de tillidsvalgte fornyende rolle
28. Gitte Thit Nielsen
Remerger
– skabende ledelseskrafter i fusion og opkøb
29. Carmine Gioia
A MICROECONOMETRIC ANALYSIS OF MERGERS AND ACQUISITIONS

30. Ole Hinz
Den effektive forandringsleder: pilot, pædagog eller politiker?
Et studie i arbejdslederes meningstilskrivninger i forbindelse med vellykket gennemførelse af ledelsesinitierede forandringsprojekter
31. Kjell-Åge Gotvassli
Et praksisbasert perspektiv på dynamiske læringsnettverk i toppidretten
Norsk ph.d., ej til salg gennem Samfundslitteratur
32. Henriette Langstrup Nielsen
Linking Healthcare
An inquiry into the changing performances of web-based technology for asthma monitoring
33. Karin Tweddell Levinsen
Virtuel Uddannelsespraksis
Master i IKT og Læring – et casestudie i hvordan proaktiv proceshåndtering kan forbedre praksis i virtuelle læringsmiljøer
34. Anika Liversage
Finding a Path
Labour Market Life Stories of Immigrant Professionals
35. Kasper Elmquist Jørgensen
Studier i samspillet mellem stat og erhvervsliv i Danmark under 1. verdenskrig
36. Finn Janning
A DIFFERENT STORY
Seduction, Conquest and Discovery
37. Patricia Ann Plackett
Strategic Management of the Radical Innovation Process
Leveraging Social Capital for Market Uncertainty Management
2. Niels Rom-Poulsen
Essays in Computational Finance
3. Tina Brandt Husman
Organisational Capabilities, Competitive Advantage & Project-Based Organisations
The Case of Advertising and Creative Good Production
4. Mette Rosenkrands Johansen
Practice at the top
– how top managers mobilise and use non-financial performance measures
5. Eva Parum
Corporate governance som strategisk kommunikations- og ledelsesværktøj
6. Susan Aagaard Petersen
Culture's Influence on Performance Management: The Case of a Danish Company in China
7. Thomas Nicolai Pedersen
The Discursive Constitution of Organizational Governance – Between unity and differentiation
The Case of the governance of environmental risks by World Bank environmental staff
8. Cynthia Selin
Volatile Visions: Transactions in Anticipatory Knowledge
9. Jesper Banghøj
Financial Accounting Information and Compensation in Danish Companies
10. Mikkel Lucas Overby
Strategic Alliances in Emerging High-Tech Markets: What's the Difference and does it Matter?
11. Tine Aage
External Information Acquisition of Industrial Districts and the Impact of Different Knowledge Creation Dimensions

2006

1. Christian Vintergaard
Early Phases of Corporate Venturing

- A case study of the Fashion and Design Branch of the Industrial District of Montebelluna, NE Italy*
12. Mikkel Flyverbom
*Making the Global Information Society Governable
On the Governmentality of Multi-Stakeholder Networks*
  13. Anette Grønning
*Personen bag
Tilstedevær i e-mail som interaktionsform mellem kunde og medarbejder i dansk forsikringskontekst*
  14. Jørn Helder
*One Company – One Language?
The NN-case*
  15. Lars Bjerregaard Mikkelsen
*Differing perceptions of customer value
Development and application of a tool for mapping perceptions of customer value at both ends of customer-supplier dyads in industrial markets*
  16. Lise Granerud
*Exploring Learning
Technological learning within small manufacturers in South Africa*
  17. Esben Rahbek Pedersen
*Between Hopes and Realities:
Reflections on the Promises and Practices of Corporate Social Responsibility (CSR)*
  18. Ramona Samson
*The Cultural Integration Model and European Transformation.
The Case of Romania*
- 2007**
1. Jakob Vestergaard
*Discipline in The Global Economy
Panopticism and the Post-Washington Consensus*
  2. Heidi Lund Hansen
*Spaces for learning and working
A qualitative study of change of work, management, vehicles of power and social practices in open offices*
  3. Sudhanshu Rai
*Exploring the internal dynamics of software development teams during user analysis
A tension enabled Institutionalization Model; "Where process becomes the objective"*
  4. Norsk ph.d.
Ej til salg gennem Samfundslitteratur
  5. Serden Ozcan
*EXPLORING HETEROGENEITY IN ORGANIZATIONAL ACTIONS AND OUTCOMES
A Behavioural Perspective*
  6. Kim Sundtoft Hald
*Inter-organizational Performance Measurement and Management in Action
– An Ethnography on the Construction of Management, Identity and Relationships*
  7. Tobias Lindeberg
*Evaluative Technologies
Quality and the Multiplicity of Performance*
  8. Merete Wedell-Wedellsborg
*Den globale soldat
Identitetsdannelse og identitetsledelse i multinationale militære organisationer*
  9. Lars Frederiksen
*Open Innovation Business Models
Innovation in firm-hosted online user communities and inter-firm project ventures in the music industry
– A collection of essays*
  10. Jonas Gabrielsen
Retorisk toposlære – fra statisk 'sted' til persuasiv aktivitet

11. Christian Moldt-Jørgensen
Fra meningsløs til meningsfuld evaluering.
Anvendelsen af studentertilfredsheds-målinger på de korte og mellemlange videregående uddannelser set fra et psykodynamisk systemperspektiv
12. Ping Gao
Extending the application of actor-network theory
Cases of innovation in the telecommunications industry
13. Peter Mejlby
Frihed og fængsel, en del af den samme drøm?
Et phronetisk baseret casestudie af frigørelsens og kontrollens sam-eksistens i værdibaseret ledelse!
14. Kristina Birch
Statistical Modelling in Marketing
15. Signe Poulsen
Sense and sensibility:
The language of emotional appeals in insurance marketing
16. Anders Bjerre Trolle
Essays on derivatives pricing and dynamic asset allocation
17. Peter Feldhütter
Empirical Studies of Bond and Credit Markets
18. Jens Henrik Eggert Christensen
Default and Recovery Risk Modeling and Estimation
19. Maria Theresa Larsen
Academic Enterprise: A New Mission for Universities or a Contradiction in Terms?
Four papers on the long-term implications of increasing industry involvement and commercialization in academia
20. Morten Wellendorf
Postimplementering af teknologi i den offentlige forvaltning
Analysen af en organisations kontinuerlige arbejde med informations-teknologi
21. Ekaterina Mhaanna
Concept Relations for Terminological Process Analysis
22. Stefan Ring Thorbjørnsen
Forsvaret i forandring
Et studie i officerers kapabiliteter under påvirkning af omverdenens forandringspres mod øget styring og læring
23. Christa Breum Amhøj
Det selvskabte medlemskab om managementsstaten, dens styringsteknologier og indbyggere
24. Karoline Bromose
Between Technological Turbulence and Operational Stability
– An empirical case study of corporate venturing in TDC
25. Susanne Justesen
Navigating the Paradoxes of Diversity in Innovation Practice
– A Longitudinal study of six very different innovation processes – in practice
26. Luise Noring Henler
Conceptualising successful supply chain partnerships
– Viewing supply chain partnerships from an organisational culture perspective
27. Mark Mau
Kampen om telefonen
Det danske telefonvæsen under den tyske besættelse 1940-45
28. Jakob Halskov
The semiautomatic expansion of existing terminological ontologies using knowledge patterns discovered

- on the WWW – an implementation and evaluation*
29. Gergana Koleva
European Policy Instruments Beyond Networks and Structure: The Innovative Medicines Initiative
  30. Christian Geisler Asmussen
Global Strategy and International Diversity: A Double-Edged Sword?
  31. Christina Holm-Petersen
*Stolthed og fordom
Kultur- og identitetsarbejde ved skabelsen af en ny sengeafdeling gennem fusion*
  32. Hans Peter Olsen
*Hybrid Governance of Standardized States
Causes and Contours of the Global Regulation of Government Auditing*
  33. Lars Bøge Sørensen
Risk Management in the Supply Chain
  34. Peter Aagaard
*Det unikkes dynamikker
De institutionelle mulighedsbetingelser bag den individuelle udforskning i professionelt og frivilligt arbejde*
  35. Yun Mi Antorini
*Brand Community Innovation
An Intrinsic Case Study of the Adult Fans of LEGO Community*
  36. Joachim Lynggaard Boll
*Labor Related Corporate Social Performance in Denmark
Organizational and Institutional Perspectives*
- 2008**
1. Frederik Christian Vinten
Essays on Private Equity
  2. Jesper Clement
Visual Influence of Packaging Design on In-Store Buying Decisions
  3. Marius Brostrøm Kousgaard
*Tid til kvalitetsmåling?
– Studier af indrulleringsprocesser i forbindelse med introduktionen af kliniske kvalitetsdatabaser i speciallægepraksissektoren*
  4. Irene Skovgaard Smith
*Management Consulting in Action
Value creation and ambiguity in client-consultant relations*
  5. Anders Rom
*Management accounting and integrated information systems
How to exploit the potential for management accounting of information technology*
  6. Marina Candi
Aesthetic Design as an Element of Service Innovation in New Technology-based Firms
  7. Morten Schnack
*Teknologi og tværfaglighed
– en analyse af diskussionen omkring indførelse af EPJ på en hospitalsafdeling*
  8. Helene Balslev Clausen
Juntos pero no revueltos – un estudio sobre emigrantes norteamericanos en un pueblo mexicano
  9. Lise Justesen
*Kunsten at skrive revisionsrapporter.
En beretning om forvaltningsrevisionsens beretninger*
  10. Michael E. Hansen
The politics of corporate responsibility: CSR and the governance of child labor and core labor rights in the 1990s
  11. Anne Roepstorff
Holdning for handling – en etnologisk undersøgelse af Virksomheders Sociale Ansvar/CSR

12. Claus Bajlum
Essays on Credit Risk and Credit Derivatives
13. Anders Bojesen
The Performative Power of Competence – an Inquiry into Subjectivity and Social Technologies at Work
14. Satu Reijonen
*Green and Fragile
A Study on Markets and the Natural Environment*
15. Ilduara Busta
*Corporate Governance in Banking
A European Study*
16. Kristian Anders Hvass
*A Boolean Analysis Predicting Industry Change: Innovation, Imitation & Business Models
The Winning Hybrid: A case study of isomorphism in the airline industry*
17. Trine Paludan
De uvidende og de udviklingsparate Identitet som mulighed og restriktion blandt fabriksarbejdere på det aftayloriserede fabriksgulv
18. Kristian Jakobsen
Foreign market entry in transition economies: Entry timing and mode choice
19. Jakob Elming
Syntactic reordering in statistical machine translation
20. Lars Brømsøe Termansen
*Regional Computable General Equilibrium Models for Denmark
Three papers laying the foundation for regional CGE models with agglomeration characteristics*
21. Mia Reinholdt
The Motivational Foundations of Knowledge Sharing
22. Frederikke Krogh-Meibom
*The Co-Evolution of Institutions and Technology
– A Neo-Institutional Understanding of Change Processes within the Business Press – the Case Study of Financial Times*
23. Peter D. Ørberg Jensen
OFFSHORING OF ADVANCED AND HIGH-VALUE TECHNICAL SERVICES: ANTECEDENTS, PROCESS DYNAMICS AND FIRMLEVEL IMPACTS
24. Pham Thi Song Hanh
Functional Upgrading, Relational Capability and Export Performance of Vietnamese Wood Furniture Producers
25. Mads Vangkilde
*Why wait?
An Exploration of first-mover advantages among Danish e-grocers through a resource perspective*
26. Hubert Buch-Hansen
*Rethinking the History of European Level Merger Control
A Critical Political Economy Perspective*
- 2009**
1. Vivian Lindhardsen
From Independent Ratings to Communal Ratings: A Study of CWA Raters' Decision-Making Behaviours
2. Guðrið Weihe
Public-Private Partnerships: Meaning and Practice
3. Chris Nøkkentved
*Enabling Supply Networks with Collaborative Information Infrastructures
An Empirical Investigation of Business Model Innovation in Supplier Relationship Management*
4. Sara Louise Muhr
Wound, Interrupted – On the Vulnerability of Diversity Management

5. Christine Sestoft
Forbrugeradfærd i et Stats- og Livsformsteoretisk perspektiv
6. Michael Pedersen
Tune in, Breakdown, and Reboot: On the production of the stress-fit self-managing employee
7. Salla Lutz
Position and Reposition in Networks – Exemplified by the Transformation of the Danish Pine Furniture Manufacturers
8. Jens Forssbæck
Essays on market discipline in commercial and central banking
9. Tine Murphy
Sense from Silence – A Basis for Organised Action
How do Sensemaking Processes with Minimal Sharing Relate to the Reproduction of Organised Action?
10. Sara Malou Strandvad
Inspirations for a new sociology of art: A sociomaterial study of development processes in the Danish film industry
11. Nicolaas Mouton
On the evolution of social scientific metaphors: A cognitive-historical enquiry into the divergent trajectories of the idea that collective entities – states and societies, cities and corporations – are biological organisms.
12. Lars Andreas Knutsen
Mobile Data Services: Shaping of user engagements
13. Nikolaos Theodoros Korfiatis
Information Exchange and Behavior
A Multi-method Inquiry on Online Communities
14. Jens Albæk
Forestillinger om kvalitet og tværfaglighed på sygehuse
– skabelse af forestillinger i læge- og plejegrupperne angående relevans af nye idéer om kvalitetsudvikling gennem tolkningsprocesser
15. Maja Lotz
The Business of Co-Creation – and the Co-Creation of Business
16. Gitte P. Jakobsen
Narrative Construction of Leader Identity in a Leader Development Program Context
17. Dorte Hermansen
“Living the brand” som en brandorienteret dialogisk praksis: Om udvikling af medarbejdernes brandorienterede dømmekraft
18. Aseem Kinra
Supply Chain (logistics) Environmental Complexity
19. Michael Nørager
How to manage SMEs through the transformation from non innovative to innovative?
20. Kristin Wallevik
Corporate Governance in Family Firms
The Norwegian Maritime Sector
21. Bo Hansen Hansen
Beyond the Process
Enriching Software Process Improvement with Knowledge Management
22. Annemette Skot-Hansen
Franske adjektivisk afledte adverbier, der tager præpositionssyntagmer indledt med præpositionen à som argumenter
En valensgrammatisk undersøgelse
23. Line Gry Knudsen
Collaborative R&D Capabilities
In Search of Micro-Foundations

24. Christian Scheuer
*Employers meet employees
Essays on sorting and globalization*
25. Rasmus Johnsen
*The Great Health of Melancholy
A Study of the Pathologies of Performativity*
26. Ha Thi Van Pham
*Internationalization, Competitiveness
Enhancement and Export Performance
of Emerging Market Firms:
Evidence from Vietnam*
27. Henriette Balieu
*Kontrollbegrebets betydning for kausal-
tivalternationen i spansk
En kognitiv-typologisk analyse*
- 2010**
1. Yen Tran
*Organizing Innovation in Turbulent
Fashion Market
Four papers on how fashion firms create
and appropriate innovation value*
2. Anders Raastrup Kristensen
*Metaphysical Labour
Flexibility, Performance and Commitment
in Work-Life Management*
3. Margrét Sigrún Sigurdardóttir
*Dependently independent
Co-existence of institutional logics in
the recorded music industry*
4. Ásta Dis Óladóttir
*Internationalization from a small domestic
base:
An empirical analysis of Economics and
Management*
5. Christine Secher
*E-deltagelse i praksis – politikernes og
forvaltningens medkonstruktion og
konsekvenserne heraf*
6. Marianne Stang Våland
*What we talk about when we talk
about space:*
7. Rex Degnegaard
*Strategic Change Management
Change Management Challenges in
the Danish Police Reform*
8. Ulrik Schultz Brix
*Værdi i rekruttering – den sikre beslutning
En pragmatisk analyse af perception
og synliggørelse af værdi i rekrutterings-
og udvælgelsesarbejdet*
9. Jan Ole Similå
*Kontraktsledelse
Relasjonen mellom virksomhetsledelse
og kontraktshåndtering, belyst via fire
norske virksomheter*
10. Susanne Boch Waldorff
*Emerging Organizations: In between
local translation, institutional logics
and discourse*
11. Brian Kane
*Performance Talk
Next Generation Management of
Organizational Performance*
12. Lars Ohnemus
*Brand Thrust: Strategic Branding and
Shareholder Value
An Empirical Reconciliation of two
Critical Concepts*
13. Jesper Schlamovitz
*Håndtering af usikkerhed i film- og
byggeprojekter*
14. Tommy Moesby-Jensen
*Det faktiske livs forbindtlighed
Føroskratisk informeret, ny-aristotelisk
ἦθος-tænkning hos Martin Heidegger*
15. Christian Fich
*Two Nations Divided by Common
Values
French National Habitus and the
Rejection of American Power*

16. Peter Beyer
Processer, sammenhængskraft og fleksibilitet
Et empirisk casestudie af omstillingsforløb i fire virksomheder
17. Adam Buchhorn
Markets of Good Intentions
Constructing and Organizing Biogas Markets Amid Fragility and Controversy
18. Cecilie K. Moesby-Jensen
Social læring og fælles praksis
Et mixed method studie, der belyser læringskonsekvenser af et lederkursus for et praksisfællesskab af offentlige mellemledere
19. Heidi Boye
Fødevarer og sundhed i sen-modernismen
– En indsigt i hyggefænomenet og de relaterede fødevarerpraksisser
20. Kristine Munkgård Pedersen
Flygtige forbindelser og midlertidige mobiliseringer
Om kulturel produktion på Roskilde Festival
21. Oliver Jacob Weber
Causes of Intercompany Harmony in Business Markets – An Empirical Investigation from a Dyad Perspective
22. Susanne Ekman
Authority and Autonomy
Paradoxes of Modern Knowledge Work
23. Anette Frey Larsen
Kvalitetsledelse på danske hospitaler
– Ledelsernes indflydelse på introduktion og vedligeholdelse af kvalitetsstrategier i det danske sundhedsvæsen
24. Toyoko Sato
Performativity and Discourse: Japanese Advertisements on the Aesthetic Education of Desire
25. Kenneth Brinch Jensen
Identifying the Last Planner System
Lean management in the construction industry
26. Javier Busquets
Orchestrating Network Behavior for Innovation
27. Luke Patey
The Power of Resistance: India's National Oil Company and International Activism in Sudan
28. Mette Vedel
Value Creation in Triadic Business Relationships. Interaction, Interconnection and Position
29. Kristian Tørning
Knowledge Management Systems in Practice – A Work Place Study
30. Qingxin Shi
An Empirical Study of Thinking Aloud
Usability Testing from a Cultural Perspective
31. Tanja Juul Christiansen
Corporate blogging: Medarbejderes kommunikative handlekraft
32. Malgorzata Ciesielska
Hybrid Organisations.
A study of the Open Source – business setting
33. Jens Dick-Nielsen
Three Essays on Corporate Bond Market Liquidity
34. Sabrina Speiermann
Modstandens Politik
Kampagnestyling i Velfærdsstaten.
En diskussion af trafikcampagners styringspotentiale
35. Julie Uldam
Fickle Commitment. Fostering political engagement in 'the flighty world of online activism'

36. Annegrete Juul Nielsen
Traveling technologies and transformations in health care
37. Athur Mühlen-Schulte
Organising Development Power and Organisational Reform in the United Nations Development Programme
38. Louise Rygaard Jonas
Branding på butiksgulvet Et case-studie af kultur- og identitetsarbejdet i Kvickly
8. Ole Helby Petersen
Public-Private Partnerships: Policy and Regulation – With Comparative and Multi-level Case Studies from Denmark and Ireland
9. Morten Krogh Petersen
'Good' Outcomes. Handling Multiplicity in Government Communication
10. Kristian Tangsgaard Hvelplund
Allocation of cognitive resources in translation - an eye-tracking and key-logging study

2011

1. Stefan Fraenkel
Key Success Factors for Sales Force Readiness during New Product Launch A Study of Product Launches in the Swedish Pharmaceutical Industry
2. Christian Plesner Rossing
International Transfer Pricing in Theory and Practice
3. Tobias Dam Hede
Samtalekunst og ledelsesdisciplin – en analyse af coachingsdiskursens genealogi og governmentality
4. Kim Pettersson
Essays on Audit Quality, Auditor Choice, and Equity Valuation
5. Henrik Merkelsen
The expert-lay controversy in risk research and management. Effects of institutional distances. Studies of risk definitions, perceptions, management and communication
6. Simon S. Torp
Employee Stock Ownership: Effect on Strategic Management and Performance
7. Mie Harder
Internal Antecedents of Management Innovation
11. Moshe Yonatany
The Internationalization Process of Digital Service Providers
12. Anne Vestergaard
Distance and Suffering Humanitarian Discourse in the age of Mediatization
13. Thorsten Mikkelsen
Personlighedens indflydelse på forretningsrelationer
14. Jane Thostrup Jagd
Hvorfor fortsætter fusionsbølgen udover "the tipping point"? – en empirisk analyse af information og kognitioner om fusioner
15. Gregory Gimpel
Value-driven Adoption and Consumption of Technology: Understanding Technology Decision Making
16. Thomas Stengade Sønderskov
Den nye mulighed Social innovation i en forretningsmæssig kontekst
17. Jeppe Christoffersen
Donor supported strategic alliances in developing countries
18. Vibeke Vad Baunsgaard
Dominant Ideological Modes of Rationality: Cross functional

- integration in the process of product innovation*
19. Throstur Olaf Sigurjonsson
Governance Failure and Iceland's Financial Collapse
  20. Allan Sall Tang Andersen
Essays on the modeling of risks in interest-rate and inflation markets
  21. Heidi Tscherning
Mobile Devices in Social Contexts
  22. Birgitte Gorm Hansen
Adapting in the Knowledge Economy Lateral Strategies for Scientists and Those Who Study Them
  23. Kristina Vaarst Andersen
Optimal Levels of Embeddedness The Contingent Value of Networked Collaboration
  24. Justine Grøn­bæk Pors
Noisy Management A History of Danish School Governing from 1970-2010
  25. Stefan Linder
Micro-foundations of Strategic Entrepreneurship Essays on Autonomous Strategic Action
  26. Xin Li
Toward an Integrative Framework of National Competitiveness An application to China
  27. Rune Thorbjørn Clausen
Værdifuld arkitektur Et eksplorativt studie af bygningers rolle i virksomheders værdiskabelse
  28. Monica Viken
Markedsundersøkelser som bevis i varemerke- og markedsføringsrett
  29. Christian Wymann
Tattooing The Economic and Artistic Constitution of a Social Phenomenon
  30. Sanne Frandsen
Productive Incoherence A Case Study of Branding and Identity Struggles in a Low-Prestige Organization
  31. Mads Stenbo Nielsen
Essays on Correlation Modelling
  32. Ivan Häuser
Følelse og sprog Etablering af en ekspressiv kategori, eksemplificeret på russisk
  33. Sebastian Schwenen
Security of Supply in Electricity Markets
- 2012**
1. Peter Holm Andreasen
The Dynamics of Procurement Management - A Complexity Approach
  2. Martin Haulrich
Data-Driven Bitext Dependency Parsing and Alignment
  3. Line Kirkegaard
Konsulent­en i den anden nat En undersøgelse af det intense arbejdsliv

TITLER I ATV PH.D.-SERIEN

1992

1. Niels Kornum
Servicesamkørsel – organisation, økonomi og planlægningsmetode

1995

2. Verner Worm
*Nordiske virksomheder i Kina
Kulturspecifikke interaktionsrelationer ved nordiske virksomhedsetableringer i Kina*

1999

3. Mogens Bjerre
*Key Account Management of Complex Strategic Relationships
An Empirical Study of the Fast Moving Consumer Goods Industry*

2000

4. Lotte Darsø
*Innovation in the Making
Interaction Research with heterogeneous Groups of Knowledge Workers creating new Knowledge and new Leads*

2001

5. Peter Hobolt Jensen
*Managing Strategic Design Identities
The case of the Lego Developer Network*

2002

6. Peter Lohmann
The Deleuzian Other of Organizational Change – Moving Perspectives of the Human
7. Anne Marie Jess Hansen
To lead from a distance: The dynamic interplay between strategy and strategizing – A case study of the strategic management process

2003

8. Lotte Henriksen
*Videndeling
– om organisatoriske og ledelsesmæssige udfordringer ved videndeling i praksis*
9. Niels Christian Nickelsen
Arrangements of Knowing: Coordinating Procedures Tools and Bodies in Industrial Production – a case study of the collective making of new products

2005

10. Carsten Ørts Hansen
Konstruktion af ledelsesteknologier og effektivitet

TITLER I DBA PH.D.-SERIEN

2007

1. Peter Kastrup-Misir
Endeavoring to Understand Market Orientation – and the concomitant co-mutation of the researched, the researcher, the research itself and the truth

2009

1. Torkild Leo Thellefsen
*Fundamental Signs and Significance effects
A Semeiotic outline of Fundamental Signs, Significance-effects, Knowledge Profiling and their use in Knowledge Organization and Branding*
2. Daniel Ronzani
When Bits Learn to Walk Don't Make Them Trip. Technological Innovation and the Role of Regulation by Law in Information Systems Research: the Case of Radio Frequency Identification (RFID)

2010

1. Alexander Carnera
*Magten over livet og livet som magt
Studier i den biopolitiske ambivalens*